

BENARES SANSKRIT SERIES;

A COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R T H GRIFFITH, M A, C I E

AND
G THIBAUT, Ph D
No 97

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थान्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्बनामके महाविहारेऽयुषितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताश्वमेधमदारीसङ्गराजवरणे सङ्कलिता ॥
DAIWAGNAKÂ MADHÊNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadarsî Saṅgharâja
Mahâsthavira of the Hastanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev C A Seelakkhandha
Sthavira of the "Sulabimbârâma" Vihâra,
DODANDEWA, CEYLON

& Seetarama Upâdhyaya, Sanskrit College Benares
Juscidus I

BENARES

Published by the Promoters Messrs Bray B Das & Co.,
AND SOLD BY H O GUPTA
Secretary, Choulhamba Sanskrit Book Depot

Printed at T P W & the Vidyâvilâs Press

BENARES

1905

सूचीपत्रम् ।

गणपाठ	०
गालप्रकाश	२
गगलहरी	०
गुरसारणी	०
जातकतत्त्वम्	० १
तत्त्वदीप	०
तर्कसंग्रह	० १
दत्तकमीमांसा	० ८
धम्मशास्त्रसंग्रह	० १
धातुपाठ (शिला - २)	० २
धातुरूपावली	० २
नैषध चरित नारायणी टीका टाइप	४ ०
परिभाषापाठ	० १
पाणिनीयशिक्षा माध्यमसहिता	० २
प्रथम परीक्षा	० २
प्रथमपुस्तक हिन्दी	० १
प्रश्नभूषणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम संग्रह)	० ४
बीजगणितम् (म० म० प० सुधाकरकृतदिप्यणीसहित)	१ ८
भट्टिकाव्य ५ सर्ग	० ६
मनारमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	१ ०
लघुकौमुदी टिप्यणीसहित	० ४
लक्षणावली	० ४
लीलावती (म० म० प० सुधाकरकृतदिप्यणीसहित)	० ४
वसिष्ठसिद्धान्त	० ४
वार्तिकपाठ	० ४
विष्णुसहस्रनाम	० १
शब्दरूपावली	० १
शृङ्गार सप्तशती	१ ८
समासचक्रम्	० १
समासचन्द्रिका	० १
सरस्वतीकण्ठाभरणम्	३ ०
साङ्ख्यचन्द्रिका दिप्यणीसहिता	० ८
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	० ६
सिद्धान्तकौमुदी	४ ०
सिद्धान्तमुद्रावली दिनकरीदिप्यणीसहिता	३ ०
वपसर्गवृत्ति	० १

BENARES SANSKRIT SERIES;

A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
FACULTY OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R T H GRIFFITH, M A, C I E '.

AND
G THIBAUT, PH D.

Nos 97 104 & 116

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

सङ्कायाम् हस्तवनगल्यनामकेमहाविहारेऽयुपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताश्रवमर्षीसङ्कराजवरणे सङ्कलि

DAIWAGNAKAMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadaṛṣi Saṅgharāṣi
Mahāsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev C A. Seelakkhandha

Sthavira of the "Sulimbarama" Vihāra,

DODANDUWA, CEYLON

& Sctarama Upādhyaya, Sanskrit College Benares.

BENARES

Published by the Proprietors Messrs Bray B Das & Co.,
AND SOLD BY H D GUPTA

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot.

Printed at T P W & the Vidyā Vilās Press,
BENARES.

1906.

Registered under Act XXV of 1867 (ALL RIGHTS RESERVED)

भूमिका ।

विज्ञप्तिः ॥

दिनपतिकुलकगणेन श्रीशक्यमुनिं प्रणम्य भक्त्यादौ ।

सद्धर्मसहसहितं गुरुञ्च सर्वार्थसिद्धिकरम् ॥ १ ॥

ज्योतिःशास्त्राभिज्ञैर्मुनिभिर्दिनकरवशिष्टपूर्व्वयत् ।

विहितं दैविकशास्त्रं सारांशांस्तस्य आहृत्य ॥ २ ॥

श्रीमान् नवमदर्शी पण्डितवृन्दैर्निसेवितो धीमान् ।

देवशकामधेनुं विदधौ लोकार्थसंसिद्धये ॥ ३ ॥

प्राग्ज्योतिर्विद्भिः सम्भावितमपि समादरं बहुधा ।

काकाल्येन विविधैर्दोषैस्तत् समभिकीर्णमभूत् ॥ ४ ॥

तत् संस्क्रियतेऽत्र मया ग्रन्थान्तराणि विलोक्य यथामति ।

बहुधा ग्रन्थाळामात् स्खलितानि भवन्ति यानि यदि ॥ ५ ॥

स्थधिया तानि समीक्ष्य लोकार्थरता विशुद्धीमन्तः ।

करुणाकठोरचित्ताः स्खलितानि च शोधयन्वाप्याः ॥ ६ ॥

एतत् खलु ज्योतिःशास्त्रं महनक्षत्रादीनां गतिस्वरूपादिनिर्णायकं शिक्षाकल्पव्याकरणनिरुक्तच्छन्दश्ज्योतिषादिषु पदसु वेदाङ्गेष्वेवान्तर्भूतं होरागणितसंहिताकोरलीशकुनयशात् पञ्चधाऽपि भिन्नं सकलानां लोकानां शुभाशुभफलप्रदर्शने परमोत्कर्षभूतम् । तद्विषयानां सर्वेषां होराग्रन्थानाम् उज्जयिनीपुरवासिना श्रीमता वराहमिहिराचार्येण कृतानि बृहज्जातक बृहत्संहितालघुजातकादीनि पुस्तकानि च नारदेन मुनिना प्रणीता नारदसंहिता च श्रीमन्ना काण्डिदासनामकेन कृतं ज्योतिर्विदागणञ्च भारत-

वर्षापूर्वहुभिश्चोतिर्विद्वि पण्डितैः प्रायः सर्वोत्कर्षतया सादरं परिगण्यन्ते
तथा लाङ्किकैर्देवविद्विश्च ॥ ज्योतिर्विदाभरणन्तु श्रीमता कालिदासेन
महाकविरेण कृतमिति केचिद् वदन्ति ।

अस्मिन्तु ज्योति शस्त्रे पौलिशो रोमको वाशिष्ठः सौरः पैंतामहश्चेति
आदिमाः परमोक्त्याः पञ्च सिद्धान्ता भवन्ति । पुरा किल सूर्य्यारणस-
यादानुसारेण गंगादिषु भुनिषु एतच्छास्त्रविषयकं यज्ज्ञानं पुलिसेन महर्षिणा
समुत्पादितं स पौलिशः सिद्धान्तो नाम । यद्वसिष्ठेन महर्षिणा स्वपुत्राय
पराशराय दत्तं स वाशिष्ठः सिद्धान्तो नाम । यत्तु सूर्य्येण मयाप दैत्याप
प्रकाशितं स सौरः सिद्धान्तो नाम । पञ्च ब्रह्मणा स्वपुत्राय वाशिष्ठाय दत्तं स
पैंतामहः सिद्धान्तो नाम जातः । तथाचोक्तमरणम्प्रति सूर्य्येण,—“पैंता-
महश्च सौरश्च वाशिष्ठ पौलिशं तथा । रोमकश्चेति गणितं पञ्चकं
परमाद्भुतमि”ति । अतः पश्चात्तत्कालिकैरन्यै पण्डितैरपि कृतास्त-
न्नामका नवीनाः सिद्धान्ता अपि सन्ति । साम्प्रतं भारतवर्षे ऋषिप्रणी-
तानामेव परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां प्रमाणं कुर्वन्ति नापरेषाम् । तथापि
वराहमिहिराचार्य्यकृतायां पञ्चसिद्धान्तिकायान्तु,—“पञ्चम्यो द्वावाचौ
व्याख्यातौ लटदेवेने ” ति वचनाल्लाटाचार्य्येणाऽपि पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तावेव स्वकृते सिद्धान्ते व्याख्यातौ तयोर्भेदगणादिषु बीजं दत्वा
विस्तारितावेत्युक्तम् । अत्रेदमुच्यते लटाचार्य्येण पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तौ स्वीकृत्य तयोर्बीजादिविशेषं विधाय कृतोऽन्यः सिद्धान्तोऽपि
स्यात् । अत एव ममेदं करणं सर्वजनस्वीकृतं भवेदिति मत्वा पञ्चानां
सिद्धान्तानां मतान्ययल्लभ्य वराहमिहिराचार्य्येण पञ्चसिद्धान्तिका रचिते-
तिभावः । तत्र कालनिपमादयः श्रीसुधाकरद्विजन्मना कृताया पञ्च-
सिद्धान्तिकाप्रकाशिकायामुक्तानुसारेणाव्यन्तव्याः ॥

यतस्तु यः कारिचत् दैवचिन्तको होरागणितादिकमेतत् कुरुष्व

आचार्यस्य सकाशाद् ग्रन्थतश्चार्थतश्च जानाति स वै संहितापारगो भवति ।
तदा तेन दिनकरादीनां ग्रहाणां चारप्रकृतिविकृतिप्रमाणवर्णकिरणश्रुति
संस्थानास्तंमयोदयमार्गमार्गान्तरवक्रानुवक्रार्धप्रहसमागमादिभिः फलानि
सूचयितुं शक्यन्ते । ततो राजमहामात्यादिभिः प्रभुजनैरपि संमानितः पूजि-
तश्च भवति देवचिन्तकः । तथोक्तं गर्गेण महर्षिणा, ।

“कृत्स्नाङ्गोपाङ्गकुशलं होरागणितनैष्टिकम् ।

यो न पूजयते राजा स नाशमुपगच्छति ॥

धनं समाश्रिता येऽपि निर्ममा निष्परिग्रहाः ।

अपि ते परिपृच्छन्ति ज्योतिषां गतिकोविदम् ॥

अप्रदीपा यथा रात्रिरनादित्यं यथा नभः ।

तथा मां वन्दरे राजा भूमत्यन्धद्वाध्वनि ॥

मुहूर्त्तं तिथिनक्षत्रमृतवध्वायने तथा ।

सर्वार्ण्येवाकुलानि स्युर्न स्यात् सावत्सरो यदि ॥

तस्माद्वाज्ञाभिगन्तव्यो विद्वान् मां वत्सरोऽग्रणीः ।

जयं यशः श्रियं भोगान् श्रेयश्च समभीप्सता ॥

नामां वत्सरिके देशे वस्तव्यं भूतिगिच्छता ।

अक्षुर्भूतो हि यत्रैव पापं तत्र न विद्यते ॥

न सां वत्सरपाठी च नरकेषूपपद्यते ।

ब्रह्मलोकप्रतिष्ठाञ्च लभते देवचिन्तकः ॥

ग्रन्थतश्चार्थतश्चेतत् कृत्स्नं जानाति यो द्विजः ।

अग्रभुक् स भवेच्छ्लाघ्ये पूजितः पङ्क्तिपावनः ॥

श्लेच्छा हि यवनास्तेषु सम्पक्व शास्त्रमिदं स्थितम् ।

क्रापिवत्तेऽपि पूज्यन्ते किं पुनर्देवविद्विजः ॥

कुहकावेशपिहितैः कर्णोपश्रुतिहेतुभिः ।

कृतादेशो न सर्वत्र प्रष्टव्यो न स देववित् ॥

अविदित्वैव यः शास्त्रं देवज्ञत्वं प्रपद्यते ।

स पङ्क्तिदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः ॥

नक्षत्रसूचकोद्दिष्टमुपह्वयं करोति यः ।

स ब्रूयत्यन्धतामिस्रं सार्द्धमृशविङ्गम्विना ॥

नगरद्वारलोष्टस्य पट्टत् स्यादुपपाचितम् ।

आदेशस्तत्त्वदज्ञानां यःसत्यः स विभाव्यते ॥

सम्पत्त्या योजितादेशस्तद्विच्छिन्नकयाप्रियः ।

मत्तः शास्त्रैकदेशेन त्याज्यस्तादृग्महीक्षिता ॥

यस्तु सम्पत्तिविविधानाति होरागणितसंहिताः ।

असम्पत्त्यः स नरेन्द्रेण स्वीकर्तव्यो जपैषिणा ॥

न तत् सहस्रं करिणां वाजिनां वा चतुर्गुणम् ।

करोति देशकालज्ञो यदेको देवचिन्तकः ॥

दुःस्वप्नदुर्बिचिन्तितदुःप्रेक्षितदुष्कृतानि कर्माणि ।

क्षिप्रं प्रयान्ति नाशं शशिनः श्रुत्वा भसन्वादम् ॥

न तथेच्छति भूयतेः पिता जननी वा स्वजनोऽथवा सुहृत् ।

स्वयशोऽभिवृद्धये यथा हितमाप्तः सवलस्य देववित् ॥”

इत्थमस्मिन् ज्योतिःशास्त्रे कथङ्कारं स्वल्पेन समयेन अनायासेन नैपु-
ण्यसाधनाय अल्पमतिमर्निवः समुद्योगं कुर्यात् । तयोक्तमार्ग्यविष्णुगुप्तेन ।

अप्यर्णयस्य पुरुषः प्रतर्न् कदाचि

दासादयेदनिज्येगावशेन पारम् ।

नस्यस्य कालेपुरुषाद्वयमहार्णयस्य

गच्छेत् कदाचिदनृपिर्मनसापि पारम् ॥

अत एव शुचिना दक्षेण प्रगल्भेन वाग्मिना प्रतिमानवता देशकाल-
विदा सात्त्विकेन न पर्यङ्गीरुणा सहाध्यापिभिरनभिभवनीयेन कुशलेना-
ऽव्यसनिना शान्तिपौष्टिकाभिचारस्नानविद्याभिज्ञेन विबुधार्चनव्रतोपवास-
निरतेन स्वतन्त्राश्चर्यात्पादितज्ञानप्रभावेन अभिजातेन प्रियदर्शनेन विनी-
तवेशेन सत्यवचनेनाऽनसूयकेन समेन सुसंहतोपचितगात्रसन्धिनाऽविकलेन
चारुकरचरणनखनयनचिबुकदशनश्रवणललाटभूतमाङ्गेन वपुष्मता गम्भी-
रोदात्तघोषेण येन केनचिन्मानवेन अस्मिन्ज्योतिःशास्त्रे उद्ग्रहणधारणाय
समुद्योगं करणीयमेवेति सूचितम् ॥

इयं खलु दैवज्ञकामधेनुर्नाम आब्रह्मादिविनिःसृते वेदाङ्गमूले निरति-
शये ज्योतिषागमे नानानयविभागपरिकल्पनाभिजिज्ञासूनां सकलानां दैवचि-
न्तकानां रत्नमुकुरसञ्जिभा स्यात् । सेऽयं निखिला भीष्टार्थप्रदायिनी सुर-
भिर्केव ज्योतिःशास्त्राभिजिज्ञासूनाम् । तस्यास्तत्तत् सदुपदेशावबोधकरणन्तु
दैवज्ञकामधेनुरिति स्वनाम्नैव याधाध्यात् सम्यक् प्रतीयते मनास्विनाम् ।
अस्यास्तु दैवज्ञकामधेनोर्निर्माता भूसुरवैशककेतुः पूज्यपादःसर्वविद्याक-
लासु पारदर्शी पण्डितशिरोमणीभूतः श्रीमान् अनन्तमदर्शी नाम स्थविरवरः
अतस्त्वेकपट्टयुत्तरपट्टशतसंवत्सरादुपरि त्रिपट्टयधिके एकादशशतपरिमिते
शाकेऽब्दे लङ्कायां नेकराज्यश्रीविभूतिसमुदयसमुल्लसिते सकलशत्रुकुञ्जरदर्प-
निहतकेशरिविक्रमे विदितसमयान्तरे विज्ञातविद्यानिचये धन्यपुण्यलक्षणोप-
शोभिते कलिकालसाहित्यसर्वज्ञपण्डितपराक्रमबाहौ नाम नृपधरे राज्यम-
नुशासति तस्यैव राज्ञो यथोचितविधिनियोगात् तत् साहाय्येन दक्षिणल-
ङ्काधरणेः परिरक्षितेन रत्नत्रयातिप्रसजेन परिशुद्धाशयेन प्रतिराजदेवनाम-
केन पण्डितेन महामन्त्रिणा प्रतिसंस्कृते प्रासादनिकरसमलङ्कृते निर्म-
लशीतलाम्बुपरिपूर्णपुष्करणीमनोहरे त्रिविधयतिगणभिसेविते उत्तुङ्गायातधव-
लवर्णप्राकारपरिरक्षिते प्रियदर्शने विश्रुते हस्तवैनगल्यनामके महाविहारे चिर-
मुवास ॥

स च महास्थविरवरः सकलेषु वेदवेदाङ्गादिषु च न्यायालङ्कृतिस्मृ-
तिप्रभृतिशास्त्रेषु च चतुषष्टिकलासु च पारदर्शी जिनरत्नप्रणीतेषु परमो-
त्कृष्टेषु सुत्राभिधर्मविनयसङ्गृहातेषु त्रिषु पिष्टकेषु च विशेषदर्शी विबुधा-
प्रणीः सज्जनपरिजननिसेवितचरणयुगलो वर्याकृतेन्द्रियः शान्तो दान्तो
गुणवान् शीलवाक्चाऽभून् । स चाऽयं महास्थविरवरो राज्ञा पण्डितपराक्र-
मब्राह्मना सकलेऽपिलङ्कादीपे सहस्राजधुरि नियुक्तः सन् सुतरां सगौरव
सबहुमानपुरःसरं चतुर्भिःप्रत्ययैः सर्वदा सहस्रहीतः संमानितश्च । स हि
सहस्राजवरो लोकोपकृतिं कर्तुंकाम मन् गर्गपराशरवशिष्टभोजमणित्यवादा-
यणप्रह्लादनवृहस्पतिव्याससुबोधसारस्वतविष्णुगुप्तवराहमिहिरादीना पूर्वी-
याणां निर्मलबुद्धीनां महाशयानां मतांश्च पौलिशरोमकवाशिष्टसौरवे-
तामहादीनां परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां क्रमाध्वानुगम्य मधुरकोमलपदाव-
लीमिमा दैवज्ञकामधेनु नात्यल्पा नातिविस्तरामुद्ग्रहणधारणसुकरा कृत्वा
एतत्कालीयानां गणकानां दैवचिन्तकनाञ्च हितार्थसाधनाय निरमीसात् ॥

अनेन श्रीमता अनवमदर्शिना सहस्राजवरेणाऽपि अस्याः प्रारम्भे,—
“ प्राग्यैर्वराहमिहिरादिभिरभ्ययायी ” ति वचनात् ज्योतिःशास्त्रे विख्या-
तकीर्त्तिमतेर्वराहमिहिराचार्यस्य मतान्येव अस्या दैवज्ञकामधेन्वा प्रायः
स्थानुत्तानीत्यवगम्यते । तथा होराफलप्रदर्शनेऽपि व्यासभोजमतानि चा-
तस्मादेषा सर्वैश्ज्योतिर्विद्विः सम्भावनीया । एतत्कालीयानां नानातन्त्रा-
वलोकने विरलोत्साहानां मन्दबुद्धीनां दैवचिन्तकानां स्वल्पेन कालेन
अनायासेन ज्योतिःशास्त्रमहार्णवं तीर्त्वा यथेष्टितार्थसिद्धे एषा दैवज्ञका-
मधेनुः क्षुद्रनौकावद्भवति । अत एषा जयश्रीपशु कामेर्दैवचिन्तकैः
सादर सततं भावनीया । एषा दैवज्ञकामधेनुश्चिदध्यापैरन्विता । तेष्वे-
वाध्यायेषु यानि यानि निरिष्टानि तानि सर्वाणि चिह्नद्वारेण संज्ञापूर्वकं
कृत्वा अत्रैवानुक्रमणिकायां पृथक् पृथक् सन्दर्शितानि । तानि तत्रा
गतानुसारेणैव अवगन्तव्यानि ॥

अस्य च पुस्तकस्य एतदेशे इदानीं विरलोपलब्धायेषां केपाञ्चित्तेन पुस्तकेन अर्थे सति तदर्थं सुखं साधयितुं न शक्यते । अपि च कथङ्कारमपि महता उत्साहेन पुस्तकं लब्ध्वा विलोकयतस्तस्य चित्तमतो ऽवब्राम्यते तद्व्याकुलतया दुर्वृततया च । एतस्य पुस्तकस्य बहुकालमनर्घातिशास्त्राणां केपाञ्चिदैरचित्तकानामेवान्तरे व्यवहारोपगतत्वात्तेषां यथामति बोधवशात् तत्तत् पाठादीनां परिवर्तनाल्लिपिकरप्रमादाच्चातीवव्याकुलतामापेदे । इह खलु पुस्तके कस्मिंश्चिदध्याये पठितानां श्लोकानाम् अपरस्मिन्नध्याये लेखनादाकुलतायां बहूनि वक्तव्यानि सन्ति । अपरेऽधिका दोषाश्च प्रायो दृश्यन्ते । अपरे श्लोका वा पाठा वेति निश्चयेन ज्ञातुमपि दुष्कराः । तेषां तेषां यथारुचि लिखिता अपि पाठा अभिनवा ऽदृश्यन्ते । ततश्चेह ग्रन्थे कालान्तरसम्भूतान् बहून् लिपिकरदोषान् शोधयित्वा लोकार्थं कारयितुर्कोमैः प्रामाणिकैः कतिपयैर्विशेस्तदर्थमहं विज्ञापितः ॥

अहन्वनेन पुस्तकेन सर्वेषां ज्योतिःशास्त्रमभ्यसितुमीहमानानामतीवप्रयोजनताञ्च संलक्ष्यतन् तदर्थं सिद्धये अनैवम् । अथापि यस्य कस्याचित् सकाशे एतस्य पुस्तकस्य विद्यमानभावः द्रूपते अनुमीयते वा तदपि ततश्चावर्तुं न शक्यते । किन्तु मया तरादिशाभागात् अस्या दैवज्ञकामधेनोश्चत्वारि आदर्शपुस्तकानि अधिगतानि । तानि सर्वाणि मदीयेन पुस्तकेन सह संवाद्य सम्यग्विचारितानि । तेषु प्रायशो विसदृशानि पाठान्तराणि दृष्टानि । तेषामत्र कानिचित् पाठान्तराणि अधोलिखितानि । तान्यवलोक्यद्भिः कैश्चिन्मनास्त्रिभिरेतस्मिन् परिशोधने मम गाढपरिश्रमो ज्ञातुं शक्यते । एतस्य परिशोधने मया भूयान् परिश्रमः स्वीकृतः तथापि सर्वथा एतत् पुस्तकं परिशुद्धमिति वक्तुं न शक्यते । ततो यदत्रावशेषं किञ्चिन्मम खल्वनं सुधीभिः समुद्भाव्यते तत्तेभिर्नगुणेन परिशोधनीयम् ॥

अपिचैतस्मिन् पुस्तके सिंहलाशौर्मुद्रिते केपाञ्चित् स्वदेशीयानामेव तस्य प्रयोजनं भविष्यति । यथा तत् स्वदेशीयानां परदेशीयानां सर्वेषामपि

स च महास्यविरवरः सकलेषु वेदवेदाङ्गादिषु च न्यायालङ्कृतिस्मृ-
तिप्रभृतिशास्त्रेषु च चतुःषष्टिकलासु च पारदर्शी जिनवर्णनीतेषु परमो-
त्कृष्टेषु सुत्राभिधर्मविनयसङ्ख्यातेषु त्रिषु पिटकेषु च विशेषदर्शी विबुधा-
मणीः सज्जनपरिजननिसेवितचरणपुगले वशाङ्कतेन्द्रियः शांतो दान्तो
गुणवान् शीलवाक्शाऽभूत् । स चाऽयं महास्यविरवरो राज्ञा पण्डितपराक्र-
मबाहुना सकलेऽपिलङ्कादीषु सङ्हराजधुरि नियुक्तः सन् सुतरां सगौरव-
सबहुमानपुरःसरं चतुर्भिःप्रत्ययैः सर्वदा सङ्ग्रहीतः संमानितश्च । स हि
सङ्हराजवरो लोकोपकृतिं कर्तुंकामः सन् गर्गपराशरवशिष्टभोजमणित्यवादा-
यणप्रह्लादनवृहस्पतिव्याससुबोधसारस्वतविष्णुगुप्तवराहमिहिरादीनां पूर्वो-
पाणां निर्मलबुद्धीनां महाशयानां मतांश्च पौलिशरोमकत्राशिष्टसौरवे-
तामहादीनां परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां क्रमांश्चानुगम्य मधुरकोमलपदाव-
लीमिमां दैवज्ञकामधेनुं नात्यल्पां नातिविस्तरामुद्ग्रहणधारणसुकरां कृत्वा
एतत्कालीयानां गणकानां दैवचिन्तकनाञ्च हितार्थसाधनाय निरमीसात् ॥

अनेन श्रीमता अनयमदर्शिता सङ्हराजवरेणाऽपि अस्याः प्रारम्भे,—
“ प्राण्यैर्वराहमिहिरादिभिस्त्वयायी ” ति वचनात् ज्योतिःशास्त्रे विख्या-
तकीर्त्तिमतेर्वराहमिहिराचार्यस्य मनान्येव अस्यां दैवज्ञकामधेन्वां प्रायः
स्वीकृतानीत्यवगम्यते । तथा होराफलप्रदर्शनेऽपि व्यासभोजमतानि चा-
तस्मादेया सर्वेऽज्योतिर्विद्भिः सम्भावनीया । एतत्कालीयानां नानातन्त्रा-
वलोकने विरलोत्साहानां मन्दबुद्धीनां दैवचिन्तकानां स्वल्पेन कालेन
अनायासेन ज्योतिःशास्त्रमहार्णवं तीर्त्वा यथेष्टितार्थसिद्धौ एषा दैवज्ञका-
मधेनुः क्षुद्रनौकावद्भवति । अत एषा जयश्रीपशःकामैर्दैवचिन्तकैः
सादरं सततं भावनीया । एषा दैवज्ञकामधेनुर्द्विशदध्यापैरन्विता । तेष्वे-
वाध्यायेषु यानि यानि निर्दिष्टानि तानि सर्वाणि चिह्नद्वारेण संज्ञापूर्वकं
कृत्वा अत्रैवानुक्रमणिकायां पृथक् पृथक् सन्दर्शितानि । तानि तत्रा-
गतानुसारेणैव अवगन्तव्यानि ॥

अस्य च पुस्तकस्य एतद्देशे इदानीं विरलोपलब्धायेषां केपाञ्चित्तेन पुस्तकेन अर्थे सति तदर्थं सुखं साधयितुं न शक्यते । अपि च कथङ्कार-मपि महता उत्सहेन पुस्तकं लब्ध्वा विलोकयतस्तस्य चित्तमतो ऽववाच्यते तद्व्याकुलतया दुर्घटतया च । एतस्य पुस्तकस्य बहुकालमनर्थातशास्त्राणां केपाञ्चिदैवचिन्तकानामेवान्तरे व्यवहारोपगतत्वात्तेषां यथामति बोधवशात् तत्तत् पाठादीनां परिवर्तनाल्लिपिकरप्रमादाच्चातीवव्याकुलताभावेदे । इह खलु पुस्तके कस्मिंश्चिदध्याये पठितानां श्लोकानाम् अपरस्मिन्नध्याये लेखनादाकुलतायां बहूनि वक्तव्यानि सन्ति । अपरेऽधिका दोषाश्च प्रायो दृश्यन्ते । अपरे श्लोका वा पाठा वेति निश्चयेन ज्ञातुमपि दुष्कराः । तेषां तेषां यथारुचि लिखिता अपि पाठाअभिनवा ऽदृश्यन्ते । ततश्चेह ग्रन्थे कालान्तरसम्भूतान् बहून् लिपिकरदोषान् शोधयित्वा लोकार्थं कार-यितुर्कोमैः प्रामाणिकैः कतिपयैर्विज्ञैस्तदर्थमहंविज्ञापितः ॥

अहन्वनेन पुस्तकेन सर्वेषां ज्योतिःशास्त्रग्रन्थसितुमीहमानाना-मतीवप्रयोजनताञ्च संलक्ष्य तन् तदर्थसिद्धये अनेनम् । अथापि यस्य कस्याचित् सकाशे एतस्य पुस्तकस्य विद्यमानभावः श्रूयते अनुमीयते वा तदपि तत-श्चाहर्तुं न शक्यते । किन्तु मया तत्तद्विशाभागात् अस्या दैवज्ञकामधेनो शक्त्यारि आदर्शपुस्तकानि अधिगतानि । तानि सर्वाणि मदीयेन पुस्त-केन सह सवाद्य सम्यग्विचारितानि । तेषु प्रायशो विसदृशानि पाठान्त-राणि दृष्टानि । तेषामत्र कानिचित् पाठान्तराणि अधोलिखितानि । तान्यल्लोकपाद्विः कैश्चिन्मनास्त्रिभिरेतस्मिन् परिशोधने मम गाढपरिश्रमो ज्ञानुं शक्यते । एतस्य परिशोधने मया भूयान् परिश्रमः स्वीकृतः तथापि सर्वथा एतत् पुस्तकं परिशुद्धमिति वक्तुं न शक्यते । ततो यदत्रावशेषं किञ्चिन्मम स्खलनं सुधीभिः समुद्भाव्यते तत्सैर्निजगुणेन परिशोधनीयम् ॥

अपिचैनस्मिन् पुस्तके सिंहलाक्षरेर्मुद्रिते केपाञ्चित् स्वदेशीयानामेव तस्य प्रयोजनं भविष्यति । यया तत् स्वदेशीयानां परदेशीयानां सर्वेषामपि

प्रायः प्रयोजनं भविष्यति तथाकर्तुमर्हतीति देवनागराक्षरैर्मुद्रयितुम् एकेन
 मन्मित्रमहाशयन निवेदितम् । तस्मात् तद्वचनं समाकर्ण्य बहूना स्वदे-
 शायानां परदेशीयानामपि प्रयोजनलभे सार्थकताञ्च समभिचिन्त्य वाराणसी
 नामके नगरे चौखम्भासस्कृतपुस्तकालयकार्याध्यक्षाय श्रीमते हरिदास
 गुप्तमहाशयाय दत्त्वा देवनागराक्षरैस्तन्मुद्रापितवान् । अल पञ्चवितेन ।
 गुरुभ्यो नमः । शिवमस्तु ॥

श्री शीलस्कन्धस्थविरस्य ॥

लङ्कायां शैलबिम्बारामे

१६२४ शाके सवत्सरे ॥

अनुक्रमणिका ।

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

प्रथमोऽध्यायः १-४

१ सामान्यविधिः १-४

द्वितीयोऽध्यायः ५-१२

२ संवत्सरफलम् ५-११

३ भादित्यचारः ११-१२

तृतीयोऽध्यायः १२-२८

४ नक्षत्रचर्गनिर्णयः १२-१६

५ तिथिनिर्णयः १६-१६

६ योगनिर्णयः १६-१६

७ करणनिर्णयः २०-२०

८ वारदेवताः २०-२०

९ पंचाङ्गनिर्णयः २०-२०

१० अस्तोदयनिर्णयः २१-२१

११ ज्ञायानिर्णयः २१-२२

१२ विषयनिर्णयः २३-२३

१३ समागमनिर्णयः २३-२५

१४ स्वातियोगः २५-२५

१५ आपादयोगः २५-२५

१६ रोहिणीयोगः २५-२७

१७ वर्षाधिपतिफलम् २७-२७

१८ चन्द्रचरितम् २७-२८

चतुर्थोऽध्यायः २८-३४

१९ सकान्तिनिर्णयः २८-३०

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

२० उदयास्तमयनिर्णयः ३०-३१

२१ गतिनिर्णयः ३१-३२

२२ वर्षाधिपतिफलम् ३३-३४

२३ भौमचरितम् ३४-३४

पञ्चमोऽध्यायः ३४-३६

२४ वर्षाधिपतिफलम् ३४-३६

२५ बुधचरितम् ३६-३६

षष्ठोऽध्यायः ३६-४२

२६ आग्नेयादिवर्षफलम् ३६-३६

२७ पृथिव्यस्यवर्षनिर्णयः ३६-४१

२८ वर्षाधिपतिफलम् ४२-४२

२९ जीवचरितम् ४२-४२

सप्तमोऽध्यायः ४२-४६

वर्षाधिफलम् ४२-४५

३० शुक्रचरितम् ४५-४६

अष्टमोऽध्यायः ४६-४९

३१ वर्षाधिफलम् ४६-४८

३२ शनिश्चरितम् ४८-४९

नवमोऽध्यायः ४९-५३

३३ सूर्योपरागनिर्णयः ४९-५३

३४ चन्द्रोपरागनिर्णयः ५३-५४

३५ राहुचरितम् ५४-५६

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

दशमोऽध्यायः ५६-६५

३६ सप्तमुनिचारनिर्णयः ५६-५७

३७ अगस्त्याचारनिर्णयः ५७-५८

३८ परिवेशनिर्णयः ५८-५९

३९ इन्द्रचापनिर्णयः ६०-६०

४० निर्घातपातनिर्णयः ६०-६१

४१ उल्कानिर्णयः ६१-६१

४२ दिग्वाहनिर्णयः ६२-६२

४३ गन्धर्वनिर्णयः ६२-६२

४४ सूचलननिर्णयः ६२-६२

४५ उत्पाननिर्णयः ६२-६५

४६ सङ्कीर्णचरितम् ६५-६५

एकादशोऽध्यायः ६५-७१

४७ सामान्यदेशविधिः ६५-७१

द्वादशोऽध्यायः ७१-७८

४८ आयुदांषादेशः ७२-७८

त्रयोदशोऽध्यायः ७८-८८

४९ रविदशा ७८-८०

५० चन्द्रदशा ८०-८१

५१ शुक्रदशा ८१-८३

५२ जीवदशा ८३-८४

५३ बुधदशा ८४-८५

५४ कुजदशा ८५-८६

५५ शनिदशा ८६-८७

५६ दशाविपाकादेशः ८८-८८

चतुर्दशोऽध्यायः ८८-९३

५७ अष्टकवर्गादेशः ८८-९३

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

पञ्चदशोऽध्यायः ९३-१०३

५८ योगगुणादेशः ९३-१०६

षोडशोऽध्यायः १०६-११२

५९ पुरुषलक्षणम् १०६-११०

६० अङ्गलक्षणादेशः ११०-११२

सप्तदशोऽध्यायः ११२-११६

६१ मापकोत्पातादेशः ११२-११३

६२ तिलकादेशः ११३-११४

६३ स्पन्दनादेशः ११४-११५

६४ शोषादेशः ११५-११६

६५ देहोत्पातादेशः ११६-११६

अष्टादशोऽध्यायः ११६-१२१

६६ स्वप्नादेशः ११६-१२०

एकोनविंशोऽध्यायः

“ “ १२१-१२९

६७ गजचरितादेशः १२१-१२१

६८ अश्वचरितादेशः १२१-१२२

६९ वायसचरितादेशः १२२-१२६

७० श्वगोमायुचरितादेशः

“ “ १२६-१२८

७१ तिर्यग्चरितादेशः

“ “ १२८-१२९

विंशोऽध्यायः १२९-१५६

७२ शुभाशुभादेशः १२९-१३३

७३ सप्ततागमादेशः १३३-१३४

७४ समागमादेशः १३४-१३५

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

७५ श्रोयितसमागमादेशः

" " १३५-१३५

७६ यात्रादेशः १३५-१३६

७७ विजयादेशः १३६-१३८

७८ सन्धानादेशः १३९-१३९

७९ आश्रयणीयादेशः १३९-१३९

८० घन्धनमोक्षादेशः १३९-१४०

८१ जीवोपद्रवादेशः

" " १४०-१४२

८२ कन्याधरलाभादेशः

" " १४२-१४३

८३ गर्भसम्भवादेशः १४३-१४४

८४ पुत्रस्त्रीजन्मादेशः १४४-१४४

८५ ऊर्ध्वजलादेशः १४४-१४६

८६ अधोजलादेशः १४६-१५२

८७ नष्टलाभादेशः १५२-१५४

८८ नष्टकष्टादेशः १५४-१५५

८९ निधानादेशः १५५-१५६

९० संकीर्णादेशः १५६-१५६

एकविंशोऽध्यायः १५६-१६३

९१ अभिमङ्गलसंशयनम्

" " १५६-

९२ दिवाभुङ्क्तम्

९३ निशाभुङ्क्तम् १५६-१५६

९४ कालहोरा १५६-१५६

९५ चन्द्रावस्था १५९-१६०

९६ सामान्यविधि १६०-१६३

द्वाविंशोऽध्यायः १६३-१७८

९७ अवयोगः १६३-१६५

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

९८ विषयोगः १६५-१६५

९९ रिक्ता १६६-१६६

१०० वधयोगः १६६-१६६

१०१ मासशून्यम् १६६-१६६

१०२ तिथिशून्यम् १६७-१६७

१०३ लग्नशून्यम् १६७-१६७

१०४ मन्धयोगः १६७-१६७

१०५ विष्टिः १६७-१६७

१०६ पापनक्षत्रम् १६७-१६७

१०७ दिनमृत्युः १६८-१६८

१०८ पञ्चाशीतिमुलम् १६८-१६८

१०९ सप्तसूर्यदोषः १६८-१६८

११० रश्मिदोषः १६८-१६९

१११ सूर्यशूलम् १६९-१६९

११२ चन्द्रशूलम् १६९-१६९

११३ चतुर्दोषः १७०-१७०

११४ समदोषः १७०-१७०

११५ अष्टमहादोषः १७०-१७०

११६ अर्धप्रहारयमदण्ड

गुलिका १७१-१७१

११७ नक्षत्रविषघटिका १७१-१७१

११८ लग्नविषघटिका १७१-१७१

११९ पक्षच्छिद्रः १७२-१७२

१२० वर्ज्यमासः १७२-१७२

१२१ रश्मिकूपः १७२-१७२

१२२ अन्नदोषः १७२-१७३

१२३ शकटयोगः १७३-१७३

१२४ पञ्चविंशतिदोषनामानि

" " १७३-१७४

१२५ दोषापवादः १७४-१७४

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

१२६ दोषशुद्धिविधानम्

१७४-१७४

अथोर्विंशोऽध्यायः

१७४-१७८

१२६ गर्भदानम् १७४-१७६

१२७ पुंसवनविधिः १७६-१७७

१२८ सीमन्तावधानम् १७७-१७८

१२९ प्रसूतविधानम् १७८-१७८

चतुर्विंशोऽध्यायः १७८-१९५

१३० यातकर्मविधिः १७८-१८०

१३१ बालग्रहेषु बलिदानम्

देवमन्त्रः १८०-१८६

१३२ नौराज्जनाय बलि

कर्मविधिः १८६-१८६

१३३ बालग्रहविधिः १८६-१८७

१३४ भामविधिः १८७-१८८

१३५ कर्णवेधविधिः १८८-१९०

१३६ उपनिष्क्रमणविधिः

" " १९०-१९०

१३७ अन्नप्रासविधिः १९०-१९२

१३८ चौरविधिः १९२-१९४

पञ्चविंशोऽध्यायः १९५-२०२

१३९ आच्छादनविधिः

" " १९५-१९७

१३९ उपनयनविधिः १९७-१९८

१४० अग्न्ययनविधिः १९८-२०१

१४१ ममावस्तनविधिः २०१-२०१

१४२ गोदानविधिः २०१-२०२

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

षड्विंशोऽध्यायः २०२-२१५

१४३ वायम्बलिदानविधिः

" " २०२-२०३

१४४ विवाहप्रदने शुभाशुभ

नियमः २०४-२०४

१४५ दिननियमः २०५-२०५

१४६ गणनियमः २०५-२०५

१४७ माहेन्द्रनियमः २०५-२०५

१४८ पुत्रक्षत्रम् २०६-२०६

१४९ स्त्रीदीर्घनियमः २०६-२०६

१५० योनिनियमः २०६-२०६

१५१ राशिनियमः २०६-२०७

१५२ राश्यभिपत्तिनियमः

" " २०७-२०७

१५३ वर्यनियमः २०७-२०७

१५४ रज्जुनियमः २०७-२०८

१५५ वेधकनियमः २०८-२०८

१५६ मूतनियमः २०८-२०८

१५७ लिङ्गनियमः २०८-२०८

१५८ जातिनियमः २०८-२०८

१५९ गोत्रनियमः २०८-२०८

१६० पक्षिनियमः २०८-२१०

१६१ योगिनीनियमः २१०-२१०

१६२ आयनियमः २११-२११

१६३ दैवनियमः २११-२११

१६४ विवाहविधिः २११-२१४

१६५ राजाभिषेकविधिः

" " २१४-२१५

सप्तविंशोऽध्यायः २१५-२३

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

- १६६ वास्तुविधानम् २१५-२२४
 १६७ प्रवेशविधानम् २२४-२२६
 १६८ शयनासनविधिः २२६-२२७
 १६९ सूपणविधिः २२७-२२८
 १७० स्त्रीविधानम् २२८-२२९
 १७१ पट्टनिधिः २२८-२३०
 १७२ खड्गविधिः २३०-२३०

अष्टविंशोऽध्यायः २३१-२३९

- १७३ प्रवेशविधिः २३१-२३१
 १७४ कृदिकर्मविधिः २३१-
 १७५ विशिष्टवस्तुविधिः
 " " -२३३

- १७६ धापविधिः २३४-२३७
 १७७ समहविधिः २३७-२३८
 १७८ धाणिज्याविधिः २३८-२३९

एकोनविंशोऽध्यायः

" " २३९-२४७

- १७९ यात्राविधिः २३९-२४३
 १८० यात्रामक्षविधिः २४३-२४४
 १८१ यात्रायोगः २४३-२४४
 १८२ अभिष्टसिद्धिविधिः
 " " २४५-२४७

त्रिंशोऽध्यायः २४७-२७०

- १८३ प्रवृज्याविधिः २४७-२४८

प्रकरणाङ्काः प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

- १८४ प्रवृज्यामुक्तविधिः
 " " २४८-२४८
 १८५ वैद्यप्रतिष्ठापनविधिः
 " " २४८-२५०
 १८६ धाज्यविधिः २५०-२५१
 १८७ ग्रहध्वंसविधिः २५१-२५३
 १८८ दर्व्याकराचिकित्सा २५३-२५७
 १८९ मण्डलचिकित्सा २५७-२५८
 १९० राजिलचिकित्सा २५८-२५८
 १९१ स्रग्गविपचिकित्सा
 " " २५८-२५८
 १९२ वृश्चिकविपचिकित्सा
 " " २५८-२५८
 १९३ सूषिकविपचिकित्सा
 " " २५८-२५८
 १९४ लूताविपचिकित्सा
 " " २५८-२५९
 १९५ स्थावरविपचिकित्सा
 " " २५९-२६०
 १९६ सङ्कीर्णवृक्षाविधानम्
 " " २६०-२७०
 १९७ रोगध्वंसविधिः २६०-२७०
 इति त्रिंशोऽध्यायः
 " " २४७-२७०
 १९८ ग्रन्थसमाप्तिः २७०

दैवज्ञकामधेनोः ।

शोधनपत्रम् ।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२	१२	क्षिपत्	क्षिपेत्
४	४	स्युर्वजिराशयः	स्युर्वजिराशयः
"	१७	गान्तमममो	गान्तममो
"	१८	विहिता	विहिताः
५	२०	विकालापिण्डं	विकलापिण्डं
७	२१	सम्प्राप्तमगुडुलं	सम्प्राप्तमगुडुलं
"	२३	द्यगुडुलं	द्यगुडुलं
८	२	सम्भवेत्	सम्भवेत्
१२	३	बुधादिकः	बुधादिकं
१३	१७	त्वष्ट्रमास्त	त्वष्ट्रमास्त
१८	२२	यत्प्रोत्कृष्ट	यत्प्रोत्कृष्ट
२३	२०	सौभाग्य	सौभाग्य
२४	११	क्षत्रियाञ्च	क्षत्रियाणाञ्च
२५	६	स्वात्पापाढाभेव	स्वात्पापाढाभेव
२६	८	स्त्रियस्तु	स्त्रियस्तु
"	१८	विदधाधि	विदधाति
"	२०	स्यञ्च	सस्यञ्च
२८	४	पस्मासा	पपमासा
२९	१	तदप्यर्द्धीकृतं	तदप्यर्द्धीकृतं
३०	२२	महीपसीस्य	महीयस्य
३१	१६	चलोच्चत	चलोच्चत
३२	२	स्फुटग्रह	स्फुटग्रह
"	१६	चन्द्रामं	चन्द्रामं

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अष्टुद्धम्	शुद्धम्
३३	३	वज्रमभु	वक्रदमभु
३४	८	वेशा	वेशा ये
३५	२	सय	शयन
"	"	सरनुतो	सरनुत
"	३	नदीधनतो	नदीधनम्
"	१२	प्राग्बद्धिः	प्राग्बद्धिः
"	२१	पौष्णपु	पौष्णपु
"	२३	कर्तिके	कार्तिक
"	२४	कुशत	कुशते
३७	७	मतेच	मेतच्च
"	९	दिवाकिणु	दिवाकिणु
"	१०	सुरेयस्य	सुरेयस्य
"	२१	विमान्त	विमान्ति
३६	१	भानुनाम्यञ्च	भानुना ह्य
३६	४	कुर्यात्	कुर्यात्
"	१३	घाष्ट्रीनि	स्वाष्ट्रीनि
"	१६	तारायक	ताराचक्र
४०	३	राजान्विता भूः	राजान्विता च भूः
"	१२	तारणसाय	तारणञ्चाय
"	२१	रशदो	शरदो
४१	१५	व्यवङ्ग	प्लवङ्ग
"	२१	नृपघो	नृपघो
४५	५	केसासिबलान्	केसासिबलवान्
"	११	महामास्य	महामास्य
४५	१३	मन्ति	मन्ति
"	१६	गान्धरा	गान्धार
"	१६	सुक्षयत्र	सुहमयत्र
"	२३	तागजात	रोगजान
"	२४	विषदमूर्ति प्यतंषान्	विषदमूर्ति पूर्णवान्
४६	१२	नलवद्	नलवद्
"	१७	शान	शानि

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२०	श्रवणानिलगः	श्रवणानिलगः
४७	११	जलोद्भूता	जलोद्भूता
"	२५	रुदभिष	रुद्रिष
४७	१७	स्वात्ती	स्वाती
"	१६	मित्रेभिनत्ति	मित्रेभिनत्ति
४८	१६	हितात्मनः	हितमात्मनः
"	२०	पश्वारणस्त्र	पञ्चालश्च
४६	७	राहोश्चरितं	राहोश्चरितं
"	१०	ऋक्षो	ऋक्षाम
५०	४	अथैवैवं	अथैवैवं
"	५	महान् योगोऽस्य उदाहृतः	महानन्ययोगानुदाहृतः
५१	१७	प्राक् कृत्वा	प्राग्वत्कृत्वा
५२	३	नातिविक्षेपः	नतिविक्षेपः
"	११	क्षुणे	क्षुण्णे
"	१७	विश्लिष्यपुनश्चर्गंयेत्	विश्लिष्याप्यथ वर्गंये
"	१८	विमर्द्धनम्	विमर्द्धनम्
५३	१	भवेत्	भवेत्
५८	२१	निम्बप	निम्बपत्रं
"	२२	विभजेऽष्टमोजे	विभजेच्छिष्टमोजे
"	२४	नतूर्द्ध	नतूर्द्ध
५६	१	अभिष्ट	अभीष्ट
"	८	मासवः	मासतः
६०	१६	निर्घातो	निर्घातो
६१	३	राष्ट्रदून्यताम्	राष्ट्रदून्यताम्
"	१९	घर्षमात्रेण	घर्षमात्रेण
६२	१६	यत्सरा द्वितया	यत्सर्गद्वितया
"	१८	दुर्भिक्षकतीरः	दुर्भिक्षकतीरः
६५	३	शेषपु	शेषपु
"	१४	दैवक्षकामधेन्याचरिति	दैवक्षकामधेन्यां चरित
६८	२१	दुर्ध्वपणः	दुर्ध्वपणः

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अथुद्धम्	शुद्धम्
"	२३	विशोशकः	विशोशकः
६६	३	कृशोनुप्रद	कृशोनुप्रद
७०	१०	भंवत्	भंवत्
७३	११	युतश्चन्द्रो	युतश्चन्द्रो
"	१७	निमेचिन	निमेचिन
७४	१७	समस्तप्रैह	समस्तप्रैहः
७५	१०	तात्रादेव	मस्तादेव
८२	१७	मनङ्गनात्तिचम	मनङ्गनात्तिम
८२	३	तनुपित	तनुपित
८३	१५	पित्तज्वरं	पित्तज्वरं
८५	१७	पित्तञ्च	पित्तञ्च
८७	४	मरणभीति	मरणभीति
"	१२	रक्तनयस्य	रक्तनयस्य
८८	२१	विचरज्जन्मिनां	विचरज्जन्मिनां
८९	२	वितनाशञ्च	वितनाशञ्च
"	१२	दुःखपरम्परा	दुःखपरम्परा
९१	१४	चन्द्राश्याहारि	चन्द्राश्याहारि
"	१५	व्ययधीधर्मगः	व्ययधीधर्मगः
"	१७	स्वस्मादुपचये	स्वस्मादुपचये
"	१८	सुतधीधर्म	सुतधीधर्म
९२	५	निधनलाभाच्च	निधनलाभाच्च
"	६	प्रथमा	प्रथमा
"	१४	सूर्यादिष्फा	सूर्यादिष्फा
"	१६	लम्नापट	लम्नापट
९४	१५	चन्द्रे	चन्द्रे
९७	१२	मञ्जानो	मञ्जानो
"	२०	यमाराकैः	यमाराकैः
९८	२७	तत्रो	तत्र
९९	७	मञ्जलिनो	स्वलिनो
१००	२०	तुङ्गधान	तुङ्गधान
१०१	१७	रुतर	रुतर

पृष्ठम्	शक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२३	कठोर	कठोर
१०५	१०	स्वयङ्गमः	प्लवङ्गमः
१०६	७	निसेवनाच्च	निषेवनाच्च
"	१६	समान	समान
"	२६	कञ्जलान्ती	कञ्जवलन्ती
"	२०	कुटिलावसनाः	कुटिखावसानाः
२०६	६	सुप्रशस्ता	सुप्रशस्ता
११३	८	प्रियविप्रयौ	प्रियविप्रियौ
"	१६	पीत श्वेतौ	पीत श्वेतौ
११४	२२	व्यवसन	वसन
"	"	अवणप्रियम्	अवणप्रियम्
११५	१७	अङ्गायाः	अङ्गायां
"	१६	स्यन्दुना	स्यन्दना
११६	८	सत्त्वसंयुक्तम्	सत्त्वसंयुत
"	१६	प्रयतोत्पं	प्रयतोत्पं
११७	६	पण्याज्जन्मनि	पण्यज्जन्मनि
"	११	प्रपूण	प्रपूण
"	१६	सदत्फलालिः	सदत्फलालिः
११८	४	निसेवनञ्च	निषेवनञ्च
"	६	कन्धायां	कन्धायां
११९	११	श्चक्षुकेशनञ्च	श्चक्षुकेशनञ्च
"	१५	जतुमाण्ड	जतुमाण्ड
"	२०	विष्टने	विष्टने
१२०	६	ल्यव	ल्यव
१२०	११	नः प्रशस्यते	नम्रशस्यते
"	२२	निसेवन	निषेवन
"	२४	विष्वसनम्	विष्वसनम्
१२१	३	स्वानञ्च	स्वानञ्च
"	६	बृहति	बृहति
"	१२	गजचरिता	गजचरिता

पृष्ठम् अर्पाङ्कः

अष्टुदम्

शुद्धम् ३

१२२ ४

पृथ

वृक्षा

१२३ २

सुतक्ष

सुतक्षय

" ५

बाहनशास्त्रो

बाहनशास्त्रो

१२४ ९

प्रप्ति

प्रप्ति

१२५ १८

स्त्रीभालो

स्त्रीभालो

१२७ ११

जिघ्रेस्त

जिघ्रेते

१२९ २

नगदेष

गृहेषु

" ५

तथ्यंग

तिथ्यंग

" १३

भङ्गलद्रव्याणां

भङ्गलद्रव्याणां

१३० १७

चाणप्रकृति

चाणप्रकृति

१३२ १८

पुसाकिवातङ्ग

पुसांकीटातङ्ग

" १२४

रुतमिहव

रुजमिहव

१३३ ६

प्रवदे तदा

प्रवदेतदा

" २१

विर्यये

विर्यये

१३४ ४

उदयक्षेपतामरातैवश्च

उदयाक्षिगतामराक्षितश्च

" १४

चरविलग्नत

चरविलग्नगत

" १६

प्रयातुन्नियमेन मासै

प्रयातुन्नियमेन मासै

" २२

स्मरस्थान

स्मरस्थान

१२६ ५

शुभायसासितां

शुभयियासितां

१२७ २

बिद्विपकम्तदा

विद्विपतस्तदा

" १४

साम्यगति

याम्यगति

१३८ १२

ज्यास्यत

जुज्यास्यत

१३९ २

प्रवेदन्नृप

प्रवेदन्नृप

" ६

हेते

हेतौ

" १९

प्रीतिस्त्रवाटेव

प्रीतिश्चवासैव

१४० १

पापाक्षत्र

पापक्षेत्रं

" ३

स्यादिचरेण

स्यादिचरेण

१४१ १

गृहकोलवेदानामुजगेन्द्रै

गृहकोलवेदानामुजगेन्द्रै

" ३

माधष्ठिता

माधष्ठिता

" ४

गात्रिभवां

गात्रभवां

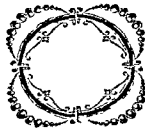
पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	९	कुर्यु	कुर्युं
"	१३	रायकेनाङ्ग्यास्तो	रायकेनाङ्ग्यास्थितो
१४१	१७	द्विचतुरर्धक	द्विचतुरर्धक
"	२०	निमसः	निमेषः
"	२१	स्वेता	श्वेता
"	२२	समे	सचे
"	"	देहाङ्ग्री	देहाङ्ग्री
१४२	१	मारोहति	मारोहति
"	३	भङ्गमदन्यनदुखते	भङ्गमदेनेनावनिर्दिशेत्
"	१०	रुद्धस्ववा	रुद्धधवाः
"	१६	सकर्म	सकर्म
१४४	१	नावानास्थिन्	तावानास्थिन्
१४५	१०	जलसंश्रयो	जलसंश्रयो
"	१८	देहभृतिधुवं	देहभृतिधुवं
१४६	१	जललुलितपाणिः	जललुलितपाणिः
"	३	स्तोयकाश्रयो	स्तोयकाश्रयो
१४६	१२	—	इत्यूर्ध्वजलादेशः
"	२३	उज्जलाभाव	उज्जलाभावं
१५०	५	उदकात्रिभिः	उदकात्रिभिः
"	८	सलिल	सलिलं
"	२३	विभीतकस्य	विभीतकस्य
१५१	५	सर्व्वपामेष	सर्व्वपामेष
१५१	५	मुन्दुरोध	मुन्दुरोध
"	८	यवारि	यारि
"	१०	पञ्चक	पञ्चकं
१५२	१६	कतकफल	कतकफल
"	२३	वर्गोत्तमे	वर्गोत्तमे
१५३	६	सौम्य	सौम्य
१५५	१८	सूर्य्यदि	सूर्य्यदि
१५६	२	शक्यस्योक्तः	संलक्ष्योक्तः

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अष्टादशम्	शुद्धम्
"	६	नश्यतिद्रुत	नश्यति
"	११	इत्यनवद्ययनः	इत्यनवद्ययिनः
"	"	वेधश्च	वेधश्च
१५७	५	कृतिका	कृतिका
१६१	२०	बाजलं वा प्रहस्य	बाजलं वा प्रहस्य
१६३	२२	नित्र	नित्र
१६४	१५	मिस्र	मिस्र
१६५	१३	नागाख्याः स्वास्तिथयो	नागाख्यास्तिथयो
"	१६	विक्रम	विक्रम
१६६	७	प्युत्तरा	प्युत्तरा
१६७	९	इत्यस्य योगः	इत्यस्य योगः
"	१४	गाजिह्व	गाजिह्व
१६७	१६	इहसे	इहसे
१६८	१०	रविस्वतक्षादशमे	रविस्वधिष्णादशमे
"	१६	चन्द्रे	चान्द्रे
"	१७	ज्ञानदया	ज्ञानदया
१६६	४	हृदभम्	हृदभम्
"	१९	जीवेन्मूढे	जीवे मूढे
१७०	३	रविन्दु	रवीन्दु
"	८	नयानिति	नयं नयं
"	११	चन्द्रसूच्यो	चन्द्रसूच्यो
"	१४	मीङ्ग जन्म	मागजन्म
१७१	२	—	इत्यष्टमहाशेषः
"	६	शुधिकाः	शुधिकाः
"	१७	मरफलनग	मरफलनग
१७१	९	रविन्दुयोग	रवीन्दुयोग
"	१४	वर्णान्ते	वर्णान्ते
"	२०	विशमम्	विशमम्
१७४	१३	पराभिचारकर्मदो	पराभिचारकर्मदो
१७६	११	कतकास्ति	कतकास्ति

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७७	२०	विधिरेवहित नस्याद्	विधिरेवहितस्तस्या
१७८	२	पापा न्म न्याय	पापात्मन्याय
१७८	२	विद्वद्	विदयित्
१८१	२१	तच्छुद्धिं	तच्छुद्धिं
१८३	१	मलिनम्	मीलनम्
"	२	पित्त	पीत
"	५	मेकादेशे	मेकादशे
"	१६	फलपदम्	फलपुपम्
१८४	१३	च्छार्दिनानाहोरो	च्छार्दिनानाहारो
१८५	२	फलहसौ	फलहसी
१८६	५	स्नानं	स्नानञ्च
"	८	सप्तदशी	सप्तदशे
"	२३	तिलादिभिरत्रैः	तिलादिभिरत्रैः
१८७	४	पभिरन्ने	पभिरन्ने.
१८८	३	रेवतीयुजौ	रेवतीयुजौ
"	४	कचदतपादावगां	कचदतपादावगां
१८९	१०	रन्ध्रादि	रन्ध्रादि
"	१५	वृहस्पतिक्षेत्रं	वृहस्पतिक्षेत्र
"	१८	करवीरञ्चसाङ्गली	करवीरञ्चलाङ्गली
"	२०	कर्णवलयन्तु	कर्णावल्यान्तु
"	"	मांसलावस्थिरा	मांसलावस्थिरा
"	२४	संज्ञा	सज्ञा
१८९	२४	दाशानाञ्च	दासानाञ्च
१९०	३	ग्रहात्	गृहात्
"	१६	नवक्तेतत्	नवत्येतत्
"	२१	वैश्यरुद्रयोः	वैश्यरुद्रयोः
"	२२	पञ्चश	पञ्चाश
"	२३	सायणात्	सायनात्
१९१	३	होते	होते
"	८	वारासा	वरांशा

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१ १९२	१२	मरणमभ्येति	मरणमभ्येति
"	१३	शिषो	शिषो
१९४	१५	संयुक्ता	संयुक्ता
१९६	१७	रुद्रार्क्षशांगेष्ट्यवरदय	रुद्रार्क्षज्ञेष्ट्यवरस्य
१९७	८	वैश्यः	वैश्यः
१९६	२१	आश्वनीवाश्वीगक्षमु	मश्विनीचाश्वविज्ञामु
१०२	२१	शिक्षाविधान	शिक्षाविधान
१०७	३-	स्तुनीयैकदशौ	स्तुनीयैकादशौ
२०४	११	द्वितीयं	द्वितीये
"	२६	शुभाशुभ	शुभाशुभ
१०६	४	प्रतिलोमकाः	प्रतिलोमकाः
"	२६	गात्रनियमः	गात्रनियमः
२१०	२३	चरणः	चरण
२१२	२३	ग्रहाणञ्च	ग्रहाणाञ्च
२१४	२२	मानिति	मानिति
२२६	२२	तदीयनयना	तदीयनयना
२२७	६	चोर्ध्वमुखी	चोर्ध्वमुखी
"	२०	धणमाश	धणमास
२२८	६	मूर्ध्वनि	मूर्ध्वनि
"	१०	श्लिकने	श्लिखने
२२०	२५	त्यंशुमालिनी	त्यंशुमालिनि
२२१	७	स्त्रयोदश	स्त्रयोदश
२२५	१४	रुद्रोद्भवमन्तरे	रुद्रोद्भवमन्तरे
२२६	१२	विकलभ्रमरुचिर्यञ्च	विकलभ्रमरुचिर्यञ्च
२२७	१	पृथक्	पृथक्
"	१०	शितांशुगुलम्	शताङ्गुलम्
२३०	२	त्यङ्गुलोत्तरः	त्यङ्गुलोत्तरः
२३२	१४	शोमाना	शोमना.
"	२५	केदनैञ्च	केदनैञ्च
		—	इति वृषिकर्मविधिः ।

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२३३	१४	सन्येय	सैन्येशः
२३४	२३	मघादया	मघादया
२३४	१७	तल्लगने	तल्लमे
२३७	१९	विदध्या	विदध्या
२३९	१३	दिक्ष्वेध	दिक्ष्वेध
२४१	५	मिथने	मिथुने
२४५	१३	चुस्तेन	चुस्तेन
”	२२	भौमवारे	भौमवारे
२४६	११	मघायने	मघायने
२४०	३	मधुप	मधुप
२५०	९	चाक्षि	चाक्षि
२५१	२	उध्वयक्री	उध्वयक्री

दैवज्ञकामधेनुः ।

नमः शाक्यसिंहाय ॥

प्रथमोऽध्यायः

अथ प्रारम्भः

प्रतिफलन्ति जगन्ति समन्ततो-
महाति यद्विषणामणिदर्पणे ।
स भगवान् मुनिरीदितसिद्धये
हृदि चिरं मम गन्धकुटीयताम् ॥ १ ॥
अनुगतजिनोशेष्टिर्ब्रह्मवंशैक दृष्टि-
मुनिरनवमदर्शी पारदर्शी कलानाम् ।
प्रणयति सकलां सद्ग्रन्थसारार्थदोग्ध्रीं
विबुधजननिपेक्ष्यां दैववित्कामधेनुम् ॥ २ ॥
ईर्ष्याः पिशाचाक्षपलात्मभाजो-
निन्दन्ति ये तेषु ममास्ति नास्या ।
आराधकोऽहं महतान्नु तेषां
येऽत्रश्रमज्ञाश्च परार्थकामाः ॥ ३ ॥
प्राच्यैर्वराहमिहिरादिभिरभ्यधापि
व्यासेन यच्चरितमम्बरगोचराणाम् ।

संहृत तत् प्रथममत्र विभावयामि

सङ्ख्यानसंस्करणनिर्णययुक्तियुक्तम् ॥ ४ ॥

अब्दं द्विधाकलद्याऽसमूर्ध्वस्थं वर्द्धयेत् सुखैः ।

धीरनागैरधोन्यस्तं नदीतीर्थेन भाजयेत् ॥ ५ ॥

लब्धं दिनादिकं मूर्ध्नि दत्त्वा तत्तत्परादिकम् ।

हित्वा कोमलनामानि मासवाक्यानि पूरयेत् ॥ ६ ॥

विशुद्धनिधिपातः । विमर्दनपुरस्त्री । कुशान्वयस्वरोरुः ।

वशीतिलकरुद्र । शिवाब्धिबुधपुत्री । नेयाम्बुनीपुयात्रा ।

नयाम्बुनवपूरः । दिवानवरिपुस्त्री । दशाङ्गनरकारी । प्रवीर-

गुरुयन्त्रः । विवासनविकारी । मृगाकुलीतपोस्त्री । रवेरजगृ-

हादितः प्रभृति मासवाक्यानि ॥

नाभिना सर्वमाहृत्य नीचास्तमुपरिक्षिपत् ।

लीनेनोर्ध्वस्थमाहृत्य घटिकादिश्च साधयेत् ॥ ७ ॥

दिनानि दद्याच्छुक्रादीन्याकलोयमहर्गणात् ।

ततो धीदण्डनेयश्रीलब्धं खण्डयुगं भवेत् ॥ ८ ॥

शिष्टमिष्टदिनम्प्रोक्तं युगोदयदिनादिमम् ।

युगोदयदिनेशः स्याद् युगमानेन वा हते ॥ ९ ॥

गुणकारः फलं नाम भागहारं प्रमाणकम् ।

प्राप्तलाभो भवेदब्दसंस्कारे तु यथाह्वयम् ॥ १० ॥

दिनराशिर्भवेदिच्छा हन्यात्तम्फलराशिना ।

विभाजयेत् प्रमाणेन लाभताराकलादिकम् ॥ ११ ॥

वर्त्तमानयुगाब्दानि भागहारैर्विभाजयेत् ।

लब्धं घनमृणं वा स्याद् ग्रहाणां स्वस्वमध्यमे ॥ १२ ॥

चक्रपादञ्च चक्रार्द्धं दध्याश्चन्द्रोष्णपातयोः ।

यथास्वं निक्षिपेत्तत्र ध्रुवाणि च यथाक्रमम् ॥ ११ ॥

चन्द्रात्तत्तुङ्गभौमज्ञजीवशुक्रार्किराहुषु ।

ध्रुवाणि युगमानेन प्रक्षुण्णयुगमुक्तय ॥ १४ ॥

तण्डुललाभी । लीन नैरः स्याद् । भैरवपूजा । कोशलराज्ञ ।

भीरुररन्धः । शौण्डगतीनां । ज्ञानरयाब्दे । कान्तिपताका ॥ १५ ॥

भीरुरनागोरुद्रयमः स्याद् दैवजराजावंशगजानाम् ।

वारिचराब्धिर्मूलभोयं चण्डसमाजे भिन्ननतोजि ।

सत्रुटिकास्ते भूयुग भोगाः † ॥ १६ ॥

भेनाभ्यस्ते स्वदेशक्षितिपरिधिमतो भाजकाकर्णलब्ध-

स्तेन स्वभ्यस्तभुक्तिर्गणितहृदयविद् भाजयित्वा विलिप्तम् ।

या रेखामेरुलङ्कान्तरमृजुपतिता तत्र पूर्वोपराद्धै

शोधयः योज्यं क्रमेण प्रणयति विहिते मध्यमेखे चराणाम् १७

सुमेरु हिमवान् वत्सपुर्व्यवन्ति चकोरकः ।

वायुः खरश्च लङ्केति रेखामध्यगतऽत्रैहि ॥ १८ ॥

देशान्तरविधिं हित्वा केचित्बीजक्रियां जगुः ।

कस्याब्दे गात्रतुङ्गोने नानादीपा हृतं तथा ॥ १९ ॥

यथा स्वम्भाजकैः प्राप्तं हन्याद् बीजफलम्भवेत् ।

भवेत् सुधामयूखस्य भाजको मम शापणम् ॥ २० ॥

अस्य तुङ्गे ध्रुवोच्चाटा समापुत्रस्य सवकवि ।

बुधशीघ्रे जितामासाः समुरेङ्गयेननोनट ॥ २१ ॥

भृगुशीघ्रे धरारूपं शेनेः याज्ञाविधुर्ननु ।

तमसो धूर्तधर्पश्चेत्समीभिर्भादिकं हरेत् ॥ २२ ॥

१ चन्द्रात्तत्तुङ्ग ॥ २ नरा ॥ ३ मिला ॥ ४ चया ॥ ५ यथायोक्षा ।

६ भेदमीमि ।

† अस्य तु अन्त्यचरणमुपलब्धेषु सर्वेषुस्तकेषु ऊनमेव दृश्यते ॥

यद्वा प्रवर्तितं वर्षं स्वस्वबीजेन ताडयेत् ।
 विभज्य विम्बयोगेण लब्धा लिप्तादयस्ततः ॥ २३ ॥
 शरोभयाय नागानां नागवन्निशिनिर्दयम् ।
 परेचोल इतिन्वादि क्रपात् स्युर्वोजराशयः ॥ २४ ॥
 तदेतद्योजयेद् भौमबुधभास्करसूनुषु ।
 शोधयेच्चन्द्रचान्द्राच्च जीवभार्गवराहुषु ॥ २५ ॥
 युगाब्दं भास्करादीनां भागहारैर्विभाजयेत् ।
 लब्धा लिप्तादयः प्राग्बत् तेषामृणधनक्रिया ॥ २६ ॥
 तुलांशकोरतिर्ज्जा यावत्तीक्ष्णुस्समापुरी ।
 भूमेकचन्द्र इत्येते भागहारा यथाक्रमम् ॥ २७ ॥
 आर्य्यादिमुत्तमान्तेषु रवेर्वीजं विशोधयेत् ।
 इदंवा बीजकर्मोक्तं चक्षुस्ताम्यप्रतीतये ॥ २८ ॥
 ज्ञानतुलां पुरस्कृत्य सूर्य्यादीनां यथाविधि ।
 इच्छादि न क्रियां कुर्याद्विन्धा भोगविनाडिका ॥ २९ ॥
 चतुरो हिममौलिनगः कवयो
 मुनिकोटिखरः खगविद् ध्वनिना ।
 भयवित्पुरगान्तमममी क्रमशो
 दिनभुक्तिविलिप्तिगणा विहिता ॥ ३० ॥
 अभीष्टविघटी हित्वा ज्ञानतुलात् पुरास्थितात् ।
 शेषं भागविनाडीभिस्ताडयित्वा यथाविधि ॥ ३१ ॥
 अनुज्ञा तत्परैर्भक्ता ततो लब्धकलादिकम् ।
 एष्य मध्यमतो जह्याद्युज्जीतातीतमध्यमैः ॥ ३२ ॥
 इतिसामान्यविधिनामप्रथमोऽध्यायः ।

—०००—

द्वितीयोध्यायः ।

—०—

अथ वक्ष्यामि संक्षेपाच्चरितं द्वादशात्मनः ।
 ज्ञानतुलाफलं तस्य यजासञ्जीविनम्भमा ॥ १ ॥
 ऋणैर्वर्षे भगादीनां धर्मैर्वाक्येन भाजकः ।
 रवेर्मध्यममेव स्यान्मध्यमं बुधशुक्रयोः ॥ २ ॥
 भौमजीवशनीनां तु शीघ्रोच्चन्तदुदाहृतम् ।
 रवेर्मध्यमतो हित्वा लिप्ताद्यं पौर्णर्मी ततः ॥ ३ ॥
 शेषे गोलपदञ्चैव ज्ञात्वा कर्म समाचरेत् ।
 पूर्वार्धमुत्तरं गोलमाचित्रार्धमादिशेत् ॥ ४ ॥
 चित्रान्तार्द्धं मृद्वस्यैव पश्चिमार्धञ्च दक्षिणाम् ।
 पादोनास्तारकाःसप्तपाद इत्यत्र निश्चितः ॥ ५ ॥
 सपादं तारकाद्वन्द्वं राशेरित्यभिधीयते ।
 नागालयाख्यं यद्यस्ति मण्डलार्द्धं तमुद्धरेत् ॥ ६ ॥
 शुभार्चर्चनाख्यपादो वा तमप्यस्माद्विशोधयेत् ।
 पादस्थितञ्च विज्ञेयं समश्चेद्विषमात् पदात् ॥ ७ ॥
 तं विशोध्य स्थिताज शेषान् द्विगुणीकृत्य कोविदः ।
 सपादताराद्वन्द्वस्य गुणमेकं समुद्धरेत् ॥ ८ ॥
 तत्तद्व्याया गुणान्मूर्ध्नि पूरयेद्विकलामयान् ।
 शेषे चान्त्यगुणाभ्यस्ते माङ्गल्येन हृतं क्षिपेत् ॥ ९ ॥
 तदेतद्विकालापिण्डं पूर्वार्द्धं तस्य मध्यमात् ।
 शोभयेदपरार्धे तु योजयेत् स राविस्फुटः ॥ १० ॥
 दीर्घिका धूलिका कारिका वर्षिणी
 चाणिनी लोखिनी पद्मगुणा भास्वता ।

भष्टनुद् धाननुद् दाननुद् चीननुद्
 मिन्ननुद् किन्नुना तत्फला तिक्रमात् ॥ ११ ॥
 चातुरीशचतुर्भुक्तिस्तत्रान्तज्याफलं न्यसेत् ।
 मध्ययोः पादयोर्जज्ञादन्ययोः स स्फुटो भवेत् ॥ १२ ॥
 स्फुटन्तु विकलीकृत्य ज्ञानपादेन भाजयेत् ।
 लब्धं राशिर्भवेच्छिष्टमतीतमिति निर्दिशेत् ॥ १३ ॥
 अतीतवचेदतस्त्यक्ता शेषं विद्यादनागतम् ।
 उभय स्फुटभोगेन भाजयित्वा तनो हृतम् ॥ १४ ॥
 अतीतमनतीतञ्च दिवसादि विनिर्दिशेत् ।
 ज्ञानपादावशिष्टं यस्मागतीतमुदाहृतम् ॥ १५ ॥
 तच्चेदल्पतरं भुक्ते सद्क्रम स्यात्तदानतैः ।
 हुत्वा भोगहृतं नीतिगुह्यसद्क्रमनाडिका ॥ १६ ॥
 अस्ति लङ्केतिविरुधाता राजधानी सुरद्रिषाम् ।
 भर्तु सामध्यरेखाया स्थलस्य च जलस्य च ॥ १७ ॥
 सैव सीमा भवेत्भानोर्दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 न तत्रविषुवन्मध्यशङ्काया स्याद् गोलयोन्तरः ॥ १८ ॥
 योजने नोनपष्ठयंशे नैकव्यङ्ग्युलमेधते ।
 विषुवद्व्यङ्ग्युलं नाम तदेतत्परिकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 आश्विनीतारकाङ्गच्छेदुत्तरस्या दिवाकरः ।
 दक्षिणस्यान्तु सद्क्रान्तमन्तरालं दिवांशकम् ॥ २० ॥
 विषुवन्मण्डलादूर्ध्वमधस्ताद्याम्यसौम्ययो ।
 चतुर्विंशतिभागान्ते प्रवृत्तमपमण्डलम् ॥ २१ ॥
 ताराग्रहेन्दुपातावर्का भ्रमन्त्यस्मिन्स्तमन्तरम् ।
 क्षितिच्छाया च तत्रैवं मण्डलार्धे विवस्वतः ॥ २२ ॥

चत्वारिंशत्कलायुक्तं भागद्वितयमङ्गुलम् ।
 विद्यादानेन मानेन मध्यमष्टादशाङ्गुलम् ॥ २३ ॥
 पार्श्वयोर्मध्यसूत्रस्य सन्धिमार्गस्त्रयन्त्रयम् ।
 प्रत्येकं व्यङ्गुलस्थे च खण्डमेकं नवाङ्गुलम् ॥ २४ ॥
 मेपादित्रितये संज्ञा मध्यसूत्रादुदीकृषु ।
 मीनादित्रितयनामानि विलोमाद्याम्यतस्त्रिषु ॥ २५ ॥
 कोणतो विनिवृत्तिः स्यादयनं नाम भास्वतः ।
 लेङ्गनं मध्यसूत्रस्य गोलोच्चलनमुच्यते ॥ २६ ॥
 विधाय पद्मिनीबन्धोः स्फुटं विद्यटिकामयम् ।
 भाजयेत् ज्ञानगम्भीरैर्यदिनैकोपि लभ्यते ॥ २७ ॥
 उत्तरायनगोमध्यसूत्रादन्तम् भवति ते ।
 यद्येको लभ्यते भानुस्तदा याम्यायनोन्मुखः ॥ २८ ॥
 द्वितयं यदि लभ्येत शेषस्तत्र च नास्ति चेत् ।
 मध्यसूत्रे स्थितः शेषे विद्यतेऽन्दे वहिर्गतम् ॥ २९ ॥
 त्रितयं यदिलभ्येत तदायाम्याय नोन्मुखम् ।
 यदि चत्वारि लभ्यन्ते मध्यसूत्रे पुनःस्थितम् ॥ ३० ॥
 चतुर्विकल्पे शून्ये द्वे क्रमाच्छेषं विवर्धयेत् ।
 विधिना बन्धुना नालैर्बाजैस्तेनैव भाजयेत् ॥ ३१ ॥
 लब्धं दिनादिकं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।
 पूर्वोक्तानेव ताज् शेषात्रानासूत्रैर्विभाजयेत् ॥ ३२ ॥
 सम्प्राप्तमगुह्यं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।
 स्वदेशोदयरेखान्तु ज्ञातुकामो विचक्षणः ॥ ३३ ॥
 विषुवद्वयगुह्यं भक्त्वा शम्भुना लब्धमङ्गुलम् ।
 स्वदेशरेखाभूमध्ये रेखयोरन्तरम्भवेत् ॥ ३४ ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयसंशुमालिनि ।
 मध्यच्छायाः च न भवेद् दृष्टिच्छाया च सम्भवेत् ॥ ३५ ॥
 विषुवद्वयद्वयं ज्ञानसूत्राभ्यस्तम्भवेत्त्रिधा ।
 काञ्चनैर्विशदैश्चाथ कन्दर्पैश्च विभाजयेत् ॥ ३६ ॥
 लब्धं चरार्थवाक्यानि मेपादीनां क्रमोत्क्रमात् ।
 लङ्कार्कोदयवाक्येषु तेषामृणधनक्रिया ॥ ३७ ॥
 अमासशापण मांससूनुजिच्छापणार्थदम् ।
 लङ्कार्कोदयवाक्यानि मेपादीनां क्रमोत्क्रमात् ॥ ३८ ॥
 क्रमोत्क्रमेण संस्थाप्य वाक्यान्येतानि कोविदः ।
 ततश्चरार्थवाक्यानि शोधयेत् प्रथमत्रये ॥ ३९ ॥
 पश्चिमत्रितये तानि व्युत्क्रमेण च योजयेत् ।
 नाम्ना संस्कृत वाक्यानि तानि विद्याद्विचक्षणः ॥ ४० ॥
 मेपादिपदके क्रमशो व्युत्क्रमेण तुलादिषु ।
 'अमुरैस्तानि विभजे लब्ध्या लग्नविनाडिका ॥ ४१ ॥
 ततो धनेन लब्ध्यास्तु मेपाद्यंशकमुक्तयः ।
 मध्याह्नार्कस्फुटं ज्ञात्वा गोलं कुर्यात्पदाक्रियाम् ॥ ४२ ॥
 सपादताराद्वन्द्वस्य वाक्यमेकं समुद्धरेत् ।
 चरार्थवाक्येनैतेषां सङ्ख्यया भूमिं पूरयेत् ॥ ४३ ॥
 शेषन्तु विकलीकृत्य परवाक्येन वर्द्धयेत् ।
 विभज्य ज्ञानपादेन लब्धं चोपरि निक्षिपेत् ॥ ४४ ॥
 नानानागवरेतश्च याम्यदक्षिणगोलयोः ।
 योजयेच्छोधयेच्चाथ यथाविधि विचक्षणः ॥ ४५ ॥
 ततो ज्ञानप्रतापासं दिनार्धघटिकादिकम् ।
 तच्चनागात् समुद्धृत्य निशार्थं स्थितमिष्यते ॥ ४६ ॥

मध्यार्कस्योजपादन्तु विलिप्तीकृत्य कोविदः ।
 दिनार्धविकलामाप्तं घटिकादि विनिर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
 नवेनाभ्यस्य तत्सर्वं नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनोनोर्ध्वस्थमाहस्य लब्धव्यद्वलमिष्यते ॥ ४७ ॥
 विमुच्यद्भुलेनाथ दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोधयन्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ४८ ॥
 मध्यं च्छायामिमां विद्यादुदयार्कस्फुटं पुनः ।
 विलिप्तीकृत्य तत्रापि ज्ञानपादद्वयं वृथा ॥ ४९ ॥
 शेषन्तु तत्र सन्ताड्य निजोदयविलिप्तिभिः ।
 ज्ञानपादैः समाहस्य लब्धभुक्तिर्विनाटिका ॥ ५० ॥
 विशोध्य स्वोदये शेषमभुक्तं विकलां वदेत् ।
 क्षिप्तलग्नान्तरं तस्य मिष्टकालञ्च साधयेत् ॥ ५१ ॥
 अर्कभुक्तिहतायातलग्नसंख्या भवेत् ततः ।
 वीराङ्गेण विभज्याप्ता विलिप्ताश्च विशोधयेत् ॥ ५२ ॥
 पूर्व्यापराह्नयोर्द्व्यतमन्तव्यविकलांगणे ।
 दिनार्धविकलाशुद्ध्यशेषं सप्तपदस्य चेत् ॥ ५३ ॥
 भाग्येन वर्धयेद् गोपैः पङ्क्तचरणस्य चेत् ।
 पदपदस्यान्तराज्येन वर्धयित्वा स्थितं पुनः ॥ ५४ ॥
 क्रमेण यातयातव्यविकलाभिविभाजयेत् ।
 अङ्गुलादि ततो लब्धं मध्यच्छायामिह क्षिपेत् ॥ ५५ ॥
 अर्द्धाकृतं तदेकश्च तस्य तस्य पदम्भवेत् ।
 पदं रत्नहत्तं तत् तद् गुणाकारेण संयुतम् ॥ ५६ ॥
 पूर्व्यापराह्नयोर्मध्यच्छायाविरहितं ततः ।
 नीचेन वर्धयेदेष भागहारो भाविष्यति ॥ ५७ ॥

१ अ । २ स्या । ३ क्षाण । ४ लब्धं । ५ क्षिप्ता लग्नान्तरान्तस्य ।
 ६ पदपदस्यन्तु ।

तच्चद्गुणीकृताभ्यस्यदिनार्द्धविकलागणम् ।
 भाजकेन हृतायातयातव्यघटिकादयः ॥ ५८ ॥
 स्थापयेद् दृष्टविकलां युक्तां भुक्तिविलिप्तिभिः ।
 ततोऽर्कराशेरारभ्य लग्नभुक्तिर्विशोधयेत् ॥ ५९ ॥
 अशोधयशेषमास्थाप्य भानुनाऽतीतराशिषु ।
 सङ्ख्याशोधितलग्नानां दत्त्वा तन्मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ ६० ॥
 व्यङ्गुलेरुभयं राशिमभ्यसेत्तदधःस्थितात् ।
 तदानीं लग्नभोगाप्तं लिप्तादुपरि निक्षिपेत् ॥ ६१ ॥
 ततश्चनूतनैः प्राप्तं नक्षत्रमिति निर्दिशेत् ।
 भक्तेष्टविघटीमर्कं भुक्त्वा ज्ञानोन्नताकुरैः ॥ ६२ ॥
 भाजितानि कलादीनि क्षिप्त्वा लग्नस्फुटं वदेत् ।
 लग्नस्फुटं कलीकृत्य व्यङ्गुलेन विभाजयेत् ॥ ६३ ॥
 लब्धं राशिरितिज्ञेयं शेषं कृत्वा च पञ्चधा ।
 रत्नलग्नधनमायं नागैराहस्य च क्रमात् ॥ ६४ ॥
 व्यङ्गुलेन विभज्याप्तास्ततो होरादयः स्मृताः ।
 एव राशिश्च होराश्च द्वेष्काण्णाश्च नवांशकाः ॥
 द्वादशत्रिंशभागाश्च षट्त्वर्गइति कीर्तिताः ॥ ६५ ॥
 यथापण्णा हि वर्गाणां विधिं लग्नस्फुटे कृत ।
 तथा शेषां ग्रहाणाञ्च स्फुटे षट्त्वर्ग इष्यते ॥ ६६ ॥
 वेदार्कं विम्वा दिवसे नियोज्य
 व्यतीतखण्डा हतधावकाञ्च ।
 विभज्य निम्नेन फल द्विधातः
 मियाहृतञ्चोपरि सस्थितञ्च ॥ ६७ ॥

लघ्नेन रत्नेन च संगुणय्य
 सेनावाशेष्टैरुभयत्र विधात् ।
 बुधादिकंः शीतकरादिकञ्च
 वर्षेश्वरं मासयुगं क्रमेण ॥ ६८ ॥

स्रवन्ति सरितः स्वल्पजीमूतानातिवारिदाः ।
 पृथ्वी सस्याविरला व्यालदंष्ट्रिसमाकुला ॥ ६९ ॥
 पित्तं कुप्यति सीदन्ति तापसाः सहगोकुलैः ।
 नभोमलिनवद् दृश्यं तीव्रं तपति भास्करः ॥ ७० ॥
 नृपाः युधिबलैरादयाः देशान् घ्नन्ति परस्परम् ।
 संवत्सरे च मासे च वारे च द्वादशात्मनः ॥ ७१ ॥

इति संवत्सरफलम् ॥

दक्षिणायनमुशन्ति भास्वतः कर्कटादिमकरादि वा परम् ।
 उक्तकालसमयेव वा परं तन्निवृत्तिरण्यान्यथा यथा ॥ १ ॥
 कलहाय भवेद् भानू रजतादर्शवन्यधौ ।
 भयाय घर्मे रक्ताभः श्वेतो वर्षस्य दृष्टिकृत् ॥ २ ॥
 धूमरः शरादि क्रूरो हेमन्ते कर्षिणकारवत् ।
 रोगकृच्छिशिरे पिङ्गश्चोरशत्रुभयावहः ॥ ३ ॥
 शिरीषपुष्पवत् सद्यो दृष्टिकाले सुदृष्टिकृत् ।
 धत्ते चन्द्रकपिच्छाभो द्वादशाब्दमवग्रहम् ॥ ४ ॥
 श्यामः कीटमयं मष्मसादृक् परबलागमम् ।
 शशिवत् सकललोभं विदधाति दिवाकरः ॥ ५ ॥
 उल्कया यादे च विशुदादिना तिग्मराक्षिरुदयाचलस्थितः ॥

हन्यते यदि तदा महीभुजो मृत्युरन्यनृपतेरिहोदयः ॥ ६ ॥
 परिधिमान् प्रतिवासरमुष्णगुर्यदि चिरादतिराजति सन्ध्ययो ।
 प्रहरणाकृतिक्लीलकमूर्तिमानपि करोति रविर्नृपतिं नमः ॥ ७ ॥
 उदग्गतः प्रतिरविरुष्णरोचिशो जलाय वाताय च दक्षिणोदित ।
 द्विपार्श्वगः सलिलमयाय भूभुजां वधाय तस्योर्ध्वमधोपि वा स्थित ८

उल्काऽतिवृष्टिपरिवेपणतामसा दी
 दैर्घ्यं रवौ हिमकरेऽपि च पौर्णमास्याम् ।
 पापेक्षितानि कृशताञ्च तयोर्विधाता
 यार्घ्यस्य सस्य विपरीतमतः समृद्धये ॥ ९ ॥
 अर्केन्दुमण्डलोत्भूतो दोषो देशस्य यस्य हि ।
 भ्रोगोचरमुपायाति स तत्रापि विपच्यते ॥ १० ॥
 ब्रौह्मीका मगधाः शकाश्च शवराः काम्बोजवज्राङ्गजाः ।
 पम्पोदुम्बरयाम्ययामुनभुवः प्राङ्मर्मदातीरजाः । -
 विन्ध्यश्रीगिरिवर्धमानगिरयः पूच्छो महेन्द्राचल ।
 शुक्लाः पित्तशरीरिणश्च कटुकाद्रव्याणि वर्गे रवौ ॥ ११ ॥
 भास्वनश्चरितं तस्य वर्गे तन्नास्काश्रिते ।
 विसर्गोऽप्य च पक्षेण शरदावा विपच्यते ॥ १२ ॥
 विमलवपुरवक्रमण्डल स्फुटविपुलामलदीर्घदीधिति ।
 अविकृततनुवर्णचिह्नभृज्जगति करोति शिवं दिवाकरः १३
 इत्यादित्यचरितं नाम द्वितीयोऽध्यायः ।

तृतीयोऽध्यायः ।

अथेन्द्रोशनरितं साधु विवृणोमि समासतः ।

१ उदग्गत २ द्यौः । ३ माध्यस्य । ४ दृग्गोचार । ५ शुक्लांस्त्रिस्त-
 शरीरिणश्च । ६ धीया ।

ज्ञानदीपपलं तस्य सिंहहोरांशकप्रमा ॥ १ ॥

लब्धमृत्तादिकं तादृग् दिनतः शोधयेच्च तम् ।

धनाय लिपिकादिनां नन्दशास्त्रीविभाजकः ॥ २ ॥

तदंशः फलमिन्दुश्चेत् प्रमाणं कालमौलिनाम् ।

वत्सरे धनलिप्तानां वर्गधर्मो विभाजकः ॥ ३ ॥

चन्द्रमध्यमतो हित्वा चन्द्रोच्चं गोलपादवित् ।

विदध्याद्रविवच्छेषं चन्द्रज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ४ ॥

कमलावरगाविदुरीश्चकुरो मलया शिवनुत् शशिन स्वगुणाः

जिनगो विदुरो धिवरो नलिकाधिपदुर्भवकश्चपलानिनत ॥ ५ ॥

इन्दोर्भुक्तिदशाशालि स्फुटं कृत्वार्कभोगवत् ।

गलन्तरं स्याद्विवरं चन्द्रार्कस्फुटभोगयोः ॥ ६ ॥

चन्द्रार्कदृष्टिनक्षत्रे विलिप्तीकृत्य लिप्तिकाम् ।

गुनर्नाचेन चाभ्यस्य शुद्धभुक्त्या विभाजयेत् ॥ ७ ॥

लब्धं नीति विधुद्धं तत् दृष्टनक्षत्र नाडिका ।

दसौ यमोऽनलो धाता शशिरुद्रौ दितिर्गुरुः ॥ ८ ॥

सर्पश्च पितरश्चाथ भगश्चैवार्यमारवि ।

त्वंष्टमारुत ईन्द्राग्निमित्रेन्द्राः निरर्द्धतिर्जलम् ॥ ९ ॥

विश्वदेव हृषीकेशो वसवः सलिलाधिपः ।

अजैकपादहिर्बुध्नः पृषा च दिनदेवता ॥ १० ॥

शिशिरगुणरसेन्द्रियानलशिखीवपयगुणर्तुपञ्च वसुपक्षाः ।

विषयेकचन्द्रभृतार्णवाग्निरुद्राश्चिवसुदहनाः ॥ ११ ॥

भृतशतपक्षवसवो द्वात्रिंशश्चेति तारका मानम् ।

क्रमशोऽश्विन्यादीनां वराहमिहिरेण निर्दिष्टम् ॥ १२ ॥

मासादिवामरान्तः कालस्ताराममाणेन ।

तत्तन्नक्षत्रमंज्ञाः ज्वरादिपीडासु विज्ञेयाः ॥ १३ ॥

इन्द्रानिलादिसंग्रहमौम्ये शाकी हि वारुणः ।

चित्राश्वयाम्पगोलाः स्युः शेषाश्चोत्तरगोलकाः ॥ १४ ॥

वर्गोऽश्विनोविषतरुभिपजस्तुरङ्गाः

तदपोषकास्तदधिरोहजनाश्चमूपाः ।

युक्ताः जनाश्च तुरगक्रयावक्रयेषु

सैन्यानि मालवकिरात पुलिन्दचीनाः ॥ १५ ॥

वर्गो यमस्य कनकाक्षितिमुञ्जवैरी

गान्धर्ववीरवसनास्त्रिदशस्वदेशाः ।

क्रव्यादनाश्च तरुरामलकश्च फल्गु

घस्तूनिवन्धवधताडणलालसाश्च ॥ १६ ॥

वर्गोऽग्निभस्य तु मरुद्रवसालगोपा

कर्णाट्यामुनभुवश्च सरस्वतीजाः ।

अब्दशमन्त्रिजननापितकुम्भकाराः

विम्राश्च बह्निशरणास्तरुमयूणाः ॥ १७ ॥

वर्गः प्रजेशनियतः खलु शूरसेनाः ।

पञ्चालमाधुरकनिर्व्वसनाश्च गौडाः ।

गोजातवारिचरकर्पकरेण्यवस्तु

जम्बुद्वीपश्च धनिनः शकटाधिकाराः ॥ १८ ॥

वर्गो भवेन्मृगशिरोनियतो गजाश्च

साङ्केतकापिलकुरुक्षितिपारियात्रा ।

शानोद्यताः सुरभिपुष्पफलांशुकानि

रत्रानि ह्रीश्चकहराः खदिरमाश्च ॥ १९ ॥

वर्गस्तु रौद्रनियतो वृषभध्वजाब्ज-
 श्रीमाल्यवद्गिरिजसुम्भकशूर्पकर्णः ।
 मन्त्राभिचारनिपुणः परदारसक्ताः
 पैशून्यशाठ्यनिरत विटपीचकृष्णाः ॥ २० ॥
 वर्गोदितेश्च पुरुषादपयः पयोधि
 प्राग्जोतिषाश्चमगधाः मिथिलाभुवश्च ।
 सत्यादिभैद्रगुणरूपयशः कुलाढ्याः
 सेवारताश्च वणिजोजटिनश्च वंशा ॥ २१ ॥
 पुण्यस्य वर्गउदयाचलकाशिचोला
 श्रीतामलिप्तपुरकोशलवर्धमानाः ।
 गोधूमशालियवधान्यरसेक्षुचाटी-
 नीरोपजीविसचिवाश्च गजाशनाश्च ॥ २२ ॥
 वर्गो भवेत् भुजगशस्य कलिङ्गवङ्ग
 वैदर्भवत्सविषया प्रवरोर्ध्वकर्णाः ।
 कीटाः विषाः विषधराः परवस्तुकामाः
 नन्दाश्च नाग विटपी तृणधान्यकश्च ॥ २३ ॥
 वर्गो मत्स्यनियतो वृषनारिकेल-
 विन्ध्याः सचर्मवसनास्त्रिपुराश्चपाण्डूवः ।
 कोष्टालयः सवणिजः पितृभक्तशूराः
 स्त्रीवेपिणो वटतरुर्मिरिनिश्रयाश्च ॥ २४ ॥
 वर्गो भगस्य शवराश्रय राजधानी
 ये वालिराज्यसहनाईदशार्णदेशाः ।
 कार्पासयाक्षिकतिलालवनम्पलास—

रूपोन्नताः युवतयश्च कुशीलयाश्च ॥ २५ ॥
 वर्गस्तत्तरफाल्गुणी नियमितो लङ्कापुरी कोङ्कणः
 स्वर्णानाम नदी महेन्द्रमलयः शैलोच्चयो दर्दुर ।
 ग्रामादामपुराश्च केरलभुवो ये कर्णतालाकटाः
 शाखादुर्ध्वनिनश्च सौम्यनियमाः पापाण्डशास्त्राश्रयाः २६
 हस्तर्क्षस्य हि चित्रकूटशिखरी कर्णाटराष्ट्रम्भदा-
 राष्ट्रं कोळगिरिश्च चोलरिपया नेल्लरमूर्यादयः ।
 क्रौञ्चद्वीपमधेस्य शृङ्गशिखरी वैदूर्यमुक्ताकरा
 स्वाम्बष्टो गजवाहनाश्च रजकाः फल्गूनि धान्यानि च २
 चित्रायाम्बलदेव पत्तनभुव कचोलकाः सिंहलाः
 वेदण्डाटीविचीयपत्तनजना येताम्रवर्णाश्रयाः ।
 भद्राख्याश्च किलासनागजदरी ग्रामाश्चविल्वद्रुमाः
 रत्नालङ्कृतिरागलेख्यगणितंख्याताश्च सौगन्धिकाः २८

स्वातेस्तु वर्गः खलु पल्लवाख्याः

काम्बोजसौवीरवधूमुखाश्च ।

तुरङ्गसारङ्गविहङ्गमाश्च

नि सत्वसत्वास्तरुर्जुनश्च ॥ २९ ॥

वर्गो विशाखासु किरातशूद्र

पापाण्डदेशायवनाश्च मेना ।

वैकङ्कतद्रुश्चनमाप मुद्गा

भक्तो महेन्द्रो नलदैवयोश्च ॥ ३० ॥

वर्गोनुराधानियत मुराष्ट्र

हेमाद्रिकालामलरैवताश्च ।

सन्त शरत्तमस्य सुदारशूर-

भावा गणे शावकुलमाश्च ॥ ३१ ॥

शैक्रस्य वर्गो मघवान् पराद्री

पुराणभूमिर्भयराजिदेशः ।

कीर्त्यर्थवंशप्रकटापरश्च

सक्तावलेशा अपि दृष्टिदृष्टः ॥ ३२ ॥

मूलस्य वर्गस्तापी च शैवालापवनाश्रयाः ।

सैद्योमूलफलपत्रबीजान्नेरुपजीविनः ॥ ३३ ॥

आपस्य वर्गो म्लेच्छाश्च वैश्याश्च कनकाकराः ।

वज्जुलो जलजानाश्च जलयानोपजीविनः ॥ ३४ ॥

उत्तरापाढवर्गस्तु मद्रतालहलाश्मकाः ।

महामावाश्च मल्लाश्च धनिनः पनसद्रमाः ॥ ३५ ॥

वर्गे श्रवणनक्षत्रे कूटतालहठास्तथा ।

मायाविनोऽर्कवृक्षाश्च ये च भाववतात्मनाः ॥ ३६ ॥

वर्गे धनिष्ठानक्षत्रे स्त्रीराजा वैकलोचनः ।

दीर्घग्रीवास्य केशाश्च शमीवन्धुधनात्मनाः ॥ ३७ ॥

वर्गो भवेद्धारुणभे हिमाद्रि-

कैलाशकैकेयनृपाश्रयाश्च ।

तोयोद्भवाः शोण्डिकनेजकाश्च

कैवर्त्तकाः पाशभृताः कदम्बाः ॥ ३८ ॥

वर्गोऽजपादे तुरगाननाश्च

दासेरकास्तलशिलाभुवश्च ।

गोपालचोरव्रतधम्मर्हीनाः

शुद्धोर्द्ध ताश्चूतगरुडश्च हिंसाः ॥ ३९ ॥

उपान्त्यभे वर्गमुदाहरन्ति

गन्धारिकान् पिङ्गलसिन्धुदेशान् ।
 विप्रांस्तपोदान युतान्धनाढ्यान्
 निम्बद्रुमान्धूर्त्तजनान् नृपांश्च ॥ ४० ॥
 पौष्णस्य वर्गः पशुपालकीर
 काश्मीरनागा वटकङ्कताश्च ।
 वस्तूनि तोयाशयसम्भवानि
 फलानि बीजानि मधूकवृक्षाः ॥ ४१ ॥
 पूर्व्वत्रयं सानलमग्रजानां
 राज्ञञ्च पुप्येण सहोत्तराणि ।
 सपौष्णमित्रं पितृ दैवतञ्च
 प्रजापतेर्भञ्ज कृशी बलानाम् ॥ ४२ ॥
 आदित्य हस्ताभिजिदश्विभानि
 बौणिज्यकानां प्रवदन्ति तज्ज्ञाः ।
 मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानि
 भान्युग्रजातेः प्रभविष्णुवृक्षैः ॥ ४३ ॥
 सोमेन्दुचित्रावसुदैवतानि
 सेवाजनाः साम्यमुपागतानाम् ।
 सार्पाविशाखाश्रवणम्भरण्या-
 इचण्डालजातेरपि निर्दिशन्ति ॥ ४४ ॥
 यद्विभ्रक्षितिजेन वक्रगतिना तेनैव यद्भूपितं
 यन्मन्दास्पदमुत्कया च निहतं यत् स्योपरागञ्च यत् ।
 यप्रोत्कृष्टमुपाकरेण मलिनं यत् स्या कृती व्यक्तया
 तत्तत्पीडति यत्स्ववर्गमितरं नक्षत्र मारक्षति ॥ ४५ ॥
 वर्षस्यात्मा नलादिद्वितयामिह तथा ऽऽपाद्वयुग्मञ्च नाभिः
 सैर्पाञ्चेत्तत्प्रपूणं पितृभगविहृतैरेभिरिष्टं विशुद्धैः ।

कूराक्रान्ते शरीरे मरुदनलभयस्तुद्रवञ्चाथ नाभौ
सस्यध्वंसश्चवित्ते फलदलसुमनोमूलहानिश्च पुष्पे ॥४६॥
इति नक्षत्रवर्गनिर्णयः ।

—०—

भानुनेन्दुं कलीकृत्य प्रीतिलब्धा तिथिर्भवेत् ।
शेषन्तु विकलीकृत्य पुनर्नीचेन ताडयेत् ॥ १ ॥
विवरेण विभज्याप्तमदृष्टतिथिनाटिका ।
अग्निर्दश्रावमावश्यो नागस्कन्दो दिवाकरः ॥ २ ॥
मातृदुर्गादिशोर्येशः कृष्णो वैवस्वतः शिवः ।
पञ्चदश्यो शशाङ्कश्च पितरस्तिथिदेवताः ॥ ३ ॥
नन्दा भद्रा जया रिक्तापूर्णा चेति क्रमादिमाः ।
पक्षयोरुभयोरेव तिथयः स्युः पुनः पुनः ॥ ४ ॥
इति तिथिनिर्णयः ।

—०००—

चन्द्रमर्केन संस्कृत्य दृष्टो योग उदाहृतः ।
विधाय पूर्ववज्जेपं योगे भोगहृताः कलाः ॥ १ ॥
विष्कुम्भः प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनस्तथा ।
अतिगण्डः सुकर्मा च धृतिशूलं तथैवच ॥ २ ॥
गण्डो वृद्धिध्रुवश्चैव व्याघातो हर्षणं तथा ।
वज्रं सिद्धिर्व्यतिपातो वरीयान् परिघः शिवः ॥ ३ ॥
सिद्धः साध्यः शुभः शुभ्रो ब्राह्मो माहेन्द्रवैधृती ।
स्वनामतुल्याः देवाख्याः योगाः स्युः सप्तविंशतिः ॥ ४ ॥
इति योगनिर्णयः ।

—०—

तिये, खेनासजेदेक शुक्ले कृष्णे तु योजयेत् ।
 विभज्य सूनुना शेषं जानीयात् करण चरम् ॥ १ ॥
 ववञ्च वालवञ्चैव कौलवन्तैतिलं तथा ।
 गरजो वाणिजो विष्टिश्चरत् करणसप्तकम् ॥ २ ॥
 कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामारभ्याचरम् दलम् ।
 शुक्ले प्रतिपदः पूर्वदलो यावद्यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 शकुनिश्च चतुष्पादो नागः किंस्तुग्र इत्यपि ।
 एवमर्द्धानि चत्वारि ध्रुवाणि करणानि च ॥ ४ ॥
 इति करणनिर्णयः ।

—००—

भानु कलिदिने सिप्ता खेनाहस्य लुनाहृतम् ।
 अभीष्टतिथिसङ्ख्या स्युः दत्त्वा तानवशेषितैः ॥ १ ॥
 लक्ष्मी कलिश्च नन्दा च कालकर्णजयाविधिः ।
 धनुर्नाभितिविज्ञेय वाराणामिह मप्तकम् ॥ २ ॥
 हरो दुर्गा गुहो विष्णु ब्रह्मा लक्ष्मीर्धनेश्वर ।
 एते सूर्यादिवारेणा सर्वे स्वाख्या क्रियाधुमाः ॥ ३ ॥
 इति चारदेवताः ।

—०*०—

एवमृक्षं तिथिर्योगः करणञ्च चराचरम् ।
 वारश्चेति विजानीयात् पञ्चाङ्ग देवचिन्तकः ॥ १ ॥
 इति पञ्चाङ्गनिर्णयः ।

— * —

इन्दुरस्तमितः प्राच्याम्प्रतीच्यामुदयं व्रजेत् ।
 विशोध्य चन्द्रतः सूर्य्यं शेषं कुर्याद्विलिप्तिकाम् ॥ १ ॥
 नीवाराम्बुनि वाक्यस्य सा चेदूना भविष्यति ।
 शशाङ्कं नोदितं विद्यात् तनुनायदि सा भवेत् ॥ २ ॥
 तामर्कोदयराशेस्तु यो राशिः सप्तमो भवेत् ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ ३ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्रेत् पूर्ववाक्येन तदा दृग्गोचरः शशी ॥ ४ ॥

इत्यस्तोदयनिर्णयः ।

अस्ताको नेन्दुतः पूर्वमस्ति चेत् तत्परित्यजेत् ।
 शेषन्तु विकलीकृत्य सूत्रलब्धा विनाडिका ॥ १ ॥
 अन्तरूपारपेरस्तादाचन्द्रास्तं सिते स्थिताः ।
 कृष्णे दिनकरस्यास्तादाचन्द्रोदयमन्तराः ॥ २ ॥
 निशार्धचन्द्रगोलज्ञो विषमाङ्ग्री विलिप्तिकाः ।
 भाजयित्वा निशार्धेन कलां च विकलां ततः ॥ ३ ॥
 नवभिः सर्वमाहत्य नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनेनोर्ध्वस्थमाहत्य लब्धं व्यङ्गुलमिष्यते ॥ ४ ॥
 विषुवद् व्यङ्गुलेनैव दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोध्यान्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ५ ॥
 यावच्छाया भवेत्तत्र शोधयेद्विगुणात् पदात् ।
 न तत्राहत्य नीरार्थयुक्तो सौ भाजको भवेत् ॥ ६ ॥
 निशार्धविकलाक्षुणमन्नीराः तेन भाजयेत् ।
 प्राप्तास्तु विकलाः शेषाश्चक्रे पक्षे पराम्श्वरे ॥ ७ ॥

तिथे, खेनासजेदेक शुक्ले कृष्णे तु योजयेत् ।
 विभज्य सूनुना शेषं जानीयात् करणं चरम् ॥ १ ॥
 ववञ्च वालवञ्चैव कौलवन्तैतिलं तथा ।
 गरजो वणिजो विष्टिश्चरत् करणसप्तकम् ॥ २ ॥
 कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामारभ्याचरम् दलम् ।
 शुक्ले प्रतिपदः पूर्वदलो यावद्यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 शकुनिश्च चतुष्पादो नागः किंस्तुघ्न इत्यपि ।
 एवमर्द्धानि चत्वारि ध्रुवाणि करणानि च ॥ ४ ॥
 इति करणनिर्णयः ।

—००—

भानुः कलिदिने सिप्ता पेनाहस्य लुनाहृतम् ।
 अभीष्टतिथिसङ्ख्या स्युः दत्ता तानवशेषितैः ॥ १ ॥
 लक्ष्मी कलिश्च नन्दा च कालकर्णजयाविधिः ।
 धनुर्नमिति विज्ञेयं वाराणामिह सप्तकम् ॥ २ ॥
 हरो दुर्गा गुहो विष्णु ब्रह्मा लक्ष्मीर्धनेश्वरः ।
 एते सूर्यादिवारेणाः सर्वे स्वाख्या क्रियाशुभाः ॥ ३ ॥
 इति वारदेवताः ।

—०००—

एवमृक्षं तिथिर्योगः करणञ्च चराचरम् ।
 वारश्चेति विजानीयात् पञ्चाङ्गं देवचिन्तकः ॥ १ ॥
 इति पञ्चाङ्गनिर्णयः ।

— * —

इन्दुरस्तमितः प्राच्याम्प्रतीच्यामुदयं व्रजेत् ।
 विशोधय चन्द्रतः सूर्य्यं शेषं कुर्याद्विलिप्तिकाम् ॥ १ ॥
 नीवाराम्बुनि वाक्यस्य सा चेदूना भविष्यति ।
 शशाङ्कं नोदितं विद्यात् तनुनायदि सा भवेत् ॥ २ ॥
 तामर्कोदयराशेस्तु यो राशिः सप्तमो भवेत् ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ ३ ॥
 अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्रेत् पूर्ववाक्येन तदा दृग्गोचरः शशी ॥ ४ ॥

इत्यस्तोदयनिर्णयः ।

अस्तार्को नेन्दुतः पूर्वमस्ति चेत् तत्परित्यजेत् ।
 शेषन्तु विकलीकृत्य सूत्रलब्धा विनाडिका ॥ १ ॥
 अन्तरख्यारपेरस्तादाचन्द्रास्तं सिते स्थिताः ।
 कृष्णे दिनकरस्यास्तादाचन्द्रोदयमन्तराः ॥ २ ॥
 निशार्धचन्द्रगोलज्ञो विपमाङ्घ्री विलिप्तिकाः ।
 भाजयित्वा निशार्धेन कलां च विकलां ततः ॥ ३ ॥
 नवभिः सर्वमाहृत्य नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
 लीनेनोर्ध्वस्थमाहृत्य लब्धं व्यङ्गुलमिष्यते ॥ ४ ॥
 विषुवद् व्यङ्गुलेनैव दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
 योज्यं शोध्यान्न चेच्छोध्यं व्यक्तये न विशोधयेत् ॥ ५ ॥
 यावच्छाया भवेत्तत्र शोधयेद्विगुणात् पदात् ।
 न तश्चाहृत्य नीरार्थयुक्तो सौ भाजको भवेत् ॥ ६ ॥
 निशार्द्धविकलाधुणमन्नीराः तेन भाजयेत् ।
 माप्नास्तु विकलाः शेषाश्चले पक्षे पराम्यरे ॥ ७ ॥

शोध्यात्तेऽन्तरकालार्त्ताः शेषा यात्रा निशि स्मृताः ।
 सान्तराद् विकलाः पिण्डान्निशामानाद्विशोधयेत् ॥८॥
 शेषं पूर्वाम्बरे शुक्ले व्यतीताः स्युर्विनाडिकाः ।
 स एव विकलापिण्डः संयुक्तोत्तरसंज्ञितैः ॥ ९ ॥
 पूर्वाम्बरस्थे शशिनि कृष्णे याता विनाडिकाः ।
 निशामानविलिप्तीषु सान्तरो विकलागणः ॥ १० ॥
 शोध्यशेषांगणाः ज्ञेयाः बहुले पश्चिमाम्बरे ।
 घटिकाः साधयेदेव चन्द्रच्छायापदैर्बुधः ॥ ११ ॥
 इदानीं लिप्तिकाभिस्तु पदमुत्पादयेद्यथा ।
 अन्तरञ्च निशानाथप्रमाणञ्च परस्परम् ॥ १२ ॥
 शोधयेद् भागहारः स्याच्छेष शुक्ल पराम्बरे ।
 अन्तरञ्च निशानाथयुक्तरात्रिप्रमाणकम् ॥ १३ ॥
 जह्यात् परस्पर शुक्ले भाजकः प्राग्विहायसि ।
 निशि व्यतीतकालस्य चान्तरस्य यदन्तरम् ॥ १४ ॥
 तदिदम्भागहारः स्यात् प्राच्यां कृष्णे निशाकरे ।
 सान्तरस्तु निशा याता निशामानविशोधिताः ॥ १५ ॥
 कृष्णे तु पश्चिमाकाशे भागहार इति स्मृतः ।
 नरसेना निशार्थेन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ १६ ॥
 इष्टेन भाजकेनाप्तं फलं तीरे समुत्पजेत् ।
 नताप्तमद्गुलं शेष व्यद्गुलं परिदीपयेत् ॥ १७ ॥
 अवच्छायामिह सिप्ता दलयेत् पुनरेव तत् ।
 चन्द्रच्छायापदं नाम शेषमत्र स्थितम्भवेत् ॥ १८ ॥
 इति च्छायानिर्णयः ।

दिवाकरे तदस्पृशि मीनमेपयोः
 शशीशिशुर्दक्षिणतुङ्गशृङ्गवान् ।
 घटोक्षयोस्तुल्यवृषाणवानतोऽ
 वशेपराशिश्च यमुत्तरोन्नतः ॥ १ ॥
 प्रतिपच्छशिनः शृङ्गं तुङ्गमुत्तरतो मनाक्
 नौका चेन्नाविकापसः शेषाणां शोभना वच ॥ २ ॥
 अर्द्धोन्नतौ लाङ्गुलवत् पीडातदुपजीविनाम् ।
 सुभिक्षञ्च महीपानां शश्वत् प्रीतिरनुत्तरा ॥ ३ ॥
 अर्द्धोन्नतं यदा याम्यं शृङ्गं दृष्ट्वलाह्वयम् ।
 वलमुद्योजयेदाशु पाण्ड्यराज्यं निहन्ति च ॥ ४ ॥
 उदिते दण्डवच्चन्द्रे गवां पीडा नृपोग्रता ।
 समयोः शृङ्गयोः क्षेमसुभिक्षदृष्टयः शुभाः ॥ ५ ॥
 मही यस्य शशाङ्गस्य रेखा दुर्भिक्षहारिणी ।
 अल्पीयसी तु दुर्भिक्षभयं वितनुते नृणाम् ॥ ६ ॥
 उक्तसंस्थानविरहादुत्तरोन्नतशृङ्गवान् ।
 शस्यदृष्टिकरो याम्यतुङ्गो दुर्भिक्षकृच्छशी ॥ ७ ॥
 इति विम्बनिर्णयः ।

—०००—

मयमादिषुःसन्दृष्टा रेखा चान्द्रमसो नृणाम् ।
 आयुष्यमर्थमारोग्यं दुर्यशश्च मयच्छति ॥ १ ॥
 सौभाग्यमर्थलोपश्च भयं शोकं शिवं शुभम् ।
 व्याधिश्च धत्ते सूर्यादि चारदृष्टः शशीशिशु ॥ २ ॥
 तृतीयाद्यानुकूलोक्तदिने भार्गववामरे ।
 दृष्टो नवशशी कुर्वाद्रस्त्राप्तिर्भासिकविभिः ॥ ३ ॥

नवेन्दुर्यान्यतिक्रान्तः पदपौर्णान्यान्यनागत ।
 मेपादिद्वादशक्षीणि समोवसतिचन्द्रमा ॥ ४ ॥
 याम्येन शुक्रादिचतुष्टयस्य
 यदा शशीचारवशेन याति ।
 बीजान्यरण्यम्बुचराश्चहन्या-
 द्विशेषत पावकभीतिकृच्च ॥ ५ ॥
 पापो दक्षिणभागिन्दुरनुराधाविशाखयो ।
 मशस्तो मध्यनिर्ग्यातः पितृदेवविशाखयो. ॥ ६ ॥
 भूयोभाना ग्रहाणाञ्च पापो याम्यगत शशी ।
 प्रादक्षिण्योत्तरगतो राजानाञ्च म्रियङ्करः ॥ ७ ॥
 भौमस्योत्तरगे चन्द्रे क्षत्रियाञ्च याविनाम् ।
 पार्वती बलशालिना जयो घान्यञ्च वर्द्धते ॥ ८ ॥
 सौम्यस्योदग्गतः सोम कुरुते कोशवर्द्धनम् ।
 पूर्णानि सस्यवृन्दानि पौरमीतिसुभिक्षकृत् ॥ ९ ॥
 गुरोरुत्तरगश्चन्द्रो ब्रह्मक्षत्रियधीधनम् ।
 पुष्पाति मध्यदेशस्य सुभिक्षां कुरुतेतराम् ॥ १० ॥
 भृगोरिन्दुरुदग्यायी गजवाजी धनुष्मताम् ।
 जयकृतमस्यवृन्दानि पुष्पाति निरुपद्रवम् ॥ ११ ॥
 चरन् प्रदक्षिणीकृत्य प्रभाकरसुतं शशी ।
 पौराणा बुधमाधत्ते क्षत्रियाणा जयश्रियम् ॥ १२ ॥
 यदिदफलमादिष्टमुत्तरस्ये निशाकरे ।
 ग्रहाणामपसव्यस्ये सर्वमेतद्विपर्ययम् ॥ १३ ॥
 मत्स्य-तास्तु नृपांश्च हन्त्युडुपति शृङ्गे कुजेनाहते
 शत्रुसृष्टयकृद्यमेन शशिजेनाट्टिदुर्भिक्षकृत् ।

श्रेष्ठान् हन्ति नृपान् महेन्द्रगुरुणा शुक्रेण चाल्पान् नृपान्
शुक्ले याप्यमिदं फलं ब्रह्मकृतं कृष्णे यथोक्तागमः ॥१४॥

इति समागमनिर्णयः ।

—o—

आपादमासे शशिनि स्वात्पादप्रजापतीम् ।
मासे परीक्ष्य प्रत्यब्दम्ब्रूयाल्लोकेभ्युभाशुभम् ॥ १ ॥
स्वसातपादा भवत्तत्र प्रथमांशैः प्रवर्षणम् ।
सृष्टाष्टिकारणंतद्वद्वितीये सस्यकीटकृत् ॥ २ ॥
तृतीये वृष्टिमा धाय चतुर्थे सर्वसस्यकृत् ।
पञ्चमे तिलमुद्गानांश्लेष्मिकानाञ्च वृद्धिदम् ॥ ३ ॥
षष्ठे शारदसस्यानामभिवृद्धिकरम्भवेत् ।
भक्तं दिनं प्रविष्टे तु वृष्टिरस्ति निरन्तरम् ॥ ४ ॥
स्वातियोगशिवायेन्दुरपां वत्ससमीपगः ।
अपां वत्सस्तु चित्रायां समसूत्रमुदस्थितः ॥ ५ ॥

इति स्वातियोगः ।

—ooo—

आपादयोगे शशिनः सर्वधीजानि दैववित् ।
पृथक् पृथक् समान्येव तुलितान्यधिवासयेत् ॥ १ ॥
अधिकं यद्यदन्यत्तु तत्तद्वदेभिष्टद्धिभाक् ।
यद्भीजमल्पतां यान्ति तस्य हानिं विनिर्दिशेत् ॥ २ ॥

इत्यापादयोगः ।

—o—

प्राजापत्येन संयोगे तस्येर्न्दुदक्षिणस्थितः ।
नेदीयान् वा दवीयान् वा जगतामशुभावहम् ॥१॥

रोहिणीमुत्तरेणेन्दुः स्पृशन् याति यदा तदा ।
 वृष्टयः शोभनाः किन्तु सोपसर्गा प्रजा भवेत् ॥ २ ॥
 रोहिणीमस्पृशन्निन्दुरुत्तरेण वृजेद् यदा ।
 तदा च वृष्टिर्जगत्शिवञ्च बहु निर्दिशेत् ॥ ३ ॥
 रोहिणीशकटारूढे चन्द्रे निशरणो जनः ।
 पीड्यमानोन्नपानार्थं शिशुभिर्क्वापि गच्छति ॥ ४ ॥
 पूर्वोदितस्य शशिनो रोहिणी यदि पृष्ठतः ।
 चरेच्छुभं तदालोके स्त्रियस्तु पुरुषानुगाः ॥ ५ ॥
 पूर्वोदितायाः रोहिण्याः पृष्ठतो विचरन् शशी ।
 कुरुते कामिनं लोकं प्रमदाना वशे स्थितम् ॥ ६ ॥
 रोहिण्यां यदि शीताथुराग्नेयीं दिशमाश्रयेत् ।
 तत्रोपसर्गः सुलभो भस्मपावकसम्भवः ॥ ७ ॥
 नैर्ऋत्यामाश्रिते सोमे शस्यानि निहतानि च ।
 निचयं यन्ति वायव्यां मध्यमानि भवन्ति हि ॥ ८ ॥
 यथेष्टानुदिशां चन्द्रे शोभना वृष्टिसम्पदः ।
 अभिवृद्धिं तदार्घ्यस्य शिवञ्च जगतो भवेत् ॥ ९ ॥
 छादयेद्यदि बिम्बेन रोहिणी शकटं शशी ।
 तदानराधिराजस्य विदधावि वधं वधूः ॥ १० ॥
 रोहिणीसहितश्चन्द्रो धनञ्जयाम्बरेयदि ।
 न लक्ष्यते महाव्याधिर्जलं स्यञ्च शोभनम् ॥ ११ ॥
 उदकस्यो यदि पौरस्तेमेघं स्यं शुभं तथा ।
 आग्नेत्यामग्निकोपश्च याम्ये शस्यस्तयो भवेत् ॥ १२ ॥
 नैर्ऋत्या मध्यमं शस्यं वारुण्या वृष्टिकारणम् ।
 वायव्यामधिका वृष्टिः सौम्याया वृष्टिरुत्तमा ॥ १३ ॥

घनोदयो यदीशामकोणे स्याद्वृष्टिरुत्तमा ।
 तत्तद्दिशि समुद्भूतो वायुश्चेत्तत्फलोदयः ॥ १४ ॥
 मासानां श्रावणादीनामीभ्यक्षरमण्डितान् ।
 घटान् गन्धपयःपूर्णानुदगादिप्रदक्षिणान् ॥ १५ ॥
 महावृत्तेन मन्त्रेण परिजप्याधि वासयेत् ।
 अन्येद्युर्घनवृष्टिः पूर्णशशोभनवृष्टिदः ॥ १६ ॥
 नृपाणाञ्चाथ देशानां नामान्यालिख्य पूर्ववत् ।
 इममेव विधिं कुर्यात् तेषां भाग्यादिवीक्षणे ॥ १७ ॥
 प्रविशत्सु व्रजङ्गोपु विशेषद्यग्रतो वृषः ।
 पशुर्वा कृष्णवर्णात्मा विज्ञेया वृष्टिरुत्तमा ॥ १८ ॥
 शवलो यदि मध्योसावधमो धवलो यदि ।
 प्रविशेद्रक्तवर्णश्चेद् व्याधिभिः पीड्यते मजा ॥ १९ ॥

इति रोहिणीयोगः ।

यवगोधूमशाल्यादि शस्यनिष्पत्तिरुत्तमा ।
 पाल्यते भूमिपालैश्च भूमिर्नातिकरक्षता ॥ १ ॥
 गावो बहुपयस्विन्यो वारिदा भूरिवारिदाः ।
 समृद्धिः कुसुमानाञ्च काले हारिणलक्षणे ॥ २ ॥

इति चर्पाधिपतिफलम् ।

पश्चाद्धेन सरस्वती मलयजश्रीचन्द्रभागानदी
 स्वर्णालूपपुलिन्दशैलविपिनं सिद्धाश्चविद्याधराः ।

अम्भोजन्मसमस्तवस्तुवनिता. सेनाधिपाः वाजिनः ।
 सर्व्वा स्वौषधशालयश्चमधुरद्रव्याणितारापतेः ॥ १ ॥
 चन्द्रस्य चारस्तद्वर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।
 पच्यतेमासमात्रेण पस्मासाभ्यन्तरे च वा ॥ २ ॥
 यदि कुमुदमृणालहारगौर-
 स्थितिनियमात् क्षयमेति वर्धते वा ।
 अविकृतगतिमण्डलांशुयोगी
 भवति नृणां विजयाय शीतरश्मिः ॥ ३ ॥
 इति चन्द्रचरितं नाम तृतीयोऽध्यायः ।

“ > ”

चतुर्थोऽध्यायः ।

। ।

अथ भौमस्य चरितं समासेन विभाव्यते ।
 फलराशिर्धनं तस्य धीरस्त्नप्रमा भवेत् ॥ १ ॥
 युगाब्दे धनलिप्तानां चाटुकालोपि भाजकः ।
 ध्रुवोच्चं कुमुदं विद्याद् भौमस्य घटिकादिकम् ॥ २ ॥
 तां हित्वा मध्यमांतस्य राविवच्छेषमाचरेत् ।
 ध्रुवज्ञौ विकलाभिस्तु भुजाफलमुपानयेत् ॥ ३ ॥
 तदिहार्धकृतं गोलवशादेतस्य मध्यमे ।
 योजयेच्छोधयेद्वासौ ध्रुवार्धं मथमस्फुटम् ॥ ४ ॥
 तच्चलोच्चात् समुधृत्य विद्याद्गोलपदं तथा ।
 विधाय पूर्व्ववच्छेषमोजपादफलम्पुनः ॥ ५ ॥
 इहाद्यन्ते पदे नित्यमाद्यन्तज्याभिरानयेत् ।
 मध्यमो पादयोश्चाथ मध्यमज्याभिरानयेत् ॥ ६ ॥

तदप्यर्द्धीकृतं गोलविलोमात् प्रथमस्फुटम् ।
 योजयेच्छोधयेद्वासी द्वितयोच्चदले स्फुटः ॥ ७ ॥
 ततो ध्रुवोच्चमुद्धृत्य ध्रुवाज्ज्याफलमानयेत् ।
 अनधीतं यथागोलं विदध्यात्तस्य मध्यमे ॥ ८ ॥
 अयं तृतीयः सकलः ध्रुवस्फुट उदाहृतः ।
 तज्ज्वलोच्चात् समुद्धृत्य पादज्ज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ९ ॥
 आनीय सकलं तच्च गोलक्रमविलोमतः ।
 योजयेच्छोधयेच्चाथ तृतीयस्फुटमध्यमे ॥ १० ॥
 अयं चतुर्थः सकलस्तुङ्ग स्फुट उदाहृतः ।
 अनेनैव यथाविद्यात्तद्विशिष्टस्फुटक्रियाम् ॥ ११ ॥
 ध्रुवार्द्धस्फुटशून्यत्वात् त्रिस्फुटौ ध्रुवभार्गवौ ।
 तपोर्हि मध्यमं विद्यात् प्रथमार्द्धध्रुवस्फुटम् ॥ १२ ॥
 ध्रुवोच्चानि कलादीनि सर्वेषामेव शोधयेत् ।
 सर्वत्र तुङ्गविशिष्टं मध्यमं केन्द्रमादिशेत् ॥ १३ ॥
 रुधिर, ध्रुवका, किमसै, स्तुलसी ।
 नतथा, नयता, गुरवो, जुवकाः ॥ १४ ॥
 आद्यन्तपादयोर्भौमि रत्नचैत्येन साश्रयः ।
 शखामध्येहिमे चायुस्तार्थलोको यशःप्रियः ॥ १५ ॥
 कुजमध्यो गुरुस्तक्तो जातजालो धनी धनम् ।
 दाधिकक्षम शेषीत नृपतेः शोधयेच्चयम् ॥ १६ ॥
 तृतीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणम्बुधः ।
 मध्यभोगेन गुणयेदूर्णनाभेन भाजयेत् ॥ १७ ॥
 लब्धमध्यमभोगस्य शोधयमाद्यन्तपादयोः ।
 मध्ययोः पादयोरेवं ध्रुवभुक्तिरियं मता ॥ १८ ॥

तामुच्चभोगतो हित्वा परिशेषेण ताडयेत् ।

तुरीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणं पुनः ॥ १९ ॥

ऊर्णनाभेन तं हत्वा फलन्तु ध्रुवभोगतः ।

आद्यन्तपादयोर्देयं शोध्यं मध्यमपादयोः ॥ २० ॥

वर्त्तमानगुणस्त्वत्र यदि शोध्यं भविष्यति ।

अनाहृत्य तदा पादौ व्यवस्थां योजयेत् सदा ॥ २१ ॥

अशोध्यध्रुवभोगश्चेत् विश्लेषस्साम्प्रतं तदा ।

स्फुटभुक्तिरियं यद्वा स्फुटयोरन्तरम्भवेत् ॥ २२ ॥

अतीतमनतीतञ्च सङ्क्रान्तिञ्चार्कवद् वदेत् ।

हृतास्फुटविलिप्तासु ज्ञानपादेन राशयः ॥ २३ ॥

छेदतश्शोध्यं शेषं भुक्तेरल्पतरं यदि ।

तदा वक्रस्य सङ्क्रान्तिनाडिः प्राग्वादिधीयते ॥ २४ ॥

इति सङ्क्रान्तिनिर्णयः ।

ग्रहाः कुजादयः सूर्यस्फुटादभ्यधिकस्फुटाः ।

प्रतीच्यां दिशि दृश्यन्ते प्राच्यामूनस्फुटाः पुनः ॥ १ ॥

कुमोस्तमेति वारुण्यां पूर्वस्यामुदयस्य ।

विद्यादन्तरवाक्यञ्च भौमस्य निधिशोभनम् ॥ २ ॥

उद्धृत्य भौमतः सूर्यं शेषंकुर्याद्विलिप्तिकाम् ।

सा चेन्महीयसी वाक्याद् ग्रहो नास्तमितो भवेत् ॥ ३ ॥

अल्पीयसी यदि भवेत् तदा यातोस्तमिष्यते ।

किञ्चिदना यदि भवेदस्तमायाति तद्दिने ॥ ४ ॥

हित्वा वाक्ये महीयसीस्य विवरेण विभाजयेत् ।

लब्धं दिवमनाख्यादि जानीयादस्तमेष्यति ॥ ५ ॥

वाक्यादल्पीयसीं हित्वा दिनादस्तस्य भाजितम् ।

किञ्चिद्नान्तु विभ्रिष्टप्य लब्धमस्तमये कला ॥ ६ ॥
 शीघ्रुरस्तोदयं व्यक्तं ग्रहाद् भास्करमुत्त्यजेत् ।
 शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ नास्तौ वाक्यं महीयसी ॥ ७ ॥
 यदा तु वाक्यं देशीयस्तदार्कात् सप्तमस्य तु ।
 राशे संस्कृतवाक्येन ताडयित्वाथ तम् पुनः ॥ ८ ॥
 अनूतपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
 समाश्चेत् पूर्ववाक्येन तदा यातोस्तमिष्यते ॥ ९ ॥
 अर्कग्रहान्तरं कृत्वा विकलं वाक्यतस्सजेत् ।
 शेषेगत्यन्तरेणार्त्तं दिनादिकमुदेद्यत ॥ १० ॥
 उदयैर्द्रष्टुकामस्य स्फुटं भास्करतस्सजेत् ।
 शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ वाक्यादूने तु नोदितः ॥ ११ ॥
 देश्यश्चेदुदितस्तत्तु यो राशिर्भास्कराश्रितः ।
 तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वाथ पूर्ववत् ॥ १२ ॥
 लब्धाः विनाडिका पूर्ववाक्येन सदृशा यदि ।
 तदादिगोचरो भौमस्तादृशौ धिपणासितौ ॥ १३ ॥
 इति उदयास्तमयनिर्णयः ।

—०००—

मध्यमस्य च शुद्धस्य स्फुटस्य च यदन्तरम् ।
 तदर्द्धीकृत्य संशोध्यभुभयोरधिकान्तयोः ॥ १ ॥
 शुद्धश्चलोऽतस्सत्त्वा शेषं कुट्याद्विलिप्तिकाम् ।
 ज्ञानप्रतापैराहृत्य लब्धा ग्रहगतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 आद्या शीघ्रा परा मन्दा वक्रा नाम तत् परम् ।
 अतिवक्रा तु वक्रा च पृष्ठी चारगति क्रमात् ॥ ३ ॥
 तृतीयस्फुटसंसिद्धौ पादश्चेत् प्रथमो भवेत् ।
 तदाचारगति विद्याच्चतुर्थं चेत् पदम्भवेत् ॥ ४ ॥
 वक्रारम्भं द्वितीयश्चेदतिवक्रगतिं तथा ।

तृतीये क्रवनिर्ग्याणमेवं विद्याद्विचक्षणः ॥ ५ ॥
 स्फुटग्रहश्चेच्छीघ्रोच्च ग्रहतोनवमो यदा ।
 वक्रारीम्भतदामायः पञ्चमश्चेन्निवर्त्तते ॥ ६ ॥
 अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ॥
 समयान्तातिरिच्येत न्यूनता तु गतेर्वशात् ॥ ७ ॥
 चलोच्चतस्ममुद्धृत्य तृतीयस्फुटमध्यमम् ।
 विलिप्तीकृत्य विभजेत् तद्ध्रुवस्फुटभोगयोः ॥ ८ ॥
 विवरेण ततो लब्धं केन्द्रे गतिदिनम्भवेत् ।
 विलिप्तीकृत्य वक्रार्द्धं विवरेण विभाजिते ॥ ९ ॥
 लब्धं वक्रार्धादिवसं तदिदं भवति त्रिधा ।
 मूर्ध्नि वक्रगुणश्शोध्यस्तृतीये योज्य इष्यते ॥ १० ॥
 एतेषु त्रिषु यद्येको राशिः केन्द्रदिनैस्समम् ।
 तेविद्यात्कृमाद्वक्रस्यादिमध्यान्तगं ग्रहम् ॥ ११ ॥
 भूमिपुत्रस्य वक्रज्ज्या नाभिरित्यभिधीयते ।
 अथ चैवं विजानीयाद्वक्रारम्भनिवर्त्तनम् ॥ १२ ॥
 चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेज्जीवशर्ममियो यदा ।
 वत्सलः केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदाकुजः ॥ १३ ॥
 चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सामप्रभवयोगदः ।
 चन्द्रामं केन्द्रचारो वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ १४ ॥
 सवर्णमिष्टकेन्द्रस्य वक्राद्यन्तोक्तयोरपि ।
 विश्लेषं विभजेद् भुक्तयोर्विवरेणोच्चमध्ययोः ॥ १५ ॥
 दिनादिराप्यते काले वक्रारम्भावसानयोः ।
 हीनैश्च केन्द्रे भावित्वं तयोर्भूतत्वमन्यथा ॥ १६ ॥
 चारोदयास्तवक्रादौ सर्वेषां गणितक्रिया ।
 इयमेव विशेषस्तु तत्र तत्रैव वक्ष्यते ॥ १७ ॥
 इति गतिनिर्णयः ।

सप्तोष्टनवमर्शेषु वक्रमुष्णं महीमुख ।
 उदयाद् वह्निवृत्तीनां पीडाकरमिदं मतम् ॥ १ ॥
 वक्रमश्रु मुखानां हि दशादर्शत्रयेऽपि च ।
 उदयार्क्षाद्रसान् हन्ति कुर्याद्रोगान् नवग्रहम् ॥ २ ॥
 वक्रत्रयोदशक्षरिदि द्वितयोव्याल उच्यते ।
 सूर्योदयर्क्षाद्व्यालेभ्यो भयं धत्ते सुभिक्षताम् ॥ ३ ॥
 वक्रं रक्ताननं पञ्च दशक्षरि पोडशादपि ।
 तदा सुभिक्षासमयो मुखरोगश्च जायते ॥ ४ ॥
 तत्त्वङ्गमुशलं सप्तदशादष्टादशादपि ।
 अष्टाष्टिशस्त्रदस्युभ्यः पीडां धत्ते भयो चरम् ॥ ५ ॥
 भाग्यादिद्वितये दृष्टो विश्वे यदि निवर्त्तते ।
 अस्तमायाति रौहिण्यां भौमस्त्रैलोक्यघातकः ॥ ६ ॥
 श्रवणाभ्युदितः पुण्ये वक्रकृद्राजपीडकः ।
 यत्रर्क्षेऽभ्युदितस्तत्र जातान् हन्ति जनान् कुजः ॥ ७ ॥
 श्रवणादित्यहस्तैकपादमूले मघासु च ।
 रौहिण्याभिविशाखासु भौमचारोदयाहितः ॥ ८ ॥
 उत्तरत्रितये मूलमजापत्येन्द्रविष्णुषु ।
 विचरन्क्षितिजो वारी वाहानामुपघातकृत् ॥ ९ ॥
 मघानां यदि मध्येन निर्गच्छेल्लोहितस्तदा ।
 विनश्येत् पाण्डुराज्यन्तु शस्त्रानाष्टाभिर्भयम् ॥ १० ॥
 भिन्दन् मघा विशाखां वा भौमो दुर्भिक्षकृन्मत ।
 भिनत्ति रौहिणीं यद्वा कुरुते मरकं नृणाम् ॥ ११ ॥
 रौहिणीयाम्यगो भौमी दृष्टिमर्धञ्च नाशयेत् ।
 धूमायमान सशिखः पारियात्रान् विनाशयेत् ॥ १२ ॥
 भयं सुमरुतो वह्निर्जृम्भं नो पश्यते हतः ॥
 दृष्टिःकुत्रचिदेव स्यात् सस्यं शृण्वति नूतनम् ॥ १३ ॥

निष्पन्नान्यपि सस्यानि हरन्त्यविनयात् परे ।

भूपैर्निस्वीकृतो लोको न सम्यक् परिपाल्यते ॥ १४ ॥

व्यथन्ते व्याधयो भूयो भुजङ्गाश्च विषोलवणा ॥

सम्बत्सरे च मासे च वारे च वसुधा भुवः ॥ १५ ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ॥

तापी शोणः पयोष्णी विदशपतिसरिद्रुगोमतीवेव्रवस्य ।

श्वोलानाशिवविन्ध्यक्षितिधरनिलयाः ये विदेहाश्चकाशी

देशाः कोङ्कणाख्या मलयपरिसराः कुन्तलाः केरला वा

मध्याः भूपाः कुमाराः सकटुकमखिलं सौगते चापि भौमे १

भौमस्य चारे तद्र्गे नक्षत्रविषयेषु च ।

मासेनवाष्टमिर्मासैर्विदधाति शुभाशुभम् ॥ २ ॥

विपुलविमलमूर्तिः किंशुकाशोकवर्णः

स्फुटरुचिरमयूखस्तप्तताम्रप्रभामः ।

विचरति यदि मार्गञ्चोत्तरं मेदिनीजः

शुभकृदवनिपानां हार्दिकं प्रजानाम् ॥ ३ ॥

इति भौमचरितनाम चतुर्थोऽध्यायः ।

पञ्चमोऽध्यायः ।

अथ प्रस्तूयते सोमयुवस्य चरितं लघु ।

अनुनीतिफलं तस्य प्रमाणं दिवसाधिपः ॥ १ ॥

कर्पूरो नीपट्टद्धान्दे धनलिप्ता विभाजकः ।

भुवोर्बं रोहिणेयस्य शुभांशक इति स्मृतम् ॥ २ ॥

शशिजा ध्रुवका वरगश्चमती ।

विजयं सय गतिनुत् खरनुतो ॥ ३ ॥

बुधाद्यन्तस्तदाक न्या सोमो नान्ये नदीधनतो ।

क्रूरोयानन्तरोर्ध्वो नदीमानमिति क्रमात् ॥ ४ ॥

बुधमध्यादधोगौरी युधि सर्पो नदीनृपः ।

धम्मोभानुर्वने नूनं सलिलान्ते द्वयन्त्यजेत् ॥ ५ ॥

आशयोरुमयोरेव बुधस्यास्तोदयौ मती ।

एतस्यान्तरवाक्यञ्च नृपमौलिरितिस्थितम् ॥ ६ ॥

उदयोस्तमयोर्वास्य यदा स्यात् पश्चिमांश्वरे ।

सप्तमोदयवाक्येन संस्कृतेन विवर्द्धयेत् ॥ ७ ॥

यदा स्यात् पूर्वदिग्भागे तदाकोदयसंस्कृतम् ।

वाक्यन्ताधनराशि स्या च्छेषः प्राग्वादिशः स्मृतः ॥ ८ ॥

अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिका ।

भिन्नासन्ततिरिच्येते वक्रज्यानयनम्भवेत् ॥ ९ ॥

द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् सोमहारपदुर्यदा ।

धावनं केन्द्रचारो वा वक्रारम्भो तदा बुधः ॥ १० ॥

तृतीयस्फुटकेन्द्रेश्चेद्दशमी कार्तिकी यदा ।

अर्थःकेन्द्रदिनं चापि तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ११ ॥

नोत्पातरहितश्चान्द्रि रुदयत्युपितो यदि ।

अर्धस्य दृष्टिं हार्ति वा करोत्यग्न्य निलाम्बुकृत् ॥ १२ ॥

श्रवणापाढवैशाखमघाषौष्ण्ये चन्द्रजः ।

दृष्टो लोकस्य भयदं मोपितश्शोभनम्भवेत् ॥ १३ ॥

माघेश्वशुभे दृश्येत कर्तिके वापिचन्द्रजः ।

चौराग्निशस्त्ररोगान् शुद्ध्यानि कुरुततदा ॥ १४ ॥

धनिष्ठाविश्वदेवेन्दुरोहिणीश्रवणेपुच ।

विमर्द्यविचरन् सौम्यो रोगाद्यष्टिभयावहः ॥ १५ ॥

आर्द्रादिपञ्चतारासु विचरेदुरोहिणीसुतः ।
 शस्त्रक्षुद्रोगदुर्वाष्टिभय धत्ते वपुष्मताम् ॥ १६ ॥
 हस्तादिशक्रपर्यन्तमुत्पीड्य विचारन् बुधः
 गवामशुभकृत्वमूनेह रसार्धानाञ्च वर्द्धयेत् ॥ १७ ॥
 मृद्नन् वारुणमूलादिचैरेव तीचन्द्रनन्दनः ।
 भिषक्पण्यतुरङ्गाना जलजानाञ्च घातकः ॥ १८ ॥
 दूतबालकवानाञ्च पण्डहास्यविदामपि ।
 शिलोच्चयजुषामम्बुजन्मिनाञ्च सुखोत्तरम् ॥ १९ ॥
 गान्धर्व्वनृसलेख्यस्त्रगणितादिविदाम्भियः ।
 वर्चते दण्डनीतिश्च समये रोहिणीभुव ॥ २० ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ।

— ० —

गम्भीरासरयूश्च लोहितसरित्पद्मावनीलाचलो ।
 गोमन्तः शठशूत्रपागधजनाः दूतेद्वितज्ञादयः
 चित्रज्ञाः लिपिशिल्पकर्मनिपुणा मन्त्रेन्द्र जालादिषु
 धौपस्याजयतिलादिवीजमखिल सौम्यस्य वर्गे भवेत् ॥ १ ॥
 सौम्यस्यचारस्तद्वर्गे तदार्क्षविषेयषु च ।
 आदर्शनात्तु मासाना त्रयेणापि विपच्यते ॥ २ ॥
 हेमकान्तिरथ वा शुक्रवर्ण सण्यकेन मणिना सदृशो वा ।
 स्निग्धमूर्तिरलघुश्च विधत्ते सव्वर्लोकविजयं शशियुतः ॥ ३ ॥

इति बुधचरिनाम् पञ्चमोऽध्यायः ।

— ० —

षष्ठोऽध्यायः ।

— ५०* —

अथ जीवस्य चारित सक्षेपेण मणीयते ।

ज्ञानाविषफलमेतस्य धनवद् भाजकः प्रभा ॥ १ ॥

श्रीधर्मवाक्यलिप्ताना अणयाब्दे विभाजकः ।

ध्रुवो धनाङ्गलोकस्य भौमवत् स्फुटसाधनम् ॥ २ ॥

* विपनन् ध्रुवका विचलन् नतुल ।

† गरगशं शतरुत् पथिको हिमनुत् ॥ ३ ॥

धिपणाद्यन्तपादाज्ज्यास्तटतोतनुलक्ष्मणौ ।

जितवाननृन मतेच्च कश्चलन् तस्कराननम् ॥ ४ ॥

जीवस्य मध्यश्रीसिद्धो घूपादानं सनीतिनुत् ।

धातुलग्नं दिवाकिणु धावनेनान्त्यमुंसजेत् ॥ ५ ॥

अर्थन्धरा सुरेद्यस्य भवेदन्तरवाक्यकम् ।

उदयास्तमया वस्य सर्व्वथाभौम वन्मतौ ॥ ६ ॥

अतिशीघ्रस्य जीवस्य स्फुटभोगविनाडिका ।

गीतिकाञ्चाति रिच्येत चक्राज्ज्यानूतनं भवेत् ॥ ७ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सङ्गानामधुना यदि ।

केन्द्रे दिनं शिवास्यं वा चक्रारम्भी तदा गुरुः ॥ ८ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् क्रमुकोल्लासको यदि ।

केन्द्रामधर्मरत्नं वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ९ ॥

गुरुश्चरति यत्रर्क्षे तदाख्यः शरदः क्रमात् ।

द्वादशांशे यमारभ्य चतुर्भोभद्रयान्विताः ॥ १० ॥

पञ्चमाभतयो पेताः ततः पञ्चविभान्विताः ।

त्रिभ्रान्तमविधिश्चेति विद्यान्मासक्रमादिमाः ॥ ११ ॥

कार्तिकेन्द्रे गवा त्वाचिः शकटानलजीविनाम् ।

रोगोस्त्रकोप पीताभः रक्ताभः कुसुमोदयः ॥ १२ ॥

सौम्ये वर्षे मेयं व्याधेः मृगाखुशलभाण्डजैः ।

सस्यहानिरनादृष्टिर्भूजाम्भूरि वैरिता ॥ १३ ॥

पौष्पे वर्षे जगदृद्धिर्वीतवैराश्च भूमुजः ।

सिद्धयन्ति पौष्टिकारम्भा धान्यार्घस्त्रिगुणो भवेत् ॥ १४ ॥

माघे वर्षे धनारोग्यं दृष्टिधान्यार्घद्वयः ।

उदयः सर्वभूतानां सुलभा मित्रसम्पदः ॥ १५ ॥

फाल्गुनी वत्सरे दृष्टिः सस्यक्षेमाकचिद्भवा ।

दस्युकोपो नृपाश्चोग्राः वैरूप्यमपि योपिताम् ॥ १६ ॥

चैत्रेन्द्रे दुर्लभा दृष्टिः मियमन्नं नृपो मृदुः ।

कोशधान्यविदृष्टिश्च पीडा रूपवतामपि ॥ १७ ॥

वैशाखेन्द्रे जगत् सर्वं तुष्टिधर्मपरायणम् ।

सम्पद्यन्ते च सस्यानि नृपाणामभयं तदा ॥ १८ ॥

ज्येष्ठे कुलधनश्रेणी श्रेष्ठा धर्मरताः नृपाः ।

पीड्यन्ते सस्यजातिश्च शमीकङ्गविवर्जिता ॥ १९ ॥

आषाढे सस्यसम्पत्तिः क चिद् दुर्दृष्टिरेव च ।

श्रोत्रु सक्ताश्च भूपालाः क्षेमं प्रयन्तवासिनाम् ॥ २० ॥

श्रावणेन्द्रे नृपाः क्षेमाः सम्पक् सस्यश्च पच्यते ।

पीड्यन्ते सुद्रपापण्डाः तद्रक्ताश्चैव जन्तवः ॥ २१ ॥

वर्षे भाद्रपदे पूर्वसस्यवह्नाजमम्पदः ।

कचित् सुभिक्षमभयं तद्विरुद्धं क चिद्भवेत् ॥ २२ ॥

वर्षे चाश्व युजे वारि भूरि वर्षति वारिदः ।

मजाः प्रमुदिताः क्षेमं सुभिक्षञ्च दिने दिने ॥ २३ ॥

ऋक्षस्पोत्तरपार्श्वेन विचरन् दृहतां पतिः ।

क्षेमरोग्यसुभिक्षाय विपरीताय याम्यशः ॥ २४ ॥

षधो भूपस्य निर्दिष्टो दिवादृष्टे दृहस्पतौ ।

धूमायमाने राज्ञौ वा दृष्टिनिग्रहमादिशेत् ॥ २५ ॥

इत्याग्नेयादिवर्षफलम् ।

— ०: —

कलेर्वर्षात्परारम्भं हित्वा शेषं द्विधा कृतम् ।
 ऊर्ध्वस्थं भार्गुनाभ्यश्चत्परं लोपहतं द्विधा ॥ २३ ॥
 अधःस्थं द्विगुणीकुर्येत् नीचासमुपरिक्रमात् ।
 उपरिष्ठात्ततोऽधःस्थमब्दं मासोनगाः हृताः ॥ २७ ॥
 मुनीनां निश्चलं तस्मिन् दिवसादे विनिक्षिपेत् ।
 मूलाब्दे तदिदं क्षिप्तवानूत नैर्मण्डलं सजेत् ॥ २८ ॥
 युगानि मुनिलब्धानि शेषास्तु क्रमशः समाः ।
 वैष्णवं जैत्रमैन्द्रञ्च ज्वलनं त्वाष्ट्रमेव च ॥ २९ ॥
 औत्तरं मौष्ठपादञ्च पैत्रं वैश्वमथैन्दवम् ।
 इन्द्राग्निदेवमभिन्यं भाग्यञ्चेति द्विषद्क्रमात् ॥ ३० ॥
 वैष्णवादीनि चत्वारि प्रशस्यन्ते युगानि हि ।
 बाष्ठादीनि च चत्वारि मध्यमानि विदुर्बुधाः ॥ ३१ ॥
 ऐन्दवादीनि चत्वारि हीनानीति विनिर्दिशेत् ।
 एतेषु युगमेकैकं पञ्चाब्दमभितम्भवेत् ॥ ३२ ॥
 यदत्र संस्कृतं वर्षमपरिसक्तमण्डलम् ।
 धनेन ताडयित्वा तान्मासांश्च दिवसान्यपि ॥ ३३ ॥
 दत्तोपरि यथा शेषमुपरिष्ठात्प्रवाहुतम् ।
 वस्वादितारावक्रः स्याच्छेषांशे गुरुनिश्चितः ॥ ३४ ॥
 आद्यमंशं धनिष्ठायां प्राप्यमाणं यदा गुरुः ।
 ज्ञेयं यावत्सौ विष्णुयुगे प्रथमवत्सरः ॥ ३५ ॥
 प्रभवाख्यमिदं वर्षं कचिद् कचिदष्टष्टिकः ।
 वाताग्निश्लेष्मा कोपः स्यान्नातिदुःखकरन्मृणाम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण विभवः शुक्लः प्रमोदश्च प्रजापतिः ।

संवत्सरा विष्णुयुगे शुभदाश्चोत्तरोत्तरम् ॥ ३७ ॥
 एषु सर्वेषु भवति निर्भयं निरुपद्रवम् ।
 सम्पन्नसस्यंसंहृष्टप्रजाराजान्विता भूः ॥ ३८ ॥
 अङ्गिराः श्रीमुखोभावो युवाधातेति वत्सराः ।
 युगे द्वितीये प्रथमं त्रय भद्रं समीपरे ॥ ३९ ॥
 त्रिज्वाद्येषु सृष्टिश्च निरातङ्कभयाः प्रजाः ।
 समा दृष्टिर्द्वये तस्मिन् किन्तु रोगाः रणागमः ॥ ४० ॥
 ईश्वरो बहुधान्यश्च प्रमाथी विक्रमो वृषः ।
 पञ्चैते वत्सराः विद्विराखण्डलयुगे स्मृताः ॥ ४१ ॥
 आदिमौ कृतदेशीयौ तृतीयः पापपाकदः ।
 सुभिक्षकारकावन्त्यौ किन्तु रोगभयप्रदौ ॥ ४२ ॥
 चित्रभानुः शुभोभानुस्तारणसाधपार्थिवः ।
 व्ययश्चेति क्रमादेते वत्सराः दाहनेयुगे ॥ ४३ ॥
 आद्यः श्रेष्ठः परोरुग्रः तृतीयो भूरिवारिदः ।
 चतुर्थः सस्यसंरक्षी पञ्चमः सततोत्सवः ॥ ४४ ॥
 सर्वजित् सर्वधारी च विरोधी विकृतः खरः ।
 पञ्चैते पञ्चमेशस्तो द्वितीयो नैव चापरे ॥ ४५ ॥
 नन्दनो विजयः पष्ठे जयमन्मथ दुर्मुखाः ।
 ऋषोत्र अस्ताः प्रथमे द्वावन्यौ फलमध्यमौ ॥ ४६ ॥
 हेमलम्बो विलम्बी च विकारी सर्व्वरील्पवः ।
 पञ्चैताः रशदो विद्विर्युगेपेव विनिश्रिताः ॥ ४७ ॥
 इति मायः मञ्जुरपवना दृष्टिराद्येतु वर्षे ।
 मन्दं सस्यं न बहुसलिलं वत्सरेतो द्वितीये ।
 अत्युद्देगः मञ्जुरसलिलः स्यात्तृतीयश्चतुर्थो
 दुर्भिक्षायल्पव इति ततः शोभनो भूरितोयः ॥ ४८ ॥

शोभकच्छुभकृत् क्रोधी विश्वावसुः पराभवः ।
 एतानि पञ्चवर्षाणि युगेस्त्युर्विद्वदैवते ॥ ४९ ॥
 पूर्वर्षिरौ भीतिकरौ तृतीयो बहुदोषदः ।
 द्विजभागोभयदावन्यौ शस्त्राग्निर्व्याधिकोपदः ॥ ५० ॥
 लयवद्गः कीलकः सौम्यस्तथा साधारणाह्वयः ।
 रोधकश्चेति पञ्चैताः शरदः शशिनो युगे ॥ ५१ ॥
 आद्यः कष्टोन्तिमो मध्यस्तुरियं से तिरम्बुदः ।
 अपरौ शुभदौ रोगभयदौ नातिमृत्युदौ ॥ ५२ ॥
 परिधावी प्रमादी वा नन्दनोराक्षसोनलः ।
 एतानि पञ्चवर्षाणि युगे इन्द्राग्निदैवते ॥ ५३ ॥
 आद्योमध्यमदेशन्नो नृपहाल्पजलपदः ।
 अलसः साग्निकोपश्च द्वितीयो रोगमृत्युदः ॥ ५४ ॥
 तृतीयस्तुष्टिमाधत्ते तुरीयः क्षयकारकः ।
 ग्रीष्मधान्यकरः किन्तु पञ्चमोऽग्निभयमदः ॥ ५५ ॥
 पिङ्गलः कालयुक्तश्च सिद्धार्थोरौद्रदुर्मती ।
 एतान्येकादशेऽब्दानि तत्राद्योबहुदृष्टिदः ॥ ५६ ॥
 द्वितीयं बहुदोषश्च तृतीयं शोभनं स्मृतम् ।
 तुरीयं क्षयकृन्मध्यदृष्टिदः पञ्चमं भवेत् ॥ ५७ ॥
 दुन्दुभिश्चततोद्गारी रक्ताक्षः क्रोध एव च ।
 विरोधश्चेति पञ्चैते भाग्ये संवत्सराः युगे ॥ ५८ ॥
 आद्यः सस्यकृदन्यस्तु नृपघोविपमान्बुदः ।
 तृतीयोदंष्ट्रिभयकृत्तुरीयं क्रोशवर्द्धनम् ॥ ५९ ॥
 अन्तिमः कुरुते राष्ट्रं शून्यतां बहुयुद्धताम् ।
 एवं शुभाशुभं विद्यात् पट्टिव तिसुद्भवम् ॥ ६० ॥
 इति पट्टिसंवत्सरनिर्णयः ।

क्षितिरुत्तमसस्याद्या भवेद्राजान्वती चसा ।
 उदयो यजूवनाभश्च द्विपगोकुलद्वयः ॥ ६२ ॥
 सम्यग्वर्षति कालेन धरायां मेघवाहनः ।
 मजाममोदते भूयः समये सुरमन्त्रिणः ॥ ६३ ॥
 इति वर्षार्धिपतिफलम् ।

— ०० —

सौवीरा भरता. सासिन्धुतटजास्रैर्गर्तमत्स्योद्भवाः
 सवर्षाः क्षत्रियसम्पदश्च सुधियः सर्वं भिषग्वस्तु च ।
 ये सेवादृतसत्तथर्मनिरतास्तृष्णाभिचारक्षमा-
 श्रार्यापौरतलावकद्रुतिलया जीवस्यवर्गेभवेत् ॥ ६३ ॥
 वारे जीवस्य तद्गर्गे तारकाविषयेषु च ।
 अर्द्धाधिकेन वर्षेण विदधाति शुभाशुभम् ॥ ६४ ॥
 अकलुषांशुजटिल स्फुटमूर्त्तिः
 कुमुदकुन्दकुसुमस्फटिकाभः ।
 सुरगुरु. सकललोकविद्विं
 वितनुते यदि परैरविनष्टः ॥ ६५ ॥

इति जीवचरितज्ञानं पठेत्प्राय ।

— ००० —

सप्तमोऽध्यायः ।

— ०० —

अथ ब्रवीमि चरितं भार्गवस्य समासतः ।
 निदानं फलमेतस्याधिवासं प्रोक्तम्भवेत् ॥ १ ॥
 देवासुरो धनज्ञादिभाजकोयुगवत्तरैः ।
 शिवार्चनं ध्रुवोच्चैःस्पाद मौम्यवत्सर्व्वमिष्यते ॥ २ ॥

भृगुज ध्रुवका कथिकाः सयसौ ।

सुतनु खरण धनितां तनुनुत् ॥ ३ ॥

सिताद्यन्ता नृपःसर्पो हंसा क्षेपासुभूतयः ।

सिद्धामासस्तपः साकः कालोवाक्यमितिक्रमात् ॥ ४ ॥

सितमध्ययशोदेहो धनपालः स सर्वनुत् ।

लक्षणानुचरो नान्यो हंसमायोत्रिमन्त्रनुत् ॥ ५ ॥

नागवीरोत्तरं वाक्यं स्फुटभोगोतिदीप्रजः ।

सलिलान्तातिरिच्यते नेत्रं वक्रगुणःस्मृतः ॥ ६ ॥

द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् कनकाभप्रियोयदाः ।

केन्द्रेदिनं वा वासश्रीर्विकारम्भोतदासितः ॥ ७ ॥

तृतीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् कुमुदालावकोयदा ।

केन्द्रे दिनं वा तत्कालस्तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥

शुक्रस्य वक्रयात्रायामेके गणितवेदिनः ।

उदयास्तमये तस्य देवभानुस्यजन्ति च ॥ ९ ॥

भानोर्भुजा फलं केचिदक्षिणोत्तरगोलयोः ।

हेयं देयञ्च मन्यन्ते स्फुटयोः शुक्रसौम्ययोः ॥ १० ॥

विचरत्तसुरसचार्यो भरण्यादिचतुष्टये ।

अद्भुतकालिङ्गेषु भयकृच्च सुभिक्षकृत् ॥ ११ ॥

चतुष्टये च रौद्राद्ये चरन् सस्याम्बुसम्पदे ।

विमाणामशुभाय स्याद्विशेषात् क्रूरचेतसाम् ॥ १२ ॥

मघादिपञ्चके सस्यप्रणाशं कुरुते सितः ।

धुञ्चौरभयदो नीचजनस्योन्नतिमाचहेत् ॥ १३ ॥

स्वात्यादिभत्रये तिष्ठन्नभयं कुरुते नृणाम् ।

भिनात्ति मित्राण्यन्योन्यब्रह्मक्षत्रियवृद्धिदम् ॥ १४ ॥

ज्येष्ठादिपञ्चके शुक्रः कुर्यात् शुद्रोगतस्करान् ।

अवन्तिमत्स्यकाशमीरमनुजान्नपिपीडयेत् ॥ १५ ॥
 वस्वादिपदके विचरन् धनगोकुलसद्वकुलम् ।
 अनल्पधान्यं भुवनं कुरुते सभयं क्वचित् ॥ १६ ॥
 रोहिणी शकटे भिन्ने शुक्रेण धरणी तदा ।
 केशाशिवलान् धत्ते कापालिकमिवद्रुतम् ॥ १७ ॥
 सौम्यतारागतः शुक्रः कुरुते रससंक्षयम् ।
 आर्द्रागतः सलिलकृत् सकोशलकलिद्रहा ॥ १८ ॥
 पुनर्वसुस्थितः शुक्रो वैदभस्मिकपीडकः ।
 पुण्यस्थितो वारिकरः कुन्तराणां विमर्दकः ॥ १९ ॥
 भुजङ्गसङ्गतः शुक्रो भुजङ्गभयमावहेत् ।
 मघां भिन्दन्महामात्स्यदोषं कृद्भूरिवारिदः ॥ २० ॥
 भाग्येपुलिन्दमध्वंसी भुवं पुष्पाति वारिभिः ।
 आर्घ्यमस्योन्मुकृद्दन्ति कुरुपञ्चालजाङ्गलान् ॥ २१ ॥
 हस्तस्यश्चित्रकारघ्नो निरुणाद्विजलानि च ।
 चित्रास्थे शोभनादृष्टिं दद्यात् पीडाण्डसम्भवा ॥ २२ ॥
 स्वातौदतयणिमाविकपीडादृष्टिश्च भूयसी ।
 विशाखास्थे सुभादृष्टिर्वाणिजाञ्चभयम्भवेत् ॥ २३ ॥
 मित्रस्थः भजनशास्यं ज्येष्ठायां राजमुख्यहा ।
 मूले मूलभिपगपीडादुर्दृष्टिर्भवयेत्पिच ॥ २४ ॥
 आप्ये वारिभवं हन्ति विश्वेशे ध्याधिमावहेत् ।
 श्रवणे श्रुतिपीडाकृद्भुस्यो देवलान्तकः ॥ २५ ॥
 वारुणे शौण्डिकान् ध्वंसी स्थितः शुक्रोजपादके ।
 घातको द्यूतदृत्तीनां पञ्चालानाञ्च वारिदः ॥ २६ ॥
 अहिर्बुध्न्ये लतामूलफलमध्वमकारकः ।
 रेवतां यायिनो हन्यादश्विन्यामश्वपालकान् ॥ २७ ॥

याम्येकिरातान् धनिनो विनिहन्ति विशेपतः ।
 कृतिकाराधिष्ठित शुक्र पीडयेद् भुवनत्रयम् ॥ २८ ॥
 पञ्चदश्यांचतुर्दश्यामष्टम्यां वा सितेतरे ।
 कुर्वन्त्यस्तोदयं शुक्र मभूतं वारि यच्छति ॥ २९ ॥
 जीव पश्चिमग शुक्र. पूर्वगश्चपरस्परम् ।
 यदासप्तमराशिस्थौ तददुष्टीष्टरोगदौ ॥ ३० ॥
 दृष्ट सितो वियतिनास्तमितेखरांशौ
 भीतिप्रदः सकलयासरदृश्यमानः ।
 क्षुद्रोगकृत् सुचिरमर्द्धदिनमादिष्टः
 सेन्दुर्निहन्ति नृपतिं सपुरं ससेनम् ॥ ३१ ॥
 शालीक्षुशालिनीधात्री पुष्टासमयष्टाष्टिभिः ।
 लोकेसवन्धुभिः सार्द्धं मृष्टमश्नाति भोजनम् ॥ ३२ ॥
 घ्नन्तिः दृष्टान् महीपालान् शिष्टान् रक्षन्ति जित्वरान् ।
 ऊर्जस्वी पुष्पधान्या च कालेदेवद्विपद्गुरोः ॥ ३३ ॥
 इति वर्षाव्यधिफलम् ।

— ००० —

ये गान्धरादशार्णकेकयशिविप्रख्याश्चये मालवाः
 देशा तक्षशिलावितस्तिसरितश्चैरावतीतोयपाः ।
 यत्र कामोद्वणकारणञ्च कवयोनागारथाःवाजिनः
 श्चित्रज्ञाण्डजसूक्ष्मस्र निकरो वर्गोभवेदभार्गवे ॥ ३४ ॥
 शुक्रस्यनारस्तद्वर्गे तदक्षविषयेषु च ।
 विधत्ते मासपटकेन शुभाशुभफलंभुवि ॥ ३५ ॥
 शितिभयमनलाभः शस्त्रकोपञ्चरक्तः
 कनक-निकपगौरोतोगजातंविधत्ते ।
 स्फटिकमिषद्मूर्ति प्यर्त्तवान् दैत्यपूज्यो

जनयतिजगदिष्टं क्षत्रियानां जेयञ्च ॥ ३६ ॥

इति शुक्रचरितं नाम सप्तमोऽध्यायः ।

अष्टमोऽध्यायः ।

शनैश्चरस्य चरितं समासेनाथ वक्ष्यते ।

आत्रेयः फलेमतस्य मयाणाद् ध्रुवदासवत् ॥ १ ॥

लिप्तिकानाम्रणायान्दे भागहार सुबोधवान् ।

रविच्छायाध्रुवोत्तुङ्गभौमवत् सर्वमिष्यते ॥ २ ॥

रविज ध्रुवका वनमुदशमः ।

हिमस जिजतवान् वरग प्रिययौ ॥ ३ ॥

शनेराद्यन्तपादज्या चोलाङ्गाणां शशाङ्गणा ।

पीनाङ्गणा जगद्रत्ना चातको मदनुव क्रमात् ॥ ४ ॥

शनिमध्यस्तु नलवदभटवत् सकुलाननम् ।

कर्पूरोधनिनामस्मादुपान्तगुणमुखजेव ॥ ५ ॥

नेमिनोमन्तरं वाक्यं नीतिर्वक्रगुणःशने ।

स्फुटभोगेतिशीघ्रस्य कालान्नैवातिरिच्यते ॥ ६ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेद्विष्णुदेवजनो यदा ।

केन्द्रे दिनञ्च गुरुवद्वक्त्रारम्भोतदाशीनः ॥ ७ ॥

चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत्प्रमत्तापजयोयदा ।

तिमिरं वादिनं केन्द्रे तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥

भरणीभाग्यहस्तार्द्राश्रवणनिलगं शनि ।

यदिस्त्रिंशोभवेद्भूरिवारिभिस्तापयेन्महीम् ॥ ९ ॥

शक्रवःरुणनागेषु विचरन्नातिवारिदः ।
 कुरुतेपीडितं लोकं शस्त्रदुर्भिक्षजैर्भयैः ॥ १० ॥
 अश्वेस्ववर्गतज्जीविकविषयसुमान्निहा ।
 याम्येक्षेगीतवाद्यादी जीविनोहन्तिभास्करिः ॥ ११ ॥
 बहुलास्येचमूपालानंशिट्तिश्च पीडयेत् ।
 रोहिण्यां हन्ति पञ्चालकाशिकोशलमद्रजान् ॥ १२ ॥
 कोनः सौम्यस्थितोहन्ति गवीर्यजनयाजकान् ।
 रोद्रस्थःतैलकृच्चौररजकानुपपीडयेत् ॥ १३ ॥
 आदिसेसिन्धुसौवीरसुराप्त्रजनमर्दनः ।
 पुष्येकर्णाटकाश्वोजवणिग्वनधूर्त्तहा ॥ १४ ॥
 सार्पेसर्पजलोदभूतान्निहन्तिपितृदेवगः ।
 बाह्लीकवासिनोवैश्यान् कोष्ठागारनिवासिनः ॥ १५ ॥
 भाग्यक्षेकन्यकाःहन्ति पण्यस्त्रीरसाविक्रयान् ।
 आर्य्यमस्योनृपाचार्य्यान् हन्तिताक्षशिलानपि ॥ १६ ॥
 हस्तेनापितमालाकृदिभषचाक्रिकमर्दनः ।
 चित्रायां चित्रभाण्डानिस्त्रियोहन्तिचलेखकान् ॥ १७ ॥
 स्वार्तमिगधजान् दृतान् विशेषेणप्लवङ्गमान् ।
 वेशाखेमिनीकौलूकान् सस्यानिचनिपीडयेत् ॥ १८ ॥
 मित्रेभिनतिमित्राणि काश्मीरानापि मन्त्रिणः ।
 ज्येष्ठायां राजपूज्यांश्च कुलज्येष्ठांश्च पीडयेत् ॥ १९ ॥
 मूलेहन्तिफलौपध्यान् काशिकोशलर्यापितः ।
 आप्येगिरिव्रजान् हन्तिमैथिलान्तामलिसिकान् ॥ २० ॥
 विश्वेदशार्णयवनान्निहन्त्युज्जयनीजनान् ।
 श्रवणेनृपतेमुख्यान्निहन्तिच पुरोहितम् ॥ २१ ॥
 यमुमेगपेशस्य धनिनाञ्च जयप्रदः ।

वारुणैर्क्षेभिपक्षपण्यशौण्डिकानां जयप्रदः ॥ १२ ॥
 अजैकपाटेष्टष्टिप्रः श्रेष्ठाप्मिकानापिपोषयेत् ।
 अहिर्बुध्नेहिरण्यस्त्रीपोधानामाभिवृद्धिदः ॥ १३ ॥
 पौष्णेहान्तिशरत्तस्यमीश्वरान् यवनानपि ।
 सर्वत्रविमलान्तिगवश्चारवान्नातिदोषकृत् ॥ १४ ॥
 जीवोयदाविशाखास्थः कृत्तिकास्थः शनेश्चर ।
 तदामजानामनय पौरभेदश्च निश्चितः ॥ १५ ॥
 आवीक्षितौच युक्तौच सद्भिः भौमशनेश्चरौ ।
 एकत्रसङ्गतौ स्यातामनिलानलभीतिदौ ॥ १६ ॥
 उद्धृता दस्युवाराज्यं पशुवित्तविनाशकृत् ।
 जनोबन्धुवियोगार्त्तः पीडयते बहुभूषय ॥ १७ ॥
 अतिवृष्ट्या कचिद् सस्यमवृष्ट्यानश्यति कचिद् ।
 लोकः पीडयति रोगेण समये सूर्य्यजन्मिनः ॥ १८ ॥
 इति वर्षाद्यधिफलम् ।

अणवोल्पमयूखाश्च नीचगानिर्जिताग्रहाः ।
 फलं न सकलदद्युर्यथाभिहितात्मनः ॥ २९ ॥
 शुभाशुभानां वर्षादि भवेत् सम्मीलितं यदा ।
 तदापि फलमल्पस्यादन्यथापूर्तमिष्यते ॥ ३० ॥
 आनर्त्ताम्बुधशुद्रपुष्करमहास्तौराष्ट्रनामादयः ।
 पञ्चारणस्वसरस्वतीमलयिनोदेशास्तु ये सम्मताः ॥
 चण्डालस्त्वलितव्रताश्च विधवास्तित्तानि वस्तूनि वा ।
 वृद्धार्हिप्रजनाः खरास्त्रकरभा वर्गं शनेस्सम्मतः ॥ ३१ ॥
 शनैश्चरस्य वारेण तद्गर्गादौ शुभाशुभम् ।
 पच्यते वर्षशतत्तन्मासपदकेन वा पुनः ॥ ३२ ॥

वैदूर्यकान्तिविमलः शुभदः प्रजानां ।
 बाणातसोक्तुमुपवर्णनिभः प्रशस्तः ।
 यज्चापि वर्णगुणगच्छति तदसवर्णं
 सूर्यपात्मजः क्षययतीति मुनिप्रवादः ॥ ३३ ॥
 इति शनैश्चरचरितं नामाष्टमोऽध्यायः ।

नवमोऽध्यायः ।

अथराहोश्चरितं समासेन प्रकाश्यते ।
 अर्थः फलममुष्य स्यात् प्रमाणं क्षयतीर्थकः ॥ १ ॥
 ऋणयान्ते विलिप्तानां मधुको भागहारकः ।
 ऋक्षी मण्डलं सक्रवा स्फुटमेतस्य निर्दिशेत् ॥ २ ॥
 मण्डलार्द्धमिहक्षिप्तत्वास्फुटं केतोश्च साधयेत् ।
 मज्जधेर्ष्वर्केन्दुतुङ्गानां तमसश्च स्फुटे ऋणात् ॥ ३ ॥
 तोयञ्च प्रवलं छाया रूपधाराञ्जनं त्यजेत् ।
 अथ वा क्षीजकर्मैव पूर्वोक्तम्फलमिष्यते ॥ ४ ॥
 अमावस्यादिवापर्वपरिच्छेदः समीपगः ।
 अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा रविग्रामं विचिन्तयेत् ॥ ५ ॥
 भानुनेन्दुं कलीकृत्य पूर्ववत् पर्व साधयेत् ।
 अवशेषं परिज्ञाय ततो लिप्ताद्यमाहरेत् ॥ ६ ॥
 प्रतिपत्पर्वणोरन्यतरसम्बन्धितद्वयेत् ।
 ततो गोक्षुण्णनो नाभिमातपन्तरलिप्तिका ॥ ७ ॥
 प्रथमान्तरलिप्तादि शोधयेद्भास्करस्फुटात् ।
 एतच्च निधिषेपञ्च शशितस्तु विशोधयेत् ॥ ८ ॥

पर्वस्योत्तरलिप्तादि योजयेद् द्वादशात्मनि ।
 निशाकरेतु नदिदं तिथिशेषञ्च योजयेत् ॥ ९ ॥
 सूर्यचन्द्रमसोश्चैवं समो नाम भविष्यति ।
 अथेचैवं क्रियाभिज्ञस्ममकर्म समाचरेत् ॥ १० ॥
 चन्द्रस्फुटो यदि महान् योगोऽस्य उदाहृतः ।
 स्फुटो यदि महान् भानोर्विद्याद्योगमनागमम् ॥ ११ ॥
 एतयोः स्फुटभोगाभ्यान्तिथिशेषं पृथक् पृथक् ।
 अभ्यस्य विवरण्यस्ता विलिप्ता स्फुटयोस्तयोः ॥ १२ ॥
 संयोजयेच्चतुर्दश्या पञ्चदश्यान्तु शोधयेत् ।
 सदशावर्कशशिनौ शतमेव कृते सति ॥ १३ ॥
 स्फुटभुक्तिं महस्त्राशोश्चापेनाहस्य कातरैः ।
 भाजयेद्विष्टिकाद्य तद्भानोर्विम्बदलम्भवेत् ॥ १४ ॥
 दिनाभ्यस्तं मुधाधाम स्फुटभोगं रसास्थिकैः ।
 आहस्य घटिकाद्यन्तादेन्दोर्विम्बाद्धर्मादिशेत् ॥ १५ ॥
 संयुक्तमतयोरर्द्धसंयोगार्द्धमिति स्मृतम् ।
 अथकालविशुद्धयर्थं लम्बपर्वं विधीयते ॥ १६ ॥
 पूर्वाह्णे पर्वनाच्छेदे दिनार्धात्पर्वं शोधयेत् ।
 पर्वच्छेदे पराह्णे चेद्दिनार्द्धं पर्वणस्यजेत् ॥ १७ ॥
 शेषन्तु विकल्पीकृत्य धनैर्हित्वा नखैर्हते ।
 प्राप्तं लिप्तादि तत्रापि नीचलम्बास्तु तारकाः ॥ १८ ॥
 पादः समश्चेद्विषमं त्यक्त्वा शेषं कलीकृतम् ।
 विभज्य शम्भुना लब्धं लम्बनज्यागुणो भवेत् ॥ १९ ॥
 मृगो नागो वरं शय्या नीपस्वीणोऽपुनर्ननु ।
 ज्ञानञ्चेति नैवेते तु खण्डालम्बगुणाः स्मृताः ॥ २० ॥
 लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषञ्चान्यगुणाद् हते ।

शम्भुनाप्तं क्षिपेन्मूर्ध्नि स्यादेतलम्बनं फलम् ॥ २१ ॥

ततो नागाप्ललिप्ताश्च क्रमात्पूर्वापराह्वयोः ।

पर्वनाढ्याम्रणं देयं शुद्धलम्बनपर्वं तत् ॥ २२ ॥

प्रायोभ्यस्तं लम्बफलं पुनर्लम्बफलैर्युतम् ।

अनघे ताप्तलिप्तादि शुद्धलम्बकलादिकम् ॥ २३ ॥

पूर्वाद्धि पर्वनाच्छेदे ततश्चार्काद् विशोधयेत् ।

सायाहे योजयेत् सोयं लम्बनादित्य उच्येत ॥ २४ ॥

राहुं लम्बाद्रवेस्तं वा केतोः संशोध्य गोलवित् ।

विशोध्यं भुज्यतं कोटिं शेषं कृत्वा विलिप्तिकाम् ॥ २५ ॥

नीपेनाभ्यस्य गोलारमा भाजितं घटिकादिकम् ।

विशेषमाहुः शशिनस्तत्तद्गोलारमया श्रुतम् ॥ २६ ॥

अन्तरं विकलीकृत्य लम्बपर्वदिनार्द्धयोः ।

धनाभ्यस्ते नरमाप्ता लिप्तिकाश्च विलिप्तिकाः ॥ २७ ॥

न तेन लिप्तिकादृत्य कारकां शिगमि क्षिपेत् ।

तदेतद्राक्षलिप्ताद्यं क्रमात्पूर्वापराह्वयोः ॥ २८ ॥

हित्वा दत्त्वा च लम्बाके मध्यलग्नस्फुटं नयेत् ।

गोलपादविधिं तत्र माकृत्वाकलीकृते ॥ २९ ॥

विभज्यशम्भुनालब्धं नतिज्यागणना भवेत् ।

सारशूरशरः पुत्रो धन्यो मान्यः प्रियः सना ॥

रत्नञ्चेति नवैते तु खण्डानतिगुणाः स्मृताः ॥ ३० ॥

लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषज्चान्त्यगुणाद् हृते ।

शम्भुनैवममाहुस्त लब्धश्च शिरसि क्षिपेत् ॥ ३१ ॥

नतिज्याघटिका चैषा यदि चाचरीदग्भवा ।

अक्षे विहित्यते ऽन्योन्यं भवेद्याम्ये तु योजयेत् ॥ ३२ ॥

एवञ्च संस्कृते तत्र भुक्त्यन्तरविवाद्धेते ।

विभज्या धनकान्तारैर्द्विधा लिप्ताविलिप्तिका ॥ ३३ ॥

नतिविशेष एष स्यान्मध्यलमार्कगोलवान् ।

तुल्यादिनातिविशेषः शशिविशेषयोजित ॥ ३४ ॥

भिन्नगोलस्तु विशेषः परस्परविशोधित ।

एवं युक्तो विशुद्धो वा स्फुटविशेष इष्यते ॥ ३५ ॥

यदासौ स्फुटविशेषः संयोगार्द्धेन चेत्त समः ।

अधिको वा भवेत्तस्मात्तदार्को नोपरज्यति ॥ ३६ ॥

संयोगार्द्धञ्च विशेषमुभय वर्गयेत् पृथक् ।

संयोगवर्गाद् विशेषं वर्गं हित्वा तदन्तरे ॥ ३७ ॥

मूलमुत्पादयेत्तस्मान्नीवारमथ शोधयेत् ।

चित्रे सनसा लुणे घनलब्धस्तु भाजक ॥ ३८ ॥

तेन मूले हृते लब्धं स्थितार्द्धघटिकादिकम् ।

लम्बपर्वस्त्रिधास्थाप्यमादौ स्थितार्द्धमुन्नयेत् ॥ ३९ ॥

चरमेयोजयेन्मध्ये न दद्यात्त च शोधयेत् ।

प्रथम स्पर्शकालः स्यात्तृतीय मोक्ष इष्यते ॥ ४० ॥

प्रासकान्तो भवेन्मध्यो यथा रूपमवस्थितः ।

विम्वार्द्धद्वयमन्योन्यं विश्लिष्यपुनर्वर्गयेत् ॥ ४१ ॥

ततो विशेषवर्गश्चेत् शोधनञ्च विमर्द्दनम् ।

शोधयेत् शोधयित्वातः शेषे मूलञ्च साधयेत् ॥ ४२ ॥

पूर्वोक्तभागहारेण तत्र मूले विभाजिते ।

लब्धा नाडी विनाडी च विमर्द्यार्मिनीष्यते ॥ ४३ ॥

प्राप्तकाले च मोक्षे च विमर्द्यार्द्धं विनिक्षिपेत् ।

आप्यायनं वहिर्विम्बार्द्धमर्दानामकल्पते ॥ ४४ ॥

अशोध्य पठर्विलिप्ताभ्यः स्थितार्धेन द्वयान्तरम् ।

नक्तोदवा च दिनलब्धयोर्मासनादिका ॥ ४५ ॥

भास्वतः स्पर्शतः पश्चात् विमोक्षः पृथ्वीतो भवेत् ।
 चन्द्रस्पर्शा भवेत् प्राच्यां विमोक्षः पश्चिमे भवेत् ॥ ४६ ॥
 समाकादिधिको राहुर्ग्रसत्युत्तरकोणगः ।
 ऊनो दक्षिणकोणस्थः केतुस्त्वत्कविलोमतः ॥ ४७ ॥
 सोमश्चेत् पश्चिमस्थायी राहुर्ग्रसति भास्करम् ।
 भानुग्रासविलोमेन सोमग्रासं विनिर्दिशेत् ॥ ४८ ॥
 सौम्यकर्णाश्रितो राहुर्वामवृत्तेन गच्छति ।
 याम्यकर्णाश्रितो योयं दक्षिणावृत्ततो घृजेत् ॥ ४९ ॥
 हेमभद्राविलिप्तादि विम्बमानं विवस्वतः ।
 योगकालः शशाङ्कस्य भवेद्राहोर्जनो नदी ॥ ५० ॥
 वृत्तीकृत्य लिखेत्पूर्वं भानोर्विम्बदलं ततः ।
 स्थापयेत् स्फुटविक्षेपं पातनिस्तितदिदमुखे ॥ ५१ ॥
 तदग्रे पूर्णचन्द्रस्य वृत्तिं मूत्रेण लिख्यते ।
 यावद् ग्रसति राहुस्तं तावदग्रानुमीयते ॥ ५२ ॥
 विषुवद्वयङ्गुले वर्गां कृते ज्ञानभुजायसः ।
 क्षिप्त्वा मूलमिहोत्पाद्य भागहारं तमुद्दिशेत् ॥ ५३ ॥
 नागिना पार्थिवमासं भवत्वा लब्धकलाफलम् ।
 विषुवद्वयङ्गुलं क्षुण्णं भागहारेण भाजितम् ॥ ५४ ॥
 ततो लब्धकलादिः स्यादवज्यानाम दक्षिणा ।
 एवं संक्षेपमार्गेण सूर्यग्रहणमादिशेत् ॥ ५५ ॥

इति सूर्योपरागनिर्णयः ।

पीर्णमासीनिशापर्वपरिच्छेदस्तपीषता ।
 अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा सोमग्रासं निरूपयेत् ॥ १ ॥

पूर्ववत्समकर्मादि कृत्वा राहुसमेन्दुतः ।
 विशोध्य केतुतस्तं वा चन्द्रविशेषमानयेत् ॥ २ ॥
 स्फुटभोगं शशाङ्कस्य दानेनाभ्यासयेत्ततः ।
 पुण्यार्थलब्धं लिप्तादि राहुविम्बार्द्धमादिशेत् ॥ ३ ॥
 विम्बार्द्धद्वयमन्योन्यं समश्चेद्राहुचन्द्रयोः ।
 संयोगार्द्धं तदुद्दिष्टं तदमवर्णञ्च वर्गयेत् ॥ ४ ॥
 ततो विशोध्यविशेषवर्गं मूलं ततो नयेत् ।
 ततस्तिथ्यर्द्धमानीय पूर्ववत् सर्वमाचरेत् ॥ ५ ॥
 निशाकरस्य विम्बार्द्धं विशेषेण पृथक् पृथक् ।
 राहुविम्बदलाभ्यस्ते संयोगार्द्धेन भाजितम् ॥ ६ ॥
 क्रमात् सोदृष्टविम्बार्द्धमिष्टविशेष एव च ।
 वृत्तीकृत्य लिखेत्पूर्वमिष्टविम्बदलं तथा ॥ ७ ॥
 स्थापयेदिष्टविशेषं पातनिःस्ततदिहमुखे ।
 तदग्रे राहुविम्बार्द्धं वृत्तीकृत्य लिखेद्दुधः ॥ ८ ॥
 यावत्प्रच्छाद्यते चन्द्रस्तावद्वावसीयते ।
 जानीयात् सूत्रविन्यासमिति विद्वान् समाप्ततः ॥ ९ ॥

इति चन्द्रोपरागनिर्णयः ।

—*—

स्वर्भानुर्मेघगो दृष्टः पीडयेदग्निजीविनः ।
 पञ्चालान्शूरसेनांश्च काम्बोजांश्च कलिङ्गजान् ॥ १ ॥
 गोपालाः गोमिनो गावाः प्राप्ताश्च सुमहद्वपदम् ।
 पीड्यन्ते वृषभे राहौ दृग्गोचरमुपागते ॥ २ ॥
 मिथुने ग्रहणे वृत्ते यमुनातटवासिनः ।
 वरस्त्रियश्च पीड्यन्ते राजानश्च कलाविदः ॥ ३ ॥

कर्कटे प्रकटो राहुः शाकपञ्चालकौरवान् ।

निहन्त्याभीरमज्जांश्च कुरुते चान्नसंक्षयम् ॥ ४ ॥

सिंहे च सिंहिकासूनुराविर्भूतो वनोद्भवान् ।

पुलिन्दान् राजदेशीयान् राज्ञश्च परिपीडयेत् ॥ ५ ॥

हन्यात् कन्याश्रितो राहुः कविलेखकगायकान् ।

अस्मकत्रिपुरान्तर्गान् सस्यानि च विशोषितः ॥ ६ ॥

राहुस्तुलायां संहृष्टो दशार्णान् भारुकच्छजान् ।

अवन्तिमिन्धुजान् हन्ति वणिजश्च परान्सजान् ॥ ८ ॥

राहुरष्टमभे दृष्टः विनष्टविपजीविनः ।

मद्रोदुम्बरचोलीयान् नृपांश्चायुधशालिनः ॥ ८ ॥

धनुषि ग्रहणे वृत्ते पाञ्चालांश्च विदेहजान् ।

सायुधा वाजिनोमात्यान् वणिग्वैद्यांश्च पीडयेत् ॥ ९ ॥

वीक्षितो मकरे राहुर्मन्त्रिवर्गांश्च पीडयेत् ।

मन्त्रौषधेषु कुशलान् झपजातिश्च सायुधान् ॥ १० ॥

उपरक्तो घटे दृष्टः हन्यात् सिंहपुरोद्भवान् ।

वर्बरांस्तस्करान् भारवाहांश्च गिरिनिर्मितान् ॥ ११ ॥

प्रकाशश्चरमे राशौ राहुः सागरवारिजम् ।

पीडयेद् द्रव्यजातिश्च प्राज्ञांश्चायुधशालिनः ॥ १२ ॥

अपमव्येन चलनं राहोस्तस्करभीतिकृत् ।

सव्येन चलनं मूरि वारिदं क्षेमकारणम् ॥ १३ ॥

सव्येन चलनं राहोश्चौरैभ्यो भयमावहेत् ।

अपसव्येन चलनं क्षेमकृद् भूरिवारिदम् ॥ १४ ॥

स्पर्शं धूमोदले कृष्णं सर्वव्यासे तु पिङ्गलः ।

कृष्णे ताभ्रमभाचापे मोक्षेप्येतत्कमो भवेत् ॥ १५ ॥

अयं विभेदो वर्णस्य सम्भविष्णुर्निसर्गतः ।

उक्तक्रमविरोधस्तु शुभाशुभविपाचकः ॥ १६ ॥

श्वेते तमसि विमाणां पीडाक्षेममुदृष्टयः ।

अग्निवर्णेऽग्निभीतिश्च पीडादहनजीविनाम् ॥ १७ ॥

हरिते रोगबाहुल्यमीतिभिः सस्यसंलयम् ।

अरुणांशुनिभे पीडा विहङ्गानामवग्रहः ॥ १८ ॥

। कृष्णवर्णे तमोमूर्त्तौ शूद्राणां व्याधिमादिशेत् ।

हरिद्राभे विपादुर्वाश्यामे वा मरकं विदुः ॥ १९ ॥

सापरागौ पुष्पवन्तौ पततो वाप्युदञ्चतः ।

शारदानाञ्च सस्यानां भूपानामन्सकारिणः ॥ २० ॥

यदि पञ्चदशोहेन रविन्दु उपरज्यतः

दुर्भिक्षशस्त्रकोपाभ्यां पीड्यते सनृपञ्जगत् ॥ २१ ॥

। ग्रहणं गणितानीतं यद्यतिपृष्णं दृश्यते ।

पञ्चग्रहसमायोगे मृते राजा प्रणश्यति ॥ २२ ॥

सङ्गेग्रासः शुभैर्दृष्टः कुर्याद् दुर्भिक्षमारकौ ।

सप्ताहात्र शुभादृष्टिः समयेद् ग्रहणे शुभम् ॥ २३ ॥

। म्लेच्छा येकुलयां सनाजलधयो मूर्खा इगालासनाः

शौचाचारविवाञ्जिताश्च धरताः सर्वे च निद्रालवः ।

विच्छिन्नावयवाः जना विवसनाः गर्भाशयस्थापिनः

क्रव्यादास्तिलमापजातमभयो राहोस्तु वर्गे भवेत् ॥ २४ ॥

। राहोश्चारफलं ब्रूयाद् दुष्टानामपि जन्मिनाम् ।

ऋक्षोपराक्तवर्गे च तद्गर्गोपात्तवत्सरे ॥ २५ ॥

इति राहुचरितं नाम नवमोऽध्यायः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि संकीर्णचरितं लघु ।

विशोध्य कलिबर्षेभ्यो मानोदारं विचक्षणः ॥ १ ॥

अनित्येन विभज्याप्तमोक्षव्यादिक्रमादिशेत् ।
 स्थानं तद्वत्सङ्ख्यमानां मुनीनां त्रिदिवोकसाम् ॥ २ ॥
 माच्यां मरीचिस्तदनु वशिष्टश्चाङ्गिरास्ततः ।
 अत्रिरस्मात्पुलस्त्यः स्यादतः पुलहनामवान् ॥
 क्रतुरस्मात्परश्चेति क्रमज्ञो मुनयः स्थिताः ॥ ३ ॥
 उत्पातपीडिता एते स्ववर्गं पीडयन्ति हि ।
 पुष्पन्ति वर्गविमलाः सुस्निग्धाःकिरणोज्ज्वलाः ॥ ४ ॥
 प्रथमस्य मुनेर्वर्गे सिद्धमन्त्रौपधाजनाः ।
 द्वितीयस्य सकाम्बोजाः धनिनश्च तपोधना ॥ ५ ॥
 तृतीयस्य द्विजन्मान पण्डिता कवयो जना ।
 चतुर्थस्य पयोवाहा गावश्च वनिता जनाः ॥ ६ ॥
 पञ्चमस्य भुजङ्गाश्च पिशाचा राक्षसस्तथा ।
 षष्ठस्य फलमूलानि चरमस्य श्रुतिवला ॥ ७ ॥
 मरीचिर्मासिमात्रेण स्ववर्गे पाचयेत् फलम् ।
 मासवृद्धिक्रमादन्ये स्ववर्गे फलपाचकाः ॥ ८ ॥
 इति सप्तमुनिचारनिर्णयः ।

— ० —

अगस्त्यस्योदये वाक्यं कविबद्भावको भवेत् ।
 अस्यैवास्तमये वाक्यं स्वैर्मङ्गलमिष्यते ॥ १ ॥
 विपुत्त्यहुलेनादौ लब्धमृक्षादिकं फलम् ।
 शोधयेद्दुदये वाक्यादस्तवाक्ये तु योजयेत् ॥ २ ॥
 यदा भानोः स्फुटन्तत्तत् सदृशत्वम्प्रपद्यते ।

१ कुलपांसनाजलधियोभूर्गाथगालासना । २ उत्तरान् ।
 ३ मर्कटि । ४ मानोदारम् । ५ सकलसूचलपद्मविभाषम् ।

तदागस्त्यमुनिस्तत्तत् क्रियां प्राप्नो भविष्यति ॥ ३ ॥

निशि तमःपठलेऽरुणरश्मिभिर्लघुचर्यं गमिते यमदिग्गतः ।
उदयति स्फुटिकोज्ज्वलरश्मिमान् सकलकश्चलपङ्कविपापह ४
परुषः कुरुते रोगान् कपिलोद्युष्टिरोधकृत् ।

धूमो गवामधुमकृन्माञ्जिष्टाभः क्षुधावहः ॥ ५ ॥

स्वल्पमूर्त्तिं पुररोधं कुरुते कुम्भसम्भव ।

चन्द्रनक्षत्रनियमात्कालवर्गाविनिश्चयः ॥ ६ ॥

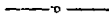
उपासितार्थो यदि भूमिपालो नमन्तुपास्ते तद्बुदीयमानम् ।

स सप्त वर्षाणि करोति राज्यं निरोतिकं वीतरिपुमार्दमा ॥ ७ ॥

प्राप्नोति विद्यां तमुपाशमानो द्विज सुपुत्रन् वीनताजनाश्च ।

वैद्यस्तुगां पूरिषनानि गृह्णोयात्रार्थोर्नादि खलु कर्णधार ॥ ८ ॥

इति अगस्त्यचारनिर्णयः ।

विलिप्तीकृत्य भान्विन्दु रवेनाभ्यस्यधीहृते ।

लब्धं पृथक्पृथग्गृह्णात्वा तयोरर्कस्य लाभतः ॥ १ ॥

शोधये दृढवन्मानं गम्भीरं चन्द्रलाभत ।

भाजयेदुभय मूत्रे शिष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ २ ॥

परिपस्तदर्कस्या यदि युग्मे निशाकृतिः ।

तत्तद्दिनाधिपाश्रीय मारम्भक्षयदीप्तिमान् ॥ ३ ॥

अथवाक्वेन्दुलाभाभ्यां ज्ञानदीपहृतो वृतः ।

अवशेषे नतिप्राप्ता स्तयो ज्ञेया स्फुटाशकाः ॥ ४ ॥

निम्नप द्विधास्थप्य नीलं पूर्वत्र निक्षिपेत् ।

द्वय स्फुटागैर्विभजे ऽष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ ५ ॥

रविन्दोःपरिधी स्याता मन्यथाशून्यता तयोः ।

एतयोः स्फुटभागेषु नर्त्यविक्षिपेदतः ॥ ६ ॥

अभिष्टोतेधिभिर्भवत्वा शिष्टमोजे यादे स्थितम् ।
 यदा वा परिवेषः स्याःत्तयोरिति वदेद् बुधः ॥ ७ ॥
 सर्व्वव्योमानगामी यः परिवेषः सशोणिमः ।
 धनुर्गंगाटसकटप्रतिमश्च न शोभनः ॥ ८ ॥
 सेनाधिपस्य भयकृत् परिवेषो विमण्डलः ।
 खादिभिः शस्त्रकोपश्च युवराजनरेन्द्रहा ॥ ९ ॥
 निरुद्धे सार्द्धसृक्षेण ग्रहे मण्डलरेखया ।
 दिनत्रये न दृष्टिवा विग्रहोवा थ मासवः ॥ १० ॥
 होरायाः जन्मराशे वर्षपतिर्जन्मर्क्षमेववा ।
 अन्तर्भवतिचक्रेचेत्तस्य राज्ञोद्युभम्भवेत् ॥ ११ ॥
 परिवेषगतो भीमः शस्त्राग्निभयदो भवेत् ।
 बुध स्सुदृष्टिकृन्मन्त्री लेखकानाञ्च दृष्टिदः ॥ १२ ॥
 जीवः पुरोहितामात्यभूपालानां विवाधकः ।
 शुक्रः मायायिनां राज्ञां पीडयेदन्नहानिकृत् ॥ १३ ॥
 शनिः कुशान्यविध्वंसी जनयेद् दृष्टिमारुतौ ।
 राहुर्नृपभय व्याधिं केतुर्गर्भभयं दिशेत् ॥ १४ ॥
 द्वयो निरुद्धयोर्युद्ध जानीयात् क्षुब्धयं त्रिषु ।
 सद्यो लोकस्य निर्दिष्टो ग्रहेषु चतुरादिषु ॥ १५ ॥
 विमादीनां क्षयं कूर्यात्क्रमात्मतिपदादिषु ।
 श्रेणी नगरकोशानां पञ्चम्यादिषु नाशकृत् ॥ १६ ॥
 अष्टम्यां युवराजस्य परस्त्रीषु च भूभुजां ।
 द्वादश्यां नगरसोभस्त्रयोदश्यां चमूभयम् ॥ १७ ॥
 परतो महिषीनाशः पञ्चदश्यां नृपाद्युभयम् ।
 ऋतग्रहवशान् ज्ञेयः कालवर्गो षलोत्तरः ॥ १८ ॥
 इतिपरिवेषनिर्णयः ।

अर्केन्दुलाभं सम्पृक्तं षडभ्यस्तं चतुर्विधम् ।
 चण्डिद्वयं घटिधेनुं क्रमात् तेषु त्रिनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
 राज्यभानुतनुमानैर्भक्त्वां शून्येषु हि क्रमात् ।
 जीमूतवातपरिधिशक्रचापोदयस्तदा ॥ २ ॥
 ऐन्द्र धनुर्जले दृष्टं विधत्ते दृष्टिनिग्रहम् ।
 भुवि, सस्यवधं नाकौ शत्रूकोपंतरौ रुजः ॥ ३ ॥
 अवृष्ट्यां दृष्टिकृद्वृष्ट्यां दृष्टिनुत् पूर्वदिग्भवम् ।
 यदा पश्चिमदिग्भूतं दृष्टिकृत् शक्रकार्मुकम् ॥ ४ ॥
 प्रागादिषु चतुर्दिक्षु निशायां धनुराहितम् ।
 भूपसेनाधिपामायमन्त्रोणां भयदं क्रमात् ॥ ५ ॥
 धनुः स्वेतादिवर्णं स्याद्विजादीनां भयावहम् ।
 निशि स्वस्थितदिग्जातं निहन्याद्राजवल्लभान् ॥ ६ ॥
 इन्द्रचापममुद्भूतं शुभाशुभफलम्बुध ।
 अर्काधिष्ठितताराया वर्गे काले नचोद्दिशेत् ॥ ७ ॥
 इतिहन्द्रचापनिर्णयः ।

अर्कोदये निपतितो निर्घातो घातको भवेत् ।
 नृपानां धनिनाञ्चाथ योधानां वणिजामपि ॥ १ ॥
 गोजाविकमुपाहन्यात्तदाग्रहरावधि ।
 द्वितीये शूद्रपौरांश्च विप्रान् राजोपजीविन ॥ २ ॥
 तृतीये वैश्यजीमूतांश्चतुर्थांशे च तत्करान् ।
 निहन्सस्तमये नीचान् सस्यजातानि पञ्चमे ॥ ३ ॥
 षष्ठे पिशाचसङ्घातान् सप्तमे गजवाजिनः ।

अष्टमे यायिनो र्याति यां दिशां हन्ति तद्भवान् ॥ ४ ॥
 देवालयेषु पतितः तद्वक्तानुपपीडयेत् ।
 पतितो राजसदने विधत्ते राष्ट्रशून्यताम् ॥ ५ ॥
 निर्घातपातः फलति चन्द्रनक्षत्रजातिषु ।
 मासपदकेन वा नोचेद्वत्सरात्रितये न वा ॥ ६ ॥
 इतिनिर्घातपातनिर्णयः ।

उल्काद्विजादिवर्णघ्नी सङ्गासृग्स्वर्णवाणभा ।
 तथैव रुक्षानिर्दिष्टा पतिता चोत्तरादिषु ॥ १ ॥
 अनुपद्गाम्बरे यस्याश्चिरं तिष्ठति दण्डवत् ।
 धृतेव तन्तुभिः खेया चोहते सा च राजनुत् ॥ २ ॥
 लोकसंक्षयमाधत्ते शिखिपिञ्जस्वरुपिणी ।
 सर्पवत् सर्पति या च सा स्त्रीणामहिता भवेत् ॥ ३ ॥
 छत्रवन्मण्डलाकारा निहन्ति च पुरोहितम् ।
 सा धत्ते राष्ट्रशून्यत्वं या स्थिता वंशगुल्मवत् ॥ ४ ॥
 या व्यालमूकरसदृकसङ्घीवस्फुलिङ्गा ।
 खण्डा च निस्वनवतो जगतः शुभा सा ॥
 उल्का यतो ऽग्निभवति स्वपुरं बलं वा ।
 भूपस्य तस्य तत एव भयं वदन्ति ॥ ५ ॥
 उल्का फलति सप्ताहाहर्षमात्रणे वा पुनः ।
 चन्दाधिष्ठितनक्षत्रवर्गे वा दृष्टजन्तुषु ॥ ६ ॥
 इतिउल्कानिर्णयः ।

दिग्दाहः पूर्वदिग्जात सत्रियानां भयावहः ।
 अ गेय्या शिल्पिबालघ्नो याम्यायामुग्रजातिनुन ॥ १ ॥
 पश्चिमे कर्षकान् वायौ तुरङ्गे सह तस्करान् ।
 पीडयेदुत्तरे विमानैशान्या वणिजांकुलम् ॥ २ ॥
 दिग्दाहो वत्सराद्धेन मामाना सप्तकेन वा ।
 चन्द्राधिष्ठितनक्षत्रवर्गे फलति भूरिशः ॥ ३ ॥

इतिदिग्दाहनिर्णयः ।

प्रथमे महेरे दृष्टं गन्धर्व्वनगरन्दिबि ।
 राजोपजीविभयदं द्वितीये ब्राह्मणाहितम् ॥ १ ॥
 तृतीये वैश्यवशात्तु तुरीये चोरनाशनम् ।
 अस्य पाकस्त्रिभि मासैस्तत्तद्देशेषु निर्दिशेत् ॥ २ ॥

इतिगन्धर्व्वनिर्णयः ।

घरिष्याश्चलन पापं सौम्यनक्षत्रवारजम् ।
 स्ववर्गे शुभद भूय परवर्गेषु दोषदम् ॥ १ ॥
 केचित्पापफलम्भूमश्चलन सर्व्वदा जगु ।
 पच्यते चलन पाश्या वत्सराद्विषयान्तरे ॥ २ ॥

इतिभूचलननिर्णयः ।

पञ्च दुर्भिसकतीर यद् पार्थिवभयमदा ।
 सप्त सर्व्वविनाशाय सप्तदेकत्रगा ग्रहा ॥ १ ॥
 यस्या दिशि ग्रहा सर्व्वे लीयन्ते तिग्मपापनि ।

व्याधिदुर्भिक्षशस्त्रार्थस्तस्यां दिशि जनो भवेत् ॥ २ ॥
 र वावस्तमिने यत्र देशे शृङ्गपरम्परात् ।
 दृश्यते तत्र शत्रूणां वत्सरेण नृपोऽन्यथा ॥ ३ ॥
 पद्मोत्पलयवादीनां चित्राणामेकनालकम् ।
 सम्भवः फलपुष्पाणां यमलत्वञ्च भीतिदम् ॥ ४ ॥
 परयोनिषु गच्छन्तो मैथुनं देशनाशनम् ।
 अन्यत्र विषयोत्पत्तिर्नृणाञ्चाजातिमैथुनम् ॥ ५ ॥
 सर्वे दुर्भिक्षकर्तारः स्वजातिपिशितासनाः ।
 सर्पमूषिकमाज्जरप्रथुरोमविवर्जिताः ॥ ६ ॥
 ग्रामारण्यचराः ये च ये दिवा यामिनीचराः ।
 ते ते व्यस्यिताः दृष्टाः दधतो देशशून्यताम् ॥ ७ ॥
 गृहतोरणचैलेषु द्वारेषु च भयप्रदाः ।
 पक्षिणां सन्निपानश्च मधुबलमीकदर्शनम् ॥ ८ ॥
 एकत्रानेकदेवानां कुसुमफलदर्शनम् ।
 अतिदृष्टिश्च सस्यानां परचक्रागमं वदेत् ॥ ९ ॥
 तिलानां मर्दनात्तैलमतैलत्वञ्च वा यदा ।
 अन्नस्य विरसत्वञ्च तदापि सुमहद्वयम् ॥ १० ॥
 मातृहृत्कालं विनान्यत्र समयं सप्तयासरम् ।
 मरन्वेन महादृष्टिः प्रधानमरणं वदेत् ॥ ११ ॥
 यदि छाया न दृश्यन्ते विमलेपि विवस्वति ।
 पल्लीपतो वा दृश्यन्ते भवेत्तस्मिन्नुषद्रवः ॥ १२ ॥
 कुमकुटाः सणदारम्भे हेमन्तादौ च कोकिलाः ।
 रुदन्तो देशनाशाय दृश्येनाश्च मतिचक्रगाः ॥ १३ ॥

शिशवश्च शस्त्रकाष्ठाश्च पाणयस्तु परस्परम् ।
 महरच्छिन्दिभिन्दीति निगदन्तो भयप्रदाः ॥ १४ ॥
 चित्रितश्चित्ररूपानां तदुभक्तानां भयप्रदाः ।
 विकृतप्रसवस्तत्तद्गर्शून्यत्वमावेद्व ॥ १५ ॥
 अग्नेर्भयङ्करो घोषो नागैरुज्ज्वलनं तथा ।
 रासितं लोहभाण्डानां गमनञ्च भयप्रदम् ॥ १६ ॥
 अग्नाणिनां वचोवीतशरीराणाञ्च गर्जनम् ।
 सलिले शोणरेखा च न चिराद् भयमादिशेत् ॥ १७ ॥
 सस्यवृक्षजलानाञ्च दृष्टिभूतलभूभृताम् ।
 उत्पातः प्रभुनाशाय सर्व्वश्चाद्भूतदर्शनम् ॥ १८ ॥
 उन्मत्तानाञ्च या गाथाः शिशूनां भाषितञ्च यत् ।
 स्त्रियोयच्चप्रभासन्ते तस्य नास्ति व्यतिक्रमः ॥ १९ ॥
 पाशाण्डानां नास्तिकानाञ्च वादः
 साध्वाचारमोज्झितः क्रोधशीलः ।
 ईर्षालू वा विग्रहेच्छु नृपो वा
 यस्मिन् देशे तस्य नाशो न दूरः ॥ २० ॥
 सीमासीमन्तिते सर्व्वप्रदेशे स प्रजापतिः ।
 नक्षत्रराशिंराश्यार्द्धस्तत्क्षणेन ग्रहान्वितः ॥ २१ ॥
 द्वे रेखे दीर्घतो गर्भे तिर्यग्वाष्टौ समालिखेत् ।
 मध्ये प्रजापतिस्त्रय प्राज्दक्षिणेन तारकः ॥ २२ ॥
 तिर्यग्मध्यममूत्ररूपं तत्तद्वारं व्रतादिषु ।
 तदधस्तारकापूर्व्वं मृक्षं सर्व्वत्र योजयेत् ॥ २३ ॥
 त्रयोदश विनाडीन्भिरधिके घटिका द्वये ।

१ द्योतस्वप्रतिचक्रगाः । २ पाणयास्तु । ३ शोणनरेखा
 ४ उज्ज्वलानाञ्च । ५ मध्यस्ते । ६ तद्वारं प्रश्नीभिदाम सु ।

ताराश्चलन्सतिक्रान्ते न मध्यस्थः प्रजापतिः ॥ २४ ॥

प्रजापतौ समुद्भूते नोत्पातः शस्यते सदा ।

शेषपु तत्तन्मन्त्रग्रहयोगैः शुभाशुभम् ॥ २५ ॥

सर्वत्रोत्पातजातेषु लोकपालान् सहग्रहान् ।

अभ्यर्च्य तोषयेद्दानैर्गुणिनस्तु यथाधनम् ॥ २६ ॥

कोशातकी विपदकेतकमातुलुङ्ग

दूर्वा सहाहरिवधूजलजन्मविल्वैः ॥

गोरोचना जलसकृदकटुदुग्धयुक्त

स्नानीय मूष्णसलिलं दुरितापहारी ॥ २७ ॥

भूमिजं भूमिदानेन गोदानेनान्तरीक्षजम् ।

उत्पात सर्वतो जातं हेमदानेन वाजयेत् ॥ २८ ॥

इत्युत्पातनिर्णयः ॥

—०*००—

इति सङ्गीर्णचरितं नामदशमोऽध्यायः ॥

इत्थनवमदर्शिनःस्थविरस्य कृतौ दैवज्ञकामधन्वा
चरिति प्रकरणं नाम प्रथमम् ।

यद्भोजराजादिभिरादिधीरैरादेशतन्त्रम् बहुधा वितेने ।

सारं समुद्धृत्य ततःस्फुटार्थमविस्मृतं सम्प्रति मूत्रयामि ॥१॥

राशयो द्वादशाजाद्या अभिन्यादिनवांग्रयः ।

अवसानं कुलीराली मीनानामृक्षसन्धयः ॥ २ ॥

मिश्रुनं सगदावीणं युगलं नरयोपितोः ।

१ समुद्भूतौ । २ रादेशतन्त्रमबुधा ।

। तुला तुलावान् पुरुषः कुम्भःकुम्भधरो नरः ॥ ३ ॥

सस्पदीपकरा कन्या कन्यानावमधिष्ठिता ।

धनुर्धन्वी पुमानश्वजघनःपरिकीर्त्तितः ॥ ४ ॥

शपो शृगास्यो मकरो मीनो मत्स्ययुगम्भवेत् ।

शेषाःस्वनामसदृशाः सर्वे स्वस्थानगोचराः ॥ ५ ॥

ईषद्रक्तश्च धवलो हरितः पाटलद्युतिः ।

पाण्डुर्विचित्रवर्णश्च कृष्णःकनकमन्त्रिभः ॥ ६ ॥

पिङ्गलःकर्तुरश्रीश्च बभ्रूश्च मालिनः क्रमात् ।

मेपादिमीनपर्यन्ताः रुचयःपरिकीर्त्तिताः ॥ ७ ॥

क्रूरः सौम्यः पुमान्नारी चरःस्थिरो द्विरूपवान् ।

द्वारं बाह्यश्च गर्भश्च कमान् मेपादयःस्मृताः ॥ ८ ॥

चत्वारो राशयोजायाः पञ्चमैर्नवमैस्तद् ।

प्रागादीनां दिशामीशाःक्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ९ ॥

नृचतुष्पदकीटारुयाः प्रागादीशा वलोत्तराः ।

द्युरात्रितन्व्यावलिनो नृचतुष्पदकीटकाः ॥ १० ॥

कुजशुक्रशुक्रार्कमौम्यशुक्रारसूरयः ।

पैङ्गुमन्दसुराचार्याः मेपादिभवनैश्वराः ॥ ११ ॥

होरा राश्यर्द्धमोजे तु मथमा राक्षिमालिनः ।

पश्चिमा हरिणाङ्गस्य समराशेर्विपर्ययात् ॥ १२ ॥

राशिभिर्भागो द्वेष्काणः प्रथमो भवनेशितुः ।

द्वितीयः पञ्चमेशस्य तृतीयो नवमेशितुः ॥ १३ ॥

अंशाःनवाजहरिचापभृतामजायः

नक्रादयो वृषवधूमकरांशकाःस्युः ।

तौल्यादयो मिथुनतौलिघटांशकाश्च ।

कवर्पादयश्चरमदृश्चिककर्कटांशाः ॥ १४ ॥

चरास्थिरद्विरूपेषु भवनेषु यथाक्रमम् ।

आदियध्यान्तगा भागाः स्मृता वर्गोत्तमा बुधैः ॥ १५ ॥

राशिः द्वादशभागात्मः तत्रभागा यथाक्रमम् ।

तदादिराश्यधीशानां विषाद्विद्विर्कल्पितः ॥ १६ ॥

राशिस्तु त्रिंशदंशः कुजराविजसुराचार्यशाशाङ्गिभुक्ताः

राशेरोजस्य बाणेन्द्रियभुजगमुनिप्राणभागाधिनाथाः ।

शुक्रज्ञाचार्यसूर्य्यात्मजधरणिमुता युग्मराशेस्तु वायुः

शौणीभृद्व्यालजातिस्मरशर्मरुतामंशकानामधीशाः ॥ १७ ॥

पृष्ठोदया मिथुर्नासिहनुलाधराश्च

सीमन्तिनी कलसदृश्चिकराशयश्च ।

मूर्द्धोदया मकरगोजधनुः कुलीराः

स्यान्मीनराशिरुभयोदयनामधेयः ॥ १८ ॥

तात्कालिकोदयोमूर्त्तिः कल्यश्च हृदयं भवेत् ।

द्वितीयन्तु धनं धान्यं तृतीयं भ्रातृविक्रमौ ॥ १९ ॥

तुरियन्तु सुहृद्देशं पातालसुखबन्धवः ।

पञ्चमं पितृपुत्राः षष्ठं रुग्णैरवैरिणः ॥ २० ॥

सप्तमं युवातिरागो रन्ध्रं मोहोऽष्टमं मृत्तिः ।

नवमन्तु तपोभाग्यगुरुधर्मगुणोदयः ॥ २१ ॥

दशमं मानकर्मज्ञः लाभस्त्वेकादशं च यः ।

द्वादशश्च व्ययं मानं सर्वं स्वाख्यातसूचकम् ॥ २२ ॥

षष्ठं तृतीयदशममेकादशमथापि च ।

त्रिधादुपवयस्थानमन्यत्रापचयाभिधा ॥ २३ ॥

सर्वस्वसंवाभिभिर्युक्तं दृष्टं वा बलवद्भवेत् ।

मूर्त्तिर्बुधं गुरुभ्याश्च युक्तादृष्टा बलोत्तराः ॥ २४ ॥

भावद्विकराः सौम्याः पद्मादन्यत्र सर्वतः ।
 अष्टमस्थाश्च कुर्वन्ति नरास्ते द्वाद्विमायुषः ॥ २५ ॥
 विवस्वानल्पचिकुरः पैतृकः समरमियः ।
 रक्तश्यामश्च पिङ्गाक्षश्चतुरस्रोऽस्त्रिसारवान् ॥ २६ ॥
 भास्वतःपरमोच्चन्तु मेघस्य दशमोऽंशकः ।
 तुलायाः दशमोभागः परमेनीचमिष्यते ॥ २७ ॥
 सिंहोर्विशतिरंशाःस्यु स्त्रिकोणमपरे गृहम् ।
 शत्रुमन्दसितौ मध्यस्तौम्यो मित्राणि वापरे ॥ २८ ॥
 गुरुपाणाश्च राज्ञश्च विवस्वानधिपःस्मृतः ।
 ताम्रवर्णः स्वयं वातप्रस्यतापसदर्शनः ॥ २९ ॥

रक्ताधिकः श्लेष्ममरुच्छरीरो
 ज्ञानी दयावांश्चपलःक्रियासु ।
 मांशुः कृशः कोमलवाक् शुभाक्षः
 कलानिधिर्मित्रजनप्रियश्च ॥ ३० ॥

चन्द्रस्य परमोच्चन्तु द्वितीयो दृपभेदशकः ।
 त्रिकोणं परमेनीच तृतीयोदृष्टिकेऽंशकः ॥ ३१ ॥
 चन्द्रस्य सुहृदौ सूर्यबुधौ शेषास्तु मध्यमा ।
 स्वेतगुर्युवती वैश्यः कापालिकमहेश्वरः ॥ ३२ ॥

निसं युवा काञ्चनवर्णदृष्टिः
 पितात्मर्कोऽनेकमतिश्च हिंस्रः ।
 दुर्धर्षणः पद्मदलाग्रवर्णो
 मज्जाधिकोवा मनकश्च भीमः ॥ ३३ ॥

उच्चं मकरराशे स्यादष्टविंशोऽंशकः परम् ।
 तावदेवांशको नीचः परमः कर्कटे भवेत् ॥ ३४ ॥

मेपस्य द्वादशोभागस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

सितासितौ समौ शत्रुः शशिनः सुहृदः परे ॥ ३५ ॥

कृशोऽनुहग्रपुंसाञ्च क्षत्रियानाञ्च नायकः ।

सामवेदप्रियः शाक्यः भिक्षूणां दर्शने स्थितः ॥ ३६ ॥

विस्थूयन्मूर्तिर्निपुणः क्रियासु

दूर्वाङ्कुरश्यामतनुश्शिरालः ।

स्थूलच्छविर्मृष्टवचः सुहृत्तो

हास्यप्रियचन्द्रसुतः सदैव ॥ ३७ ॥

चन्द्रपुत्रस्य कन्यायामुच्चं पञ्चदशोऽंशकः ।

त्रिकोणमपरेनीचश्चरमे तावदंशकः ॥ ३८ ॥

शुक्रार्को सुहृदौ शत्रुश्चन्द्रः शेषास्तु मध्यमाः ।

एकदण्डीधरः सर्वः शण्डशूद्राधिपः स्मृतः ॥ ३९ ॥

स्थूलः कफात्मा कनकाभवर्णो मेदोधिको ह्रस्वतनुश्च धीमान्

पिङ्गेक्षणः पिङ्गलमूर्द्धजन्मा गुरुस्सुगणामितिसम्प्रदिष्टः ॥ ४० ॥

जीवस्य परमोच्चन्तु कर्कटे पञ्चमोऽंशकः ।

तावदेवांशको नीचो मकरे परिकीर्तितः ॥ ४१ ॥

हयाङ्गे पञ्चमोभागस्त्रिकोणमपरेगृहम् ।

शत्रू मौन्यसितौ मध्यो रविजः सुहृदः परे ॥ ४२ ॥

ऋग्वेदवत्सलः पुंसां विप्रानाञ्च विभुः स्मृतः ।

नमोग्रहो यतीनान्तु समये भक्तिमान् गुरुः ॥ ४३ ॥

श्यामो विकृष्टपर्वा च कुटिलासितमूर्द्धजः ।

कफानिलात्मवान् शुक्रसारश्च भृगुनन्दनः ॥ ४४ ॥

सप्तविंशांशको मीने परमोच्चं भृगो भवेत् ।

१ शातृदशशिजः सुहृदः परे । २ भावप्रियः । ३ तावदंशकः । ४

धर्मे सण्ड । ५ कथात्मा । ६ पात्येदयतलम् ।

कन्यायां परमो नीच स्तावदेवांशक स्मृत ॥ ४५ ॥

तुलाया पञ्चमो भागस्त्रिकोणमपर गृहम् ।

शार्को मित्रे समौभौमगुरुशेषास्त्वरय स्मृताः ॥ ४३ ॥

यजुर्वेदप्रिय. स्त्रीणा विमाणाञ्च विनायकः ।

भार्गव सलिलाधीशश्चरकाना मतप्रिय ॥ ४७ ॥

स्थूलद्विजन्मनश्वलोमयुतः परेषा

दोषैकसूचनपदु कृशदीर्घगात्र ।

स्नायुत्तरः कपिलहृद्मरुतात्यक्षश्च

कृष्णः मभाकरसुतो महिमादिसक्त ॥ ४८ ॥

तुलायामंशको विंशः परमोच्चशनेर्भवत् ।

तावदेवांशको मेघे परय नीचमिष्यते ॥ ४९ ॥

कुम्भेविंशति रंशाः स्थुस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।

शुक्रशौ सुहृदौ जीवो मध्यमोऽन्येतु शवव ॥ ५० ॥

मोरुतग्रह एषस्याव शङ्करोद्भवनायक ।

सहाय शण्डजातीना ह्रीकाना तुमतामियः ॥ ५१ ॥

सर्वेषामेव तत्काले स्थिता मित्राणि सम्मता ।

द्वितीयादित्रये वापि दशमादित्रयेपिच ॥ ५२ ॥

अधिमित्रमधिद्वेपि विश्वरूपविर्वाञ्जितः ।

यथार्हमिति षोडश्यास्तत्कालेपि ग्रहाः क्रमात् ॥ ५३ ॥

रवि शुक्रः कुजाराहु र्यमश्चन्द्रो बुधो गुरु ।

प्रागादीना दिशामीशा क्रमेण परिकीर्तिताः ॥ ५४ ॥

पापाः भीणेन्दुरादिसः समापुत्रशनैश्चर ।

गुरु शुक्रश्च पूर्णेन्दुः सौम्य सौम्यास्तु योगत ॥ ५५ ॥

स्वस्माद्ग्रह पुरम्पश्येत्पाददृष्ट्या यथाक्रमात् ।

भ्रातृमानौ सुतामासौ सुहृद्रन्धे च मन्मथम् ॥ ५६ ॥

भानुः शशीभृगुर्जीविः सौम्यो भौमः शनैश्चरः ।

निसं सिद्धबला एते विलोमादुत्तरोत्तरम् ॥ ५७ ॥

ये वक्रगतयःस्निग्धा जित्वरा विमलोज्ज्वलाः ।

ते चेष्टा बलिनो नाम होराविद्धिः प्रकाशिताः ॥ ५८ ॥

उत्तरायणगौ सूर्यशशाङ्कौ बलिनौ मतौ ।

दक्षिणायणगाश्चान्ये चेष्टा बलमिदं भवेत् ॥ ५९ ॥

स्वोच्चस्त्रिकोणभवनांशगतःशुभैश्च

दृष्टःसुहृद्भवनगः स्थितिशक्तियुक्तः ।

स्त्रीक्षेत्रगौ शशिसितावपरे ग्रहाश्च

पुंराशिगाः स्थतिबलप्रवलाः भवन्ति ॥ ६० ॥

प्राक्केन्द्रगौ जीवबुधौकुजाङ्गी याम्याश्रयौ पश्चिमगश्चकोणः ।

शशाङ्कशुक्राबुदगाश्रयौ च स्यातां परं दिग्बलिनौ क्रमेण ६१

अंहनि गुरुसितार्काः शक्तिमन्तो निशायां

शशधरकुजसौराः सर्व्वदा चन्द्रपुत्रः ।

शुभगगनचराः स्युःशुक्लपक्षे बलाढ्याः

बहुलमुपगताश्च क्रूरसंज्ञाः बलाढ्याः ॥ ६२ ॥

स्वकीयाब्दे स्वमासेच स्वचक्रेच स्ववासरे ।

स्वहोरायाश्च सर्व्वेपि ग्रहाःकालबलोत्तराः ॥ ६३ ॥

श्रेष्ठं चेष्टाबलं तत्र स्थानदिक्कालसम्भवम् ।

क्रमेण पादहीनः स्याद्वलम्वलनिरूपणे ॥ ६४ ॥

इति सामान्यादेशविधिर्नाम एकादशोऽध्यायः ॥

अतःपरं प्रवक्ष्यामि रहस्यं ज्योतिषागमे ।

। आयुर्दायविधानं हि सारं मुनिमतान्तरे ॥ १ ॥

असीन्नधौ जन्मपितुश्शशङ्के सितज्ञयोर्मध्यगतेऽथ केन्द्रे ।

होरामपश्यत्युदये शनौ वा लग्नात्कुजे वा यदि सप्तमस्थे ॥ २ ॥

सार्कःशशी भवति पापयुतोऽथवापि

जीवो न लग्नमापि पश्यति नापि चन्द्रम् ।

सार्कःशशङ्कमपि पश्यति नैव जीवो

जातःपरं भवति जारमुतः तदानीम् ॥ ३ ॥

गुरुक्षेत्रगते चन्द्रे तद्युक्ते चान्यराशिगे ।

तद्वेद्रेष्काणे तद्वेगे वा नापरैर्जात इष्यते ॥ ४ ॥

लग्ने यो द्वादशांशःस्यात्तद्दिग्द्वारं गृहम्भवेत् ।

तदीशदिङ्मुख चापि मणित्याचार्यसम्मतम् ॥ ५ ॥

विलग्रराशिसिद्धा वा ककुब्जेन्द्रस्थितस्य वा ।

बलिनो वा भवेदासां द्वारे जननसद्वसनः ॥ ६ ॥

लग्नात् पष्ठाष्टमो वापि चन्द्रपापनिरीक्षितः ।

अर्द्धगास्मृतिकाः शुद्धे मृत्युमज्जा प्रयच्छति ॥ ७ ॥

स एव शुभदृष्टश्चेदष्टाब्दे मृत्युदो मतः ।

। दृष्टःमद्भिरसद्भिश्च तदर्द्धाब्दे करोति तत् ॥ ८ ॥

पष्ठाष्टमगर्भश्चन्द्रो न सर्व्वेर्वा निरीक्ष्यते ।

सौम्ययुक्तोऽथवा सौम्य क्षेत्रगोवान् मृत्युकृत् ॥ ९ ॥

पक्षे सिते भवति जन्म यदि क्षपायां

कृष्णेऽथवाऽहनि शुभाशुभवीक्षितोऽपि ।

तच्चन्द्रमा रिपुविनाशगतोऽपि यत्रा

दापत्सु रक्षति पितेव शिशु निदन्ति ॥ १० ॥

सौम्याश्च षष्ठाष्टमगा वलाङ्क्यैः

पापैस्सुदृष्टाः सदवीसिताश्च ।

मासेन मृत्युं जनयन्ति होरा

धिपाश्च पापापजितास्तथास्ते ॥ ११ ॥

अष्टमं शशिनः क्रूरसहितं मरणावहम् ।

लग्ने पापयुते चन्द्रः पञ्चमस्थश्च दोषदः ॥ १२ ॥

द्वादशस्थानगश्चन्द्रः सूर्यः सूर्यसुतः क्रमात् ।

मातुः पितुश्च सूनोश्च व्याधिं वहति भूरिशः ॥ १३ ॥

भाग्यपृथ्वाप्यचित्राणां पादेषु च यथाक्रमम् ।

पितुर्मातुश्च तद्भ्रातुर्बालस्य च मृतिर्भवेत् ॥ १४ ॥

पापग्रहयुतश्चन्द्रो ब्रजेत्तत्तत् शुभेतरम् ।

मातुर्मरणमाचष्टे पितुश्च दिनकृत्ताया ॥ १५ ॥

गर्भं निहन्ति शीतांशुर्मध्यगो वैक्रमन्दयोः ।

सपापदृष्टो होरास्यस्तादृशो जननीमपि ॥ १६ ॥

सन्ध्यायां चन्द्रहोरायां क्रूरराश्यन्तसेविनः ।

मृत्युदाशचन्द्रपापाश्च प्रत्येकं केन्द्रसेविनः ॥ १७ ॥

वक्रस्य पूर्वार्धगताश्च पापाः शुभाश्च पार्श्वार्धनिसेविनश्चेत् ।

लग्ने कुलीरेऽपि च दृष्टिचके वा जातस्य मृत्युर्न चिरेण दृष्टः १८

स्त्रीणि शशाङ्के लग्नस्थे पापाश्च केन्द्रसेविनः ।

अष्टमे वाभवेयुस्ते तदाजातो न जीवीत ॥ १९ ॥

क्रूरग्रहयुतश्चन्द्रो व्ययोदयकलवगः ।

नष्टसद्वीक्षणः केन्द्रेः शुभवर्जश्च मृत्युदः ॥ २० ॥

चतुराशिगतोवेन्दुः सप्तमस्थोऽपि वाभवेत् ।

क्रूरयोर्मध्ययातश्चेत् तदापि मरणप्रदः ॥ २१ ॥

क्षेत्रेषु सप्तमस्थेषु चन्द्रो लग्नगतो यदि ।

तदापि मरण प्राप्तं बादरायणसम्मतम् ॥ २२ ॥

चन्द्रे व्ययगते क्षीणे पापैर्लुग्नमाष्टमाश्रयैः ।

कण्टकैः शुभवर्जैश्च जातस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

शशिनि शनिसमेते लग्नगे सोपरागे

क्षितिमुतवति रन्ध्रे नाशमाहुश्च मातुः ।

स्थितवति सत्रुघे वा सार्कजे वा तथार्के

भवति मरणमुक्तं पूर्ववच्छत्रुजातम् ॥ २४ ॥

लग्नाष्टनवमान्तस्थे सोमरार्कशनैश्चरैः ।

अष्टैर्गुरुणां शक्तिमता मृत्युमिहादिशेत् ॥ २५ ॥

क्षीणेन्दुर्लग्नपुत्रन्त्य कामधर्मसमाश्रयः ।

नाशकृद्बलिभिर्जीवसितज्ञैरयुतेक्षितः ॥ २६ ॥

यस्मिंसंस्थो जननसमये शक्तिमान्योगकर्ता

तत्र प्राप्ते शिशिरकिरणे पापदृष्टे समन्तात् ।

मृत्युर्वाच्यश्शशानि बलिनि स्वर्गगे वापि धीरैः ।

बन्धुच्छेदादिभिरपहतः स्यादरिष्टोपघाते ॥ २७ ॥

विवर्द्धमानः शशभृत्समस्तग्रैः सुदृष्टो विनिहन्तरिष्टम् ।

चन्द्रातु षष्ठाष्टमसप्तमस्थाः सौम्याश्च रसन्ति शिशून् विषायाः २८

होरागतो जन्मपतिः समस्तैर्निरीक्षितः पापबलं क्षिणोति ।

चन्द्रः शुभस्त्रोच्चगतश्च मित्रवर्गस्थितो वा न करोसरिष्टम् २९

होरागतो गुरुर्दंशुरुदात्तशक्ति

रेकोपि हन्ति दुरितं शुभदृष्टमूर्तिः ।

राहुस्तथैव कथितस्त्रिपदायसंस्थः

सौम्येक्षितोऽपि शुभसेचरसङ्गतोऽपि ॥ ३० ॥

अजे कुलोरे वृषभेऽथवापि लग्नत्वभाप्ते यदि राहवाप्ते ।
 म्रूयात्तदा मङ्गलमेव यद्वा भवन्ति योगा बहवः शुभाश्च ३१
 आयुस्तैलमिव प्रोक्तं शरीरं वार्त्तिका यथा ।

चेतः प्रदीपवत्तत्र मृत्युपायास्तु वायुवत् ॥ ३२ ॥

अभावमेवारिष्टानामवसीय बुधः पुरः ।

पश्चादायुर्विधानेषु यथा देशं प्रवर्त्तताम् ॥ ३३ ॥

निर्गच्छतो योनिमुखान्मूर्द्धालग्नमिति स्मृतम् ।

ततः प्रभृति निर्देश्याः क्रमशोऽन्येऽपि राशयः ॥ ३४ ॥

शार्षादयस्यपुंसस्तु नियमोऽयं प्रकल्पितः ।

पादोदयस्य तास्यादे विलोमेन प्रकल्पयेत् ॥ ३५ ॥

मूर्द्धा ललाटास्यतटीकपोली

कण्ठोऽयं वक्षो हृदयञ्च कुक्षी ।

कट्यूरुजानूनि तैधव जङ्घे

पादौ च लग्नानि भवन्ति भानि ॥ ३६ ॥

ग्रहाणां सदसद्भावैस्तत्तदाश्रितमस्तकम् ।

पृष्ठञ्च परिहीनञ्च विनिश्चितं वदेद्बुधः ॥ ३७ ॥

भानुः पिता शशी माता शुक्रः पत्नी मुतादिकम् ।

गुरुर्विभवरूपादिर्बुधो बुद्धिश्च वैरिणः ॥ ३८ ॥

कुजस्तु सोदरोत्ताहौ शनिर्गो किङ्करादिकम् ।

कुमारो लग्नमेव स्या दिसेवंग्रहसङ्ग्रहः ॥ ३९ ॥

नीचाद्भष्टं खगं स्वोच्चमारोहन्तं विनिर्दिशेत् ।

उच्चाद्भष्टं पुनर्नीचमवरोहन्तं मादिशेत् ॥ ४० ॥

भानुः परमनीचस्थो द्वाचत्वारिंशदंशुमान् ।

ततो यथा बलञ्चान्ये विरूपाः नांशवः क्रमात् ॥ ४१ ॥

१. दलिता नीचपादास्ते परमोक्षेषु वत्सरः ।
 २. सच्चस्थस्य रेवर्दायः सरदामेर्काविंशतिः ॥ ४२ ॥
 एकैकोनात् त्वतः शेषग्रहाणां दाय उच्यते ॥ ४३ ॥
 उच्चतो नीचतो वापि शोध्यं वाक्षेप्यमेव ज्ञा ।
 निश्चिचत् तत्र राश्यंश्चात् सवर्णान् लग्नवर्द्धितान् ॥ ४३ ॥
 नवेन भाजयित्वाथ ताराद्यं तद्ग्रहस्फुटे ।
 योजयेच्छोधयेद्वासौ कर्मभूमिस्फुटो भवेत् ॥ ४४ ॥
 ३. आरोहतः स्फुट कृत्वा विलिप्ता नीचराशिभिः ।
 सम गुण्यतपः प्राप्तमसुरैर्दिवसादिकम् ॥ ४५ ॥
 ४. उच्चभूटे तथा लब्धमुच्चदायाद्विशोधयेत् ।
 लग्ने परमदायन्तु नववर्षाणि निर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
 लग्नस्फुटे विलिप्तासु ज्ञानपादाहृतं वृथा ।
 ज्ञात्वावशेषराश्यर्द्धं पृथक् कृत्वा दिवाहृतम् ॥ ४७ ॥
 ततस्तन्नीचपाटेन लब्धा वषादय स्मृता ।
 समये वर्धते पूर्वं पञ्चार्द्धे परिहीयते ॥ ४८ ॥
 ओजे विपर्ययात् साध्यं होरादायो भवेदयम् ।
 अयमेव विनिर्दिष्टो ऽग्निष्टदोषाय सूरिभिः ॥ ४९ ॥
 अनुलोमायुष पिण्डमेवमानीय बुद्धिमान् ।
 यथोक्तविपरीतेन प्रतिलोमायुरानयेत् ॥ ५० ॥
 तत्कालिकविभागेन क्रमात्त्रीचोच्चवेश्मनोः ।
 अभुक्तेन च भुक्तेन प्रतिलोमायुराहृतम् ॥ ५१ ॥
 अनुलोमायुरानयेत् निर्मर्गबलिनां क्रमात् ।
 प्रतिलोमायुरानयेत् तत्कालबलिभिः ग्रहेः ॥ ५२ ॥
 अनुलोमायु विज्ञेयं मित्रादिस्वात्रिसर्गतः ।

तत्कालिकविधानेन प्रतिलोमायुषि^१ ध्रुवम् ॥ ५३ ॥
 निजक्षेत्रस्थिताः स्वर्ग्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 अंशकेषु स्थितांस्त्वेक द्वित्रिपादांशकैर्युताः ॥ ५४ ॥
 मित्रक्षेत्रस्थिताः स्वर्ग्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 अंशकेषु स्थिताः द्वित्रिचतुःपञ्चाशकैर्युताः ॥ ५५ ॥
 शत्रुक्षेत्रस्थिताः मित्रक्षेत्रोक्तस्य विपर्ययात् ।
 लब्धं सजन्तुदासीनक्षेत्रेनैवं विधिर्भवेत् ॥ ५६ ॥
 हानावस्तमितास्वार्द्ध सहस्रथायदनांशकम् ।
 सजन्ति शशिना योगे न किञ्चिदपि खेचराः ॥ ५७ ॥
 पुष्पवन्तौ विनेकत्र स्थिताःशेषा यथाक्रमम् ।
 हित्वा द्वितीयां बालिनां सङ्ख्यांशोनास्वदायतः ॥ ५८ ॥
 सौम्यक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु द्विगुणोभवेत् ।
 क्रूरक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु दलितो भवेत् ॥ ५९ ॥
 क्षेप्यम्पक्षिप्य सर्वत्र दायो शोध्यं विशोधयेत् ।
 भुक्ताभुक्तवशादेव मायुः पिण्डद्वयं भवेत् ॥ ६० ॥
 उभयोरायुषोः शिष्टमन्तरालं कलीकृतम् ।
 जनकेन ततो हृत्वा सम्प्राप्तं दिवसादिकम् ॥ ६१ ॥
 प्रतिलोमायुरुद्युक्तं यदि तस्माद्विशोधयेत् ।
 ऊनं यदि भवेदेतत् तत्रैव ह नियोजयेत् ॥ ६२ ॥
 एवं पुनः पुनः कुर्यादनुलोमायुषा सह ।
 जनकमाप्तलाभस्तु यावदेव विशेषताम् ॥ ६३ ॥
 प्रतिलोमायुषःपिण्डस्तदाद्युद्धति स्मृतः ।
 अनुलोमायुषि प्राप्तैः क्रियेयं न विधीयते ॥ ६४ ॥

ऊनायुः॥ पिण्डसङ्ख्यानां यदि छिद्रदशायुतम् ।
तदैव मरणं, व्युच्चदशा चेज्जीवति ध्रुवम् ॥ ६५ ॥
॥ इत्यायुर्दायादेशोनाम द्वादशोऽध्यायः ।

त्रयोदशोऽध्यायः ।

अतःपरं दशामेदः समासेन विभाव्यते ।
उभयोरायुषोः कल्या दशाचानुदशा बुधैः ॥ १ ॥
॥ "क्षेयं शोधय विद्युदो यो दायो यस्य स्फुटीकृतः ।
सा दशा तस्य विज्ञेया तदुक्तफलशालिनी ॥ २ ॥
॥ पूर्व्व होरा दशाज्ञेया ततो वार्क्यस्थितिः क्रमात् ।
दशाविकल्पिते तत्र बहुष्वपि बलीयसाः ॥ ३ ॥
बहुना बलताम्येतु प्रथमा बहुदायिनः ।
तेषाञ्च साम्ये प्रथमं विश्लिष्टस्य दिवाकरात् ॥ ४ ॥
गलाग्रमेद्वेशेषु पापपातोपमृत्युदः ।
सौम्यपातस्तु पीडाकृदन्यत्र निगडादिकम् ॥ ५ ॥
स्वाष्टमानं ग्रहाणान्तु होरादायो विभज्यते ।
परेषा दायभागन्तु होरा न भजति स्वयम् ॥ ६ ॥
भक्त्वा तत्तदशकालमायुः पिण्डेन तत्फलम् ।
तत्तदायेषु गुणयेत् सा तदन्तर्दशा भवेत् ॥ ७ ॥
क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चान्तर्दशा यदा कुरुते ।
पुंसः स्यात् सन्देहस्तदारियोगे सदैव महान् ॥ ८ ॥
यो लग्नाधिपतेः शत्रुः लग्नस्यान्तर्दशां गतः ।

करोत्यकस्मान्मरणं सखाचार्यमतं यथा ॥ ९ ॥

हेरेशाधिष्ठितदशामष्टमेशे उपागते ।

ज्ञेयम् तनूजसन्देहो देहिनां पतिर्मण्डलम् ॥ १० ॥

प्रवेशे बलवान् खेटः शुभैर्वा सन्निरासतः ।

सौम्यादिमित्रवर्गस्थो मृत्युकृन्न भवेत् तदा ॥ ११ ॥

अन्तर्दशाधिनाथश्चेद्विबलो बलिना युतः ।

उभौ वा बलहीनौ वा भग्नश्छिद्रदशा भवेत् ॥ १२ ॥

विजयी युधि यद्येको ग्रहयोश्च भूभो यदि ।

तद्देशा न भवेत् कष्टास्वोच्चांशादिजुषोऽपि च ॥ १३ ॥

भानोर्दशा सुविजयी बहुमानमात्रः

विद्वाननेकसमयस्थजनानुयायी ।

किन्तु प्वरादिपरिपीडितमूर्त्तिरूपो

दृष्टाद्ग्नानारतिरपास्तनिजप्रदेशः ॥ १४ ॥

अन्तर्दशां दिनकरस्य शशी प्रपन्नः

कुर्यात् कलत्रविभवं विपुलं यशश्च ।

विनिव्रतारुधिरवातकफप्रकोपं

प्रस्थानखेदमनुरूपधनादि लाभम् ॥ १५ ॥

प्रभाकृतोऽन्तर्जुशिभार्गवेतु

रुणःशिरःकुक्षिपु त्रिभ्रबुद्धिः ।

पराजितः स्यात् कलहे निजार्थ

हीनश्च किञ्चिद्वनितात्र मित्रम् ॥ १६ ॥

जीवे सहस्रकिरणस्य दशामुपेते

राक्षःप्रदान्तिरूपभुक्तिरनेकधा च ।

कैर्वाण्यथा च सचिवैरर्थं मित्रता च

॥ स्थानान्तराणि च धनानि भवन्ति विद्या ॥ १७ ॥
सौम्यो दशामुपगतः खलु तिग्मधात्रः

॥ सौम्यं बुधेन च जनेन समागमश्च ।

आतिश्च वन्धुभिर्गौरजनाभिपन्नं

॥ पापोद्रवश्च विभवं विदधाति पुंताम्र ॥ १८ ॥

भौमे सरोजदायितस्य दशामुपतं

॥ रक्तं षट् क्षरति बालनृपैश्च सर्व्व ।

हेमादिलब्धिराहितैर्वहुभिश्च वैरं

॥ तस्मिन् जयश्च बहुधा शिरसि व्यथा च ॥ १९ ॥

मन्दोदशां पितुरवाप्य करोति सद्य

स्तापं रुजन्निगलनानि च तत्र तत्र ।

अर्थस्य हानिमथमृत्युमगौरसत्त्वै

॥ व्योपिद्विपत्तिमथविप्रतिपत्तिमेव ॥ २० ॥

इति रविदशा ।

चन्द्रस्य दायमुपगम्य विशेषभूषा

॥ योषिज्जनेन रतिमर्थमनेकधा च ।

मन्त्रौषधानि विविधानि तपस्विभ्योः

सम्भोगमाद्युपतनं कुरुते क्षणेन ॥ २ ॥

सूर्यस्तुपारकिरणस्य दशाम्पपन्नो

मेर्वी नृपेन कुरुते मधुरान्नलाभम् ।

स्त्रीलाभमुद्वनयशश्च बहुप्रसिद्धि

॥ तृष्णोपपीडितमनल्पमनेकधा च ॥ २ ॥

शुक्रः शशाङ्कसमये कुरुते पदार्थ

भङ्गे विवृद्धवनिताभिरकीर्त्तिराशिम् ।

यात्रोद्भवं व्यसनमूर्जितकुक्षिरोगं

शोकोदयञ्च विरहं स्वजनैः क्षणेन ॥ ३ ॥

मालेयरशिमसमये सुरपूजितोऽयं

स्वस्त्रीसहायतनयोद्भवभीतिजातम् ।

स्थानापयानमवबुद्धिमनर्थजालं

म्राणालयव्यसनमप्यपनेतुमिष्टे ॥ ४ ॥

सौम्यः करोति जनकस्य दशासु हर्षं

द्रव्योद्भवञ्च वपुषो गुरु गौरवञ्च ।

विद्भिर्विवादमपकृद्विजयीच तत्र

वन्धुक्षयञ्च विषये च विपादजालम् ॥ ५ ॥

भौमः करोति शशलाञ्छनकालयोगी

भोगोन्नतिञ्च कलहेन च तत्र हानिम् ।

रक्तश्रुतिञ्च सुतसम्मतवस्तुनाशं

खेदञ्च दासशिथुनीचजनोपनीतम् ॥ ६ ॥

मन्दो निशाकरदशोपगतः करोति

दैन्यञ्च भिक्षुजनसङ्गमनङ्गनार्त्तितम् ।

जालमैश्च मैत्रिमथपापरताञ्च बुद्धिं

किञ्चिदसुद्भवमया स्थिरताञ्च तस्य ॥ ७ ॥

इति चन्द्र दशा ।

शुक्रः स्वकालमुपगम्य महोदयञ्च

सन्मित्रलाभमरिनाशमभिष्टसिद्धिम् ।

मख्यातिमंशुकधनाभरणादिलाभं

धम्मोदयञ्च मधुरादिविशेषभुक्तिम् ॥ १ ॥

शोक्रोदशासुपगतस्तरणीर्विपात्ति

पिङ्गाम्यकेन तनुपितंभवञ्च रोगम् ।

द्रव्यस्य हानिनयमित्रजनेन भेद

मक्ष्णोः रुजञ्च नृपविप्रभयञ्च धत्ते ॥ २ ॥

चन्द्रस्तु भार्गवदशासुपगम्य धत्ते

वस्तुसर्पं वधुषि कुष्टमनेकधा च ।

वैश्याविरोधमयनिर्गमनञ्च देशात्

प्रासादिकञ्च रिपुभिः कफवातरोगम् ॥ ३ ॥

जीवः सितस्य समयं मतिपद्य सद्योऽ-

वद्यं प्रमाष्टि गुरु गौरवभातनोति ।

नानामयेन परिपीडनप्रहनाभि

र्वैरं ततो व्यसनमाद्युपरं विधत्ते ॥ ४ ॥

चन्द्रोभृगोरुपगतः समयं मसिद्धं

धीमत्प्रसादमुपभोगमनेकधा च ।

ऋषिश्च मेध्यमद्यमर्पणमांसलाभं

देहप्रणानि बहुलानि च सन्निधत्ते ॥ ५ ॥

कालं कुञ्जो भृगुमुनस्य गतो विधत्ते

पुत्रोद्भवं विद्युजनेन सदा हि सन्धिम् ।

चापालयमिष्टविरहञ्च विदेशयात्रां

तत्र स्थितिञ्च बहुधामयर्पाहनञ्च ॥ ६ ॥

मन्दः सितेन सहितो बहुदासलाभं

सस्योद्भवञ्च नवलोहमयञ्च भाण्डम् ।

कुर्यान्मुहुःक्षपणकैश्च समागमञ्च

द्वेषं बुधेन च जनेन चतुष्पदाप्तिम् ॥ ७ ॥

इति शुक्रदशा ।

जीवःस्वदायमुपगम्य नृपमसादं
 स्थानान्तरञ्च बहुवित्तसमागमञ्च ।
 यानादिलाभमहितस्य जनस्य हानिं
 रोगक्षयञ्च कफरोगसमुद्रवञ्च ॥ १ ॥
 जैवीं दशामुपगतो दिनकृत्करोति
 रोगक्षयं रिपुभयञ्च महाप्रतापम् ।
 मानं परिभ्रमणमुज्ज्वलमित्रयोग
 द्रव्यञ्च भूसमुदितं क्षयमाशु तस्य ॥ २ ॥
 इन्दुः समेत्य गुरुणा गुरु गौरवञ्च
 गौराङ्गनाजनसमागममिष्टलाभम् ।
 भेद्यस्य हानिमलसप्रकृतिञ्च किञ्चित्
 सञ्चारणञ्च बहुशः कुरुते मुदञ्च ॥ ३ ॥
 शुक्रः सुरस्य समयं प्रतिपद्य धत्ते
 पित्तज्वर जठररोगमनेकधा च ।
 भूतेर्भयं विभवहानिमनर्थबुद्धिं
 बुद्धिक्षयञ्च सह बन्धुजनेन वैरम् ॥ ४ ॥
 कुर्याद्विबुधः सुरगुरोः समयं प्रपन्नः
 क्लेशञ्च पाशयमनञ्च महामयञ्च ।
 स्थानच्युतिञ्च परिलुप्तिं महीप्सितानां
 शस्त्रघ्नञ्च घरणव्यसनावसानम् ॥ ५ ॥
 भौमः सुरेन्द्रगुरुणा सहितो हितानि
 सम्पत्तिमुत्तमगुणञ्च मुदं करोति ।

सच्छत्रचामरगुणं युवराजलक्ष्मी
 मक्षीणभूतिविभवञ्च शिरोरुजञ्च ॥ ६ ॥
 सौरिर्गुरु समुपगम्य करोति रोषं
 योगं तपस्विमनुजैरकुलोद्भवैश्च ।
 वाणिज्यमुद्रविषये विषयापकीर्त्तिं
 मूर्त्तिव्रणञ्च सहसा प्रशमञ्च तस्य ॥ ७ ॥
 इति जीवदशा ।

सौम्यः स्वकालमुपगम्य दुधोपसेवा
 मर्यस्य लाभमुपदर्श्यच तस्य हानिम् ।
 सौख्यं स्ववन्धुकलहक्षरणे जयञ्च
 मन्त्रौषधाध्ययनलाभविधिञ्च धत्ते ॥ १ ॥
 भानुः शशाङ्कनयस्य दशा प्रपन्नः
 स्वास्थ्यं धियं प्रशमयोगरतिञ्च भूयः ।
 यात्रा महाधनकरीञ्च कलत्रलाभं
 किञ्चित् करोति जठरामयपीडनञ्च ॥ २ ॥
 चन्द्रः स्त्रपुत्रसमये समयच्युतिञ्च
 तोयधपातपतनेन भयञ्च भूयः ।
 अंशैकहानिमनुजीविजनोपघातं
 पत्नीविनाशविपदञ्च मुहुः करोति ॥ ३ ॥
 सौम्येनसङ्गममुपेत्य सितः करोति
 देवद्विजन्मयतिपूजनलोलचित्तम् ।
 स्त्रीभ्यां स्वलाभमधिकं नयनामयञ्च
 पुत्रेण केनचिदनर्थविधिञ्च भूयः ॥ ४ ॥

जीवो बुधेन सह सङ्गतिमेत्य सख-
 हानिं विभूतिविपदञ्च तटच्युतिञ्च ।
 भार्याविपादमनिशं निशि सुप्तिहानिं
 नानाभयञ्च कुरुते कुरुते रतिञ्च ॥ ५ ॥
 भौमो बुधस्य समये विदधाति पुंसः
 क्रूरैः समागमनैः सुलभोपचारम् ।
 सञ्चारणञ्च बहुशोभयमायुदेभ्यो
 मौखञ्च सौख्यविलयञ्च मुहुः करोति ॥ ६ ॥
 पङ्गुर्बुधेन सहितः कुरुते नरस्य
 शस्त्राग्निभीतिमथदासजनोपघातम् ।
 आर्त्तिं सुधाञ्च वपुषःशतधामयञ्च
 साञ्चिन्तितार्थविलयञ्च महोदरञ्च ॥ ७ ॥

इति बुधदशा ।

भौमः स्वकीयसमये ज्वरशस्त्रवह्नि-
 दाहघ्नानि निपुणेन जनेन धैरम् ।
 स्वस्थानभङ्गमरणव्यसनं विधत्ते
 पितञ्च रक्तमपि कोपयति प्रसह ॥ १ ॥
 सूर्यः कुजेन सह सङ्गममाप्य कुर्यात्
 द्वाय्याञ्च पुत्रविभवञ्च महोदयञ्च ।
 तेजः प्रतापमवनीशसमागमञ्च
 मन्दाग्निताञ्च मरुता जनितञ्च रोगम् ॥ २ ॥
 सङ्गतमेत्य शशभृद्धरणीसुतेन
 बालाङ्गनाजनसमागममर्थलाभम् ।
 पुत्रोद्भवञ्च विभव यशसः मष्टिदि

सिद्धिञ्च साधुममयेषु महारतिञ्च ॥ ३ ॥
 अङ्गारकेन सहितो भृगुनन्दनोऽसौ
 माध्यस्थ्यमावहति चेतसि सुस्थितिञ्च ।
 पीडालवञ्च निजवन्दुजनेषु रोष
 शान्तिञ्च शान्तमनुजेन समागमञ्च ॥ ४ ॥
 वक्रस्य कालमुपगम्य गुरुः करोति
 सम्पत्तिमिष्टमनुजेषु महोदयञ्च ।
 सामन्तभूपसचिवैः सह मित्रताञ्च
 दानादिधर्मनियताञ्च मति करोति ॥ ५ ॥
 भासो दशां शशिसुतः खलु लोहितस्य
 व्यालेभन्न्यमृगशङ्करजं भयञ्च ।
 विद्रादिरोधमुदरामयपीडनञ्च
 वित्तसयञ्च विदधाति चिराय पुंमः ॥ ६ ॥
 भौमस्य कालमुपगम्य शनैश्चरोऽसौ
 योग तपस्विमनुजैः कुरुते क्षणेन ।
 घृतादिदेवनाविषिञ्च मुहुर्मुदञ्च
 सौन्दर्यहा निमपि पादगतञ्च रोगम् ॥ ७ ॥
 इति कुजदशा ॥

मन्दो निजं समर्पमेव करोति सद्यः
 पीडां द्विजन्मनृपमित्रसमुद्रवाञ्च ।
 व्याधिं सुतार्थविलयञ्च पदावभङ्गं
 निःशस्यं प्रकृतिदासजनारिभीतिम् ॥ १ ॥
 भानुः शनैश्चरदशां मतिपथं पते
 चोरादय व्यसनमिष्टजनस्य शोकम् ।

अर्थापहारमनयादपमृत्युमुग्रं
 स्त्रीभिर्विरोधमपयानमथ स्वदेशात् ॥ २ ॥
 चन्द्रःप्रपद्य रविपुत्रदशां करोति
 कुष्ठामयं मरणपीतिमरुहशोकम् ।
 दैन्यं भुजङ्गभयमुग्रमनर्थजालं
 शास्त्रार्थविप्लवमनीतिपथावगाहम् ॥ ३ ॥
 शुको दिवाकरमुत्तस्य दशां प्रपन्नः
 सत्रीतिलाभमभयञ्च चतुष्पदाप्तिम् ।
 दासौपष्टहणमनेकजनोपचार
 भाचारहानिमापि तत्र करोति किञ्चित् ॥ ४ ॥
 जीवः समेक्षः समयं खररश्मिसूनो
 श्रिन्ताकुलश्च हृदय सदयामवस्थम् ।
 स्वस्थानमात्रनिलयश्च लयश्च किञ्चित्
 संचिन्तितस्य च विशेषमसौ विधत्ते ॥ ५ ॥
 मन्दस्य कालमुपगम्य शशाङ्कपुत्रः
 शास्त्रोदयश्च बहुधान्यविशेषलाभम्
 निस्रोत्सवञ्च विविधप्रमदोपयोगं
 योगञ्च वन्यमनुजैः सहसा विधत्ते ॥ ६ ॥
 क्षमासूनुरर्कतनस्य दशासु धते
 मत्तप्रमत्तहृदयं दयिताभिशापम् ।
 कोप निरर्थकमनर्थकरीञ्च वाचं
 बुद्धिं विपत्तिमसृगुद्भवरोगजातम् ॥ ७ ॥

इति शनिदशा ॥

अनुलोमदशाभेदमेव विद्याद्विचक्षणः ।
 प्रतिलोमदशाभेदः सक्षेपात्कीर्त्तयते ऽधुना ॥ १ ॥
 दिवाजातस्य विज्ञेया भास्वतः प्रथमा दशा ।
 निशाजस्य दशा चेन्दोरन्ते लग्नदशा भवेत् ॥ २ ॥
 ततः पर दशाभेदं तत् कालबलिना क्रमात् ।
 उभयत्रापि च होराया फल तत्पतिसन्निभम् ॥ ३ ॥
 दशाग्रहाणा तत्कालमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
 श्रेष्ठा मध्याश्च कष्टाश्च क्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ४ ॥
 स्वक्षेत्रोच्चाशभाजाश्च मित्रराशिजुषामपि ।
 ॥ स्वोच्चाभिलाषिणाञ्चापि दशाः श्रेष्ठा नचापरः ॥ ५ ॥
 अनुलोमदशातुल्यमितर सर्वमिष्यते ।
 आयुर्दीयविधानेषु सावन मानमाचरेत् ॥ ६ ॥
 दशारम्भे शशी श्रेष्ठः सुहृद्गगतोऽपि वा ।
 निजवर्गगतोवापि स्वोच्चसेवितसत्तमः ॥ ७ ॥
 योगे ऽधिभ्रियोरिष्ट पूर्णमखन्ततोऽन्यथा ।
 योगेऽधिद्वेषिणोः पाप पूर्णमखन्ततोऽन्यथा ॥ ८ ॥
 इति दशाविपाकादेशोनामत्रयोदशोऽध्यायः ।

चतुर्दशोऽध्यायः ।

अतः पर प्रवक्ष्यामि ग्रहगोचरपूर्वकम् ।
 विधिमिष्टकवर्गस्य वराहमिहिरोदितम् ॥ १ ॥
 शीताद्युर्मृष्टमत्र जनयति विचरज्जन्मिना जन्मराशी
 हर्ष दौर्लभ्यमन्त्री दिवसकरकुनौ शत्रुपक्षस्य वृद्धिम् ।

हानिं कुर्यादसूनां किरणपतिमुतो बङ्चनं सोमसुतु
 नितं निर्धूतबुद्धिं प्रबलरिपुभय वितनाशञ्च जीवः ॥ २ ॥
 भेदं मित्रजनैः करोति दिनकृत् क्लेशामयं चन्द्रमाः
 सौरिर्वित्तविनाशकृद्दनकरस्तारापतेरात्मजः ।
 हानिं भूमिसुतः करोति महतीं हृदि भृगोरात्मजो
 ज्ञानं दीपयति द्वितीयभवने जीवो नृणां निर्हतिम् ॥ ३ ॥
 स्थिता भ्रातृस्थाने दिनकरमहीजार्कतनयाः
 स्थिरां स्थानप्रार्तिं दधाति धनलाभञ्च परमम् ।
 विनाशं शत्रूणां जनयति शशी शुक्रसहितः
 परं हृदसन्तापं घृणुगुरुधवापि कुरुतः ॥ ४ ॥
 भूयः शास्त्रविबोधितामपि धियं मूढीकरोत्यङ्गिरा
 घोरां दुष्टपरम्परां दिनकरः कुक्ष्यामयं चन्द्रमाः ।
 लाभं सोमसुतः करोति भृगुजो नितं श्रिया सद्गमं
 भौमः शत्रुकरश्चतुर्थभवने सौरिश्च वित्तक्षयम् ॥ ५ ॥
 विप्रं सूर्यसुतमुतोविमनुजं कामक्षतिं चन्द्रमा ।
 दोषोत्पत्तिमनेकज्ञा क्षितिमुत प्रायोवियोगं रविः ।
 सौभाग्यं विदधाति सोमतनयः पुष्टिं परां भार्गवः
 कुर्यात्पञ्चमराशिगः घृणुगुरुर्नितं नृणां निर्हतिम् ॥ ६ ॥
 स्थिताः पट्टे राशौ दिनकरमहीजार्कतनयाः
 बुधश्चन्द्रश्चैवं प्रचुरं धनलाभं विदधति ।
 समृद्धिं शत्रूणां मनसि च विपादं गुरुभृगू
 नराणां कुर्वन्तौ शुवतिकृतवैरञ्च परमम् ॥ ७ ॥
 अर्कः सन्तापमन्तर्जनयति शशभृत् सौख्यमखन्तलाभं
 भौमो रोगाभिवृद्धिं विबुधपतिगुरुर्वस्तुलाभं विधत्ते ।

सौम्यो योपिद्विवादं विरचयतिभृगुर्विप्रवासं युवत्याः
 स्थानभ्रशं विशेषाद्रचयति रविजः सप्तमर्क्षप्रयातः ॥ ८ ॥
 सूर्यःशत्रुशतं करोति हृदयातङ्गे शशाङ्को नृणां
 भौमो लोहितरोगवृद्धिमतुलं कल्याणमिन्दोः सुतः ।
 जीवो जीवविनाशतुल्यविपदं स्त्रीसम्पदं भार्गवः
 सौरिःमाणनिरोधकारणकरःस्यादष्टमक्षेत्रगः ॥ ९ ॥

भानुःकरोत्यामयमिन्दुगार्त्ति

भौमःशुभं चन्द्रमुतोऽपवादम् ।

जीवःप्रमोदं भृगुरर्थलाभ

मन्दः प्रवासं नवमर्क्षयातः ॥ १० ॥

घत्ते रविर्मुदमनन्तमुखं मृगाङ्कः

क्लेशं कुजः शशिसुतो धनलाभमुखैः ।

जीवः परं परिभवं भृगुरर्थलोपं

सौरिस्तु मानसरुजं दशमर्क्षयातः ॥ ११ ॥

एकादशक्षेत्रगताः समस्ताः

कुर्वन्ति वृद्धिं महतीं नराणाम् ।

सर्वेऽपि ते द्वादशराशियाताः

तन्वन्ति चिन्तामयमुग्ररोगम् ॥ १२ ॥

जन्माष्टमद्वादशराशियातो

कष्टं विधत्तः खलु राहुकेतु ।

स्यातां शुभौ भ्रातृषडाययातो

क्षेत्रेषु शेषेषु हि मध्यमौ तौ ॥ १३ ॥

दिनकररुधिरौ प्रवेशकाले

गुरुभृगुजौ भवनस्य मध्ययातो ।

रविमृतशशिनौ गृहावसाने

शशितनयः फलदस्तु सर्वकालम् ॥ १४ ॥

यस्य गोचरफलं प्रमाणतस्तस्य वेधफलमिष्यते नवा ।

मायशो न बहुसम्मतं विद स्थूलमार्गफलदो हि गोचरः ॥ १५ ॥

अष्टमार्गपरिशाधितो ग्रहः श्रेष्ठतां समनुवर्त्तते यदा ।

रिष्कगोऽपि हितदः प्रशङ्कते योऽष्टमार्गशुभदः सशोभनः ॥ १६ ॥

जन्मकाले ग्रहक्रान्तराशेरारभ्य कल्पयेत् ।

शुभस्थानेषु बिन्दुश्च रेखास्तदितरेषु च ॥ १७ ॥

द्वयोरन्योन्यविश्लेषादुत्तमाधममध्यमान् ।

कल्पयेच्चारमार्गेण तत्तद्वाशिषु खंचरान् ॥ १८ ॥

अर्कः स्वस्माच्च भौमाच्च मन्दाच्च विचरन् शुभः ।

मथमायमुहन्मृत्यु-शैलाज्ञाधर्मवस्तुषु ॥ १९ ॥

शुक्रात्कामारिरिःफेषु जीवाद्ध्यायारिधर्मसु ।

चन्द्रात्तन्नाज्ञारिलभेषु विचरन् शुभदो रविः ॥ २० ॥

बुधादाज्ञात्रिलाभारि ज्ययथी धर्मगः शुभः ।

लग्नादाज्ञात्रिलाभारि सुहृद्रिःफेषु शोभनः ॥ २१ ॥

स्वस्मादपचयेऽपिन्दुरेकत्र मदनेऽपि च ।

लग्नादुपचयेऽप्यारात् सुतथीधर्मवस्तुषु ॥ २२ ॥

ररेरस्ते च मृत्यो च तथैवोपचयेषु च ।

शनेऽप्यारिपुत्रेषु विचरन् शोभनः शशी ॥ २३ ॥

बुधात्प्रथमदिक्शैलमुहन्नाज्ञायथीस्त्रिषु ।

जीवात्प्रथमकर्मार्द्रि धनलाभाष्टरन्ध्रषु ।

शुक्राद्धर्ममुहत्पुत्रः सहजायादिकर्मसु ॥ २४ ॥

भौमः स्वस्मात्स्वयन्ध्वाज्ञानाशाय प्रथमादिषु ।

मातामुपचयेचार्कादिन्दोर्लभमिशितेषु ॥ २५ ॥

लघात्प्रथमपुत्राय सहजद्वेषिकर्मसु ॥

मन्दात्प्रथमधर्म्मार्थं नाशबन्धाद्रिकर्मसु ॥ २६ ॥

बुधाच्चायारिपुत्रेषु गुरोर्द्विग्विषयामगः ।

शुक्राभिभनलाभाच्च सपत्रेषु चरन् शुभः ॥ २७ ॥

बुधःस्वस्माद्ययायाज्ञा त्रिधोधर्म्माद्रिशतेषु ।

शुक्रावत्रिधीमुहृद्दर्म्मनाशाय प्रथमेषु च ॥ २८ ॥

मन्दावशतृव्ययाद्रिषु भौमान्मन्दवदिष्यते ।

लघाच्छतृस्वलाभाज्ञा प्रथमाष्टमुहृत्सु च ॥ २९ ॥

चन्द्राल्लघवदांशूते जीवाद्रिष्कायमृत्युषु ।

षष्ठेपि च रवेर्ध्यायधर्म्मशतृव्ययोपगः ॥ ३० ॥

जीवः स्वस्माद्विषयपुत्रधर्म्मरिःफेतरः शुभः ।

भौयात्प्रथमनाशाद्रिष्वाज्ञालाभमुहृद्गतः ॥ ३१ ॥

सूर्याद्रिकारिवर्जेषु लघात्सन्ताष्टमेतरः ।

भार्गवाच्छतृलाभाज्ञापधर्म्मपुत्रपनाश्रयः ॥ ३२ ॥

चन्द्राद्वयायास्तधर्म्मस्वेवाकोर्द्विदधीव्ययत्रिषु ।

बुधात्प्रथमधर्म्माय मुहृत्स्वाज्ञासुतारिषु ॥ ३३ ॥

शुक्रःस्वस्माद्ययद्वेषी कामवर्जेषु शोभनः ।

लघावपट दिक्स्मरान्सान्यस्तथाचन्द्राभ्यं विना ॥ ३४ ॥

मन्दादिषुद्रिषदसप्तव्ययवर्जेषु शोभनः ।

सूर्यार्दिष्टादिरिष्केषु ध्याज्ञायात्रिनवान्सगः ॥ ३५ ॥

बुधाद्धर्म्मरिधीलाभतृतीयेषु च शोभनः ।

भौमाग्निवपद् बन्धुर्लाभालाभेषु दृष्टिदः ॥ ३६ ॥

शनिः स्वस्माद्विधीलाभसपत्रेषु प्रशस्यते ।
 भौमाध्यपुण्ययाज्ञामुचन्द्रादायत्रिशत्रुषु ॥ ३७ ॥
 शुक्रादायारिरिप्केषु गुरोर्ध्यायान्सशत्रुषु ।
 सूर्याद्व स्वनिधनायाज्ञा प्रथमाचलबन्धुषु ॥ ३८ ॥
 लग्नाद्वन्ध्यायदिवशत्रुलाभधर्मेषु शोभनः ॥ ३९ ॥
 मित्रक्षेत्रे स्वनियतगृहे स्वत्रिकोणे स्वतुङ्गे
 स्थास्तुःखदःप्रदिशति फलं पादवृद्ध्या क्रमेण ।
 शत्रुक्षेत्रेष्वणुतरफलं नीचगश्चार्कलुप्तः
 किञ्चिन्नेष्टुं फलति हिततो व्यसयात्पापपाकः ॥ ४० ॥
 इति अष्टकवर्गादेशोनाम चतुर्दशोऽध्यायः ।

पंचदशोऽध्यायः ।

—०००—

इदानीं जन्मतत्कालमाश्रितैर्विहगादिभिः ।
 प्रकल्पिताः योगगुणाः प्रकाश्यन्ते समासतः ॥ १ ॥
 अर्केतरैः शिशिरगो रणफाव्ययस्यै
 र्वस्त्वपगैश्च मुनफा शुभसंस्थितैश्च ।
 योगो भवेद्धुरुधुरा रहितग्रहाभ्यां
 केमदूरुषः प्रकथितो निपुणैरुभाभ्याम् ॥ २ ॥
 प्रभुःप्रख्यातकीर्तिश्च शीलवान् भव्यवेशवान् ।
 विषयेनमुखी साधु रणफायामनामयः ॥ ३ ॥
 स्वभुजाकर्म्मणैश्चर्य्य पार्थिवोवापितव् समः ।
 मुनफायांभवेत्ख्यातो यशसा च धिया धनैः ॥ ४ ॥

सागी भोगी सुखी श्रीमान् बाहनाढ्यश्च भृत्यवान् ।
 भवेद्धंरुधुराजातो बह्वारम्भविपादवान् ॥ ५ ॥
 केमदरुमसमुद्भूतः मेढ्यो धनविर्वाजितः ।
 बलात्मा मलिनो नीचो दुःखितश्च निरुद्यमः ॥ ६ ॥
 योगकर्त्तरि भूपूत्रे तस्करः क्रोधिबिह्वलः ।
 बुधे धनाढ्यो मतिमान् मूढमदृष्टिः कलामुं च ॥ ७ ॥
 जीवे गुणगणाधारः पूज्यते च नरेश्वरैः ।
 भार्गवे सुखितोभूयः समृद्धिः सर्वसम्पदः ॥ ८ ॥
 सौरौ तु पूज्यते श्रेष्ठो बहुभृत्यः समुद्यमः ।
 मिश्रेषु मिश्रगुणवान् बलिनो वा गुणाधिकाः ॥ ९ ॥
 सूर्याद्वितीयग्रहयुक्तमृक्षं वंशीतिविद्र कथितं पुराणैः ।
 वाशीततो द्वादशभन्तयोस्तु सौम्यग्रहश्चेच्छुभमस्ति जन्तोः १०
 रवौ चन्द्रादिसंयुक्ते यन्त्रज्ञः पापलालसः ।
 निपुणः क्रूरचेष्टश्च शत्रुहृत्तिश्च धातुविद ॥ ११ ॥
 चन्द्रे भौमाद्रिसंयुक्ते कूटवेदी प्रियंवदः ।
 कुलाग्रो वस्तुलक्ष्मजः पुनर्भूतनयः क्रमात् ॥ १२ ॥
 भौमे सौम्यादिसंयुक्ते मल्लो रक्षाधिकारवान् ।
 सक्तश्च परदारेषु क्रमेण व्यसनान्वितः ॥ १३ ॥
 सौम्ये जीवादिसंयुक्ते जातो भवति गेयविद ।
 मशस्तवचनोपेतः क्रमेणैवेन्द्रजालीविद ॥ १४ ॥
 जीवे शुक्रादिसंयुक्ते मशस्तगुणमण्डनः ।
 अन्नकारो भवेत् कश्चिद् घटकारोऽपि सम्मतः ॥ १५ ॥
 असितेन नितेयुक्ते क्षुद्रनेत्रोऽपि वा भवेत् ।
 स्त्रीविकीर्णधनोवापि त्रिभिश्चैवं फलोदयः ॥ १६ ॥

चतुरादिभिरेकस्थैः मम्रज्याबलिनोभवेत् ।
 वीलिभिर्वर्द्धभिर्भक्ष्यः प्रथमातु वलीयसः ॥ १७ ॥
 शोभनाश्चतुराद्यास्ते यदि स्युर्वलवार्जिताः ।
 परैर्वा वीक्षितास्तत्र केवलादीक्षणाक्षिताः ॥ १८ ॥
 वाणमस्यः कपालीच शाक्य आजीवको यतिः ।
 चरकोचेलको भानुमभृतीनां व्रताश्रयः ॥ १९ ॥
 तत्तदशायांमम्रज्या दशान्ते च ततश्च्युतिः ।
 अनन्यदृष्टैरजितै र्याविज्जीवं व्रनाश्रयः ॥ २० ॥
 योगकर्ता ग्रहस्तत्र रविलुप्तकरो यदि ।
 भक्तिभावाजीवेज्जन्तु दीक्षितो न भवेत्तदा ॥ २१ ॥
 चन्द्रस्याधिष्ठितं क्षेत्रं वर्गाधीशै मुहूर्तमैः ।
 यदि वीक्षेत धनवांस्तदाजातो भविष्यति ॥ २२ ॥
 मध्यास्तैर्धनवत्कल्पः शुभैरुक्तगुणान्वितः
 अशुभैः किञ्चिद्दूनः स्यादेवंफलविनिश्चयः ॥ २३ ॥
 पदसप्ताष्टमगौरिन्दोरधियोगः शुभग्रहैः ।
 तस्मिन् दीर्घायुपःशत्रुजैवश्चमुमुखोत्तरः ॥ २४ ॥
 शशाङ्को धनवान् लग्नादनीचो धनवान् भवेत् ।
 शुभैरुपचयस्थानगतैर्वलसमन्वितैः ॥ २५ ॥
 लग्नाच्छशाङ्कादथवा कलत्र-
 पुत्रक्षयोः सत्पतियुक्तयोश्च ।
 संहृष्टयोर्वापरमा विभूतिः
 स्वस्यानमप्यैवमुपान्ति केचित् ॥ २६ ॥
 पितृमातृद्विपन्यवभ्रातस्त्रीभृतसकाहिताः ।
 दशमस्थैर्धनमासिर्ल्लेखेन्दुभ्यांविनादिभिः ॥ २७ ॥

उदयार्कशशाङ्कनां दशमाधिपनिश्रितः ।
 योशस्तदीशवृत्तैश्च धनमार्गि विनिर्दिशेत् ॥ २८ ॥
 स्वर्णोर्णोत्तृणभेषजादिभि र्निनेचन्द्रे कृशी स्त्रीजले-
 भौमे साहसशस्त्रभ्रातुदहनैः सोम्ये कलाकौशलैः ।
 जीवे विप्रकुधागमैर्भृगुमुते गोरजरौप्यादिभिः
 सौरौ तु श्रमभारनीचकरणैर्योपलब्धिर्भवेत् ॥ २९ ॥
 पुष्पन्ति भावान्मूर्त्तादीन् शुभास्तत्तदसमाश्रयाः ।
 पापोभावेग्रहाःषष्ठे सौम्याः शत्रुनिर्वाहिकाः ॥ ३० ॥
 सर्वेऽपि द्वादशस्थाने व्यवहृष्टि प्रकुर्वन्ते ॥
 अष्टमस्थाश्च कुर्वन्ति मृत्युदृष्टि विहङ्गमाः ॥ ३१ ॥
 मातुःमुखादिसञ्चित्यं रिप्तेनच धनेन च ।
 इन्दुना च पितुश्चिन्त्यं पञ्चमेन च भानुना ॥ ३२ ॥
 अजे कुलीरे वृषभे च लग्ने
 चन्द्रे स्थिते रूपधनरूपेतः ।
 कृष्णे च शेषोदयगे शशाङ्के
 जहो दरीद्रो विकलाङ्गदृष्टिः ॥ ३३ ॥
 भानौ मेषोदयं प्राप्ते भवेत्तैमिरिको नरः ।
 सिंहलगते तस्मिन्निशान्ध परिकीर्तितः ॥ ३४ ॥
 अर्के कुलीरलग्नस्थे स्याच्च बुधबुदलोचनः
 अर्के शेषेषु लग्नेषु नष्टदृष्टिर्भवेन्नरः ॥ ३५ ॥
 व्ययस्थानं गतश्चन्द्रो वामलोचननाशनः ।
 द्वादशात्मा तु तत्रस्थो दक्षिणेषणनाशनः ॥ ३६ ॥
 कुलतुल्यः कुलश्रेष्ठो बन्धुमान्यो धनान्वितः ।
 भोगी नृपसमो राजा स्वर्गस्थैरेककादिभिः ॥ ३७ ॥

विज्ञापनम् ।

वनारससंस्कृतसीरीज़नाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना तुलभा उत्तमोत्तमाः केचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रां-
हकमहारायैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देयः । अन्यैर्म-
हारायैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० आ०

सिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख० ६ ६ ०	६ ६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ४ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयखण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड १)	४ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
वैशेषिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्सर्वानुक्रमसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(बृहत्) वेद्याकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४	४ ०
विद्यरत्नोपन्यासः सटीकवाक्यसुधासहितः खण्डे २	२ ०

तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८			
वेदान्तदीपः (श्रीमद्वैद्यनाथानुशास्यविरचित) खण्डानि ३ ३			
दृष्टीका खण्डानि, ४			४
पातञ्जलदर्शनमाध्वीरामानन्द्यतिकृतमणिप्रभाऽऽख्यवृत्ति ख० १ ०			
व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमद्वैद्यमद्विप्रणीता खण्डानि० ५ ५			०
रसमञ्जरी । व्याख्यायैकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता ख० ३ ३			०
भेदत्रिकार' व्याख्यासहित श्रीमद्वैद्यवदीक्षितकृत उपक्रमप			
राक्रमसहित खण्डे २			२ ०
बीजसारो नरहरिकृत तच्छिष्यविधाकरकृतटीकया ख० ख० ४ ४			०
ब्रह्मसूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।			१ ०
देवहकामधेनु' भर्षात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।			१ ०

ब्रजभूषण दास और कम्यनी
चांदनीचौक के उत्तर नई सड़क बनारस ।

BENARES SANSKRIT SERIES;
A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,
UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R T H GRIFFITH, M A C I E
AND
G THIBAUT Ph D
No 104

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्
प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्पनामके महाविहारेऽध्युपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमता अनघमर्दरी सद्गुराजवरण सङ्कलिता ॥
DAIWAGNAKAMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadārśi Saṅgharāja
Mahāsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev C A Seelakkhandha

Sthavira of the "Sulabimbārāma" Vihāra,
DODANDUWA, CEYLON

& Sektarama Upadhyaya, Sanskrit College Benares
Fasciculus II

BENARES

Published by the Proprietors Messrs Brij B Das & Co
AND SOLD BY H O GUPTA

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depot .

Printed at T P W & the Vidyā Vilās Press,
BENARES

1905

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	० ४
गोलप्रकाशः	२ ८
गगालहरी	० १
गुरसारणी	० ४
जातकतत्त्वम्	० १२
तत्त्वदीप	० १
तर्कसंग्रहः	० ८
दत्तकमीमांसा	० १
धर्मशास्त्रसंग्रहः	० २
धातुपाठः (शिला -)	० २
धातुरूपावली	४ ०
नैष्य चरित नारायणी टीका टाइप	० १
परिभाषापाठः	० २
पाणिनीयशिक्षा भाष्यसहिता	० २
प्रथम परीक्षा	० १
प्रथमपुस्तक हिन्दी	० ४
प्रथमपुणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	१ ८
बीजगणितम् (म० म० पं० सुभाकरवृत्तटिप्पणीसहित)	१ ०
मनोरमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	० ४
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	४ ०
लघुकौमुदीभाषाटीका	० २
लक्षणावली	१ ०
लीलावती (म० म० पं० सुभाकरवृत्तटिप्पणीसहित)	० १
वसिष्ठसिद्धान्तः	० १
विष्णुसहस्रनाम	० १
शब्दरूपावली	१ ८
शृङ्गार सप्तशती	० १
ममासचक्रम्	० १
ममामचान्द्रिका	३ ०
मरखताकण्ठाभरणम्	० ८
साङ्ख्यचन्द्रिका टिप्पणीसहिता	० ६
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	३ ०
सिद्धान्तकौमुदी	३ ०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकरीटिप्पणीसहिता	० १
उपसर्गशक्ति	० ६
क्षेत्रकौमुदी	३ ०
क्षेत्रमाह्न	३ ०

त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थै राजानो नृपवंशजाः ।

चतुरादिभिरन्येपि त्रिकोणोपगतैस्तथा ॥ ३८ ॥

एकादिभिररिक्षेत्रे गतैर्नाचगतैरपि ।

दारिद्र्यो दुःखितो मूर्खो व्याधितो बन्धनान्वितः ॥ ३९ ॥

अभितप्तो बधं प्राप्तः क्रमाज्जातो भवेन्नरः ।

एकोपि परमोच्चस्थः सुहृदृष्टो नृपत्वदः ॥ ४० ॥

श्यादिभिर्वलिभिः केन्द्रे गते नृपसुतो नृपः ।

वर्गोत्तमस्थिते चन्द्रे चतुरादिभिरीक्षिते ॥ ४१ ॥

भवत्सन्धोऽपि नृपतिः किमुत सन्नियोद्भवः ।

वर्गोत्तमांशे लग्नस्य चतुरादिभिरीक्षिते ॥ ४२ ॥

तदापि सन्नियो द्वाभ्यां योगाभ्यां नृपराट् भवेत् ।

ऋक्षसन्धिषु सञ्जातो न चिरञ्जीवति ध्रुवम् ॥ ४३ ॥

यदि जीवेत्तदा रुमो बाहनाद्यैः सम्प्रधायति ।

वर्गोत्तमगताः क्रूरा शुभगाश्च गुणोत्तरा ॥ ४४ ॥

वर्गोत्तम नर कूर्युर्यवनेश्वरदर्शने ।

सर्वैश्चरादिनिलयैस्त्रयः आश्रयोत्था

रज्जुःक्रमेण मुसलश्च नलस्तृतीय ।

इष्यान्वितः प्रचुरमानयुतो धनाढ्यः

सर्वेऽपि ते स्वकुलगोत्रजने प्रसिद्धाः ॥ ४५ ॥

त्रिकोणगैर्यमारंकेः सप्पो दुःखितजन्मदः ।

देलयोगस्तथा जीवसितक्षैर्भोगिजन्मदः ॥ ४६ ॥

अष्टादशाकृतिः प्राप्ता गदानन्तरकेन्द्रगैः ।

तत्र जातो भवेद्यज्वा धनवानर्थलालसः ॥ ४७ ॥

विलग्नस्तगतैः सर्वैः शकटो योग इष्यते ।

तत्रजःशकटाज्जीवी कुत्सितात्मजदारवान् ॥ ४८ ॥
 विहङ्गःखचतुर्थस्यैस्तत्र दूतः कलिः प्रियः ।
 लग्नपञ्चमधर्मस्यैः शृङ्गाटकमतः सुखी ॥ ४९ ॥
 शृङ्गाटकविरोधेन हलस्तत्र वृशीबल ।
 सर्वकेन्द्रगतः सर्वैः पद्मस्तत्र धनी भवेत् ॥ ५० ॥
 बैपीकेन्द्रेतरस्यैश्च सुखहीनो भवेन्नरः ।
 विलग्रादिचतुःस्थैश्च यूपोऽस्मिन् दानतत्परः ॥ ५१ ॥
 चतुर्थादिचतुःस्थैश्च चरस्तत्र च हिंस्रकः ।
 सप्तमादिचतुःस्थैश्च शक्तिस्तत्र धनी नरः ॥ ५२ ॥
 दशमादिचतुःस्थैश्च दण्डस्तत्र प्रियोज्झितः ।
 लग्नादिसप्तगैर्नौका तत्र कीर्तिः सुखोत्तरः ॥ ५३ ॥
 मित्रादिसप्तगैःकूटस्तस्मिन्नृतभाषणः ।
 अस्तादिसप्तगैश्छत्रमित्रस्त्रजनवत्सलः ॥ ५४ ॥
 कर्मादिसप्तगैश्चापस्तत्र मध्यसुखी पटुः ।
 कण्टकेतरसप्तस्यै रज्ज्वचन्द्रः सुरूपवान् ॥ ५५ ॥
 लग्नादेकान्तरस्थैश्च चक्रं तत्र नृपाश्रितः ।
 अर्यादेकान्तरस्थैश्च ममुद्रस्तत्र भोगवान् ॥ ५६ ॥
 एवमाकृतिजा योगाः सर्वे स्वार्जितसम्पदः ।
 यथा यथाग्रहैः सर्वैः सप्तस्थानसमाश्रयैः ॥ ५७ ॥
 वीणायोगस्तत्रो जातः मङ्गीतकुशलः पटुः ।
 क्रमादन्येपि पदयोगाः वीणालक्षणवर्जिताः ॥ ५८ ॥
 दाम पाशश्च केदारः शूल युग्मश्च मोलक ।
 पापप्रियश्च दुःशीलः कृपिकृद् घातकस्तथा ॥ ५९ ॥
 दारिद्र्यो दुःखितश्चेति क्रमात्तेषु फलोदयः ।

सङ्ख्यायोगा इमे सप्तनाभसार्त्रिशदीपिता ॥ ६० ॥
एते सर्व्वदशास्वेव फलन्ति कमशोऽधमाः ।

कन्योदयस्थो रविरस्य पुत्रो
मीनस्थितश्चेत्पतिहन्ति भार्याम् ।
'हिनस्ति भोमः सुतमात्मजस्थः
सूर्यश्च धर्मस्थितवांश्च सत्यम् ॥ ६१ ॥

निखं मध्यगार्ति प्रेयोश्चपलःसखलितो व्यतः
अस्थिरश्रीः सुहृद्वन्धुश्चरक्षेत्रेषु जातवान् ॥ ६२ ॥
दीर्घसूत्रःक्षमायुक्तः सखवादी सुहृत् स्थिरः ।
अविनष्टविभूतिश्च स्थिरक्षेत्रेषु जातवान् ॥ ६३ ॥
धीरोदारःकृतज्ञश्च सोद्यमो विविधक्रियः ।
दाता नष्टोदितश्रीश्च द्विस्वभावेषु जातवान् ॥ ६४ ॥
ग्राम्या रण्यान्त्रिमोत्पन्ना स्तत्तञ्छीला भवन्ति हि ।
चन्द्रराशिवशात् ज्ञेयाः लग्नराशिवशादपि ॥ ६५ ॥
तस्करो बहुभोक्ताच पण्डितो वित्तवान् नृपः ।
ह्रीवःशूरो दरीद्रश्च दुर्जनःपापरोचकः ।
उग्रःश्रेष्ठश्च मेपादी नवलमांशकोद्भवः ॥ ६६ ॥

मन्त्रौषधेषु कुशलःशुभगः कलावान्
शूरो बधूविरादितः सुरतिमियश्च ।
ताम्राम्बकःसमराजिचतुरोऽटनेषु
निःस्रनुरास्थिरधनः प्रथमर्क्षजातः ॥ ६७ ॥
सेवापटुःपरधनः प्रणयी सहिष्णु
द्वैपी विपादबहुलःमलिलमियश्च ।
स्त्रीनिर्जितः सकलहःपिशिताशनश्च

- ॥ ह्रीवर्जितः सहजजिह्वरणीषु जातः ॥ ६८ ॥
 कान्तःप्रयूरुवदनश्चपलःसमृद्धः
 सीतालुराहवजयी दहनोप्रतेजा ।
 सागी वधूषु निरतो मतिविमयुक्तः
 क्लेशासहःसकरुणो दहनाभिजातः ॥ ६९ ॥
 क्लेशात्मवाश्च घृतिमान् मतिमान् ककुदमान्
 कन्याप्रजःप्रियवपुर्वपस्वेलगामी ।
 शूरो गुरुःस्वशनको लघुशाकभोजी
 स्त्रीवत्सलःप्रियवचाःपरमेष्ठिजन्मा ॥ ७० ॥
 भीरुः क्षमी मृदुतनु सुभगः कृपावान्
 मध्ये विभूतिबहुलो जठराग्निरुग्मः ।
 प्राग्वन्धुमित्राविरही पिथुनःशिरालो
 मूर्धावरोधविधुरो मृगशीर्षजातः ॥ ७१ ॥
 पैशुन्यशाव्यवितयोक्तिपराभिचारः
 निस्नानधीः कुटिलापेङ्गलमूर्धजन्मा ।
 हास्यप्रियःवरवधूनिरतः कलावा
 न्त्युन्नतानतघनो गिरिशर्षजात ॥ ७२ ॥
 सङ्गीतवद्बृहदयो हृदयङ्गमात्मा
 घृतप्रियो मृदुवचाश्चिरकालभोजी ।
 वार्द्धक्यसौख्यबहुलःपृथुतुङ्गधानः
 पार्श्वङ्कितः किल पुनर्व्यसुलब्धजन्मा ॥ ७३ ॥
 शास्त्रार्थवित्पटुमति सुरतोपचारश्च
 चातुर्यवान् परिपदीज्ञितविद्विवादी ।
 मातुर्वियोगविधुरो जनकेनहीन

श्चादृषचारनिरतः किल पुण्यजन्मी ॥ ७४ ॥

शीर्षोन्नतः मचुरभक्षणवद्धबुद्धि

र्द्धपोल्वणः क्षपणकः प्रणयोन्द्रमायी ।

उच्चःशिरास्वततनुर्विधुरः शयालु

मूर्खः परस्वसुखितो भुजगर्भजन्मा ॥ ७५ ॥

अल्पात्मजः पृथुतनुः समसंहतात्मा

शैलाटवी प्रणयवान् सुखितः सदैव ।

नित्यामयो युवातियोगविपण्णचेताः

सीमातिगो गुरुजनेषु मघाभिजातः ॥ ७६ ॥

क्रूरो विरुपतरमूर्तिरकार्यकोपी

युद्धप्रियःप्रियतमाभिरतःकृतघ्नः ।

वलयःसुखीतनयवित्तविवार्जितश्च

विप्रप्रियः सुनिपुणञ्च भगाभिजातः ॥ ७७ ॥

शास्त्रार्थवित्परवधूनिरतो दयावा

नल्पात्मजः कृशतनुः कृतयोगिसङ्क्षयः ।

सौम्यः परोपचरितो मधुराशनश्च

कान्तःसुनीतिनिधिरुतरफाम्लुणीजः ॥ ७८ ॥

लज्जान्वितःकुलिशधीर्वहुमाननीयः

कान्तःरुपालुरण्यःकटुकाम्बुभोजी ।

सत्सद्भवाननुपभोगविनष्टवित्तः

पान्थोलसः प्रमुदितश्च कराभिजातः ॥ ७९ ॥

कामी कटोरहृदयो बहुशिल्पवेदी

कान्यप्रियः सुललितश्च जघन्यबन्धुः ।

प्रांशुःप्रभूतविभवः समयेषु सक्तः

श्यामःप्रभुःकिल चतुर्दशभाभिजातः ॥ ८० ॥

देवद्विजन्मपतिपूजनलब्धकीर्तिः
 स्त्रीनिर्जितः कफमरुपकृतिः कृतज्ञः ।
 बन्धुः प्रियः सुनिपुणः क्रयविक्रयेषु
 'रोगालयः समनिधिः खलु वायुजन्मा ॥ ८१ ॥
 स्निग्धः सुहृद्व सुपुरुषो रिपुसुप्रसिद्धः
 सन्त्यक्तपुत्रवानितः सितियालपूज्यः ।
 अन्त्यन्तरोगविधुरदक्षैर्पलैर्यलुब्धः
 कृत्वा तु गः प्रणिधिरिन्द्रकृशालुजन्मा ॥ ८२ ॥
 मित्रप्रियः परमसाधुरभौढानिद्रः
 प्रच्छन्नपापहृदयः कृशदीर्घगात्रः ।
 तीक्ष्णो विदुर्द्वानेतामणयी नयज्ञः
 सेवारतस्तेनयवानपिमित्रजातः ॥ ८३ ॥
 उग्रः प्रतापनिलयः परदूषणज्ञः
 भक्षान्वितः शठमतिर्नृपलब्धविभक्तः ।
 मिथ्यामलापनिपुणः कफवातमूर्तिः
 पापक्रियासु चतुरः किल शक्रजातः ॥ ८४ ॥
 प्राशः कविर्जनकलब्धधनः सदर्शः
 कीर्त्तिप्रियः पारेजनानुगतो वचस्वी ।
 ह्रस्वः प्रसन्नयुतबन्धुरसत्यसन्धः
 स्त्रीनिर्जितः स्वकृपणः किल भूलजातः ॥ ८५ ॥
 कर्म्मोद्यतः सलिलजातधनः सवीर्यः
 त्यागी विशालदशनो गुरुविप्रयुक्तः ।
 विद्याविवेकरहितः कलहप्रियश्च
 नित्याधनः कुतखवान् सलिलाभिजातः ॥ ८६ ॥

शीतालुराहवजयी बहुबन्धुमित्रो
 धर्मध्वजो नृपगृहप्रभुरिद्वितजः ।
 शूरो नितान्तकमनीयतनुः कृशाङ्गः
 सम्पन्नभूतिरणधः किल विश्वजातः ॥ ८७ ॥
 विद्वानगम्यवानितानिरतःप्रकाशो
 ज्ञातेन्द्रजालचरितो भुजशक्तिशाली ।
 शाठ्यःप्रयोगनिपुणः क्षितिपालमुख्यः
 सौभाग्यभाग्यनिलयः श्रवणाभिजातः ॥ ८८ ॥
 सत्पाधिकःसलिलकेलिरत कृतघ्नः
 श्रीमान् निगूढचरितः परपीडनेच्छुः ।
 शौरःशिरालकरणः कविबन्धुलुब्धो
 नीचाङ्गनामुनिरतो वसुभप्रजातः ॥ ८९ ॥
 क्रूरःपृथूरुचरणःकरभाभकण्ठः
 पापप्रियश्च वटरःसयष्टाद्वियुक्तः ।
 सत्यालयः सुबहुवृद्धवधूपतिश्च
 सर्वोन्नतिः सुमतिमान् शतभप्रजातः ॥ ९० ॥
 क्षोणीजलब्धविभवः सुभगो यशस्वी
 गूढक्रियःक्षणविहीनविष्टद्विषः ।
 उद्दामवृत्तिरपटुः कविरिद्वितजः
 सद्बन्धुमित्रपुरुषः परुषोजपादः ॥ ९१ ॥
 सर्वप्रियःसमसुसंहतगात्रसान्धिः
 सन्धानसत्यवचनैःसलिलोदितश्च ।
 गोमान्तीवकृपणः परदारशक्त
 श्चाट्टप्रचारकुशलो यमुपान्त्यजातः ॥ ९२ ॥

स्थूलः संपन्नविजितः पिशुनःकृतशः ।

कामी पटुः सहजजन्तुषु पदिचमदच ।

धीमानतीवसुखितः समरप्रियश्च

। शूरो महापरिजनः खलु पौष्णजातः ॥९३॥

एते सर्वे गुणाः पूर्णश्चन्द्रो यदि बलोत्तरः ।

नक्षत्रं वा बलाढ्यं स्याद्रज्युनःपुनरन्यथा ॥ ९४ ॥

नन्दादिनिधिसञ्जातास्त्वचवाख्या गुणोत्तराः ।

। पर्यागामासपद्मोक्तास्तत्राद्यन्तावशोभनौ ॥ ९५ ॥

भीतिः सौभाग्यमायुष्मान् शोभनो दृष्टिरेव च ।

हर्षणश्च शिवः सिद्धः शुभश्चेति नवोत्तमः ॥ ९६ ॥

ब्रह्मा वरीयान् विष्कम्भो बन्नें सिद्धिर्ध्रुवो धृतिः ।

साध्यः शुक्रश्रुतिमोक्ता नवयोगास्तुमध्यमाः ॥ ९७ ॥

गण्डातिगण्डौशूलश्च मुक्कर्मा शक्रवैधृतिः ।

परिघश्च व्यतीपातो व्याघातश्च नवाधमाः ॥ ९८ ॥

मनस्विनो वरिष्ठेषु जाता मध्येषु मध्यमाः ।

। अधमेषु च योगेषु क्रूरा विष्वक्विजिताः ॥ ९९ ॥

जीवत्यसत्सेन बवेमजातः परस्वचौट्ये न च बालवे तु ।

शास्त्रेणजीवत्यथकौलवे च शस्त्रोपजीवी किल तैत्तिले च ॥१००॥

मन्त्रौपथ्यं स्याद्गरजोपजातो बाणिज्यजीवी किल बाणिजे च

परोपघाते न च विष्टिजन्मा भेषपत्वजीवी मकुनमजातः १०१

निधिश्चजीवी च चतुष्पदे स्याद्भैक्षेण जीवत्यपि नागजातः ।

किंस्तुग्रजातो बहुशिल्पजीवीत्येवंभवेयुःकरणस्वभावाः १०२

तत्तद्वारेषु सञ्जातः तत्तद्द्वारेभिराकृतिः ।

गुणान् पञ्चाङ्गजानेवमादिशेदैवचिन्तकः ॥ १०३ ॥

अभिनीमृगशिरःपुनर्वसुपुष्पमित्रहरिमित्रवायवः ।
 रेवतीतिनवतारकागणः कीर्त्तते त्रिदशसात्मनां गणः ॥ १०४ ॥
 उत्तरत्रयमार्द्रश्च रोहिणी भरणी तथा ।
 पूर्वत्रयमितिप्राज्ञे मनुषाणां गणःस्मृतः ॥ १०५ ॥
 आश्लेषाग्नेयमूलेन्द्रधनिष्ठाशततारकाः ।
 चित्रामघाविशाखाश्च राक्षसा नवतारकाः ॥ १०६ ॥
 तुरङ्गश्चाश्वमातङ्गौ मेघीसर्पश्चपन्नगौ ।
 स्वाविडालश्च वस्तश्च मार्जारीमूषिकाखवः ॥ १०७ ॥
 वृषभो महिषी व्याघ्री ललायो व्याघ्रकामिनी ।
 मृगी तुरङ्गी च शुनी कपिर्धेनुःल्यवङ्गमः ॥ १०८ ॥
 नारी च शारमेयश्च नरश्च वृषभस्तथा ।
 करिणीतिक्रमादेते अभिभादेश्च योनयः ॥ १०९ ॥
 गणान् योनिश्च वृक्षांश्च तत्तद्वक्षन्नजन्मिनाम् ।
 भावसत्त्वं गुणं शौर्यश्चादिशेद्देवचिन्तकः ॥ ११० ॥
 पुञ्जातकफलं सर्वं तुल्यं स्त्रीजातके भवेत् ।
 किन्त्वत्र चन्द्रलग्नश्च सप्तमश्च विचार्यते ॥ १११ ॥
 लग्नत्वं चन्द्रयोगो वा युग्मराशिमुपागतः ।
 सती रूपवती नारी गुणिनी ललितोत्तरा ॥ ११२ ॥
 ओजराशौ नराकारा दुर्भगा कुलटा तथा ।
 अवलस्थेन मंहृष्टे भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ ११३ ॥
 कुजेऽस्तगे शुभे दृष्टे शैशवे विधवा भवेत् ।
 भास्करे धवसंयुक्ता सौरे कन्येव जीर्यते ॥ ११४ ॥
 क्रूरैःसप्तमराशिस्थैः विधवेव भवेद्ध्रुवम् ।
 मिश्रेऽत्र मीम्यैःपापैश्च पुनर्भूरीतिनिश्चिता ॥ ११५ ॥

यद्यन्न घटते स्त्रीषु शुभं वा यदि वा शुभम् ।
 तत्तद्भर्तृयुता सा हि चिन्तनीया विपश्चिता ॥ ११६ ॥
 हृतभुक् सलिलं शल्लं ज्वरश्चामय एव च ।
 तर्पःशुचेति सूर्यादिग्रहणां मृत्युहेतवः ॥ ११७ ॥
 निधनस्थेन मृत्युः स्यात्तदिदं पश्यता तथा ।
 लग्नादि तद्द्वेष्काणस्य योविशस्तद्रूपेण वा ॥ ११८ ॥
 शीलाश्रयात्पथनिसेवनाच्च मुन्याधिसा सर्वजनेषु मैत्र्याः ।
 मृत्यूपगमाणि वियोगाश्च स्वल्पायुषो जीवितमेयते हि ११९
 इति योगगुणादेशोनाम पञ्चदशोऽध्यायः ।

षोडशोऽध्यायः ।

पूर्वत्र जन्मानि कृतानि शुभाशुभानि
 जात्याविभाव्यमष्टभेदसमाश्रयानि ।
 धन्यान्राश्च धनिनश्च विभावयन्ति
 वक्ष्यामि लक्षणविनिश्चयमल्पमस्मिन् ॥ १ ॥
 ऊष्णीषमूष्णेतररश्मिलण्ड
 सनानमाविष्कुल्ले नरेन्द्रम् ।
 घाले विशूलाकृति हज्जवलन्ती
 श्रेष्ठां जनानां जनयेत् समृद्धिम् ॥ २ ॥
 केशाः प्रशस्ता स्फुटितेतराग्राः
 स्निग्धाः सुनीलाः कुटिलावसनाः ।

द्विधा विभिन्ना द्विपकुम्भतुल्य
 शिरोभवेदन्यवधूरतानाम् ॥ ३ ॥
 शतायुषः पञ्च भवन्ति खण्डा
 रेखाललाटिषु ततः क्रमेण ।
 ऊनं पुनर्विंशतिवत्सराणां
 मत्स्येकमायुर्मनुजेषु कुर्यात् ॥ ४ ॥
 ऋज्वी भवेत् कूरतरात्मनो भू-
 ररोमशा लोभवतो नरस्य ।
 ओष्ठौ तु मध्ये ऽपचितौ सुरक्तौ
 मुखेन दन्तावरणौ प्रशस्तौ ॥ ५ ॥
 दृष्टिस्तु पक्ष्मलपुटापरदारसक्ता
 माकेकरापिशुनमक्षमर्मज्जुनश्रीः ।
 सङ्ग्रामशूरमरुणा सदयश्च नीला
 पिङ्गा तु दुष्टमनसः खलु बुद्बुदाभा ॥ ६ ॥
 आपीनगण्डौ धनिनं दधाते
 मिथ्यावचःसक्तमरोमसौ तौ ।
 कण्ठोऽतिदीर्घः कृपणो धनाढ्यः
 सुसङ्गतो ह्रस्वतरश्च निःस्वः ॥ ७ ॥
 जिह्वा करोति विपुला मुधियं कृशा तु
 मूर्खं दृढार्थपरधीः सुखिनश्च मृद्री ।
 नासाश्रियं वितनुते शुकतुण्डतुल्या
 भूरिव्ययश्च किपटा चिरजीवितश्च ॥ ८ ॥
 आखुश्रवा भवति वाङ्मयपारदष्टो
 दीर्घायुषो भवति रोमसकर्णपाली ।

इस्वश्रवा घनपुतःकुटिलस्वश्रवाः स्यात्
स्थामोज्झितश्च मृदुलश्रवणो दरीद्रः ॥ ९ ॥
हस्तावकर्मकटिनौ वटरी मृदूच
पादौ स्वरश्च बहुभाषणतोऽप्यभेदः ।

रोम्भां मृदुत्वमसकृदपनेपि शक्ति
रल्पाशिनःक्षितिपबलभतां विधत्ते ॥ १० ॥

कोशो दीर्घतरः करोति कृपणं इस्वस्तु मूमीश्वरं
स्थूलः श्रोत्रहित कृशस्तु सुभगं भोगान्वितो ग्रान्थिमान् ।
अग्रेवामनतः सुतार्थविलयं वक्रोऽन्यथा पुत्रिणां

मज्ञातुल्यफलम्प्रलम्बवृषणो दीर्घायुषं जन्मिनाम् ॥ ११ ॥

मूत्रस्य धारानतिविस्त्रगन्धा प्रदाक्षिणा वृत्तगतिर्निबोष्णा ।

नि शब्दनिर्दयार्णमुखायतश्रीः नरं विधत्ते बहुवित्तभार्य्यम् १२

रेतःकरोति मधुगन्धमनन्तभोगं मेरेयगन्धमतिघूर्तमृषीसविश्रम् ।

स्वेतं धनाढ्यमासितं कृपणं सुरक्तं द्वेशोल्वणञ्च सुभरद्रुतमर्थवन्तम् १३

स्फीक् मण्डूकनिभाकरोति नृपतिं पीटोपमा निर्धनं

स्थूलं मध्यमराजिकं बहुभुजं निःस्वं लशोसस्थिनी ।

ब्रह्मघ्नं विषमञ्च जानुयुगलं जह्वाकुरङ्गोपमा

गोत्रश्रेष्ठतरं तदङ्गनिहति नूनं पुनःसन्धयः ॥ १४ ॥

करचरणतलं मृत्पाण्डुरं स्वेदयुक्तं

विपुलममितेरखं श्रेष्ठदूराद्गुलीकम् ।

मितकरनखराङ्गं भृत्यकृत्यं विधत्ते

निगदितविपरीतं भृग्भिृत्यार्थभोगम् ॥ १५ ॥

एकव कृपे नृपमेकरोम द्वे श्रोत्रियं क्षीणिकला प्रवीणम् ।

चत्वारिनिःस्वं जनयन्तिखर्व्वःशटोऽतिमूर्खःकृशदीर्घदेहः १६

नर्ज्जन्यान्तगता करोत्यसिहवा रेखाशतं वतमरान्

विशत्यूनमतःक्रमेण कुरुते मसङ्गुली मान्तगा ।

श्रीरेखेत्परानतो नृपरतो वाण्या गुणोल्लासिनी
ता विश्लिष्टतरः परस्परमिहश्रेयः परं कुर्वते ॥ १७ ॥

आमध्यमुदगतवतीमनिबन्धनस्तु
रेखा करे मतियुतं बलिनञ्च धत्ते ।

सामत्स्य पुच्छसदृशा यदि मूलतः स्या

दग्रेच कुन्तसदृशा कुरुते च भूपम् ॥ १८ ॥

सर्वाङ्गुली मूलभवोर्द्धरेखा पर्वण्यधस्तान्मुनिभिः प्रशस्ता ।

आरोग्येनामस्तुतिलाभपुत्रान् धत्ते कनिष्ठादिभवां क्रमेण ॥ १९ ॥

यवाकृतिः पाणितलस्य मूले चाङ्गुष्ठपर्वस्वापि सुप्रस्ता ।

अपर्वपर्वण्यपि चाङ्गुलीनामग्रेषु वक्राकृतयश्च भद्राः ॥ २० ॥

अङ्गुष्ठमूले जनयन्ति पुत्रान् रेखा ब्रह्मस्तनुकाश्च पुत्रोः ।

सहोदराः स्युः करभस्य मूले तस्यैव चान्यं वनिता विकल्प्या २१

कनिष्ठिका कोटिरनामिकायाः तृतीयपर्वस्व रूपादतीता ।

धत्ते च भूप तुलितास्ववर्गश्रेष्ठ तदनामुतवित्तहीनम् ॥ २२ ॥

सर्वाङ्गुलीष्वग्रभवोर्द्धरेखा कुट्यादिराधीश्वरबल्लभत्वम् ।

स्थूलास्तथाल्पा कृपणं हि रेखा वक्षस्तपीडां निपुणञ्च सूक्ष्मा २३

अम्भोजचक्रां कुसकुण्डलानां दम्भोलिशङ्खध्वजवारिजानाम् ।

चिह्नानि कुर्युः मनुजं नरेशं पादेपि चैवं विहितोर्ध्वरेखा ॥ २४ ॥

प्रयो विसालाः गम्भीराः ह्रस्वाश्चत्वार ईप्सिताः ।

पञ्च दीर्घाश्च सूक्ष्माश्च पट् तुङ्गाः सप्त लोहिताः ॥ २५ ॥

धत्ते विशालां कटिमिष्टभार्या मुरोविशालं विजयश्रियाङ्गम् ।

मूर्द्धा विशालो धनधान्यभाजं धीराविशालवयमेवमाहुः ॥ २६ ॥

स्वरो गभीरो मधुराश्रभाजं नाभी गभीरा पितृवित्तभाजम् ।

सत्वं गभीरं जयिनं विधत्ते धीरा गभीरवयमेव माहुः ॥ २७ ॥

ह्रस्वो गल्लो गुणधन कुरुते च पृष्टं
 ॥ ह्रस्व प्रशस्तशयन मदनध्वजस्तु ।
 ह्रस्वो नरेश्वरमितः प्रवलाच जङ्घा
 ह्रस्वेति खर्व्वकचतुष्टयमेवमाहुः ॥ २८ ॥
 मुदीर्यबाहुश्चिरकालजीवी मुदीर्यनेत्रः प्रचुरार्थलाभी ।
 मुदीर्यनामास्थिरमिषवन्धुल्लोकिप्रियो दीर्घहस्तःप्रदिष्टः ॥ २९ ॥
 दीर्घाङ्गुलिकः पुरुषो बहुयोपेत् समामगः ।
 इत्येव पञ्चदीर्घानि प्रशस्तानि विचक्षणैः ॥ ३० ॥
 सूक्ष्मान्यङ्गुलिपर्व्वाणि स्थिरचित्त प्रकुर्व्वते ।
 सूक्ष्माः केशाश्चरोभाणि जनयन्ति सुभागिनम् ॥ ३१ ॥
 सूक्ष्ममासत्वचश्चापि दधते मृदु मानसम् ।
 इत्येव पञ्चसूक्ष्मानि निर्दिष्टानि पुरातनैः ॥ ३२ ॥
 कक्षःकुक्षिश्च वक्षश्च नासा स्कन्धो ललाटिका ।
 उन्नता वीर्यधान्यश्रीः सुहृच्छक्तिमुखप्रदाः ॥ ३३ ॥
 रक्तपाणिर्धनाढ्यः स्याद्रक्तपादश्च यानवान् ।
 रक्तनेत्रःश्रिया युक्तो रक्ततालु मुभोजनः ॥ ३४ ॥
 बहुमित्रो रक्तनखो रक्तजिह्वश्च बुद्धिमान् ।
 रक्ताधरो वचस्वी स्यादित्येव रक्तसप्तकम् ॥ ३५ ॥

इति पुरुषलक्षणम् ।

ललाटे दृश्यते यस्याः तिलक कुष्णापिङ्गलम् ।
 वज्राकृतितर्याविमला सा स्यादश्वर्यभाजनम् ॥ ३६ ॥
 वामे पयोधरे यस्याः हस्ते कर्णे गलेऽपि वा ।
 मापकस्तिलको वापि सापि लोकेन पृज्यते ॥ ३७ ॥

यस्याः सकूपौ हसने कपोलौ
सम्पश्रुकं वा यदि चोत्तरोष्ठम् ।
उत्पिण्डिका रोमवती च जङ्घा
सा देवहीना कुलटापतिद्विद् ॥ ३८ ॥

यस्याः कटङ्कास्वती गतिश्च
होत्रीव भूमिं पदयोर्निधाने ।
हस्ताश्च पादाश्च भवन्ति शुक्लाः
सा स्यादधन्या विनयोज्झिता च ॥ ३९ ॥

अनामिका या पदयोः मयाणे स्पृशेन्नभूमिं युवती सभूर्ति ।
निहस्य भर्तृद्विनयं क्रमेण तृतीयमासाद्य भवेत् स्थिरा सा ४०
अङ्गुष्ठतो यच्चरणे सुदीर्घा प्रदेशिनी सा न पति रमेत ।
पार्श्वद्वये सुप्रकटा यदीये रोमावली सापि च भर्तृहीना ॥ ४१ ॥

आवृत्तरोमाणि क्रकाटिकायाः पृष्ठस्य सन्धौ प्रकटाणि यस्याः ।
सा भोगहोना पतिविप्रयुक्ताः नाभौ तटा चेन्मुनिभिः प्रशस्ता ॥ ४२ ॥
काकस्वरा सापि च काकजङ्घा निस्त्रिग्वेकेशद्विजलोमयुक्ता ।
ह्रस्वाङ्गुलीश्चिद्रपुटाञ्जलीश्च भर्तृविधत्ते भवनं हि शून्यम् ४३
उच्छ्रितयोनिर्द्रविणेन हीना नीचा च शुष्कस्मरमान्दिरा च ।
अश्वत्यपर्णोपमयोनिविम्बा पीनोरुगण्डा च वधूः प्रशस्ता ॥ ४४ ॥
सुच्छन्दरीगन्धनिधिस्तुयोनिर्नाभिः प्रशस्ता पटुभिः पुराणैः ।
आवृत्तकण्ठा चलशस्त्रिरेखा भवेद्विशेषेण पतीव्रता सा ॥ ४५ ॥

लक्षणान्यवशेषाणि पुंलक्षणवदादिशेत् ।

अस्मिन्नतिशया दोषाः प्रोक्ताः मह्यदोनोदिताः ॥ ४६ ॥

विपच्यते च यस्याद्यौ सजङ्घ्यं पदपृष्ठकम् ।

द्वितीये सविधजानूनि तृतीये कटिगुह्यजम् ॥ ४७ ॥

चतुर्थे सौदरौ हस्तौ सपृष्ठं हृदयं ततः ।
 पृष्ठे कण्ठःसकक्षास्यः सकपोलश्रुतिःपरम् ॥ ४८ ॥
 अष्टमे घ्राणदन्तोष्ठाः नवमे भ्रूललाटिकाः ।
 दशमे तु शिरःतत्तद्गङ्गकेषु च लोमजम् ॥ ४९ ॥
 पाणिगुम्फे च या रेखा पदगुम्फे च कीर्तिता ।
 यानि लक्ष्यानि दुष्टश्च तत्तत्फलानि मर्वदा ॥ ५० ॥
 भूगारिवह्निवायूनां छायापीतारुणासिता ।
 पाण्डुरश्चेति तन्त्रान्ते न शुभे तुं शुभे परे ॥ ५१ ॥
 इत्याङ्गलचक्रादेशोनाम षोडशोऽध्यायः ।

सप्तदशोऽध्यायः ।

मापकस्तिलकःस्यन्दः श्लोष्पश्चकण्डुतीक्ष्ण ।
 प्रकाश्यन्ते समासेन पञ्चोत्पाताःशरीरजाः ॥ १ ॥
 गर्भोत्थितस्य तल्लक्ष्यं प्रकृतं तदुदाहृतम् ।
 प्रकृतान्यत्वमुत्पातः पञ्चैते प्रमुखास्ततः ॥ २ ॥
 घनक्षयं वितनुते मापको दक्षिणे पदे ।
 स्त्रीविप्रयोगं वामे तु जङ्घयोरर्थमम्पदौ ॥ ३ ॥
 जान्घौ क्षेमार्ष्टिद्विश्च तवधौ स्त्रीलाभविग्रहौ ।
 हृषणे धनधान्ये च कोशे कोशजयोजयौ ॥ ४ ॥
 बन्धुवित्तविलोपौ च द्वयोज्ज्वलनभाग्यौ ।
 सव्योदरे रिपुत्रासः श्रेयो वामोदरे भवेत् ॥ ५ ॥
 स्तनयोरर्थमित्राग्निः पार्श्वयोःभरणामयौ ।
 कक्षयोःशोकदैर्न्येव पृष्ठयोरश्रुपीडनम् ॥ ६ ॥

दक्षहस्तेऽर्थलोपश्च स्यान्भ्रंशस्ततोऽन्यतः ।
 मकोष्ठयोर्ज्यालाभौ शोकहर्षौ तदूर्ध्वयोः ॥ ७ ॥
 अंशयोः कीर्त्तिलाभौ च कण्ठे विग्रहनिग्रहौ ।
 फकटिकायाश्चक्षुःशोको रोगो परांशके ॥ ८ ॥
 चुबुके भीतिदारिद्र्यौ गण्डयोर्भोगदुर्ग्रहः ।
 अधरोष्ठे मनस्तापं म्रियं स्यादुत्तरोष्ठे ॥ ९ ॥
 नासिकापुटयोर्जातौ तापनिर्वेदकारिणौ ।
 दक्षोराधिसमाधी च कर्णयोः प्रियविप्रयौ ॥ १० ॥
 भ्रुवोः स्त्रीकलहक्षेपौ शङ्खयोर्विजयो द्वयोः ।
 ललाटे व्याधिदारिद्र्यौ मूर्ध्नि श्रीविभवौ क्रमात् ॥ ११ ॥
 इति मापकोत्यातादेशः ।

— ० —

दक्षपादतले जातस्तिलकस्तनयापहः ।
 वामे निहन्ति वनितां कुरुते च मुहूर्त्तयम् ॥ १२ ॥
 असितो वा सितोवापि पीतो वा रक्त एव वा ।
 पुष्परूपो नखेष्वङ्गः स उत्पात उदाहृतः ॥ १३ ॥
 रक्तगन्धितावधिफलौ पीतश्चेता तु मध्यमौ ।
 दक्षिणे चरणाङ्गुष्ठे कलङ्को वित्तलोपकृत् ॥ १४ ॥
 द्वितीये विग्रहं माहु स्तृतीयं मानसामयम् ॥
 चतुर्थे प्रियमाचष्टे पञ्चमे पुत्रसम्पदम् ॥ १५ ॥
 यथोक्तविपरीतेन वामपादे फलं वदेत् ।
 पादयोर्विपरीतेन फलं करनखेषु च ॥ १६ ॥
 पीडां पितुश्च मातुश्च पादयोः पृष्ठजां वदेत् ।
 जङ्घयोर्व्यसनानन्दौ सर्वयोरग्निभयं द्वयोः ॥ १७ ॥

गुह्ये राजभयं माहुर्जयने स्यान्निच्युतिम् ।

उदरे कीर्त्तिनिर्वेदौ पार्श्वयोर्व्यसनामयौ ॥ १८ ॥

स्तनयोः प्रीतिशोकौ च वक्षसि म्रियसङ्गमः ।

कक्षयोरर्थलाभञ्च दासहानिञ्च निर्दिशेत् ॥ १९ ॥

पृष्ठयोश्चौरभीतिञ्च लाभः स्याद्वाहनस्य च ॥

१ हस्तयुग्मोदरे वस्तुहानिर्वन्धुसमागमः ॥ २० ॥

तयोरेव च पृष्ठे तु श्रियञ्च विपदं वदेत् ।

मित्रलाभञ्च पुत्राप्तिं मुभयोर्दण्डयोः ॥ २१ ॥

क्रकाटिकायां क्षेमं स्यात् कण्ठे यात्रा विधीयते ।

१ गण्डयोर्नष्टलाभञ्च लब्धहानिश्च निश्चयात् ॥ २२ ॥

चुबुके वाष्पपर्यन्तं शोकमेवं विनिर्दिशेत् ।

नासिकायां वेपुर्बाहु दशोरोमयदर्शनम् ॥ २३ ॥

कर्णयोः प्रीतिवाक्यञ्च बन्धुनाशञ्च निर्दिशेत् ।

छलाटे राजसम्मानमुत्तमाङ्गे घनागमम् ॥ २४ ॥

यावदुत्पातविलयस्तावदेव फलोदयः ।

वदरुणिक्रिमिरेस्तायाः गोपमार्गोऽप्यदः फलम् ॥ २५ ॥

इति तिलकादेशः ॥

स्पन्दते दाक्षिणाङ्गस्य फलं वक्ष्ये यथाक्रमम् ।

यथोक्तविपरिन्तेन वामाङ्गस्पन्दने फलम् ॥ २६ ॥

पृष्ठे वीलाभमाचष्टे शिरसि स्पन्दने ध्रुवम् ।

ललाटे स्थानवृद्धिः संपाञ्चिलयां म्रियसमागमः ॥ २७ ॥

शङ्खे व्यवसनलाभञ्च श्रवणे श्रवणम्रियम् ।

दशान्ते वस्तुलाभः स्यादुन्मूले मानसी व्यथा ॥ २८ ॥

केचिद् व्याचक्षते दृष्टे रघःप्रियसगागमम् ।
 नेत्रान्ते धनलाभश्च उन्गूले भृत्यसंशयम् ॥ २९ ॥
 लोचनस्योपरिस्वन्दौ मानसीश्च रुजं जगुः ।
 कपोले विप्रयोगश्च चिबुके मधुरासनम् ॥ ३० ॥
 अधरोष्ठे रिपुध्वंसो मित्राग्निश्चोत्तराधरे ।
 नासिकायां मुगन्धाप्तिर्गले च विजयो भवेत् ॥ ३१ ॥
 अंशे च भोगवृद्धिश्च वहाविष्टेन सङ्गमः ।
 मणिवन्धे यशोलाभो हस्ते द्रविणसम्भवः ॥ ३२ ॥
 पृष्ठे पराजयो वक्षस्युदयो चोदरेषु च ।
 स्तने त्वपूर्वं स्त्रीलाभं पार्श्वप्रोतिरनुत्तरा ॥ ३३ ॥
 जठरे शोकवृद्धिश्च नाभौ स्थानादिह च्युतिः ।
 कट्यामाश्रितसम्मोदः कोशे कोशविवर्द्धनम् ॥ ३४ ॥
 मुष्के तनयलाभश्च जघने वनितागमः ।
 वस्तौ कुटुम्बवृद्धिश्च दोषः स्यादुरुपृष्टतः ॥ ३५ ॥
 ऊरुपौरंस्त्रभागे तु मित्रता सचिवैः सह ।
 जानुन्यरातिसन्धानमथवा गमनं ध्रुवम् ॥ ३६ ॥
 जङ्घायाः स्थानलब्धिश्च पादपृष्ठे तु विग्रहः ।
 प्रयाणं भयसंयुक्तं स्वन्दने चरणोदरे ॥ ३७ ॥

इति स्पन्दुनादेशः ॥

मूर्द्धो ललाटस्य तटीभुजौ च वक्षश्च हस्ताङ्घ्रितलानि चैवम् ।
 भ्रूभ्रूणमुखयावयवानि वै ते प्लोपोल्वणाः खेदकरा नराणाम् ३८ ॥
 दृशौ कपोलावधरौ गलश्च कुक्षिश्च कोशो जघनश्च पायुः ।
 एकादशैतेऽवयवाः जलादद्याः प्लोपोत्तरास्तोपकरा नराणाम् ३९

पृष्ठे च पार्श्ववध सक्थिनी च जङ्घ्ये च मुष्के च ऋकाटिका च ।
 अग्निप्रभूतावयवा दशैते प्लोपोत्तरास्तापकरा नराणाम् ॥४०॥
 नासाश्रुतिर्नाभिष्ठुमस्तकञ्च कक्षद्वयं विंशतिरङ्गुलीनाम् ।
 वायुस्तरास्तु त्रिपदांशकास्ते प्लोपोत्तरा बन्धुसमागमाय ॥४१॥
 शोषाञ्च सर्वे तनुसन्धयश्च विद्विजतो भूतमयो मदिष्टः ।
 प्लोपोत्तरास्ते जनयन्ति कोश न भूजलं सोऽस्मिन्धयस्तु ॥४२॥
 । इति प्लोषादेशः ।

आनाभितस्तमःश्लिष्टपाकण्डात् सत्वसयुक्तम् ।
 यामूर्द्धतो रजोयुक्त देहस्त्रिगुणवानिति ॥ ४३ ॥
 अकस्मादेव कण्डूतिरुत्पातः समुदाहृत ।
 । रजस्सत्वतमःकण्डूः प्रीतिसौर्यस्यमदः ॥ ४४ ॥
 पुमक्रमोऽयं निर्दिष्टः सःस्त्रियोविपरीततः ।
 पञ्चोत्पाता क्रमादेते विलोमेन बलोत्तराः ॥ ४५ ॥
 त्रयोपि पश्चिपोत्पाताः पक्षेण फलपाचकाः ।
 चिररात्रम्पट्टास्ते चिरेण फलदा मताः ॥ ४६ ॥
 इति देहोत्पातादेशोनाम सप्तदशोऽध्यायः ।

अष्टादशोऽध्यायः ।

अतःपर समाप्तेन स्वप्नादेशो निरूप्यते ।
 । मयसोऽल्यं सत्कदशुत्वा मविशोदेवतालयम् ॥ १ ॥
 देवस्य पुरतो मन्त्र सासतैःसर्पपैल्लिखेत् ।
 पूर्णं कुम्भे सदग्धास्ते बालिना च समर्धयेत् ॥ २ ॥

ॐ त्रिजटालम्बोदरवामने कक्षकफाय हुं हुं फट् फट् स्वाहा ।

अष्टोत्तरशतं जप्त्वा पीत्या मक्षाल्य चाननम् ।

देवध्यानपरो मौनी दक्षिणेन शयीत च ॥ ३ ॥

पूर्वजन्मश्रुताभ्यस्तं स्वप्नरूपगतिं स्मरैः ।

तदणूकमिति व्यर्थं स्वप्नदृष्टं विनिर्दिशेत् ॥ ४ ॥

एष्याज्जमानि भोक्तव्यं प्रायःप्रशस्तिमानसम् ।

तदस्पृष्टमिति व्यर्थं स्वप्ने दृष्टं परित्यजेत् ॥ ५ ॥

दुर्बलग्रहपाकश्च स्वप्ने द्रष्टो नु भुज्यते ।

तच्च चिन्तामयं स्वप्नं सर्वदैव बुधस्त्वजेत् ॥ ६ ॥

एसाद्रिशृङ्गाद्याधिरोहणश्च वाताधिकः पश्यति श्वेतयात्राम् ।

पित्ताधिकः काञ्चनरक्तमाल्प्यादिवाकरादिज्वलनां न पश्येत् ॥ ७ ॥

श्लेष्माधिको रौप्यसितप्रपूणुसरित्सरोम्भोनिधिलङ्घनानि ।

त्रिस्थूणमूर्तिस्तु यथोक्तरूपैः स्वप्ने विमिश्रान् रजनीषु पश्येत् ॥ ८ ॥

धीमन्तसत्त्वाभिभवोभिचारात् द्विश्वादभुदगुह्यकजं प्रदिष्टम् ।

एतानि सर्वानि हि वर्जयित्वा स्वप्नं भवेदिष्टसुरप्रदिष्टम् ॥ ९ ॥

मसत्सवद्भवाति यत् स्फुरतीव चान्तस्वप्नस्य तस्य नियमासदत्फलाप्तिः

स्वप्नाः शुभाशुभयशेन फलप्रदाये संक्षेपमात्रमिहता ननु वर्णयिष्ये १०

स्वप्ने प्रज्वलितं भवेद्यादिष्टं स्वाङ्गं स्वकीयं तथा

सर्वं वा सह बन्धुभिश्च यदि वा राज्यं स वै प्राप्नुयात् ।

आश्लिष्यस्त्ववनीं समुद्रमथवा शङ्खं ध्वजं पर्वतं

गौरीं वायुमतीं सुरदूरुममौभर्ता भुरो जायते ॥ ११ ॥

देहं निरुस्य शतशो विकिरन्ति यस्य यो बध्यते च निगंदेन गले च पाद्रे

मूर्तिश्च यस्य भवतीह पुरीपालिता संप्राप्नुयात् सुमहतीं पदवीं श्रियञ्च

विभर्ति यस्योपरि वारणो वा सितातपत्रं नृपतिर्द्विजो वा ।
 ददाति गौरी यदि पुण्डरीकं दासोऽपि सैः स्यादिह सार्वभौमः ॥ १ ॥
 अर्केन्दुगोशृङ्गविनिर्गतेन स्नानाभिषेकौ सलिलेन पाणौ ।
 स्वप्ने गवां वा मुखदोहनञ्च नृमूर्धहृन्मांसनिसेवनञ्च ॥ १४ ॥
 अन्वैश्वोदरनिर्गतैर्गिरिमृद्वग्रामादिसंवेष्टनं
 कन्थायां परिरम्भने च सहसा स्वाङ्गमवेशोऽथवा ।
 भुक्तिर्वा स्वसनश्च सिद्धकरिणामारोहणं तेषु वा
 ग्रासश्चोदधिकाश्वपीडितभृतां राज्यश्रियः सिद्धये ॥ १५ ॥
 दृणतरुकुसुमाम्बुमोद्गवे वा स्वनाभौ
 दिनकरशशितारा भक्षणस्पर्शने वा ।
 विदलति निजशीर्षे सप्त पञ्च त्रिषा वा
 भित्तिगिरिपरिवर्तोन्मूलने वापि राज्यम् ॥ १६ ॥
 जये रणे वा व्यवहारवादे पुरीषभुक्तिर्भुविष्यस्य वीक्ष्य ।
 अगम्यनारीगमनञ्च मृत्युः स्वैव शोतिभूरिद्रविणागमाय ॥ १७ ॥
 सितसुरभिमनोज्ज्वलपमाल्याम्बराणां
 सुरगुरुनृपगौरी ब्राह्मणानाञ्च दीक्षा ।
 मणिरजनसुवर्णाम्भोजपात्रेषु भुक्ति
 र्यदि दधिपरमान्नेशोणिते मर्जनञ्च ॥ १८ ॥
 मिततुरगफलध्वजातपत्रव्यजनसरोजर्मणिद्विपेन्द्रलाभाः ।
 प्रभवजयवभुसचेतिशब्दाः परिमितराज्यफलप्रदा भवन्ति १९
 मुद्रादृशदाक्षिणी द्विपञ्चली सङ्गातिषु चाङ्गणातिरुक्ता ।
 लब्धे सरकेऽथदर्पणे वा भृङ्गारादिषु चोद्भवः सुतरस्य ॥ २० ॥
 'कौमिन्वेधनलाविरम्बुतरणे शोकस्य नाशो भवे
 हर्षारोदितशोचितादिषु तथा देहे विद्यदिर्मता ।

१ वज्रोवा । २ यस्यादि । ३ विराध्यम् । ४ सस्य
 ५ स्वसोनि । ६ मणिपेन्द्र । ७ प्रहारादिषु । ८ कौमिन्वेधन ।

गोलिङ्गीद्विजदेवतापितृसुहृद्भूपाश्च ये सन्ति यद्
स्वप्ने तन्नियमाद्भवन्त्यवितथं प्रोक्तं शुभं वा शुभम् ॥२१॥

नाभेरन्यत्र गात्रे तृणतरुकुमुमे प्रोद्भवे स्नेहपानं
क्रीडायानोपभोगः खरकरभकपिण्यालैर्द्राश्च सत्त्वाः ।
कायस्यालेपनं वा कलुषजलमपि गोपयः स्नेहपङ्के
र्हगुजिह्वादन्तबाहुमपतनमथवानर्धशोकप्रदानि ॥ २२ ॥

गीतक्रीडितभूषितप्रहसितप्रेङ्खोलितास्फोटना
न्यर्केन्दुद्विजतारकादिपतनं स्रोतस्यधोमज्जनम् ।

रज्जुच्छेदचित्ताग्रतापजननीगात्रप्रवेशादि वा
स्वप्ने कांशविक्षूर्णनञ्च शिरसि क्लेशामयानर्थदम् ॥ २३ ॥
श्वश्रुकेशगखदैर्णकल्पना वानरी विकृतनार्युपासनम् ।
रक्तवस्त्रमनुजाङ्गमर्दन रोगमृत्युभयशोकतापदम् ॥२४॥

स्थलमृगपशुकीटान्यूपचर्याण्डजानां

पुवनमुदकरागौ स्याद्विवाहोत्सवा वा ।

सरसिजजतुमाण्डक्रीडणं नर्तनं वा

मलिनविवसनत्वं चाशुशोकप्रदानि ॥ २५ ॥

पुद्रव्येनाशे सुहृद्विप्रयोगे भेदास्वप्नस्सरोजापहारे ।

प्रासाददृक्षादिवेश्मावतारः स्वप्नेषु नष्टो द्विजैः सम्प्रदिष्टः २६

मित्रस्याप्तिः स्याद्विकोपासिलाभेऽवश्यं राजा प्राप्नुयात्साशनाप्तौ
सर्पे कर्णं नासिकां वा प्रविष्टे तच्छेदः स्याद्विष्टेनेवास्य बन्धः ॥२७॥

सर्पस्त्वहिभिर्वा दष्टस्य स्वप्ने स्याद्यदि शोणितम् ।

नरो वा यदि नारी वा पुत्रश्चार्थमवाप्नुयात् ॥ २८ ॥

तरुणं जीर्णमात्मानं स्वप्नान्ते यस्तु पश्यति ।

ष्टादि तस्य विजानीयादारोग्यं चिरजीविनम् ॥ २९ ॥

यस्य तस्य गृहं शुक्लैर्दृष्टमैः समलङ्कृतम् ।

॥ नरो वा लभते नारीं नारी वा लभते पतिम् ॥ ३० ॥

काकं शृङ्गं कर्पिं श्येनं गोधां वा सूकरं तथा ।

स्वप्नान्ते यदि यः पश्येद्यत्नं तस्य निर्दिशेत् ॥ ३१ ॥

खर्व्वतोच्चतलारोहः प्रशस्तः स्वप्नवेदिभिः ।

॥ अन्यत्र ल्यववाल्मीकमहिषोद्वस्वरादितः ॥ ३२ ॥

यद्यत्तन्वेतन्तु वर्णेन पूजितं सर्व्वमेव तत् ।

तत्क्रकर्पासभस्मास्थि भक्तं तत्र विवर्ज्जयेत् ॥ ३३ ॥

कृष्णवर्णन्तु यद्द्रव्यं गार्हितं सर्व्वमेव तत् ।

॥ अन्यत्र पर्व्वतान्भूमेः करिणः सलिलालयात् ॥ ३४ ॥

रक्तवर्णन्तु यद्द्रव्यं तत्सर्व्वं नः प्रशस्यते ।

॥ अन्यत्र शोणितान्मासात् प्रवालात्पद्मचन्दनात् ॥ ३५ ॥

आद्ये वर्षाद्वत्सराद्वा द्वितीये

यामे पाको वर्षपादाचृतीये

मासात्पाकः शर्व्वरी पश्चिमांशे

सद्यः पाको गोविसर्गेषु दृष्टः ॥ ३६ ॥

दृष्ट्वा स्वप्नं शोभनं नैव सुप्यात्

पश्चाद्दृष्टो यः स पापं विधत्ते ।

शस्तं श्रूयाद्यज्ञसाधुद्विजेभ्यः

तेत्वाशीभिः पूजयेद्युक्तदुग्धैः ॥ ३७ ॥

भूयो वा स्वप्नं न चास्य कथनं गङ्गाभिषेको जपः

शान्तिः स्वस्वयन निमेषनविधिः प्रातर्गवाश्वत्ययोः ।

विप्राणांश्च तिलालपानकृष्टुमैः पूजा यथाशीक्ततः

पुण्यं देवर्तकीर्तनञ्च कथितं दुःस्वप्नविध्वग्नम् ॥ ३८ ॥

इति स्वप्नादेशो नामाष्टादशोऽध्यायः ।

एकोनविंशोऽध्यायः ।

तिरश्चां चरितादेशं समासेनाथ वक्ष्यते ।
 हस्तश्वकाकस्वानश्च पेडाः प्राथम्यकल्पिताः ॥ १ ॥
 बाल्मीकस्थानगुल्मक्षुपतरुमधनः स्वेच्छया भ्रष्टदृष्टि
 द्यौं यद्यत्रानुलोमं त्वरितपदगतिर्वक्तुमुन्नम्यचोच्चैः ।
 कक्षयासन्नाहकाले जनयति च महच्छीकरमृदतिभू
 स्तक्तालं वा मदान्धोजयक्रदपरदं वेष्टयन् दक्षिणाञ्च ॥ २ ॥
 सखलितगतिरकस्मात् अस्तकर्णोऽतिदीनः
 स्वाशितभृदुसुदीर्घो न्यस्तहस्त पृथिव्याम् ।
 द्रुतमुकुलितदृष्टिः स्वप्नशीलो विमोहः
 भयकृदोदितभक्षी नैकशोश्रुदशकञ्च ॥ ३ ॥

इतिगजचारितादेशः ।

आरोहतिक्षितिपतौ विनयोपपन्नो
 यान्नानुगोन्यतुरगः प्रतिहेपितश्च ।
 वक्त्रेण वा स्पृशति दक्षिणमात्मपार्श्वं
 योश्चः स भर्तुराचरात्प्रविणोति लक्ष्मीम् ॥ ४ ॥
 मुहुर्मुहुर्मृगशकृत्करोति न ताड्यमानोऽप्यनुलोमयायी ।
 सकार्य्यभीतोश्रुविलोचनश्च शिवं न भर्तुस्तुरगो विधत्ते ॥ ५ ॥
 वामेश्वपादैरहितोडयन्तो महीप्रवासाय भवन्ति पत्युः ।
 सन्ध्यां सुदीप्तामवलोकयन्तो द्वेषन्ति चेद्वन्धुपराजयाय ॥ ६ ॥

अनीचहेपन्ति किरन्ति बालं निद्रारताश्च प्रवदन्ति यात्राम् ।
रुदन्ति चेद्दीनतरा स्वराश्च प्रांशुग्रसन्तश्च भयप्रदिष्टाः ॥७॥

इत्यम्बचरितादेशः ।

वैशाखे निरुपहते वृक्षनीचःसुभिक्षशिवदायी ।
विपकण्ठकी तु शुष्के समुभिक्षभयाय च तद्देशे ॥ ८ ॥
नीडप्राग्दशाखायां समा भवेत्प्रथमदृष्टिरपरस्याम् ।
याम्योत्तरयोर्मध्ये प्रधानदृष्टिस्तरोरुपरि भवेत् ॥ ९ ॥
शिखिदिशिमण्डलदृष्टिर्नैर्ऋत्यां शारदस्य निष्पत्तिः ।
परिशेषयोःसुभिक्षं मूपिकसम्पत्तु वायव्ये ॥ १० ॥
शरदर्भगुल्मवल्लीधान्यप्रासादगेहनिस्रेणु ।
शून्यो भवति सदेशश्चौराणां दृष्टिरोगार्तः ॥ ११ ॥
द्वित्रिचतुःशास्त्रत्वं सुभिक्षद पञ्चभिर्नृपान्यत्वम् ।
अण्डावकिरणमेकाण्डता प्रसूतिश्च न शिवाय ॥ १२ ॥
चौरकवर्णैश्चौराश्चित्रैर्मृत्युः सितैश्च वह्निभयम् ।
विकलैर्दुर्भिक्षभयं काकानां निर्दिशेच्छुभिः ॥ १३ ॥
अनिमित्तसहतेर्ग्रामिमध्यगेःक्षुद्रयं प्रवामोद्विः
क्रोधश्चक्राकारे रभिघातोऽर्गवर्गस्थे ॥ १४ ॥
अभयाश्च तुण्डपक्षैश्चरणविघातैर्जनानभिभवन्तः ।
कुर्वन्ति शत्रुदार्ढ्यं निशि विचरन्तो जनविनाशम् ॥ १५ ॥
सव्येन से भ्रमद्भिः स्वभयं विपरीतमण्डलैः सार्द्धम् ।
अव्याकुलं भ्रमाद्भवीतोद्भ्रामो भवति काकैः ॥ १६ ॥
ऊर्ध्वमुखाश्चलपक्षाः पथिभयदाःक्षुद्रयाय धान्यमुपः ।
सेनाङ्गस्था सुमोद्धाःपरिमोष चान्यभृतपक्षाः ॥ १७ ॥

भस्मास्थिकेशपत्राणि विन्यसन् पतिवधाय शय्यायाम् ।

मणिकुसुमाद्यवहनेन सुतस्य जन्माङ्गनायाश्च ॥ १८ ॥

पूर्णाननेऽर्थलाभः सिकताधान्यार्द्रमृत्कुसुमपूर्वैः ।

मयदो जनसंवासाद् यदि भाण्डान्यवनयेत् काकः ॥ १९ ॥

वाहनशस्त्रोपानच्छत्रच्छायाङ्गकुट्टने मरणम् ।

तत्पूजायां पूजाविष्टा करणेऽन्नसम्प्राप्तिः ॥ २० ॥

तद्द्रव्यमुपनयेत् तस्य लब्धिरपहरति चेत् प्रणाशः स्यात् ।

पीतद्रव्येकनकं वस्त्रं कार्पासिके सिते रूप्यम् ॥ २१ ॥

सक्षीराज्जुनवज्जुलकूलद्वयपुलिनगारुमन्तश्च ।

भ्रातृपि दृष्टिं दुर्दिनमनृतास्नाताश्च पांशुजलैः ॥ २२ ॥

दारुणनादस्तरुकोटरोपगो वायो महाभयदः ।

सलिलमवलोक्य विरुधन् दृष्टिकरो दृष्टिरोधीर्वा ॥ २३ ॥

दीप्तोद्विग्नो विटपे विकुट्टयन्वह्निहृदितनपक्षः ।

रक्तद्रव्यं दग्धं तृणकाष्ठं वा गृहे विदधत् ॥ २४ ॥

ऐन्द्रीं दिशमवलोक्य मूर्ध्याभिमुखो रुधन् गृहे गृहिणः ।

राजभयबन्धुकलहं करोति सद्यः पशुभयश्चैव ॥ २५ ॥

ज्ञान्तामैन्द्रीमवलोक्यत् रौतिच राजपुरुषमित्राप्तिः ।

भवति च सुवर्णलब्धिः शाल्यन्नगुडाशनाप्तिश्च ॥ २६ ॥

आग्नेय्यामनला जीविकयुवतिप्रवरधातुलाभश्च ।

याम्ये कुलत्थभोज्यं गान्धर्व्वेर्दाहयोगश्च ॥ २७ ॥

नैर्ऋसादृतश्चोपकरणदधिर्तैलपल्लभोज्याप्तिः ।

वारुण्यां मां समुद्राधान्यादिसमुद्ररत्नाप्तिः ॥ २८ ॥

वायव्ये शस्त्रायुधसरोजवल्लीफलाशनाप्तिश्च ।

१ विन्यस्यत्पतिवधाय । २ शास्त्रवृद्धिम् ॥ ३ प्रवाशद्भिः ।
४ दृष्टिकरोऽद्वानुराधीया । ५ रुपात् । ६ तैलभोज्याप्तिः ॥
७ मातृत्यां । ८ सरोजवल्ली ।

सौम्यायां परमाज्ञाशनं तुरङ्गाम्बरप्रतिः ॥ २९ ॥

ऐशान्यां सम्प्राप्तिर्घृतं पूर्णानां भवेदनहुहश्च ।

एवं फलं गृहपतेर्गृहपृष्ठसमाश्रिते भवति ॥ ३० ॥

गमने कर्णसमश्चेत् सेमायनकार्यसिद्धये भवति ।

अभिमुखमुपैति यातु विशन्विनिवर्तयेद्यात्राम् ॥ ३१ ॥

वामे वाशित्वादौ दक्षिणपार्श्वेऽनुवांशते यातुः ।

अर्थापहारकारी तद्विपरीतोऽर्थसिद्धिकरः ॥ ३२ ॥

यदि वाम एव वशन्मुहुर्मुहुर्वापिनोऽनुलोमगतिः ।

अर्थस्य भवति सौख्यं प्राच्यानां दक्षिणश्चैवम् ॥ ३३ ॥

वामः प्रतिलोमगतिर्वाशन् गमनस्य विघ्नकृद्भवति ।

तत्रस्थस्यैव फलं कथयति यद्वाञ्छितं गमने ॥ ३४ ॥

दक्षिणविरुतं कृत्वा वामे वाश्येद्येप्सितार्थाप्तिः ।

वाशन् पुरोद्भूतं याति वाग्रतोऽर्थागमोऽतिमहान् ॥ ३५ ॥

प्रतिवाश्य पृष्ठतो दक्षिणेन योपाद्भूतं क्षतजकर्त्ता ।

एकचरणोर्कमीलन् विरुधश्च पुरो रुधिरहेतुः ॥ ३६ ॥

हृद्गार्कमेकपादस्तुण्डेन लिखेद्यर्था स्वपिच्छाङ्गम् ।

परतो जनस्य महतो वपमभिधत्ते तदा बलिभुक् ॥ ३७ ॥

सस्योपेते सेप्रे वाशति शान्तोऽतिसस्यभूलब्धिः ।

आकुलचेष्टो वाशन् सीमान्ते क्लेशकृद्यातुः ॥ ३८ ॥

मुस्निग्धपत्रपल्लवकुसुमफलानम्रसुरभिधधुरेषु ।

सक्षीराव्रणमुस्थितमनोऽहृत्क्षेपु चार्थकरः ॥ ३९ ॥

निष्पन्नसस्यशाद्वलभवनप्रासादहर्म्यहरितेषु ।

धान्योच्छ्रयप्रभूतिषु शस्तेषु रुक्मनागमकृत् ॥ ४० ॥

१ तुरङ्गाम्बरप्रतिश्च । २ येदयान्यं । ३ घृतपूर्वार्णवास्तालब्धिः कदाति ।
४ सिद्धिर्वा । ५ वासित् । ६ वासित् । ७ सिद्धिप्रस्थानम् ।
८ अपिच्छाङ्गम् । ९ वाशति ।

गोपुच्छस्थे बलमीकगेऽधवादर्शनं भुजङ्गस्य ।

सद्यो ज्वरो महिषगे वांशति गुल्मे फल स्वल्पम् ॥ ४१ ॥

कार्यस्य व्याघातस्तृणकूटवामगेऽम्बुसंस्थे वा ।

शुष्केऽग्निप्लुष्टेऽशनिहते च काके वधो रुवति ॥ ४२ ॥

कण्टकिमिश्रे सौम्ये सिद्धिः कार्यस्य भवति कलहश्च ।

कण्टकिनि भवति कलहो वल्लीपारिवेष्टिते बन्धः ॥ ४३ ॥

छिन्नाग्रेऽङ्गच्छेदः कलहः शुष्कद्रुमस्थिते ध्वाङ्गसे ।

पुरतश्च पृष्ठतो वा गोमसंस्थे धनमाप्तिः ॥ ४४ ॥

मृतपुरुपाङ्गावयवस्थितोऽग्रतो वांशकोऽतिमृत्युकरः ।

भक्षन्नस्थिच चञ्चा यदि बाँध्यतेऽस्थिभङ्गाय ॥ ४५ ॥

रज्ज्वस्थिकाएककण्टकिनिःसारशिरोरुहानने रुवति ।

भुजगगजदीप्तिस्करशस्त्राग्निभयान्पतुक्रमशः ॥ ४६ ॥

सितकुम्भमाशुचि मांसाननेऽर्थसिद्धिर्यथोप्सिता यातुः ।

धुन्वन् पसाददीननेच विघ्नं मुहुः कणति ॥ ४७ ॥

यदि शृङ्खलां वस्त्रां वल्लीं वा यदा बाँध्यते बन्धः ।

पापाणस्थेच भयं क्षिप्तापूर्वाधिकयुतिश्च ॥ ४८ ॥

अन्योन्यभक्षसंक्रामितानने तुष्टिरुत्तमा भवति ।

चिक्षेयः स्त्रीभालो दम्पत्योर्वाशतोर्धुगपत् ॥ ४९ ॥

ममदाशिर उपगतपूर्णकुम्भसंस्थेनाङ्गनार्थसम्प्राप्तिः ।

घटकुट्टने मृतविपत् घटोपदहनेऽन्नसम्प्राप्तिः ॥ ५० ॥

स्कन्धावारादीना निवेशसमये रुवश्चलत्पक्षम् ।

सूचयतेऽन्यस्थानं निश्चलपक्षस्तु भयमात्रम् ॥ ५१ ॥

बन्धः सूकरसंस्थे पङ्काक्ते सूकरे द्विकेऽर्थाप्तिः ।

१ वांशति ।

२ वामगेम्बु ।

३ रुवति ।

४ तद्देय ।

५ मतोवाशको मृत्युकरः ।

६ घणति ।

७ घसति ।

८ बाध्यते ।

सैम खरोष्ट्रसंस्थे केचित् प्राहुः वधन्तु स्वरे ॥ ५२ ॥
 बाहनलाभश्च गते वाशखनुयायिनि क्षतजपातः ।
 अन्येऽप्यनुव्रजन्तो यातारं काकवद्विहगाः ॥ ५३ ॥
 का इति काकस्य रुत स्वानिलयसंस्थस्य निष्फलं प्रोक्तम् ।
 कव इति चात्मप्रीसै क इति रुते स्निग्धमित्राप्तिः ॥ ५४ ॥
 करइति कलहं कुरुकुरु च हर्षमधकटकटेऽतिदधिभक्तम् ।
 केके विरुत कुकुवा धनलाभं यायिनःप्राह ॥ ५५ ॥

काकद्वयस्यापि समानमेतत्
 फल विशेषेण पदाधिकेन ।
 भारम्भकाले गमुने प्रवेशे
 परीक्षणीय विदुषा तदेतत् ॥ ४६ ॥

इति वायसचरितादेशः ।

मूर्ख्योदयेऽर्कोभिमुखो विरौति ग्रामस्य मध्ये यदि सारमेय ।
 एको यदा वा बहवःसमेताः शसन्ति देशाधिपमन्यमाशु ॥ ५७ ॥
 मूर्ख्योन्मुखः श्वानलदिक्स्थितश्च चोरानलत्रासकरश्चरेण ।
 मध्याह्नकाले ऽनलमृत्युशसी सशोणितःस्यात्कलहो ऽपराह्णे ॥ ५८ ॥
 भपन् दिनेशाभिमुखोऽस्तकाले कृपीबलाना भयमाशु धत्ते ।
 यदोपकालेऽनिलदिङ्मुखस्तु धत्ते भय मारुततत्स्करोत्यम् ॥ ५९ ॥
 उदङ्मुखश्चापि निशार्द्धकाले हृदि व्यथा गोहरणञ्च शास्ति ।
 निशावसाने शिवदिङ्मुखश्च कन्याभिदुष्टानलग्नर्भपातान् ॥ ६० ॥
 उच्चैःस्वराःस्यु स्तृणकूटसंस्थाःप्रासादवेश्मोपरिसंस्थिता वा ।
 वर्षासु दृष्टि कथयन्ति तीव्रामन्यत्र मृत्यु दहन रुजश्च ॥ ६१ ॥

मातृदकाले ऽवग्रहेऽम्भो वगाहं मत्पातृत्तैरेचकैश्चाप्यभीक्ष्णम् ।
 आधुन्वन्तो वा पिवन्तश्च तोयं दृष्टिं कुर्वन्त्यन्तरे द्वादशाहात् ६२
 द्वारे शिरो न्यस्य बहिःशरीरं रोरुयते वा गृहिणीं विलोक्य ।
 शोकमदःस्यादथमन्दिरान्तर्याहिर्मुखः शंसति बन्धकीं ताम् ॥६३॥
 कुड्यमुत्किरति वेक्ष्मनो यदा क्षेत्रकाननभयं तदा भवेत् ।
 गोष्ठमुत्किरति गोग्रहं वदेद्धान्यलब्धिमपि धान्यभूमिषु ॥६४॥
 एकेनाक्षणा साश्रुणा दीनदृष्टिर्मन्दाहारो दुःखकृत्तदगृहस्य ।
 गोभिः सार्द्धं क्रीडमाणः सुभिर्क्षेममारोग्यं चाभिधत्ते मुदञ्च ॥६५॥
 चामं जिघ्रेज्जानुवित्तागमाय स्त्रीभिः साकं विग्रहो दीक्षिणं चेत ।
 ऊरुं चामं चेन्द्रियार्थोपभोगोः दक्षं जिघ्रेदिष्टमिष्टैर्विरोधः ॥६६॥
 यैतुः पादौ जिघ्रेस्तचेदयात्रां प्राहार्यासि वाञ्छितां निश्चलस्य ।
 स्थानस्थस्योपानहौ चेद्विजिघ्रेत् क्षिप्रं यात्रां सारमेयः करोति ॥६७॥
 उभयोरपि घ्राणने हि बाह्वो विज्ञेयो रिपुचौरसम्पयोगः ।
 अथ भस्मनि गोपयेत् भक्षान् मांसास्थीनि च शीघ्रमग्निकोपः ॥६८॥
 ग्रामे भपित्वापि बहिःशमशाने भपन्ति चेदुत्तमपुंविनाशः ।
 यियासतश्चाभिमुखो विरौति यदा तदा श्वा निरुणद्धि यात्राम् ६९
 उकारवर्णेन रुतेऽर्थीसिद्धिं रकारवर्णेन च वामपार्श्वे ।
 व्यालेपमौकाररुतेन विद्यान्निपेधकृत् सर्वरुतैश्च पश्चात् ॥७०॥
 पङ्खेति वोचैश्चमुहुर्मुहुर्ये रुवन्ति दण्डैरिव ताड्यमानाः ।
 श्वानोऽभिधावन्ति च मण्डलेन ते शून्यतां मृत्युभयञ्च कुर्युः ॥७१॥
 प्रकाश्य दन्तान्यदि लेढे सृक्किणी तदाशनं मृष्टमुपान्ति तद्विदः ।
 यदाननञ्चावलिहेनं सृक्किणी प्रवृत्तभोज्येऽपि तदान्नविघ्नकृत् ॥७२॥
 ग्रामस्य मध्ये यदि वा पुरस्य भपन्ति संहस्य मुहुर्मुहुर्ये ।
 ते क्लेशमाख्यन्ति तदीश्वरस्य श्वारण्यसंस्थो मृगवाट्टिचिन्त्यः ॥७३॥

दृक्षोपगःक्रोशति तोयपातः स्फादिन्द्रखीले सचिवस्व पीडा ।
 वायो गृहे सस्यभयं गृहान्तःपीडा पुरस्यैव च गोपुरस्ये ॥७४॥
 भयञ्च शय्यासु तदीश्वराणां याने भवन्तो भयदाश्च पञ्चाव ।
 अथापमव्या जनसन्निवेशे भयं भवन्तः कथयन्सरीणाम् ॥७५॥
 एकेनं प्रातः दिवमेन वस्यान्मासत्रयेणापि च केन चोक्तः ।
 श्वभिःशृगालाः सहशाःफलेन विशेषमेपामधुना भक्षये ॥७६॥
 पूर्वोदोच्योः शिवा शस्ता शान्ता सर्वत्र पूजिता ।
 धूमिताभिमुखी हन्ति स्वरदोप्ता दिगीश्वरान् ॥ ७७ ॥
 राजा कुमारो नेता च दूतःश्रेष्ठश्चरो द्विजः ।
 गजाध्यक्षश्च पूर्वार्धः क्षत्रियाद्यश्चतुर्दिशाः ॥ ७८ ॥
 पुरे सैन्येऽपसव्या च कष्टा मूर्ख्योन्मुखी शिवा ।
 अन्पमतिरुतां याम्ये सोदरामृतशंसिनी ॥ ७९ ॥
 वारुण्येभिरुता सैव शंसने सलिले मृतम् ।
 याहीखग्निभयं शास्ति टाटोर्ति मृतवोदका ।
 धिग्धिग्दुष्कृतमाचष्टे सज्जाला देशनाशिनी ॥ ८० ॥
 भेभेति भयमाचष्टे भोभो व्यापादमादिशेत् ।
 फलमां शपमानेन ग्राह्यञ्च परतो रुतम् ॥ ८१ ॥
 इति श्वगोमायुचरितोद्देश ॥

नक्षत्रचक्रं गृहगोलिकायाः शस्तं रुतादेशविधौ रुतज्ञैः ।
 चुच्छुन्दरी शब्दविधौ च भौमे वृत्पातजाते च ससीम्नि देशे ८२
 लोपाशिकायाः खलु किम्किसीतिरुतं विनान्यानिव वृद्धिदं स्यात्
 रुतानि सर्वाणि च सर्वदिक्षु नेष्टानि शिष्टैरिह सम्प्रतानि ॥८३॥

१ भन्ति । २ याम्या । ३ चोदिका । ४ माघपतमाणेण । ५ विनान्या ।

फलन्ति तिर्यग् चरिते नगहेप
 गृहाधिपस्याध्वनिचात्मनश्च ।
 प्रभोश्च दुर्गे नृपतेश्च सैन्ये
 सभास्वमाख्यस्य धेनान्वयाद्यैः ॥ ८४ ॥

इति तिर्यग्चरितादेशोनाम एकोनविंशोऽध्यायः ।

विंशोऽध्यायः ।

अथाग्निदग्धं परिपृच्छतःस्फुटं शुभाशुभं भस्मविलग्नतो नृणाम् ।
 ग्रहैःशरीरादिकभावसंस्थितैर्गताद्गमाद्याखिलकार्यगोचरम् ॥१॥
 संप्रेक्ष्यमाणस्त्ववसःशरीरी प्रसह्य देवेन शुभाशुभेन ।
 ज्योतिर्विदःसन्निधिमेति यस्मात् भस्मेऽप्यतो जन्मसमाःफलेषु ॥२॥
 सुखचरणगतावतीव रम्ये फलकुसुमदरुमशालिनि प्रदेशे ।
 जलवति धृतिगोमयाद्रफेणे भवति शुभं ध्रुवमेव पृच्छकस्य ॥३॥
 मद्गलद्रव्यानां दर्शनमाकर्णनं तथाहि लाभाः ।
 पृष्ट्वाचदरयुक्तः सिद्धिमभीष्टस्य विदधाति ॥ ४ ॥

अङ्गुष्ठकर्णवदनस्तनहस्तनासा
 कट्यंशपादतलगण्डाशिरांसि गुह्यम् ।
 ओष्ठं वचःस्पृशति वक्ति शुभानि यद्वा
 पृष्ट्वा तदा कलयति ध्रुवमर्थसिद्धिम् ॥ ५ ॥
 प्रोक्ताधातुःक्षोणिजश्चाष्णरश्मि
 मूलाख्याःस्युश्चन्द्रमस्तौम्यसौराः ।

जीवोऽभिख्यो 'दैत्यपूज्यो चरेदथो

यस्यांशे स्यादिन्दुजः सा तु योनिः ॥ ६ ॥

घातुर्मूलं भवति च तथा जीवदैत्येजराशौ

युग्मे वास्मिन् स्वयमपिच भवेदेतदेव प्रतीपम् ।

लग्ने योऽशः स खलु सुधिया गण्य एवं क्रमात् स्यात् ।

संक्षेपोऽयं नियतमुदितो विस्तरात् तदभेदः ॥ ७ ॥

जन्मसमयार्थफलतो यात्राकालोक्तिधिकरणबलवान् स्यात् ।

यात्राकालोक्ताश्च प्रश्नबलं दुर्बलमुपन्ति ॥ ८ ॥

एषां तु फलविरोधे विमृश्य सम्यग् बलावलान् स्वधिया ।

पौर्वापरयोः फलयोः याप्यत्वं वा फलैर्वाच्यम् ॥ ९ ॥

यात्रासमयाज्ञाने जन्माज्ञानेऽपि निर्दिशेत् प्रश्नात् ।

भावितफलं तज्ज्ञाने तदनुगमादेवं निर्देश्यम् ॥ १० ॥

अशुभे समुपनते सति अशुभो योगो शुभं निरां कुरुते ।

सुशुभे समुपनते सति सुशुभो योगोऽशुभं कुरुते ॥ ११ ॥

'राशिर्विलग्रगो यस्तु तत्कालाच्छायया हतः ।

सप्तो धृतावशेषन्तु गुणकैर्गुणयेत्ततः ॥ १२ ॥

षाण्मकृतिमन्वर्काद्विरदानलशूलिनः ।

सर्व्वेष्टृच्छासु गुणकाः सूर्यादीनामनुक्रमात् ॥ १३ ॥

पुनःसप्तविभक्तेऽस्मिन् यदि सौम्योदयो भवेत् ।

मण्डुस्तदाकार्य्यसिद्धिनेतुः पापग्रहोदये ॥ १४ ॥

एकसप्ततिसंभक्ते शेषे तद्गर्गशोधिते ।

तच्छुद्धिमेति यद्गर्गकालं यद्वसतो भवेत् ॥ १५ ॥

दिनान्यकार्योः शेषे पक्षाः शुक्राहिमतिवपोः ।

शुरोर्मासाः शनेर्वर्षान्धृतवः क्षविजन्मनः ॥ १६ ॥

वृद्धिश्चतुर्थभवनान्मदनात्रिवृत्ति
लंघाच्छ्रुतिः प्रसवनं दशमसितश्च ।
पृच्छाविलग्नसमये खचरैश्च वाच्यः

मासो ग्रहः हिबुकवेश्मनि तु प्रवासी ॥ १७ ॥

वृषतुलाघटकेशरिणः शुभैर्यदि भवन्ति नभःसुविलोकिताः ।
तनुभृतां कथयन्ति शुभं तथा बलभृतो यदि चोदयमिश्रिताः ॥ १८ ॥
नाशोनाथः पापदोर्हिनहीनौ सन्देहः स्यान्नापिमृत्युश्च मृत्यौ ।
व्याधैर्यद्वा सम्भृतस्योपशान्तिः स्थानं मासेस्वेष्टुमे शूरणाख्यम् ॥ १९ ॥
कन्या मेपो वृश्चिकः कर्कटोवा मध्यं व्योम्नः संश्रितः सौम्यदृष्टः ।
नष्टस्यार्थस्याशु नाशं विधत्ते रोगान् पृष्टः क्षिप्रमुत्पापयेच्च ॥ २० ॥
केन्द्रत्रिकोणोपगतैः शुभाख्यैः पापैस्तथा कण्टकरन्ध्रमुक्तैः ।
ब्रूयान्नराणामखिलार्थसिद्धिं विपर्ययताः स्यात्पुनरन्यथा तैः ॥ २१ ॥
शुभाश्चरायास्त्रिमदायखस्थै रवेक्षितास्ते शुभमङ्गणोर्ध्वम् ।
पापं त्रिधर्म्मोदयरन्ध्रधीषु काव्यार्थहानिः शुभदाः शुभास्तु ॥ २२ ॥
शुभाश्चरायास्त्रिधनेषु सिध्यै पापं पुनर्नेष्टफलं प्रदिष्टम् ।
नृराशयः कुम्भतुलानृत्युग्मकन्याः शुभन्तेषु वदेद्विलम्बे ॥ २३ ॥
स्थानदाश्चरणभोगदाश्शुभाः लग्नधीधनपुजोर्ध्वमानदः ।
नेष्टदाः स्युरशुभव्ययायगा लग्न इन्दुरशुभः सगोम्बरे ॥ २४ ॥
इन्दौ द्विपष्टत्रिमदायखस्थे जीवे सिते स्याच्छुभमङ्गणोऽर्थम् ।
पापास्त्रिधर्म्मोदयरन्ध्रधीषु काव्यार्थहानिः शुभदाः शुभास्तु ॥ २५ ॥
उदयगशशिनः सुतमाक्षयते हिमरुचिर्यदि वा खचरोऽशुभः ।
विजयभूरिधनाग्निमिहादिशेनच शुभं पुनरत्र भविष्यति ॥ २६ ॥
सितरुचिं हिमगोरथवा सुतं यदि विलग्नगतं भृगुनन्दनः ।
समवलोकयति त्रियमुत्तमां श्रियमसौ लभते नियत सदा ॥ २७ ॥

पीयूषांशी पापयुक्ते सिते वा स्त्रीभिः सार्द्धं विग्रहः कीर्त्तनीयः ।
 पार्ष्ण्यस्मान्मन्मथस्थानपातै रैरेवान्बुस्थानगैर्वासिवाच्यः ॥२८॥
 उदये यदि क्षितिमुते भृगुज प्रविलोकयेद्गान्तायाः कलहम् ।
 कथयेदथार्कितनयस्य वदेद्वृत्ते तथा सपदि गर्भहतिः ॥ २९ ॥
 अरुणं विलोकयति केन्द्रगतस्तपनात्मजो भवति चौरभयम् ।
 विपदङ्गणाभिरथवा कलहः सुमहान् प्रजायत इति प्रवेदत् ॥३०॥
 नाशोऽर्थस्य व्याधयो भीतिरुग्रा पश्यत्युष्णज्योतिसंभानुपुत्रः ।
 लग्नस्थे वा पङ्कजानामधीशे निःसन्देहं वाच्यमेतत् समग्रम् ॥३१॥
 मैत्रीकार्यं वृद्धिमर्थं जय वा मित्रक्षेत्रं वीक्ष्यमाणः करोति ।
 निःसन्देहं खेचरः पृच्छकस्य व्याचष्टे च प्रायशो नष्टलाभम् ॥३२॥
 गुरुसितौ यदि युग्ममधिष्ठितौ क्षितिमुतस्तु नभस्युदये बुधः ।
 विजयराज्यधनानि यथास्थितिं नियतमेव तदा लभते नरः ॥३३॥
 यदि पृच्छतो भवति लग्नगतस्त्रिदशार्क्षितो दिनपतिर्दशमे ।
 लभते तदा विजयराज्यधनान्यधिकान्यसौ निखिलमन्यदापि ३४
 उदयास्तमयोः स्थितयोः शुभयोस्तहजाम्बरवर्तिभिरप्यशुभैः ।
 प्रणमन्स्तरयो लभते च तथा बहुसारमथार्थचयं पुरुषः ॥ ३५ ॥
 उद्यच्छन्त यद्यनुष्णाशुमूर्ति पापः पश्येन्मध्यवर्त्यम्बरस्य ।
 स्थानभ्रशं मृत्युमर्थप्रणाश पुसास्त्रिवातं कमुग्र विधत्ते ॥ ३६ ॥
 पृष्ठोदये स्याद्यदिधर्मस्यः पापो भवेदात्मजसंस्थितो वा ।
 नाशस्तमक्षिममिहास्ति नून मितोपसर्पेति वदेत् तदाशु ॥३७॥
 द्वादशे यदि भवन्ति विलग्राब्जाभधात्रि यदि वा मुरसौम्याः ।
 कार्यव्यातमपिलार्थविनाश भ्रशमस्य वितरन्ति तदानीम् ॥३८॥
 हिवुकगः कुरुते धनसक्षय धनगतो विदधाति च बन्धनम् ।
 रुजामिहव करोत्यशुभग्रहो व्ययविलग्नगतो मरणं नृणाम् ॥३९॥

दिनकरोभयमर्कमुतो रुजं क्षितिमुतो विदधासभिधातनम् ।
 विकलता मरण यदि वा नृणामुशनसः कुरुते शशलाञ्छनः ॥४०॥
 पश्यसेकश्चेच्छुभश्च स्वमुच्च लग्नमाप्तं खेचर प्रश्नकाले ।
 स्थानैश्वर्यार्थोच्चयो मानवृद्धिर्वाच्यः निःसन्देहमेवाततज्ञैः ॥४१॥
 यदि विलग्नगमुच्चगतग्रहः समवलोकयति ग्रहमुच्चगम् ।
 भवति तत् समये समुपेयुषः सपदि राज्यमिति प्रवेदतदा ॥४२॥
 आरोग्यस्य प्राप्तिमर्थस्य लाभ वादोज्जित्वं सङ्गमत्वं म्रियेण ।
 सौम्याःकेन्द्रस्थायिनःखेचरेन्द्राःकुर्वन्त्यन्ये त्वन्यथा सर्वमेतत् ४३
 इति शुभाशुभादेशः ॥

पापैः सुतारातिगतैर्नभोगैर्निवर्त्तते मार्गत एव शत्रुः ।
 चतुर्थवेश्मोपगतैः पुनस्तैः प्राप्तोऽप्यरातिर्भजते निवृत्तिम् ॥४४॥
 क्षितिमुतो यदि वा रविनन्दनःमुखगतःकमलिन्यधिपोऽथवा ।
 रिपुबल न समेति तदाबुधः त्रिदशपूज्यसितैः पुनरन्यथा ॥४५॥
 स्थिरगते शशभृत्युदये चरे भवति नागमनं विशतो यदा ।
 नियतमागममस्य तदा वदेदिति विपर्ययतस्तु विपर्ययः ॥४६॥
 व्ययत्रिषञ्चद्विषडेकर्त्तिनो भवन्ति लग्नादशुभग्रहाः यदि ।
 तदा समागच्छति विद्विषाम्बल चतुर्थराशौ न तदागम विदुः ४७
 स्थिरमिश्रेऽथवा लग्ने शीतभानौ द्विसश्रये ।
 सुदूरमागतेप्यस्मिन्नरातिर्विनिवर्त्तते ॥ ४८ ॥
 रिपुश्चरे चन्द्रमसि द्विसश्रये विलग्नगे वार्द्धमितो निवर्त्तते ।
 द्विधाभवसागमनं विर्यये पराजयःकूराविलोकिते पुन ॥ ४९ ॥
 चतुर्थवेश्मोपगतौ यदार्कमन्दौ तदाभ्येति न वैरिचक्रम् ।
 इन्दुज्ञशुक्रा हिबुके यदि स्युः सदाऽपि तस्यागममामनन्ति ॥५०॥

मेपवाजिष्टपकेशरिणश्चेल्लग्रगाःमुखगता यदि वा स्युः ।
 खेचरैर्विरहिताःसहिता वा विद्विषो हि दधते विनिवर्त्तिम् ॥५१॥
 स्थिरराशिगतो विलग्रगः शनिरिज्योऽथ तदा रिपुगःस्थिरः ।
 सदयर्क्षगतामरार्तचक्षरराशौ द्विपतस्तदागमः ॥ ५२ ॥
 गुरुद्वितीये यदि वा तृतीये धाम्नि स्थितश्चेद्भृगुनन्दनो वा ।
 क्षिप्तं तदायाति बलं रिपूणां तथा भवासी गृहमेति चाथ ॥५३॥

लग्नाद्राशौ चन्द्रमा यावति स्यात्
 तावोद्भवा वासरैरागमो वै ।
 लग्नस्येन्दोरन्तरे खेचरश्चेज्
 जायेतान्यो नैव तद्वाच्यमेवम् ॥ ५४ ॥

इति सप्तलागमादेशः ।

—:०:—

अर्काकजशामुरपूजितानां चरोदयस्यो यदि कोश्वदेकः ।
 गमन्तदाक्षिप्रमुदाहरन्ति वक्रोपयातैर्विपरीतमेभिः ॥५५॥
 चरविलग्रतःशशिजोऽथवा सुरगुरुस्तपनोऽथासितोऽथवा ।
 गमनकृत्कथितो विनिवृत्तिदः पुनरसौ स्थिरलग्नगतःपथि॥५६
 गमनागमने च पृच्छतः स्थिरलग्ने गुरुसौरिवीक्षिते ।
 चरखेचरवीक्षिते पुनश्चरलग्नेद्रयमाथ निर्दिशेत् ॥ ५७ ॥
 स्थिरःसमग्रोत्तमवीर्ययुक्तो विलग्रगो वेशमनि यत्र खेटः ।
 तत्तुल्यसङ्ख्यापमिथैर्निवृत्ति रुक्तामयातुलियमेन मासे॥५८॥
 काल एव विनिर्देश्यश्चरांशकगते ग्रहे ।
 स्थिरेऽन्त्यात्मकभागस्ये क्रमाद्द्वित्रिगुणाः स्मृताः ॥ ५९ ॥
 यदा पियासतो लग्ने छमरस्थानपतिग्रहेः ।
 वक्रं विधत्ते तंकालमावर्त्तैरपरे जगुः ॥ ६० ॥

तिर्यग्ग्राशिर्पदा लग्नाद् द्वितीयः स्याच्छुभान्वितः ।
तृतीये यदि वा ब्रूयात्तिरश्चां गमनं तदा ॥ ६१ ॥

इति समागमादेशः ।

—०—

लग्नात् सुतार्थसहजेषु गतैर्गतानां
दूरम्भट्तिमथवागममादिशन्ति ।
सौम्यैः पुनश्च समवाप्तिमरिस्थितैर्वा
लग्नागमं भृगुसुतामरपूजिताभ्याम् ॥ ६२ ॥

घनसहजगतौ सितामरेढ्यौ कथयत्यागमनं प्रवासि पुंसाम् ।
सुखभवनगतौ विमोचनत्वं श्रुतिरिति नृणां कुरुते गृहप्रवेशम् ६३
जामित्रवर्त्तिन्यथवारिसंस्थे नभश्चरे केन्द्रगते च जीवे ।
प्रवासिनामागतिरत्र वाच्या त्रिकोणभाजीन्दुसुते सिते वा ॥ ६४ ॥
अष्टमे हरिणलक्ष्मणि लग्नात् कण्टकैरपि च पापविमुक्तैः ।
प्रोपितः सुखमुपेत्य सौम्ये स्यान्गृहान्भजति लाभसमेतः ॥ ६५ ॥
दुश्चिक्क्यस्यैः केन्द्रपटोपगैर्वा पापैः पापालोकिते पृथग्रे ।
सौम्यैर्दृष्टे बन्धनस्थान्मृतान् वा नष्टान्भ्रष्टाघातितान् वा वदेचान्
लग्नान्मन्दः पापयुग्धर्मसंस्थः सौम्यैर्मुक्तः स्याद्यदा नैक्षितश्च ।
देशेऽन्यास्मिन् रोगयुक्तस्तदानीम् ब्रूयान्मृत्युस्थानगे मृत्युमस्य
विलग्नतो यावतिकेतनेग्रहः समागता द्वादश तेन राशयः ।
दिनानि तावन्ति वदेदिहागतो निवर्षते षक्रमुपागतैर्ग्रहैः ॥ ६६ ॥

इति प्रोपितसमागमादेशः ।

—०००—

शनीन्दुभीषा यदि लाभवर्त्तिनस्ततोभृगुः सूर्य्यबुधौ त्रिवन्धुगौ ।
गुरुःसुते स्याद्यदिविद्विषस्तदा विजित्य सिद्धार्थमुपैति मन्दिरम् ६७

लग्नस्थिते सुरगुरौ पष्टे वा शीतरोचिसि ।
 दशमे वसुधाधानि मष्टुः सिद्धिरनुत्तरा ॥ ६८ ॥
 सिद्धिः स्याल्लग्नगे जीवे पष्टे शुकेऽष्टमे रवौ ।
 सचिवाप्तिगुरौ लाभे कर्मनिष्कार्कपुत्रयोः ॥ ६९ ॥
 विदधाति शुभाय यासितांशुभस्त्रेचरलग्नसंस्थितैः ।
 अशुभैरशुभं महर्षयः स्थिरलग्नेऽप्यशुभम्प्रचक्षते ॥ ७० ॥
 भङ्गः शनीन्दुभौमेपु धर्मधीलग्नवर्षात्तपु ।
 मृत्युः स्यादुदये भौमे द्रष्टृयोश्चन्द्रमन्दयोः ॥ ७१ ॥
 मृत्यु मृत्युगयोर्मन्दभौमयोर्ल्लग्नगे रवौ ।
 रवीन्दोस्तद्वदेवायं दुश्चिक्वनिधनस्थयोः ॥ ७२ ॥
 मष्टुर्नाश स्मरस्थैश्च रवीन्दुवसुधात्मजैः ।
 क्षुन्मारश्चारिष्टद्धिश्च विलग्नो भृगुभौमयोः ॥ ७३ ॥
 लग्नो कुजेन्दोः पष्टे च शशाङ्कसुतशुक्रयोः ।
 वधः स्यान्मन्विणः सूर्ये निधनस्थानवर्षात्तनि ॥ ७४ ॥
 मष्टुः सुतवधः पापे विलग्नोऽप्यमोपगैः ।
 भङ्गः स्याल्लग्नगे भौमे सेन्दौ मेन्दावलोकिते ॥ ७५ ॥

इति यात्रादेशः ।

—०००—

दशमोदयस्मरगृहोपगाः शुभाः नगराधिपस्य विजयप्रदाः स्मृताः ।
 नवमे जयाप गुरुशुक्रचन्द्रजाः कुजभानुजावोपि च भङ्गदौ स्मृतौ ७६
 क्रूरे विलग्नोपगते तृतीये चन्द्रात्मजे तिग्मकरे चतुर्थे ।
 युद्धं भवत्येव महीपतीनां पौरस्तु यस्तत्र विनाशमेति ॥ ७७ ॥
 मनुष्यराशाबुदये चरे च क्रूरी भवेता यदि स्त्रेचरेन्दौ ।
 यातुर्नरस्याशु तदा विनाश मौम्यग्रहेष्वेव मुपन्ति सिद्धिम् ॥ ७८ ॥

अनिमिषालिकुलीरपटे यदि स्थितिकृतोम्बुनिविद्विषकस्तदा ।
 निगदितःस्फुटमेव पराजयः स्मृतमपक्रमणञ्चतुरङ्गिभिः ॥८२॥
 लभे लाभे कर्मणि द्वादशे वा यथेकोऽपि स्याद्ग्रहःक्रूरसंज्ञः ।
 यायी, हन्यात्तत्पुरसंघमीषु क्रूरो नस्यात्तस्य नाशं तदाहुः ॥८३॥
 लग्नतो ऽभिमुखतश्च खगेन्द्रो जायते दशमभे यदि पापः ।
 हन्ति तन्नगरमाशु तदानीं विद्विषान्तरपतिर्धिजिगीषुः ॥ ८४ ॥
 उदयतो यदि लाभगतो भृगुर्गुरुरयोष्णकरोऽथबुधोऽथवा ।
 नगरभर्तुरसौ कुरुते तदा विजयमम्बरगस्तु परिस्रयम् ॥ ८५ ॥
 उदयगैर्यदि वा स्मरवार्त्ताभिर्दशमराशिगतैरथवा शुभैः ।
 विजय एव तदा पुरशासितुर्भवतियायिनृपस्य पराजयः ॥८६॥
 इन्दोर्भानि नवादितो नवरवेरन्यानि चत्वारि भा
 न्यञ्जस्यैव तु पञ्चकं परमतो भानोरिमौ चन्द्रभे ।
 स्यातां योऽत्र जयोर्कभे स्थितजयःस्यान्योऽन्यभागस्थयोः
 युद्ध्वा साम्यगतिस्वर्भे स्थितिजुषो नैवास्तियुद्धक्रिया ८७
 रैस्त्यात्व जगतं सामग्रीते साङ्गैर्विवर्द्धिताम् ।
 तामाञ्जल्लो हुताहत्वा वर्गे स्वकडमादिषु ॥ ८८ ॥
 केतुर्धूमश्च सिंहश्च वृषभश्च खरो गजः ।
 काकश्चेतिक्रमाद्विद्यादेकाद्यैःशेषितेरिह ॥ ८९ ॥
 काकाश्च खरधूर्येह सिंहकेतुसिखिध्वजैः ।
 उद्धोर्ध्वलिभिःशिष्टैर्वर्गैर्विद्याद्वलावलम् ॥ ९० ॥
 नवाधो द्विगुणस्त्रिघ्नः सर्वदीर्घाश्चकादयः ॥
 सप्तावांश्च द्विगुणाःसर्वे पूर्यन्तेऽर्धैस्तदूर्ध्वतः ॥
 हत्वा दिनानां शिष्टानां वैषम्याधिकृतो जयः ॥ ९१ ॥
 दुष्टा सूर्यस्यिता तारा ततस्त्रिभिर्विभागतः ।
 दुष्टाःशुभाश्च विज्ञेया स्ताराःसाभिजितःक्रमात् ॥ ९२ ॥

१ यद्यमिष्ट । २ स्थितजुस्तोः । ३ सर्वपुस्तकेषुप्येवम् । ४ नामज्ञ-
 लोदुना कुत्रचित् । ५ काकश्च ।

तारकाश्चन्द्रजन्मज्ञाद् गङ्गातल बलाम्बुना ।

विभष्या द्विचतुः षष्ठा दृष्टास्तारागणाः स्मृताः ॥ ९३ ॥

कण्टको विष्णुरवा च नेत्रं कारण्डकः शिवः ।

सारसश्च भगः केकी सद्यो नन्दादिगा अमी ॥ ९४ ॥

भाग्याम्याप्योत्तरान्तस्था कण्टकाद्यं क्रमादिमे ।

स्वतिथौ मथमोयामाश्रयोऽन्येषां परे क्रमात् ॥ ९५ ॥

आवृत्तबालकुमारराजदृढमृताश्च ते ।

तेषां क्रियागणोयानं बोधः सुप्तिमृतिः क्रमात् ॥ ९६ ॥

भोक्तुः स्थितैपुनर्भुक्ते क्रमादृष्टं शुभाशुभम् ।

॥ त्रीण्यास्ये द्वौ दशोः कण्ठे चत्वारि त्रीणि बाहयोः ॥ ९७ ॥

एकं द्विपार्श्वे चत्वारि पादयोर्भानि जन्मतः ।

रस्तेव ज्यास्थितं गात्रं प्रायस्तत्रायुधम्पतेव ॥ ९८ ॥

श्येनमार्ज्जारसिंहश्च भुजङ्गाखुद्विपाः शशः ।

बले प्रागादि विन्यस्य वर्गाष्टकमिति क्रमात् ॥ ९९ ॥

यामार्द्धं सञ्चरन्त्येते प्रागारम्भात्मदक्षिणम् ।

स्वपराद्यक्षरं ज्ञात्वा कालेतर्क्यादि विग्रहम् ।

मिथो बलाबलज्ञानाद् युक्तियुक्तो विधिः स्मृतः ॥ १०० ॥

त्रयो दण्डास्त्रिशूलप्रास्त्रिर्व्यग्नपददण्डसंयुताः ।

द्वौ द्वौ द्विपार्श्वयोर्विन्दु मध्यदण्डास्त्रिशूलवान् ॥ १०१ ॥

मूर्ध्नि मध्यमशूलाग्रे विन्यसेद्भानुतारकाम् ।

ततः साभिजितस्तारा वामेनैव निवेशयेत् ॥ १०२ ॥

मध्यशूले त्रिजन्मर्षं पतितं मरणावहम् ।

सतिदं शेषशूलेषु तिर्प्यक्षम्य बलप्रदम् ।

जयावहः स्याद्विन्दुस्थं पश्चाच्छूलेषु भङ्गदम् ॥ १०३ ॥

इति विजयादेशः ।

उदये नरराशिगाः शुभा यदि वायव्ययन्वर्त्तिनस्तदा ।
मवेदन्तृपसिद्धिमुर्ध्वतः द्वितनुस्थैरशुभैश्चिरोचिताम् ॥१०४॥

सौम्याःसौम्यालोकिताः केन्द्रयाताः

पुलग्रस्थाः प्रीतिमुत्पादयन्ति ।

पापाः पापैर्वीक्षिताः खेचरेन्द्राः

तेष्वेव स्युः तत्समुच्छन्ति हेते ॥ १०५ ॥

ददाति वित्तं विजयी यदि स्यात् क्रूरस्मरक्षेत्रगतः खगेन्द्रः ।

क्रूरे विलग्नोपगते कृतोऽपि क्षितीशयोर्भेदमुपैति सन्धिः ॥१०६॥

सन्धानमापोलिकमभाजिसौम्ये शुभेऽथ लग्ने शुभवीक्षिते च ।

विनैव सन्देहमयुत्र योगे महीपतीनामिति कीर्त्तयन्ति ॥१०७॥

इति सन्धानादेशः ।

लग्नाद्द्वितीये यदि वाष्टमर्क्षे

पापापदम् विभ्रति सप्तमे वा ।

तेदा दिशेदाश्रयणीयनाशं

प्राणप्रयाणं यदि वापि दद्यात् ॥१०८॥

अर्थच्छेदो वित्तगैस्तस्य पापैर्जामित्रस्यैर्विभ्रमं कीर्त्तयन्ति ।

रन्ध्रस्थानस्थायिभिः स्वव्यसृत्त्वं तस्मादेतद्वर्जयेद्यत्रतोऽर्थी १०९

द्वितीयसप्ताष्टमगैर्विलग्नच्छुभैर्भवसाश्रयणीय एव ।

आरोग्यमर्थस्मृत्तसम्पदश्च प्रीतिस्ववाटेव तयोर्नृपसोः ॥११०॥

इत्याश्रयणीयादेशः ।

अञ्जनायतनयश्च दृकाणे सर्पेष्टिततनावथ लग्ने ।

चन्द्रमौरसाहितेऽथ विलग्नं बन्धनं नियतमतः कथयन्ति ॥१११॥

पापाक्षेत्रं संश्रिते बर्मजायाधीरन्त्राम्नुस्थानगे सूर्य्यपुत्रे ।
 क्रूरदृष्टे खेचरैरस्तिबन्धः क्षिप्रं पुंसस्तद्विदा वाच्यमेतत् ॥११२॥
 लग्ने चरे स्यादीचेरण मोक्षः स्थिरेप्यश्चावस्तिपरश्चिरेण ।
 द्विदेहवर्त्तन्यहिमाशुपुत्रे कालेनसः स्यात् खलु मध्यमेन ॥११३॥

इति बन्धनमोक्षादेशः ।

—०००—

सौम्ये सौम्यालोकिते खेचरेन्द्रे
 जायालग्नच्छिद्रधिस्थानसंस्थे ।
 प्रालेयाशौ षट्दशायत्रिसंस्थे
 रोगव्यापत्पीडितानां शुभं स्यात् ॥ ११४ ॥
 उपचयोपगते हिमगौ शुभे
 नवमपञ्चमकेन्द्रधनस्थिते ।
 शुभविलोकनभे यदि चोदये
 भवति रोगयुतोऽपि सुखी नरः ॥ ११५ ॥

पूर्णः शशाङ्को यदि लग्नवर्ती विलोक्यते चित्रशिखाण्डिजेन ।
 शुक्रामरेढ्यावपि केन्द्रगौचेवपीडादितः स्यात् सुखितस्तदानीम् ॥११६॥
 लग्नस्थो वा नैधनस्थानगो वा पापः प्रष्टुर्लाभिवेद्यस्थितो वा ।
 व्याध्युद्वेदं निर्दिशेद्दर्त्तमान यद्वा दुःख स्याद्विकष्टं प्रयातम् ॥११७॥
 स्वभवनोदयगः कुरुते रुजं मरणकृन्निधनं मदनेऽथवा ।
 कलिकरुः खलु पृच्छकलग्नगो व्ययकरश्च पुनर्व्ययवेद्यगः ॥११८॥
 यदि विलग्नगत शशिपुत्रक शशधरं यदि बोदयमागतम् ।
 समवलोकयतीह शुभेतरौ नियतमेव तदा रुजमादिशेत् ॥११९॥
 पृष्टोदये लग्नगते यदि स्युः क्रूराश्चतुर्थस्मरलग्नभाजः ।
 निशाकरो रन्ध्रगतस्तदानीं रोगादितं प्राणविनाशमेति ॥१२०॥

शुद्धकोलवेदनाभुजगेन्द्रवेष्टितो यदि भवन्ति दृकाणम् ।
 क्रूरतां परिगते सितस्वपौरन्ध्रमाजि मरणं कथयन्ति ॥१२१॥
 मरणमाशु करोत्यशुभैः कृता धुरधुराचतुरस्रमाघाष्टिताः ।
 बलयुतैस्तु शुभैरवलोकिते शशिनि गात्रिमयां कुरुते रुजां ॥१२२॥
 सौम्यैर्दृष्टः सूनुरम्भोजवन्धोर्यंराशिश्चारितोऽमौ हिनस्ति ।
 हुतिकूरालोकितस्तस्य प्राणान् क्षिप्रं रोगी दैवरोगंविनैव १२३

लग्ने लाभे पञ्चमे सप्तमर्क्षे

शत्रौ धर्म्ये कर्म्ये विक्रमे च ।

सौम्यारोगञ्चाशु कुर्युर्निवृत्तिम्

पापाः पुंसः पञ्चतामानयन्ति ॥ १२४ ॥

यदा जन्मगतश्चन्द्रो भानुस्तप्तमराशिगः ।

पौष्णकालः सविज्ञेयस्तदा स्वासं परीक्षयेत् ॥ १२५ ॥

पादार्द्धदिनहोरात्राप्यके नाढ्यास्तोऽनिलाः ।

नामभारमियोज्ञेयः समासं जीवयेत् क्रमात् ॥ १२६ ॥

द्वित्रिचतुर्दिनादष्टं पञ्चतुर्वत्सरस्तथा ।

मौननात् तु सुखी नारी स्मरचौरसुरादिना ॥ १२७ ॥

त्रिचत्तर पद त्रिचतुरद्वयेकमासश्च जीवयेत् ।

तिथिकाष्टाशरद्वयेकं दिने जीवेत्ततोऽधिके ।

आयुः कल्पेऽनुक्तेषु कल्प्ये त्रैराशिकं क्रमात् ॥ १२८ ॥

वीक्ष्यारनिमसः स्वच्छायां पश्येन्नर्मलमम्बरम् ।

स्वच्छाया दृश्यते स्वेता पापघ्ना तमनुकारिणी ॥ १२९ ॥

समेच्छिरो गुजाकण्ठेदेहाद्धिन्नीद्वयैर्विना ।

पञ्चकव्येकमासार्द्धदशपञ्चदिनान्मृतिः ॥ १३० ॥

१ हन्तिमूरालोकितस्तस्य तस्य प्राणान् क्षिप्रं रोगिणो रोगिणो वा । २ चतुर्थितसरान्तया । ३ माणप्येकः ।

काकारुणकपोतादिर्यमाराहति निर्भयम् ।

सलिले चक्रचापं वा यः पश्येन्न स जीवति ॥ १३१ ॥

ऊर्ध्वार्द्धश्चक्षुषोभङ्गं मर्दे न्यत्र न दृश्यते ।

ज्योतिश्चेत्पट्टविके द्वयेकमासिकं तस्य जीवितम् ॥ १३२ ॥

दर्पणे वा जले रूपं विकृतं यत्समीक्ष्यते ।

यस्याङ्गं शवगन्धं वा मासार्द्धं तस्य जीवितम् ॥ १३३ ॥

कर्णौष्ठौ चलितस्थाना यस्य वक्त्रा च नासिका ।

कृष्णजिह्वा चलो मेरुः पट्टसप्ताहं स जीवति ॥ १३४ ॥

जिह्वाग्रं दृष्टपूर्वं यो न पश्येत् सः त्रिसंश्रिकः ।

रुद्धश्च वाः कर्णघोषं न श्रवन्नाशु गच्छति ॥ १३५ ॥

द्विधाप्लवे जले दीपशान्तेर्निगन्धतस्तथा ।

अद्गुण्णुल्फयोर्मध्ये मणिवन्धध्वजादिषु ।

वायोरस्फुरणं मृत्युः प्रांशुवर्षाच्च पृष्ठतः ॥ १३६ ॥

द्विधा वा दृश्यते दीपो ज्वालायार्धस्तथापि वा ।

यस्यैव प्रतिभागः स्यात् तस्य मृत्युः पुरः स्थितः ॥ १३७ ॥

पट्टत्रयद्वयेकमासार्द्धमासपञ्चाहजीवितः ।

नष्टम्पूर्वार्द्धादिद्वयञ्च छिद्रितं धूमसंकुलम् ॥ १३८ ॥

भाति बिम्बं क्रमाद्गानो रायुर्नात्वैव चात्मनः ।

दानं क्षेत्रप्रवेशादि कुर्यात्सकर्मधीधनः ॥ १३९ ॥

इति जीवोपद्रवादेशः ।

सितेन्दुयुक्तेषु तदीक्षितेषु वा कुलीरगौ तौलिषु जायते नृणाम् ।

कुमारिकालाभ इति प्रवक्ष्यते परासराद्याः प्रथमे महर्षयः ॥ १४० ॥

१ मर्देन्यत्र निर्दिश्यते ॥ २ द्रष्ट ॥ ३ लिङ्गाप्लवे । जिह्वाप्लवे ।
४ स्थिताः ॥

युग्मर्षगोदानवराजपूज्यः सुधामयुखो द्विपदाङ्गनांशः ।
 वीर्यान्वितो लग्नमवेक्ष्यमाणो कुमारिकालाभकरःप्रदिष्टः १४१
 लग्ने यादे स्याद्युवतिस्त्रिभागस्तत्रापि वा स्याद्यदि योपितांशः ।
 दृष्टः सितेनामृतरोचिषा च भवेत्तदासौ वनिताप्तिकारी ॥१४२॥
 जामित्रवित्तापगतो विधत्ते दृष्टःशशाङ्कः सुरपूजितेन ।
 स्त्रीलाभमिष्टं सादितोऽथ पापैर्दृष्टोऽथवा तैस्तमसो निहन्ति १४२
 केन्द्रत्रिकोणोपगताःसमर्ष शुभाश्च सौम्याःभविलोकयन्ति ।
 यदा तदासौ लभते सरूपां जायां विरूपामापि पापधिष्णैः१४४
 स्त्रीराशिस्थग्रहा लग्ने स्थिरयोपिद्वाद्वांशकाः ।
 पश्यन्तः कन्यकालाभकारिणःस्युरशंसयम् ॥ १४५ ॥
 वरलाभोऽपि कन्यानामेवं स्यादितिमूरयः ।
 परं नराद्भद्रेष्काणैः पुमांसःपुंगवैरपि ॥ १४६ ॥
 लग्नतो रिमदधीसहजायेष्विन्दुरर्कगुरुभूसुतदृष्टः ।
 'स्यात् करग्रहकरो वनितानां केन्द्रधर्ममुतभेष्वय सौम्यः १४७
 इति कन्यावरलाभादेशः ।

वृषकेशरिकन्यकालिनः सुतयामाश्रयिणो भवन्ति चेत् ।
 उदयाच्छशिनो सितोऽथवा तेनयाल्पत्वमुपैति पृच्छकः ॥१४८॥
 शुक्रार्केन्दुसोणिजे स्वांशकस्थे
 लग्नस्थे वापत्यगे वा सुरेदये ।
 मण्डुर्निःसन्देहमाहुस्तदानीं
 स्वापत्यत्वं काश्यपाद्याःसुनीन्द्राः ॥ १४९ ॥
 पुत्रस्यानाधीश्वरो यावता स्वां
 कालेनाशाम्माप्नुयात् खचरेन्द्रः ।

। तावानस्थिन् कीर्तितो गर्भवृतेः

कालःस्त्रीणा मदनशास्त्रार्थविद्भिः ॥ १५० ॥

इति गर्भसंभवादेशः ।

लग्नार्कसुर्विन्दुभिरोजराशौ नराशके सुप्रबले नृजन्म ।

सौम्याशयुक्ते यदि कन्यकाना जन्म मदिष्ट मुनिभिःपुराणैः ॥ १५१ ॥

विषमे जीवतिग्माशू स्याता पुरुषजन्मदौ ।

युगे सितेन्दुभौमार्काः कन्यकोत्पत्तिदायिनः ॥ १५२ ॥

विषमोपगते विलग्ननाथे रावेपुत्रे मृतजन्म निर्दिशेत् ।

समवर्तिनि तत्र कन्यकाना मसत्र गर्गमुखाःपुनर्वैदुस्ते ॥ १५३ ॥

स्यात्पुर्वगे लग्नगे वीर्ययुक्ते

मूतिः पुतः पुग्रहालोकिते च ।

युगेनाय्या स्त्रीग्रहालोकभाजी

मोपेते तु स्त्रीभवेद्गर्भयुक्ता ॥ १५४ ॥

सौम्योपेतः सौम्यदृष्टाष्ट

स्थायी नाथः पञ्जाना यदि स्यात् ।

तस्मादेशादन्यदेशे तदानीं

माप्नो वाच्यः मदनकालेऽस्य तातः ॥ १५५ ॥

इति पुत्रस्त्रीजन्मादेशः ॥

चन्द्रार्कयोःस्मरगृहोपगतौ सितार्की

लग्नात् सुखाष्टमगतौ यदि वा भवेताम् ।

यद्द्वितीयसहजोपगताविमोस्ता

स्यात्माष्टापि प्रबल एव तदाम्बुपातः ॥ १५६ ॥

जलराशिगते शुभग्रहे सितपक्षेऽर्थतृतीयकेन्द्रगे ।

जलराशिगतेऽथवाशशिन्युदयस्थे ध्रुवमादिशेज्जलम् ॥१५७॥

पृच्छाकाले वित्तदुश्चिकायोश्चे

देकोराशिर्जायते तोयसंज्ञा ।

यद्वा तिष्ठेत्तत्र तोयग्रहश्चे

न्निःसंदिग्ध तोयपातस्तदा स्यात् ॥ १५८ ॥

कुम्भमीनमकराः जलसंज्ञाः कर्कटश्चिकतुलावृषापाः ।

सिंहमेपमिथुनममदाख्या राशयोनिगदितामृत्वजलाख्याः ॥१५९॥

शुष्काः कुजार्कराविजा भृगुनन्दनश्च

शीतशुक्तिश्च कथितौ जलसश्रयो द्वौ ।

स्यादाश्रयस्य वशतः शितरास्मिजन्मा-

तद्वत्यतिश्च वचसामपरे यथोक्ताः ॥ १६० ॥

राशीश्वरोत्ये यदि विक्रमे वा शुभेन युक्तो गमने चरेण ।

तदा नदीपूरतरस्य सप्तविंशे दिने स्यात् सलिलस्य पातः ॥१६१॥

जलवत्यजलेन संयुते पयसोर्वागपतनं विनिर्दिशेत् ।

उपरीरितमन्यथा पुनर्वहृतोयं जलसञ्चये विदुः ॥ १६२ ॥

शशभृतो दिशि वज्रभृतोऽपि वा मधुरवाग्यलिभुग्यादि वाशते ।

समाभिपृच्छति देहभृति ध्रुवं निपतनं सलिलस्य तदा दिशेत् ॥१६३॥

वर्षा मन्त्रे मातृपीन्दुर्जलर्से शुक्ले पक्षे लग्नः केन्द्रगो वा ।

सौम्यैर्दृष्टो भूरितोयं विमुञ्चत्यल्पं पापैश्चन्द्रवद्भार्गवोऽपि ॥१६४॥

शुभेक्षितः प्रावृषि शीतरश्मिभृगोः सुताव सप्तपराशिवर्त्ता ।

यदार्कपुत्राश्रयपञ्चमस्थः स्मरस्थितोवापि जलागमाय ॥१६५॥

नदीतीरे कूपे सरसिसरसे पल्लवतटे

समभ्यर्च्य ज्योतिर्विदमवनिदेशेऽथ हरति ।

यदा पृच्छेत् पृष्टा जललुलितपा निःस्पृशति वा
 यदा सान्द्र सद्यः प्रकिरति तदाम्भो जलधरः ॥ १६६ ॥
 सोयासन्नस्तोषकाश्रयोन्मुखो वा
 शृष्टा चेत्स्याच्छस मश्रोऽम्बुसंज्ञाम् ।
 तोयार्थानां मश्रुकाले श्रुतिर्वा

यस्मिन् वाच्य तत्र निर्देश्यमम्भः ॥ १६७ ॥

भानोःष्टुद्धस्फुटे चन्द्रभागालोकमुपक्षिपेत् ।

मण्डलात्तं समुद्रस्य शिष्टं वायुस्फुटं वदेत् ॥ १६८ ॥

पदेन्दुस्फुटतुल्यासौ तत्र जीवशराहवः ।

यदि च स्पुस्तदालोके वातचक्रं विजृम्भते ॥ १६९ ॥

गतचैत्रादिकान्मासान् दिनीकृत्य तिथिं क्षिपेत् ।

चतुो नोविभृतांस्ताराः स्थितं भवति लिप्तिका ॥ १७० ॥

तत्र ग्रहाणां सर्वेषां क्षिपेच्छुद्धस्फुटानपि ।

अथ पिण्डस्फुटो नाम भानुस्थानादिमो भवेत् ॥ १७१ ॥

विशोध्य मण्डलाच्चञ्च स्थितं विद्युत्स्फुटो भवेत् ।

क्षिप्त्वात्र ग्रामचटकं तच्च चक्रेण सादयेत् ॥ १७२ ॥

ततश्चन्द्रस्फुटःशोध्यः शेषो मेघस्फुटो भवेत् ।

अस्मिन् पिण्डस्फुटादूने दृष्टिर्नास्तीति निर्दिशेत् ॥ १७३ ॥

दृष्टिरस्यधिके तच्च कुर्याद्विघटिकामयम् ।

ओजःस चेद्दिवा दृष्टिः समश्चेन्निशि सम्भवेत् ॥ १७४ ॥

अथवा विकला पिण्डः पिण्डभोगेन भाजयेत् ।

लिप्तिका दिनतो लब्धं दृष्टिकालस्य निर्दिशेत् ॥ १७५ ॥

मासस्य मार्गशीर्षस्य मारभ्ये प्रथमां सिते ।

पूर्वाषाढसिस्तामेतं मेघगर्भः परीक्ष्यताम् ॥ १७६ ॥

इन्दो न स्पृश्य यत्रर्षे गर्भश्चन्द्रवशात्ततः ।

मण्डूकसङ्गे दिवसे तत्रैव मसवो भवेत् ॥ १७७ ॥

सितपक्षभवःकृष्णे कृष्णपक्षभवःसिते ।

दिवाभवःक्षपायाश्च क्षपाजातो दिवा भवेत् ॥ १७८ ॥

सन्ध्याजातश्च सन्ध्यायां पौरस्यः पश्चिमे भवेत् ।

एवं दिशश्च मुख्यस्तान्मरुतश्च प्रकीर्तितम् ॥ १७९ ॥

मार्गशीर्षादिमो गर्भो ज्ञेयो मन्दफलःसदा ।

तथा पौषसितोदभूतो गर्भः सूते फलं मनाक् ॥ १८० ॥

पौषस्य कृष्णमारभ्य क्रमाद्गर्भःप्रतिष्ठितः ।

श्रवणस्य सितं प्राप्य श्रवेदाकार्तिकोदयः ॥ १८१ ॥

पूर्वाषाढं गते भानौ जातो गर्भस्ततो रवेः ।

आद्रथे मयाणात्मसेकं त्रयोदशदिनश्रुतिः ॥ १८२ ॥

शुक्रोदयर्षात्प्रभृतिक्रमेण दृष्टिर्भवेद्द्रादशमेषु मध्यम् ।

पदकेतनः कष्टतमा ततोपि माशस्यते सा नवतारकेषु ॥ १८३ ॥

स्निग्धावलक्षवहुलं परिवेशचक्रं सूचिखुरोपरचितं पटलं घनानाम् ।

शुद्धं मसन्नशशितारकमम्बरश्च काकाण्डमेचकमुपनिशि वायुगर्भे ८४

सन्ध्याशुभामत्स्यसुरेन्द्रचाप निघोर्षिविशुत्प्रतिसूर्ययुक्ता ।

नादाःप्रशस्ताःशिवशक्रसोम दिग्भागगानां मृगपक्षिणाश्च ॥ ८५ ॥

पैत्रे भाद्रपदश्चान्द्रे वैश्वे सार्षे च वारुणे ।

आप्ये स्वाती च रुद्रे च गर्भो बहुजलपदः ॥ १८६ ॥

निहतस्त्रिभिरुत्पातैर्गर्भःसरति नूतनः ।

युक्तयोर्दृष्टयोःसौम्यैः शुभो गर्भोऽर्कचन्द्रयोः ॥ १८७ ॥

१ तस्फुर्य । २ श्रयेत् । ३ यमेत् । ४ फलन्मदाक् । ५ तत्रयो-
दशदिनश्रुतिः । ६ कशाम्बरश्च । ७ मुसन्ति सिवागर्भे । ८ दिग्भा-
गावलक्ष मृगपक्षिणाश्च ।

क्रूरग्रहसमायुक्ते चन्द्रे च द्वादशात्मनि ।
 गर्भः प्रादुरभूद्योसौ करकाशनिमत्स्वदः ॥ १८८ ॥
 गर्भकाले घनानाञ्चेदतिवेलं भवर्षणम् ।
 गर्भध्वंमाय निर्दिष्टं गार्ग्येन मुनिना परम् ॥ १८९ ॥
 विरसं वारिवैमल्यं दिशां चलनविक्रियाम् ।
 गोनेत्राभं वियद्वेकरमितञ्च घनागमे ॥ १९० ॥
 माज्जारानखरैर्भूयो विलिखन्ते भुवस्तलम् ।
 बध्नन्तः शिशवः सेतुं सूचयन्ति घनागमम् ॥ १९१ ॥
 समलो मिश्रगन्धञ्च लोहानां मत्स्यसम्प्लवः ।
 गिरयोऽञ्जनचूर्णाभा वाष्पसंरुद्धकन्दराः ॥ १९२ ॥
 परिवेशश्च शशिनः कुक्कुटेक्षणसन्निभः ।
 दृशाग्रेककलासन्ना नभस्तल विलोकनम् ॥ १९३ ॥
 गवामूर्ध्वं राविमेक्षा शशीव मधुसन्निभः ।
 मतीन्दुश्च दिवारुद्रकोणे विद्युद्विजृम्भणम् ॥ १९४ ॥
 व्यवायश्च भुजङ्गानामधिरोहश्च शास्त्रिषु ।
 लोढणश्च तृणाग्रेषु न चिरादृष्टिकारणम् ॥ १९५ ॥
 पिपीलिकानां पण्डानामन्तरेण विमर्दनम् ।
 स्थानादन्यत्र चलनं गवाञ्च विविधप्लुतम् ॥ १९६ ॥
 स्तनितञ्च निशीथिन्यां दिवा सर्व्वत्र विशुतः ।
 दण्डवद्विशुदुद्योतं पौरस्याच्छीतलो मसू ॥ १९७ ॥
 पांशुस्नानं विहङ्गानां कूरता वा तपस्यतु ।
 उदयास्तमयौसेन्द्रचापौ सपरिवेशकौ ॥ १९८ ॥
 मयूरशुकवायम चातकसमानवर्णा यदा ।
 जपाकुसुमपङ्कजश्रुतिमुपश्च सन्ध्याधनाः ।

जलोर्मिनश्चक्रकच्छपवराहमीनोपमाः

प्रभूतपुटसञ्चया नियतमाशु यच्छन्त्यपः ॥ १९९ ॥

पर्यन्तेषु सुधाशशाङ्कधवलामण्डेज्जनालिद्विपः

स्निग्धा नैकपुटाक्षरज्जलकणा सोपानविच्छेदिन ।

माहेन्द्रे भभवा मयान्त्यपरतः प्राचीञ्च पश्चाद्भवा

ये ते वारिमुचस्यजन्ति नचिरादम्भ प्रभूतं भुवि ॥ २०० ॥

शनैश्चराद्वा शुक्राद्वा चन्द्रःप्रावृषि सप्तमः ।

पञ्चमो नवमो वापि शनैर्दृष्टिकरो भवेत् ॥ २०१ ॥

ग्रहाणामुदये वास्ते सङ्गमेवात्र सङ्क्रमे ।

अयनान्ते च वक्षान्ते मायो वर्षति वारिद ॥ २०२ ॥

सङ्गमे शशिनशुक्रयोस्तथा देवदेवारिधुमन्विणोरोप ।

जीवसोमसुतयोश्च सङ्गमे भूरि वारि दिशतीह वारिदः २०३

— ० —

भृगुकुम्भज्ञपा श्रेष्ठा जलराशिषु मध्यमा ।

कर्किकन्यातुलाः शेषा अधमाःपरिकीर्तिता ॥ २०४ ॥

अवग्रहग्रहाःसूर्यसूर्यपुत्रमहीसुताः ।

जिलदौ भृगुशीताशू मध्यमावपरी स्मृतौ ॥ २०५ ॥

आधाराधेययो मेशे साम्भस्त्वं भूरि वारिण ।

व्यत्यये जलशोपाय मिश्रता स्वल्पवारिणः ॥ २०६ ॥

चतुर्थो जलराशिश्चेत् स्याद्वा तत्र जलग्रहः ।

चन्द्रमार्गवयोस्तत्र दृष्टिर्वा जलहेतवे ॥ २०७ ॥

आस्पदुक्कुक्षिकोशेषु मघ्नोःस्पर्शो जलोदये ।

हन्मूर्द्धन्नासिकावक्ष स्पर्शो मन्दजलाय च ॥

शेषाङ्गस्पर्शने विद्याज्जलाभावंविचक्षण ॥ २०८ ॥

कूपार्कदेशे नक्षत्रचक्रमालिरूपं बुद्धिमान् ।

शुक्लेन्दुस्थानदृष्टिभ्यः जलस्थानं विनिर्दिशेत् ॥ २०९ ॥

पद्मपुरहिते देशे वेतसःपश्चिमे ततः ।

हस्तैस्त्रिभिर्जलं सार्द्धं पुरुषे दाक्षिणा शिरा ॥ २१० ॥

जम्ब्वा उदकत्रिपिहस्तैः शिरापूर्या नरद्वये ।

मण्डूकःपुरुषे लोहगन्धिना मृततो जलम् ॥ २११ ॥

जम्बुद्वीपस्य पूर्वत्र चल्मीकश्चेत् समीपगः ।

तस्य दाक्षिणपार्श्वे च सलिलपुरुषद्वये ॥ २१२ ॥

पश्चाद्दुन्दुभ्रस्याम्भस्त्रिकरैःपुरुषद्वयैः ।

सार्द्धेऽथपुरुषे कृष्णसर्पश्चाश्मा च तादृशः ॥ २१३ ॥

नाकोर्प्यामेनककुम्भस्ततोहस्तद्वये जलम् ।

पश्चाद्विभिर्नरैःसार्द्धं स्त्रिकतायास्तलादधः ॥ २१४ ॥

चल्मीकाचितीनर्युण्ड्याः दाक्षिणस्यास्त्रिभिःकरैः ।

सपादे पुरुषद्वन्द्वे सलिलं बहुशर्करम् ॥ २१५ ॥

षडर्प्या यदिपूर्वेण चल्मीकःपश्चिमे ततः ।

नरद्वयेन सलिलं स्वेता च गृहगोधिका ॥ २१६ ॥

षडरी सफला सा चेत्ततः स्यात्पश्चिमे जलम् ।

नरद्वये सपादे तु पुरुषे दुन्दुभिर्ध्वनिः ॥ २१७ ॥

उदुम्बरःसबिल्वश्चेत्ततो याम्ये करत्रये ।

पुरुषैस्त्रिभिरम्बुस्यात्कृष्णभेकोर्द्धपुरुषे ॥ २१८ ॥

काकोदुम्बरिका नाकौ तत्रैव पुरुषत्रये ।

सपादे सलिलं याम्यां मूषिका पुरुषार्द्धतः ॥ २१९ ॥

विर्भातकस्य याम्येन काकुर्प्यादि समीपगः ।

ततःप्राच्याग्रैःसार्धं सलिलं सरसम्बहुः ॥ २२० ॥

कोविदारस्य चैशान्या बाल्मीकःसकुशो यदि ।
 तयोर्मध्ये जलं विधातुं सहाजं पुरुषद्वये ॥ २२१ ॥
 बल्मीकनिचितावसप्त पणोत्प्राच्यामनन्तरम् ।
 पश्चभिः पुरुषैस्तोयं पाषाणं कुरुविन्दकः ॥ २२२ ॥
 सर्व्वपामेव दृष्टाणामुर्द्वारोदस्थितो यदि ।
 अधस्तात् सलिलं तस्य सार्धं नरचतुष्टये ॥ २२३ ॥
 दक्षिणेन करस्य काकुस्तस्मात्करत्रये ।
 याम्ये नरत्रये यवारि कच्छपःपुरुषार्धतः ॥ २२४ ॥
 उत्तरेण मधूकस्य बल्मीकं पश्चिमोत्तरे ।
 इस्तानं पश्चक हित्वा जलमध्याष्टपूरुषैः ॥ २२५ ॥
 दक्षिणेन सदुर्व्वस्तु बल्मीकास्तिलकस्य चैव ।
 ततःप्रतिच्या पुरुषैः पश्चाभिः पूर्व्वतःसिरा ॥ २२६ ॥
 पश्चिमेन कदम्बस्य बल्मीको दक्षिणे ततः ।
 हस्तत्रयं परित्यज्य पद्मभिस्तु पुरुषैर्जलम् ॥ २२७ ॥
 तालो वा नारिकेलो वा बल्मीकोपचितस्ततः ।
 पश्चात् पद्मभिःकैरैर्व्याम चतुर्भिःपुरुषैःसिरा ॥ २२८ ॥
 दक्षिणेन कपीतस्य बल्मीकश्चेदुदाग्दिशि ।
 परित्यज्य करान् सप्त सलिलं पुरुषद्वये ॥ २२९ ॥
 त्रितृच्छ्रकरपादी च लक्ष्यणा नवमालिका ।
 दन्ती च दृश्यते यत्र नृत्रये याम्यतो जलम् ॥ २३० ॥
 अंतुणा सतृणा भूमिः सतृणा निस्तृणाथवा ।
 पादाहता वा निनदेद्धनं वा धारि तत्र तु ॥ २३१ ॥
 खर्ज्जूरिविसिरण्का चेद् यत्र स्याज्जलवर्ज्जिते ।
 तस्य पश्चिमभागेन सलिलम्पुरुषत्रये ॥ २३२ ॥

स्निग्धाश्च या पादपगुल्मबल्यो निदिच्छद्रपत्राश्च ततः सिरास्ति ।
 पद्मे क्षुरोशीरयुतः सगुन्द्रा काशो कुशो वा नलिका नलो वा ॥ २३३ ॥
 खज्जूरजम्बवर्जुनवेतसाः स्युः क्षीरान्विता वा दुग्धगुल्मबल्यः ।
 यत्रोद्धनाभाः शुभपत्रनीलाः स्युर्नक्तमालाश्च ससिन्दुवाराः ॥ २३४ ॥
 विभीतको वा मदगन्तिको वा यत्रास्ति तस्मिन् पुरुषत्रयेऽम्भः ।
 स्वात् पर्व्वतस्योपरि पर्व्वतेऽन्येः तत्राम्बुमूले पुरुषत्रये वा ॥ २३५ ॥
 समीपजैः काशकुशैश्च युक्ता नीला च मृद्वत्र सशर्करा च ।
 तस्यां प्रभूत सुरसञ्च तोय कृष्णाथवा यत्र च रक्तमृदा ॥ २३६ ॥

कूपः खलो निकेतस्य ग्रामस्य नगरस्य वा ।

ऐन्द्रे भर्तृविनाशाय वह्निकोणेऽग्निभीतिदः ॥ २३७ ॥

नैर्ऋते बलविध्वंसी वायव्ये वह्नितापदः ।

द्वारखेपं परिसज्य शेषादिभ्यु शुभावहः ॥ २३८ ॥

हस्तामथानुराधा पुष्यधनिष्टोत्तराणि रोहिण्यः ।

शतभिषजितारम्भे कूपानां शस्यते भगणः ॥ २३९ ॥

अञ्जनमुस्तौ शीरैः सराजकोशातकामलकचूर्णैः ।

कतकमलसमायुक्तै र्योगैः कूपोदकं शुभयेत् ॥ २४० ॥

इत्यधोजलादेशः ॥

०

होरागतो दिनकरः परिपूर्णमूर्ति

दृष्टः सितेन यदि वा त्रिदशार्धितेन ।

नष्टस्य लब्धिमचिराद्विदधातिलाम

स्थानोपगमः प्रबलवीर्य्ययुतः शुभो वा ॥ २४१ ॥

स्थिरे विलम्बे यदि वा स्थिराशे

वर्गोत्तमे वापि विलम्बयाते ।

सत्रैव वाच्यं स्थिरमेवं नष्टं

द्रव्यं स्वकीयेन च तद्गृहीतम् ॥ २४२ ॥

निर्देश्यमादिमध्यान्ते विलग्नदृष्टैर्दृकाणैश्च ।

द्रव्यं द्वारोद्देशे मध्ये भवनावसाने च ॥ २४३ ॥

पूर्णे विधुर्येदि विलग्नगतः शुभो वा ।

मृद्धोदये भवति सोम्यविलोकितस्तु ।

नष्टस्य लाभमचिरात् कुरुते तदानीम्

लाभोपगोऽथ बलवान् न शुभेतरश्चेत् ॥ २४४ ॥

तोये वित्ते विक्रमे पञ्चमे वा षष्ठे वा स्यात् खेचरेन्द्रः शुभश्चेत् ।

नष्टं द्रव्यञ्चाथ लब्धिं तदानीं ब्रूयात्तस्यासन्नदेशे स्थितिञ्च ॥ २४५ ॥

ब्रूयादेषा खेचरैः कण्ठकस्थैः यद्वा लग्नाक्षीदमीपादभावे ।

मध्याद्भ्रूष्टं शकैर्वा विलग्नान्नाच्यन्त्यस्मिन्ननध्वतो योजनञ्च ॥ २४६ ॥

द्रव्यमांशकतश्चौरान् द्रेष्काणिरादिशेत् सुधीः ।

तद्देशकालराशिभ्यो वंशजातिञ्च लग्नतः ॥ २४७ ॥

मृगकुरङ्गपार्जितुमस्तथा शुभयुता न शुभेतरवोहिताः ।

मुपितमर्थचयं विचरन्त्यमी नियतमम्बरमध्यमधिष्ठिताः ॥ २४८ ॥

लग्नं प्राप्ताः प्रापयन्ति स्वकाष्ठं मेपाद्याश्चेद्वा शयः खेचरास्तु ।

सम्बन्धयन्ते लग्नसंस्थाः स्वकीयं यातं यद्वा वासराधीश्वरा वा ॥ २४९ ॥

अर्काद्यंशे विच्युते खादिपादशैलेष्टं काङ्गानि सङ्ख्याक्रमेण ।

स्युर्गन्धूतिक्लोशहस्ता वितस्तिर्यद्वाप्येवं कीर्तयेदङ्गुलानि ॥ २५० ॥

द्रेष्काणः स्याद् यत्स्वरूपो विलग्नः

तस्याधीशः खेचरो वापि यादृक् ।

वर्णे वर्षे वेष्टिते वा कृती वा

तुल्यःस्तेनस्तेन निर्देश्य एव ॥ २५१ ॥

इति नष्टलाभादेशः ।

तत्कालिकस्फुटं लग्नं कुर्याद्विज्ञामयं बुधः ।
 गोसिंहौ दशभिर्गुण्यावर्षाभिर्मथुनाष्टमौ ॥ २५२ ॥
 सप्तभिश्च तुलामेपौ मृगकन्यौ च पञ्चभिः ।
 अनुक्ता राशयःसर्वे गुणनीयाः स्वसङ्ख्यया ॥ २५३ ॥
 तत्र स्थितग्रहाणाञ्च गुणकारैर्विवर्द्धयेत् ।
 जीवे दश कुजे चाष्टौ शुक्रे सप्त विनिर्दिशेत् ॥ २५४ ॥
 रवौ शशिनि साम्ये च रविपुत्रे च पञ्चभिः ।
 तदवस्तविमं राशिं सप्तभिर्गुणयेत्ततः ॥ २५५ ॥
 नच देयाश्चरे लग्ने विशोध्याःद्विशरीरके ।
 स्थिरेण देयाःनोशोध्या इति व्याचक्षते उपरे ॥ २५६ ॥
 सम्प्रदायाद्वयं ब्रूमो लग्नद्वेष्काणनिर्णयम् ।
 आदौ दद्यात्सजेदन्त्ये मध्येनायं विधिःस्मृतः ॥ २५७ ॥
 तत्तत्त्रिधनशेषेण तत्तत्तत्तत्तत्तमादिशेत् ।
 केचिन्निधनशेषेषु चराद्युक्तविधिं जगुः ॥ २५८ ॥
 कलत्रपुत्रमित्रारिभ्रातृणां स्थानमङ्गुल्यया ।
 एकोनराशयस्तत्र देयास्तत्तत्तत्तत्तत्तत् ॥ २५९ ॥
 तदवस्तोदित राशिं चतुर्धा विनिवेशयेत् ।
 दशाष्टसप्तपञ्चास्ते भवन्ति यथाक्रमम् ।
 नव देया विशोध्याश्च प्रत्येकं तत्र पूर्ववत् ॥ २६० ॥
 वत्सरा ऋतवो मासाः पक्षौ चेति पृथक् पृथक् ।
 द्वेयाः स्वमानशेषेण प्रथमेऽथैव राशिके ॥ २६१ ॥
 द्वितीये तिथ्यहोरात्र तृतीये मण्डले भवम् ।

चतुर्थे जन्मघटिकस्ततो लग्नं प्रसाधयेत् ।

ततो ग्रहं परिज्ञाय नेयं दायदशाफलम् ॥ २६२ ॥

अजमकरतुलाकुलीरकन्यास्थितभगनाश्चतुरङ्गुलीषु पङ्क्त्या ।
इह गणयेदधिरूढवर्गराशौ मभृति भवे नवमर्षकं हि यावत् २६३

यामस्य पूर्वभागश्चेद् विलोमात्पञ्चराशिषु ।

क्रमात् पञ्चषु चान्तश्चेद् यामस्सप्तार्द्धतोऽपरे ॥ २६४ ॥

पादं द्विगुणितं लोकयुक्तछायाविशोधितम् ।

भाजकस्थेन शुद्धार्के भाजिते घटिकादयः ॥ २६५ ॥

तत्रार्कभुक्तिं निक्षिप्य लग्नभुक्तिं विशोधयेत् ।

अशोध्यनीलनीतिभ्यः क्रमेणाभ्यस्य भाजयेत् ॥ २६६ ॥

वर्त्तमानस्य लग्नस्य सिद्धभोगविलिप्तिभिः ।

लग्नं भागादिकं तच्च सवर्णीकृत्य कोविदः ॥ २६७ ॥

अन्तर्केन विभज्याप्तमृतशेषं चतुर्गुणम् ।

तेनैव भाजयित्वाथ लग्नं पादो विधीयते ॥ २६८ ॥

भूयोभ्यासवशादेतत् साधयेद्देवचिन्तकः ।

भक्ष्याकारविकल्पाभ्यामूहस्तत्र विधीयताम् ॥ २६९ ॥

इति नष्टकादेशः ।

—०००—

यदिकण्टकवर्त्तिनः शुभाः सूर्य्यदिवैकादशवेश्मगा विलग्रात् ।

घनवद्गृहमादिशेत्तदानीं द्वारं स्वदिशि ध्रुवं वदेद्विधिज्ञ ॥ २७० ॥

यस्मिन् भागे वेदमतः सन्ति सौम्याः

तत्तद्द्रव्यं संश्रयस्तत्र वाच्यम् ।

१ चान्तेष्टोद । २ सहाय्यतोत्तरे । ३ शूलको । ४ श्यासमसी ।

५ भक्ष्याच्चाक्षय । ६ गुणास्तत्र । ७ द्वारश्च ।

चतुर्थे जन्मघटिकस्ततो लग्नं प्रसाधयेत् ।

ततो ग्रहं परिज्ञाय नेयं दायदशाफलम् ॥ २६२ ॥

अजमकरतुलाकुलीरकन्यास्थितभगनाश्चतुरङ्गुलीषु पङ्क्त्या ।

इह गणयेदधिहृदवर्गराशौ प्रभृति भवे नवमर्क्षकं हि यावत् २६३

यामस्य पूर्वभागश्चेद् विलोमात्पञ्चराशेषु ।

क्रमात् पञ्चषु चान्तश्चेद् यामस्तसार्द्धतोऽपरे ॥ २६४ ॥

पादं द्विगुणितं लोकयुक्तछायाविशोधितम् ।

भाजकस्येन शुद्धार्के भाजिते घाटिकादयः ॥ २६५ ॥

तत्रार्कभुक्तिं निक्षिप्य लग्नभुक्तिं विदोषयेत् ।

अशोध्यनीलनीतिभ्यः क्रमेणाभ्यस्य भाजयेत् ॥ २६६ ॥

वर्त्तमानस्य लग्नस्य सिद्धभोगविलिप्तिभिः ।

लब्धं भागादिकं तच्च सवर्णाङ्कितं कौविदः ॥ २६७ ॥

अन्तर्केन विभज्याप्तमृत्तशेषं चतुर्गुणम् ।

तेनैव भाजयित्वाथ लब्धं पादो विधीयते ॥ २६८ ॥

भूयोभ्यासवशादेतत् साधयेद्देवचिन्तकः ।

भक्ष्याकारविकल्पाभ्यामूहस्तत्र विधीयताम् ॥ २६९ ॥

इति नष्टकादेशः ।

—०००—

यदिकण्टकवर्त्तिनः शुभाः सूर्य्यादेवैकादशवेश्मगा विलगात् ।

घनवद्गृहमादिशेत्तदानीं द्वारं स्वदिशि ध्रुवं वदेद्विधिः ॥ २७० ॥

यस्मिन् भागे देश्मनः सन्ति सौम्याः

तत्तद्द्रव्यं संश्रयस्तत्र वाच्यम् ।

१ चान्तस्वेद । २ सहास्रतोत्तरे । ३ कृत्यको । ४ ज्यासमसी ।

५ भक्ष्यान्वाध । ६ मुनास्तत्र । ७ द्वारश्च ।

यस्मिन् पापाः खचरास्तत्र भागे

शल्यस्योक्तः संश्रयः प्रभक्तकाले ॥ २७१ ॥

धिष्णे समग्रेऽप्युदये विलम्बे विनिर्गते चन्द्रमसापि शून्यः ।

भाप्तिर्निखातस्य भवे तदानीं कृतेऽपि यत्र द्रविणस्य चैव ॥ २७२ ॥

दशमे द्विषुकेऽथ पञ्चमे दुश्चिक्वे नवमे तथोदये ।

यदि सन्ति शुभग्रहास्तदानीम् ध्रुवमत्र द्रविणमत्र नश्यति दूरतः २७३

इति निधानादेशः ।

—०००—

संकीर्णकादेशमिमं यथावद् गुरूपदेशेन नरो विदित्वा ।

नरेन्द्रवांछभ्यमुपैति भूयः सर्व्वेण लोकेन च पूजितः स्यात् २७४

इति संकीर्णादेशो नाम विंशोऽध्यायः ।

—०००—

इत्यनवमदर्शनस्थविरस्य कृतौ देवज्ञकामधेन्वा

मादेशप्रकरणं नाम द्वितीयम् ।

—०००—

एकविंशोऽध्यायः ।

—*—

वशिष्टपूर्वाः प्रथमे महर्षयो वितस मङ्गल्यविधानमूचिरे ।

तेतः समादादीभिसङ्गसंसनं मणीयते किञ्चिदिहोपयोगवत् १

याम्यायनं कुलीरादि मकराद्युत्तरायनम् ।

शुभकर्म सुविज्ञेयमुत्तरायनमुत्तमम् ॥ २ ॥

शुभेन युक्ता करणेन तिथ्या चन्द्रेण योगेन दिनेन तारा ।

ग्रहैर्नभिर्नां न युता च पापैरुत्पातशून्या च शुभेषु पूज्या ॥ ३ ॥

कृतिकादीनि चत्वारि बुधवारादिषु क्रमात् ।
 भानि यान्यमृतं योगं शुभं सिद्धिस्वसाधकम् ॥ ४ ॥
 भानौ भानुश्चन्द्रमाश्चन्द्रवारे भौमे दश्र बोधने चानुराधः ।
 जीवो जीवे रेवती शुक्रवारे रोहिण्यर्को सिद्धियोगो निसर्गात् ५
 मूल हरिरूपान्तर्गते कृतिका च पुनर्वसुः ।
 भाग्यः स्वातिश्च सिद्धत्वं भानुवारादिषु व्रजेत् ॥ ६ ॥
 शुक्रे नन्दा बुधे भद्रा भूमिजे च जया तिथिः ।
 शनौ रिक्ता गुरी पूर्णा सिद्धियोगयुता भवेत् ॥ ७ ॥
 सूरारवारयोर्नन्दा तिथिर्भद्रेन्दुशुक्रयोः ।
 बुधे जया च रिक्तेज्ये शनौ पूर्णामृताह्वया ॥ ८ ॥
 कदाचिदेकम्यवना हि वह्निमित्रान्समूलाशततारकाणाम् ।
 नन्दा च मन्दारदिनेशवारे चैद्योगमाप्ता स वराख्ययोगः ॥ ९ ॥
 रवौ हरिश्चन्द्रदिने दिने भ
 भौमे च मूलश्च भगं बुधेऽहि ।
 उपान्तर्भं जीवदिने च शुक्रं
 स्वातिस्तथार्कौ शिखिर्भं शुभं स्यात् ॥ १० ॥
 शुक्रेज्यशुभचान्द्रीणामक्षीणेन्दोर्दिनं शुभम् ।
 एतेषामेव पट्वर्गो दर्शनञ्च सदा शुभम् ॥ ११ ॥
 ध्रुवनक्षत्रमुद्रष्टुं रोहिणी चोत्तरत्रयम् ।
 अभिषेकपुरारम्भमभृतीन्यत्र कारयेत् ॥ १२ ॥
 उग्राणि त्रीणि पृथ्वाणि भरणी पैत्रकारकम् ।
 विषाग्रिशत्रुघातञ्च शाक्याद्यश्चात्र कारयेत् ॥ १३ ॥
 अश्विनीहस्तपुष्णाणि लघु तत्र विचारयेत् ।
 शिल्पौषधविधानानि भूपालङ्कारकादिकम् ॥ १४ ॥

मृदुवर्गोऽनुराधा च चित्रापौष्णेन्दुभानि च ।
 मुरसाहितवस्त्रार्थं पितृताञ्ज्वात्र योजयेत् ॥ १५ ॥
 विशाखा कृत्तिका चैव मृदुर्ताक्ष्णक्रिया हिता ।
 श्रवणादित्रयं वायुरादिसं चरकर्मणि ॥ १६ ॥

कुट्याद्वे शुभकरः स्थिरपौष्टिकानि
 धर्मक्रिया द्विजहितानि च बालवाख्ये ।
 सम्प्रीतिमित्रकरणानि च कौलवाख्ये
 सौभाग्यसंशयपदानि च तैतिलाख्ये ॥ १७ ॥

कृपिवीजगृहाश्रयजागरजे वणिजे ध्रुवकार्यवणिग्युतानि ।
 नदि विष्टिकृतं विदधाति शुभं परघातविपादिषु सिद्धिकरम् १८
 कार्यं पौष्टिकमौषधानि शकुनौ मूलानि मन्त्राणि वा
 सौकार्याणि चतुष्पदे मुरगुरुदेशश्च राज्यानि च ।
 नागे स्थावरजङ्गमानि हरणं दीर्घायकम्माण्यतः
 किंस्तुष्टे शुभवृष्टिपुष्टिकरणं पाङ्गल्यसिद्धिक्रिया ॥ १९ ॥
 श्रीण्युत्तराणि श्रवणन्धनिष्ठा प्रजापतिस्तिप्यसराब्धिभानि ।
 ऊर्ध्वाननान्येषु विधेयमूर्ध्वरोहोचितं कार्यमशेषमाहुः ॥ २० ॥

* चित्राश्विनी मृगशिरश्च पुनर्वसुश्च
 ज्येष्ठान्तसहस्त्युपवनान्युपमित्रभश्च ।
 तीर्थद्वमुखान्युचितमत्र विधीतिमित्र-
 मस्थानमङ्गलकृषीक्रयविक्रयाद्यम् ॥ २१ ॥

यया विशाखा भरणी च मूलं पूर्ववर्त्यम्पन्नगृहेति के च ।
 अधोमुखं प्रोक्तमिदं प्रशस्तमधोमुखं कार्यमशेषमेव ॥ २२ ॥
 अजमकरतुलाभृदकर्कटाः पार्श्ववर्त्ता
 युवतिमियुनपीनान्युन्मुखाः कौर्षिकश्च ।

वृषभकलशसिंहा वृश्चिकश्चोर्ध्ववक्ता

विविधविधिषु युक्ता योजयेद्दृष्टिलक्ष्म ॥ २३ ॥

प्रमुक्तमस्तितश्चैव काङ्क्षितं रञ्चितं क्रमात् ।

ऊर्ध्वतीर्यगधोवक्तं भवन कल्पितं परे ॥ २४ ॥

रुद्राहिमित्रपितृवासववारिभानि

विश्वाभिजित् कमलजन्मविशाखभानि ।

शक्रौषधीशवरुणार्यमभाग्यभानि

एतानि पञ्चदश सन्ति दिवा मुहूर्त्ताः ॥ २५ ॥

इति दिवा मुहूर्त्ताः ।

—○—

निशार्यभोपान्सहलिप्रियाश्वि

यमाग्निवेधः शशिभादिनिह्याः ।

कृष्णार्कचित्रानिलभान्यमूर्त्तिः

निशामुहूर्त्ताः कथिताः क्रमेण ॥ २६ ॥

इति निशामुहूर्त्तम् ।

—○—

मुहूर्त्ते तावन्नाडीनां द्वयं द्रवमुदीरितम् ।

अनुकूलविधिस्तस्य चन्द्रनक्षत्रवद्वेत् ॥ २७ ॥

सचिता भार्गवःसोमश्चान्द्रो मन्दो गुरुःकुजः ।

वारे पट् पञ्चमस्तेषां भुक्तिःसार्द्धद्वयं घटी ॥ २८ ॥

इति कालहोरा ।

—○—

यत्र राशी स्थितश्चन्द्रस्ततः प्रभृति कल्पयेत् ।

यावद्दृष्टोदयस्तावच्चरमादिपदैः क्रमात् ॥ २९ ॥

चरःमुखी मृतस्तुष्टो वालश्च ज्वरितो नृपः ।
भयार्त्तःक्षुधितःकामी निद्रालुःरसिकःशशी ॥ ३० ॥
इति चन्द्रावस्था ।

—0—

अवस्था शशिनःपट्टिर्नक्षत्रे नाडिकावशात् ।
तत्र मेषादिसप्ताःस्युः पञ्चपञ्चकलाः क्रमात् ॥ ३१ ॥
स्थानभ्रष्टस्तपोगिण्यः परनारीरथःक्रमात् ।
गुरुर्नागाधिरूढश्च क्रियाःस्युर्मेषपञ्चके ॥ ३२ ॥
सिंहासनस्थितो राजा मन्त्रिभिः सहितःशशी ।
रिपुहारी च सेनानीगुणा वृषभपञ्चके ॥ ३३ ॥
माणहर्ता शिरश्छेत्ता पाणिपादनिकृन्तकः ।
वन्धको देवरोपीच दशा मिथुनपञ्चके ॥ ३४ ॥
राजा च देवाध्यायी च स्वामी धर्मस्थितःशशी ।
धर्मकर्त्ता च पञ्चेताः क्रियाःस्युः कर्कपञ्चके ॥ ३५ ॥
साध्वससम्भवश्चन्द्रो निधिजन्मातुरागतः ।
वाक्पयुक्तोवसन्धारी क्रियाःस्युःसिंहपञ्चके ॥ ३६ ॥
ज्वराप्तः पतितस्थानादेशान्तरगतोऽलसः ।
दिशन्त्युचितविचञ्च गुणाःस्त्रीपञ्चके क्रमात् ॥ ३७ ॥
आस्थानस्थो भवेच्चन्द्रो मन्त्रिभिःसह मन्त्रयेत् ।
परराष्ट्रगतो द्वेषी गजहस्तौलिपञ्चके ॥ ३८ ॥
समन्त्री युद्धभीरुश्च भयार्त्तो विप्रभोजकः ।
कृशानुपतितश्चेति क्रियाःवृश्चिकपञ्चके ॥ ३९ ॥
क्षुधारसस्यश्चान्यत्र विचरन् नरमासभुक् ।
कुदारसाहितश्चन्द्रो गुणाःस्युःचापपञ्चके ॥ ४० ॥

१ यालार्प ॥ २ सक्कायु ॥ ३ गुरोनाधिसाधिरूढश्च ॥ ४ दिसन्यु
पित्र विस्तश्च ॥ ५ चरराष्ट ॥ ६ घोषा ॥ ७ नारामासभृक् ।

विवाहेविभ्रमश्चन्द्रः स्त्रीभिः क्रीडागतस्ततः ।
 दूत रतो महाराजः दुःखी मकरपञ्चके ॥ ४१ ॥
 शेते रिपुर्नृपःसेव्यः समित्रं क्षितिपस्ततः ।
 ध्यानक मुनिभिःसाद्धं सजानिघटपञ्चके ॥ ४२ ॥
 सुमृष्टानासनश्चन्द्र प्रवासभयविह्वल ।
 दाता नृसविकल्पस्थ क्रिया स्युर्मीनपञ्चके ॥ ४३ ॥
 एव चन्द्रगुणास्तेषु शुभेषु शुभमाचरेत् ।
 सर्वदोषा विनश्यन्ति विशेषनाशनाविधौ ॥ ४४ ॥
 मश्रुकाले च चन्द्रोऽय शुभो यदि शुभप्रदः ।
 इत्येव शशिनःपष्टिर्दृष्टपतिमते दशा ॥ ४५ ॥
 नाडीचन्द्रःस्वोच्चे भवति च दीप्तःस्वस्थःस्रष्टुहे सुहृद्गृहे ।
 मुदितःभानुःशुभवर्गस्थ शक्ता स्यादुप्यक्तरश्मिश्च ॥ ४६ ॥
 विकलो रविलुप्तकरो ग्रहाभिभूतःप्रपीडितश्चैव ।
 पादयुतश्चैव खलो नीचो भीतः समाख्यातः ॥ ४७ ॥
 शाल्मल्ये कुहकुमानैस्त्रिकदुकसहितैर्दाधिकानैःकपित्थे
 रक्तैर्भक्तैः कदम्बे धृतगुणसहितैः क्षीरभक्तैश्च निम्बे ॥
 अस्वर्थे पीतभक्तैर्धृतविंदलधनैर्नक्तमाले वटारुये
 रुष्णाङ्गैःपूतिमासैः प्रभृतिरविदिनादर्चयेदिक्षु नाथान् ॥ ४८ ॥
 सीमन्तपुसवननामविधानमौल
 विद्योपनीतकृपिर्वाजलवाग्रदश्च ।
 राजाभिषेकनववेश्मपुरमवेश
 श्राद्धक्रियाःऋतुभुजाम्प्रतिमाप्रतिष्ठा ॥ ४९ ॥
 एतेषा सविता देवः प्रभायोगः प्रभास्वतः ।
 ततःप्राहे च मन्थाहे कर्त्तव्यः शुभकाङ्क्षिभिः ॥ ५० ॥

अङ्कुरार्पणमाधान विवाहः शिशुभोजनम् ।
 एतेषां चन्द्रमा देवः कर्त्तव्यस्तु ततो निशि ॥ ५१ ॥
 पूर्वाह्णे वापराह्णे वा स्नानञ्च श्रुतिवेधनम् ।
 केचिदाहुर्दिवात्रावभिषेकविधिं विदुः ॥ ५२ ॥
 यात्रावस्त्रचिकित्साद्यः दिवा रात्रौ च सम्मतः ।
 तत्र तत्रोचितस्थाने न विशेषविधिर्यदि ॥ ५३ ॥
 कन्यानां वरणे चैव तथा पुंसवनेऽपि च ।
 सीमन्ते बालभुक्ता च मूढयुक्तो न दोषकृत् ॥ ५४ ॥
 मासि कृत्सेषु कार्येषु गृहत्वे जीवयुक्तयो ।
 नदोषकृत्तदामासलक्षणं बलवद्यतः ॥ ५५ ॥
 यद्गलानो हि सर्वेषामङ्कुरार्पणमादितः ।
 विधेयं विधिवत्तस्मात्तदत्र प्रतिपद्यते ॥ ५६ ॥
 अङ्कुरार्पणमिच्छन्ति मङ्गल्यारम्भतःपुरा ।
 तृतीये पञ्चमे वापि सप्तमे नवमेऽहि वा ॥ ५७ ॥
 श्रेयो विधातुरनुकूलादिने शुभार्नां
 वारेषु दोषरहितेषु शुभे विलम्बे ।
 तारापतौ बालिनि पश्यति भार्गवोऽयं
 बीजार्पण मिलितबन्धुजनैर्विधेयम् ॥ ५८ ॥
 अश्वत्थपत्रदुर्व्याभिर्युक्तपादाः शरावकाः ।
 विशुष्कगोशकृच्चूर्णसिकतापूरिताःशुभाः ॥ ५९ ॥
 अध्मानशङ्खगहितामितभूरिभेरीं
 ध्यात्वा श्रियं भगवती भवने कृताये ॥
 क्षीरप्लुतानि च वपेत्तिलमासकादि-
 बीजानि पूर्वकथितेषु शरावकेषु ॥ ६० ॥

पिपीलिकाद्यैरिह कीटजातैरुपद्रुता वा यदि नोपद्रुता ।
 शुष्काश्च ताम्ब्राः कुटिला विरूपा बीजाङ्कुरा विघ्नभयं विदध्युः ६१
 शीतलाह्लादिना दीर्घपत्रपुत्रसमाकुलाः ।
 अङ्कुराः सिद्धिदातारो भवन्ति कुटिलेतराः ॥ ६२ ॥
 अभितःस्थापयेत्प्राज्ञः साक्षिणे भाविशर्मणः ।
 वृणाङ्कुरशरावस्तु सर्व्वमङ्गलमण्डले ॥ ६३ ॥
 इति सामान्यविधिर्नामएकाविंशोऽध्यायः ।

द्वाविंशोऽध्यायः ।

—०००—

अनभिज्ञातदेशस्य वपस्य न हि पुष्कलम् ।
 अतःप्रवक्ष्ये संक्षेपादोपनिश्चयलक्षणम् ॥ १ ॥
 द्विदेवताद्यैरुडुभिः क्रमेण
 चतुश्चतुर्भिर्मिहिरादिवाराः ।
 एकैकशः सम्मिलिता भवन्ति
 वियोगविद्वेशमृता मृतारूपाः ॥ २ ॥
 अर्कादिवाराश्शरवेदशैलनागेन्दुरामद्वितिथिप्रयुक्ताः ।
 द्विदेवतान्त्राजपुरन्दराद्यैः सौरीज्यवाह्निश्रयिणोविनाशः ३
 वाराःशनिप्रभृतयःप्रतिलोमवृत्त्या
 पीष्णादिभिः सहगतास्तु चतुश्चतुर्भिः ।
 योगैःक्रमेण गदिताः स्थिरवर्द्धमाना
 वार्ष्ण्यज्ययमतङ्गजमौपलानि ॥ ४ ॥
 पीयूषशूलनामा च सिद्धिःकाकोऽथ मृत्युकः ।
 उत्पातो लम्बकः कम्पो निवृज्ज्वलश्च मुद्गरः ॥ ५ ॥

वज्रं श्रीवत्सरः केतुर्ध्वान्तः काकोदरः प्रजा ।
 धूमः कालश्च दण्डश्चाप्यानन्दश्चेति दर्शितः ।
 अष्टविंशति योगाः स्युः स्वनामसदृशम्फलम् ॥ ६ ॥
 भौमार्कनारयोर्मूल येत्सङ्ख्या स्यात्ततः परम् ।
 क्रमेण तारा तत्सङ्ख्या स्थुनकष्टक एव च ॥ ७ ॥
 ज्वाला स्याद्रक्तनक्षत्रात्पञ्चविंशच्च षोडशम् ।
 तत एव नलज्वाला सप्त पञ्च चतुर्विंशम् ॥ ८ ॥
 बुधाधिष्ठितनक्षत्रान्महाकष्टकदूषणम् ।
 अष्टादशचतुर्विंशमष्टमञ्चेति भन्नयम् ॥ ९ ॥
 जीवभार्गवताराद्यं सप्तमं नवमञ्च भम् ।
 व्याधि क्रमादपगतमिति दोषद्वयं भवेत् ॥ १० ॥
 खण्डनं दशमं पष्ठं विंशतिं शानितारकात् ।
 एकादशं पञ्चमञ्च परिचो वक्त्रराहुतः ॥ ११ ॥
 अतीतवारा मिहिरादयस्ते
 त्रिमह्मुणान्मण्डलतो विशोध्यः ।
 तत्रः न्तिमाद्या धनरूपमिनाः
 काणा अनन्धा इतराश्च ताराः ॥ १२ ॥
 सप्तमाष्टपञ्चमः सप्त सौम्ययाम्यश्च राजयः ।
 समन्तात् कोष्टचके स्याद् भगनः कार्तिकादिकः ॥ १३ ॥
 ग्रहाः कुराः शुभावाय यद्रेकायामवर्त्तिनः ।
 तद्रेकाभिमुखी तारा महाशूलेति विश्रुताः ॥ १४ ॥
 दृपसिंहालिकुम्भानामर्के पञ्चमभागगे ।
 पडाशीति मुखं नाम सभागः शुभकर्मनुत् ॥ १५ ॥
 श्रोमत्सुबोधाचार्येण सन्दर्भोऽयं प्रकाशितः ।

सुविचार्य ततः कार्य्यमारभेत विचक्षणः ॥ १६ ॥

विशाखादित्रयं याम्यशशाङ्कःशङ्करो मघा ।

तिथयःशैलवेदार्का निन्दिता रविवासरे ॥ १७ ॥

विशाखादिद्वयं वहिराप्यादिद्वितयं मघा ।

तिथयश्चाङ्गरुद्रारूपाः नेष्टा वारे हिमत्विपः ॥ १८ ॥

विष्णुवारुणदेवेन्द्रवासंवाजकपालिनः ।

शराद्रिछिद्रदिक्सङ्ख्याःतिथयो न शुभाः कुजे ॥ १९ ॥

वसुयमभयमूलान्साजर्भैश्चान्द्रिवारः

तिथिभिरभिदिशामिद्रेकैश्चात्रयोगः ।

जन्मधिशशिशभगार्द्रारोहिणीभैर्युतो वा

तिथिभिर्ऋतुनवाष्टौर्ऋत्युतो जीववारः ॥ २० ॥

पुष्यादिभत्रयं शुक्रो दिशाखादिद्वयं विधिः ।

दिक्छिद्राद्रिद्विनागारूपाः स्वास्तितथयो न शुभाः सिते ॥ २१ ॥

आर्य्यमादित्रयं पूषा श्रवणाप्यपुनर्वसुः ।

तिथयःशैलनागाङ्गरुद्रारूपा न शनौ शुभाः ॥ २२ ॥

इत्यवयोगः ।

भानुभानुजभौमानां वारवर्गाश्च पापकाः ।

तेषां तु शुभदृष्टस्य भानोर्वारो न दृष्यते ॥ २३ ॥

पट्वेदनागाङ्गदशाष्टभानुत्रिक्दश्रभान्त्रिभिकराह्याश्च ।

विदधुरेतास्तितथयोऽभिधीर्ति क्रमेण मेपादिगते खरांशौ ॥ २४ ॥

भान्वादिवारेषु कृशानुचित्राग्रहान्तकार्द्राश्रवणान्त्ययुक्ताः ।

वाणाक्षिपूर्णे चलकामपट्टीभुजङ्गमारूपास्तितथयो विषारूपाः ॥ २५ ॥

इति विषयोगः ।

—०—

चतुर्थी नवमी चैव तथैवाथ चतुर्दशी ।
 त्रीणि रिक्ता दिनान्येव पक्षयोर्वर्जयेद् बुधः ॥ २६ ॥
 चतुर्नवचतुर्दश्याश्चादिमभ्यान्ततत्समा ॥
 कलास्तत्कालिका रिक्ता भयदा प्राणहारिणी ॥ २७ ॥
 इति रिक्ता ।

—०—

तोयर्क्षमाद्यया युक्तमनुराधा द्वितीयया ।
 व्युत्तराश्च तृतीयाया पञ्चम्या 'वह्निपैतृभे ॥ २८ ॥
 सप्तम्या हस्तमूले द्वे अष्टम्या पूर्वभद्रभम् ।
 दशम्या रोहिणीञ्चैव द्वादश्या 'मूर्ध्न्यतारका ॥ २९ ॥
 विश्वदेव त्रयोदश्या वधनक्षत्रमिष्यते ।
 शुभकर्मात्र कुर्वाणः पण्मासान्मृत्युमाप्नुयात् ॥ ३० ॥
 इति वधयोगः ।

—०—

चैत्रे शून्ये रोहिणीदश्रभे द्वे विश्वे चित्रा कृत्तिका माघवे स्युः ।
 शुक्ले मासे चादितिर्भ हि शून्य स्यादापादे वा सम भाग्यमञ्च १ ॥
 पूर्वापादे श्रावणे शून्ययोगः शून्ये रेवत्यब्धिभे भाद्रपादे ।
 शून्यात्र पूर्वाभाद्रपादाश्विनेये मासे वीर्जे कृत्तिका चन्द्रमञ्च २ ॥
 त्रित्राविशाखोत्तरभाद्रपादसहैव पौषे शिवभानुभे द्वे ।
 माघे तु मूलश्रवणे च शून्ये ज्येष्ठाभरण्या च तपस्यमासे ॥ ३३ ॥
 इति मासशून्यम् ॥

—०—

चैत्रादिषु सिते पक्षे तिथयःप्रथमादयः ।

कृष्णे क्रमाद् द्वितीयाद्या द्वादशा यान्ति शून्यताम् ॥ ३४ ॥

इति तिथिशून्यम् ।

— ० —

कुम्भश्च मत्स्यं वृषभं यमश्च वस्ते कुमारीमथ वृश्चिकञ्च ।

तुलान्यनुःकर्कटकञ्च नक्र सिंहश्च चैत्रादिषु शून्यमाहुः ॥ ३५ ॥

इति लग्नशून्यम् ।

— ० —

भानुस्थितक्षवि शशिरामबह्विषह्वद्विषह्वद्विगुणाश्च ताराः ।

कानश्च बहिनयगाद्विषदकाः सम्पूर्णनेत्राःस्मुरथान्यथोऽन्धाः ३६

इत्यस्ययोगः ।

— ० —

शुक्ले विष्टिर्दिवाष्टम्यां पौर्णमास्यां तथा तिथौ ।

एकादश्यां चतुर्थ्याञ्च विष्टिःपश्चिमभागगा ॥ ३७ ॥

कृष्णे विष्टिश्चतुर्दश्यां सप्तम्यां पूर्वभागगा ।

दशम्याञ्च तृतीयायां विष्टिःस्यादपरार्द्धगा ॥ ३८ ॥

सुजाष्टणी सिते पक्षे गाजिज्ञूढ सितेतेरे ।

विष्टिस्तावकालिकाहल्लुत्तु तिथौ यामादिशेखराः ॥ ३९ ॥

ईदृगे हन्ति ग्राहकाविति विष्टिर्दिशातिथिः ।

पालनीयो नमो नागो नैव नारी नता पुनः ॥ ४० ॥

इति विष्टि ।

— ० —

रुतान्तरुद्रासर्पाग्निज्येष्ठा चैव त्रिपूर्वका ।

मघा चेन्द्राग्निरिखेते पापाः सामान्यतो दश ॥ ४१ ॥

व्याघातःपरिघो वज्रं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

गण्डातिगण्डशूलानि विष्कम्भो नव पापिनः ॥ ४२ ॥

इति पापनक्षत्रम् ।

— ० —

आयंशको हस्तयनिष्टयोश्च द्वितीयपादःशिवसर्पयोश्च ।

उपान्त्यमाशोऽप्ययोस्तृतीये मूले भरण्यां दिनमृत्युरन्त्ये ४३

इति दिनमृत्युः ।

— ० —

चरेषु सप्तमे भानोः स्थिरराशिषु पञ्चमम् ।

उभयोर्नवमं भागं पडाशीति मुखं विदुः ॥ ४४ ॥

इति पडाशीतिमुखम् ।

— ००० —

रविस्थितर्क्षादशमे च मस्रमे त्रिसप्तके पञ्चदशे च भे शशी ।

रविस्थितांशे न समांशकस्थितः करोति तापं कमलापतेरापे ४५ ॥

स्थिते भानुस्थभाचन्द्रे चतुर्थे धूमकेतुकः ।

परिधिन्नवमे धिष्णे पद्विंशे व्यतिपातकः ॥ ४६ ॥

इति सप्तसूर्यदोषः ।

— ००० —

स्फुटे विनिक्षिपद्भानोर्नागहेमधनम्बुधः ।

चन्द्रे सूरसामिद्वहिर्भौमे धनुरसायनम् ॥ ४७ ॥

वौधे ज्ञानदयशाक्रे शौकं रोगक्षयाश्रयम् ।

अज्ञाननिर्भयमान्दे राहोज्ञानशुभाभयम् ॥ ४८ ॥

विशुद्धमण्डलादेते चन्द्रस्फुटसमा यदि ।

रश्मिदोषांश्च यांस्तेषु शुभकर्माणि नाचरेत् ॥ ४९ ॥

इति रश्मिदोषः ।

चामेऽक्षिण मृगशीर्षञ्च दाक्षिणेऽक्षणि हृद्रभम् ।

पृच्छे च मूल मत्स्यस्य लिखेदन्यानि पार्श्वयोः ॥ ५० ॥

अन्योन्याभिमुखर्क्षस्थौ यदि भानुनिशाकरौ ।

तन्नक्षत्रयुगं वेधो न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५१ ॥

त्रिंशत्त्रिंशत्कला भानोः सङ्क्रान्ताविभितस्यजेत् ।

पञ्च पञ्च दिनान्येष जीवेन्मृटे समन्ततः ॥ ५२ ॥

चिरं मुह्यति चेच्छुक्रः सप्तभान्यभितस्यजेत् ।

गुरोः सप्तमराशिस्थस्त्राजः शुक्रस्तु मूढवत् ॥ ५३ ॥

त्रिशिखं पूर्वतः शूलं त्रयं पश्चाद्विदण्डकम् ।

लिखेन्द्रोकाष्टकान्तीर्यक् तत्र भानुस्थकारकम् ॥ ५४ ॥

मध्यमस्य त्रिशूलस्य मध्येऽन्यस्याथ सव्यतः ।

गणयेन्नच शूलस्यास्तारा नेष्टा पराःशुभाः ॥ ५५ ॥

इति सूर्यशूलम् ।

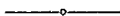
अर्द्धचन्द्राकृतिं कृत्वा तत्र कोष्ठश्च मध्यमे ।

त्रिशूल त्रिशिखं तेषां मध्यःपार्श्वद्वये ततः ॥ ५६ ॥

वीक्षीन् बिन्दुन् बिलिख्यान्न मध्यशूलस्य मध्यमे ।

न्यस्पर्कास्थितर्भं सव्याद् गणं शूलगतं सजेत् ॥ ५७ ॥

इति चन्द्रशूलम् ।

व्याघातःपरिघो वज्रं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

गण्डातिगण्डशूलानि विष्कम्भो नव पापिनः ॥ ४२ ॥

इति पापनक्षत्रम् ।

— ० —

आचंशको हस्तधनिष्ठोश्च द्वितीयपादःशिवसर्पयोश्च ।

उपान्त्यमाशोर्विषयोस्तृतीयं मूले भरण्या दिनमृत्युरन्ते ४३

इति दिनमृत्युः ।

— ० —

चरेषु सप्तमं भानोः स्थिरराशिषु पञ्चमम् ।

उभयोर्नवमं भागं पडाशीति मुखं विदुः ॥ ४४ ॥

इति पडाशीतिमुखम् ।

— ०० —

रविस्पतर्क्षादशमे च मत्स्ये त्रितप्तके पञ्चदशे च भे शशी ।

रविस्थितांशे न समांशकस्थितः करोति ताप कमलापतेरापि ४५ ॥

स्थिते भानुस्थभाचन्द्रे चतुर्थे धूमकेतुकः ।

परिधित्रयमे धिष्णे पर्वविशे व्यतिपातकः ॥ ४६ ॥

इति सप्तसूर्यदोषः ।

— ००० —

स्फुटे विनिक्षिपद्गानोर्नागहेमधनम्बुध ।

चन्द्रे सूरसामिद्विर्धौमे धनुरसायनम् ॥ ४७ ॥

वौषे ज्ञानदयशाक्रे शौकं रोगक्षयाश्रयम् ।

अज्ञाननिर्भयमान्दे राहौज्ञानशुभाभयम् ॥ ४८ ॥

विशुद्धमण्डलादेते चन्द्रस्फुटसमा यदि ।

रश्मिदोषाश्च यास्तेषु शुभकर्मणि नाचरेत् ॥ ४९ ॥

इति रश्मिदोषः ।

चायेऽक्षिण मृगशीर्षञ्च दाक्षिणेऽक्षणि हृद्रभम् ।

पृच्छे च मूल मत्स्यस्य लिखेदन्यानि पार्श्वयो ॥ ५० ॥

अन्योन्याभिमुखर्क्षस्थौ यदि भानुनिशाकरी ।

तत्रक्षत्रयुग वेधो न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५१ ॥

त्रिशत्त्रिशत्कला भानोः सङ्क्रान्तावभितस्त्रजेत् ।

पञ्च पञ्च दिनान्येव जिवेन्मृदे समन्तत ॥ ५२ ॥

चिरं मुह्यति चेच्छुक्रः सप्तभान्यभितस्त्रजेत् ।

शुरोः सप्तमराशिस्यस्ताजः शुक्रस्तु मूढवत् ॥ ५३ ॥

त्रिशिख पूर्वत शूल त्रयं पश्चात्त्रिदण्डकम् ।

लिखेन्द्रोकाष्टकान्तीर्यक् तत्र भानुस्थकारकम् ॥ ५४ ॥

मध्यमस्य त्रिशूलस्य मध्येऽन्यस्याथ सव्यतः ।

गणयेन्नच शूलस्थास्तारा नेष्टा पराःशुभाः ॥ ५५ ॥

इति सूर्यशूलम् ।

अर्द्धचन्द्राकृतिं कृत्वा तत्र कोष्ठश्च मध्यमे ।

त्रिशूल त्रिशिख तेषां मध्यःपार्श्वद्वये ततः ॥ ५६ ॥

श्रीस्त्रीन् विन्दुन् विलिख्यात्र मध्यशूलस्य मध्यमे ।

न्यस्यार्कस्थितभं सव्याद् गणं शूलगतं सजेत् ॥ ५७ ॥

इति चन्द्रशूलम् ।

नक्षत्रतारकातुल्यतिथिर्यत्र समागता ।
 तद्दिनं हस्तकार्याख्यं न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ५८ ॥
 रविस्फुटयोगक्षी चतुर्द्धा तत्र निक्षिपेत् ।
 म्रियं दानं जयं दीपं नवभिस्तानि भाजयेत् ॥
 यद्येकमापि शून्यं स्याद्वर्जनीयं हि तद्दिनम् ॥ ५९ ॥

इति चतुर्दोषः ।

—०००—

रविन्दुस्फुटयोगक्षी सप्तधा विनिवेशयेत् ।
 गानं चापं धनं रूपं दानं देयं नयानिति ॥ ६० ॥
 संयोज्य सारसम्भक्ते शून्यं यदि विवर्जयेत् ।
 एकमप्यत्र शून्यं चेन्न तत्र शुभमाचरेत् ॥ ६१ ॥

इति सप्तदोषः ।

—०००—

ताराग्रहस्य वैकस्य विभक्ते भवनद्वये ।
 तिष्ठतश्चन्द्रसूट्यो चेद्व्यतिपातःसराशिजः ॥ ६२ ॥
 स्फुटे कमलिनीयन्धो नीलजन्मधनं क्षिपेत् ।
 धूमस्फुटःसविक्षेयः समचक्राद्विशोधितः ॥ ६३ ॥
 व्यतिपातो भवेत् सोऽपि नागलोकसमायुतः ।
 परिवेश्यो भवेदेपः पुनश्चक्राद्विशोधितः ॥ ६४ ॥
 भवेदिन्द्रधनुस्तत्र निक्षिपेन्नगतोटकम् ।
 सकेतुर्नागपुत्राङ्गे क्षिपेन्निर्घातको मतः ॥ ६५ ॥
 संचनागकुलैर्युक्तं परिघः परिकीर्तितः ।
 नागलोकयुतः सोऽपि बांशादण्डोऽभ्युदीरितः ॥ ६६ ॥

इत्यष्टमदोषः ।

—०००—

सच ज्ञानधनायुक्तः प्रथमोऽर्कस्फुटो भवेत् ।
 चन्द्रस्फुटसमा एते चाष्टौ दोषाय कल्पिताः ॥ ६७ ॥
 भौमाच्छोभ्या भवेयुश्चेत् सिंहस्याष्टादशांशकाः ।
 तद्युक्ततारकं रक्तस्फुटारूपं न शुभावहम् ॥ ६८ ॥
 तत्तद्वारे समारभ्य भुज्जीत क्रमशो ग्रहाः ।
 कलाश्चतस्रः पादोनं प्रत्येकं प्रतिवासरम् ॥ ६९ ॥
 तेषु सौम्यो गुरुः सौरी क्रमादर्द्धमहारकः ।
 यमदण्डश्च गुलिकस्तेषां भुक्तिं विवर्जयेत् ॥ ७० ॥

इत्यर्द्धप्रहारयमदण्डगुटिकाः ।

—000—

नमवरनगनौगी वायुकाया नगज्ञा
 नरफलनगनारी दायरेखा नराणाम् ।
 घटचटनटचाटी नीरवारानिरबं
 नयनृपभयतोयं वैरिनागा इति स्युः ॥ ७१ ॥

सङ्ख्याकलानन्तुरगादिभानामेतासु नाडीषु गतासु तत्र ।
 कलाश्चतस्रो विपनामधेयाः कुर्व्याद्विषञ्चात्र शुभं न कुर्व्यात् ॥ ७२ ॥

इति नक्षत्रविषघटिका ।

—000—

कन्याजमीनधनुषां प्रथमो भुजङ्गो
 गोसिंहतौलिघटमध्यम एव मृदः ।
 गुग्मालिकार्कमकरान्सगतो धराह-
 स्यंशान् वदन्ति विषमत्र शुभं न कुर्व्यात् ॥ ७३ ॥

इति लग्नविषघटिका ।

—000—

विना द्वितीयां दशमीं पक्षयोरुभयोरपि ।

युग्माःस्युस्तिथयः सर्व्वाः पक्षच्छिद्राह्वया इति ॥ ७४ ॥

इति पक्षच्छिद्रः ।

—०००—

यास्मिन्नास्त्यर्कसंक्रान्तिः संक्रान्तिद्वयमेव वा ।

संसर्पाहस्पतौ मासौ श्रुत्युक्तौ शुभर्वाजितौ ॥ ७५ ॥

इति वज्ज्यर्मासस्र ।

—०००—

पञ्चमे भवने सूर्याद्राशिमकूपःप्रतिष्ठितः ।

तस्मिन्नाचरितं कर्म स्वामिनाशाय वर्तते ॥ ७६ ॥

रविन्दुयोगक्षक्रार्द्धं व्यतिपातोऽथ वैधृतिः ।

चक्रे तु मैत्रपर्यन्तं कथ्यते सर्पमस्तकम् ॥

ग्रहोऽस्तमेति यत्रर्क्षे तन्मासैः शुध्यति त्रिभिः ॥ ७७ ॥

इति राशिमकूपः ।

—०००—

घटिकाद्वयमृत्तान्ते मासान्ते च दिनत्रयम् ।

ग्रहणे सप्त चाहानि वर्णान्ते पक्षमुखजेद ॥ ७८ ॥

दिग्दाहधूमपरिवेशशिबारुतादौ

सन्ध्याघनस्तनितविग्रहशक्रचापे ।

देवोत्सवादिषु च राजमृतौ हिमान्धे

नैवाचरन्ति शुभकर्मविधिं विधिज्ञाः ॥ ७९ ॥

जन्मार्साद् दशमं कर्म षोडशं घातमादिशेद ।

अष्टादशं समुदयं गर्भमेकोनविशमम् ॥ ८० ॥

त्रयोविंशञ्च वै नाशं पञ्चविंशञ्च मानसम् ।
 एतानि परिवर्जन्ते सर्वत्र शुभकर्मणि ॥ ८१ ॥
 जन्मकर्मप्रेषाणां मित्रमिन्दुर्न दोषकृत् ।
 कृप्यादौ योजयेदेतत् सर्वं बहुगुणे सति ॥ ८२ ॥
 दग्धमालिङ्गितं घृन्नं नक्षत्रं परिवर्जयेत् ।
 ग्रहविग्रहवक्रेभ्यः मुक्तसन्मासतः शुभम् ॥ ८३ ॥

इत्यन्तदोषम् ।

—०००—

धिपणाधिष्ठिताद्राशेः द्वादशं पष्टमष्टमम् ।
 भवनं शीतमे पाते शकटः कैश्चिदिष्यते ॥ ८४ ॥
 उच्यते शकटः कैश्चिज्जीवस्थानान्निशाकरे ।
 हित्योच्चस्वसुहृदक्षेत्रमष्टार्थारिष्ययर्क्षणे ॥ ८५ ॥
 चन्द्रे गुरोररिषधौ व्ययराशियाते
 जीवोपभुक्तनवभागसमांशकस्थे ।
 योगो हि नाम शकटो वधवन्धदः स्यात्
 पूर्णस्तदा तदशुभक्षयदश्च एव ॥ ८६ ॥

इति शकटयोगः ।

—०—

अवत्रिपवधयोगाः बन्धनं कण्टकाख्यो
 दिनमृतिशकटाख्यो ज्वालिका ज्वालिकाग्नेः ।
 कुहदिनगुलिकाख्या विष्टिसंक्रान्तिरिक्ता
 दिनकरशशिशूला बन्धभा शून्यलग्नम् ॥ ८७ ॥
 सर्पमूर्द्धौ व्यतीपातो वैष्टुतिः सूर्य्यदूषणम् ।
 हतयोगश्च नक्षत्रलग्नयोर्विपलिप्तिका ॥ ८८ ॥

पद्मविंशतिरिमे दोषाः दोषेषु बलवत्तराः ।

अवश्य पारिहर्तव्याः सर्वमङ्गलकर्मणि ॥ ८९ ॥

इति पद्मविंशति दोषनाम ।

ये दोषास्तिथेनक्षत्रवारराशिग्रहोद्भवाः ।

ते जीवदृष्टाः क्षीयन्ते मुनिनामारसैन्यवत् ॥ ९० ॥

करणश्च ततस्तारा तिथिहोरा ग्रहोदयः ।

ग्रहाश्चेति बलीपङ्क्त्या पादवृद्ध्या बलप्रदाः ॥ ९१ ॥

स्ववर्गस्थाः बलाढ्याश्च शुभाः केन्द्रात्रिकोणगाः ।

सम्पूर्णदर्शनाः सौम्याः दृष्टदोषविनाशकाः ॥ ९२ ॥

दुर्बला बहवो दोषा बलिभिः कतिचिद् गुणैः ।

हन्यन्ते योजयेत्तस्मादल्पदोषगुणाधिकम् ॥ ९३ ॥

एषु सर्वेषु दोषेषु शुभकर्म नचाचरेत् ।

पराभिन्नारकर्म्यदौ दोषाः सर्वेऽपि सिद्धिदाः ॥ ९४ ॥

इति दोषप्रवादः ।

इति दोषशुद्धिविधानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ।

त्रयोविंशोऽध्यायः ।

अतः परं गर्भदशाविधानं प्रणीयते तत्र च सङ्ग्रहीतम् ।

आसेवनं पुंसवनं तथैव सीमन्तकर्मापि यथाक्रमेण ॥ १ ॥

उपचये नरराशिसमाश्रिते

हरिणलक्ष्मणि भौमनिरीक्षिते ।

मृगदशाम्प्रतिमासमृतुसर्वं

जिल भवेद् दिवि शास्त्रविदो विदुः ॥ २ ॥

चित्रादित्यन्धविश्वेभ्यो नक्षत्रेषु त्रिषु त्रिषु ।

स्वमृत्युर्धननाशश्च दुःखं पतिवधः क्रमात् ॥ ३ ॥

अनुक्तास्तारकाःसर्वा योषितां प्रथमार्तिवे ।

स्वभर्तृबन्धुमित्राणां मन्दा नन्दनहेतवः ॥ ४ ॥

ऋतुस्रावो यदि स्वापे भोगिनी कुलटागतौ ।

आसने सुखिनी नारी भर्तुर्मरणदा स्थितौ ॥ ५ ॥

ऋतुरक्ते जपावर्णे पुत्रिणी धनिनी घने ।

असिते दुःखभाग्यारी धूमे भाग्यविवर्जिता ॥ ६ ॥

निम्बपत्रैर्भुजङ्गत्वक्श्लेष्मातकदलान्वितैः ।

चराङ्गं घूपयेन्नारी रजःपतनकाङ्क्षिणी ॥ ७ ॥

उपचयभवनेन्दो जीवसौम्यप्रदृष्टे

स्वपाति महिमहासा राजमित्र कुजेन ।

रमयति कितव सा भार्गवेन प्रद्युद्धि

भृतकमिनमुतेन स्यात् समस्तैश्च वेश्या ॥ ८ ॥

हरिर्हस्तानुराधा च स्वातिः पौष्णा च वारुणा ।

श्रीण्युत्तराणि मूलश्च रोहिणी चोत्तमा स्मृता ॥ ९ ॥

चित्रादितीन्द्रवास्तिप्यास्तुरगश्चेति मध्यमाः ।

जन्मत्रयसमायुक्ताः शेषाःशेषे विनिन्दिताः ॥ १० ॥

अष्टमी पर्व्वरिक्ताभिर्वर्जितास्तथयः शुभाः ।

चरःश्रेष्ठःस्थिरःस्वाभी युक्तः दृष्टःशुभमदः ॥ ११ ॥

शेषे प्रशस्ताः सीम्याना वारवर्गो दयोदयः ।

दशमात्मजयोः शुक्रश्चन्द्रो लग्ने बुधो घने ॥ १२ ॥

स्वाशकं वा स्वरार्शि वा सिताकौ यशुपाश्रितौ ।

त्रिकोणस्थौ बली जीवो योगोऽयं परमो मतः ॥ १३ ॥

पुत्रार्थिनी पिवेत् क्षीरं श्रीमूलं शबटाङ्कुरम् ।

तद्रसन्नासिदद्याच्च नरस्त्रीपुटयोः क्रमात् ॥ १४ ॥

बभ्रुर्धा न स्पृशेत्पद्भ्यां न स्वीयात्तद्दिने सदा ।

अस्त्रीयादोपधे जीर्णे सक्षीरं घृतपेशलम् ॥ १५ ॥

स्त्रीणामृतुर्भवति षोडशवासराणि

तत्रादितस्तु परिहृत्य निशाश्चतस्रः ।

युग्मासु रात्रिषु नरं विषमासु पुत्री

मिच्छन्निसेवनविधिं विदधीत धीमान् ॥ १६ ॥

गर्भदोषहरंक्षीरे कतकास्तिपिवेद्बभ्रुः ।

गर्भो न तिष्ठेद्यस्याःसा दध्ना बन्धयारजो लिहेत् ॥ १७ ॥

रक्तेऽधिके स्त्री पुरुषस्तु शुके नपुंसकं श्रोणितशुल्कसाम्ये ।

यस्मादतः शुक्रविवृद्धिहेतोः कन्दर्पिकद्रव्वरसं निसेव्य ॥ १८ ॥

स्रग्गन्धधूपाम्बरभूषिताङ्गो नाध्मानरुपः छुधितो न चापि ।

नारीमृतुस्नानविभूषिताङ्गी पतिश्च सद्रामपुटारमेतः ॥ १९ ॥

इति गर्भदानम् ।

—०००—

भासे तृतीये शशिवृद्धिपक्षे तिथौ मशस्ते प्रकृतौ विशेषात् ।

चन्द्रेऽनुकूले कुजजीवभानुबारेषु सत्पुंसवनं विधेयम् ॥ २० ॥

सौम्ये भयापादकभाद्रपादपुण्येऽथमूलादिति विष्णुहस्ताः ।

बुधैस्तुलाष्टाश्विकापमीनसिंहोदयाःपुंसवने मशस्ताः ॥ २१ ॥

अष्टमस्थाःश्रहाःसर्वे नेष्टा पुसवने बुधैः ।

रविमन्दकुजाक्रान्तं मृगाङ्गं सप्तमं सजेत् ।
 विवाहयात्राभासादकार्यं पुंसवनेऽपि च ॥ २२ ॥
 कुष्टी लभगते रवौ क्षितिमुते स्यात् पित्तरोगान्वितो
 वातातौ दिनकृत्सुतेन शशिना क्षीणेन याति क्षयम् ।
 ज्ञानो चन्द्रसुतेन शुद्धवपुषा शुक्लेण भाग्यान्वितो
 दीर्घायुस्तरुणेन्दुना च गुरुणा यज्वाथशास्त्रप्रदः ॥ २३ ॥
 पद्मजगन्धारगेयाश्च वीणावेणुस्वनाःशुभाः ।
 शङ्खदूर्यनिनादाश्च हिताःपुंसवने सदा ॥ २४ ॥
 स्थापयेत् सलिलैर्गाङ्गैः सामुद्रैरपि तीर्थजैः ।
 पुण्याहंवादनैर्घोषैः समन्वैरभिषेचयेत् ॥ २५ ॥
 क्षीयुन्यग्रोधमूलानि रक्तस्वेतेन तन्तुना ।
 कटीसूत्रवदावर्सा दध्यादापुत्रजन्मनः ॥ २६ ॥
 वदध्वा गले पुष्करवीजमालामीषानमन्त्राहरणेन सार्द्धम् ।
 तस्मिन् दिने सा गुरुगर्भवत्या रक्षा विधेया पुरुषैःसहास्त्रैः २७
 जह्याद्विरुद्धमशनं दृढमर्तुसङ्गं
 सन्ध्यादिनानि मुरसन्नवनमयाणम् ।
 शय्यामृतप्रसवया गमया च सार्द्धं
 नारी ततः भभृत्तिसिन्धुसमागमञ्च ॥ २८ ॥
 अपुत्रिणी वा या नारी मायो वा भृतपुत्रिणी ।
 विधिरेखा हितं न स्याद् विशेषाद् गर्भरक्षणे ॥ २९ ॥
 इति पुंसवनाविधिः ।

— ००० —

मासे पष्टेऽष्टमे वा बलिनि तदधिपे क्षीतगौ चेष्टदृष्टे
 पुत्रामर्षे मयाते नरभवननवांशोदये गर्भिणीणाम् ।

कुट्याव सीमन्तकर्म त्रिदशपतिगुरौ केन्द्रगे कोणगे वा
पापान्मन्यायविद्वद् सहजभवनगे गर्भनिष्पादनार्थी ॥ ३० ॥

प्रजापत्यैन्दवादित्यपुष्यहस्तोत्तरत्रये ।

पौष्णवासवयोरिन्दुः शुभःसीमन्तकर्मणि ॥ ३१ ॥

तिथयःशोभनाश्चिद्रिक्ताविष्टिविवर्जिताः ।

। शुभग्रहाणां कल्याणवारवर्गोदयोदय ॥ ३२ ॥

भद्रकर्मशुभांशेन्दोर्ह्यग्रस्थानां सितेज्ययोः ।

पापात्मनामदृष्टश्च शुभःसीमन्तकर्मणि ॥ ३३ ॥

यानि पुंसवनोक्तानि विधानानि विशेषतः ।

तानि सर्वानि निपुणः कुट्याव सीमन्तकर्मणि ॥ ३४ ॥

इति सीमन्तविधानम् ।

—०००—

नवग्रहान् क्रमेणैव सर्पपैःसाक्षतैर्लिखेत् ।

अर्चयेद्धूममालाद्यै प्रसवेरिष्टमन्दिरे ॥ ३५ ॥

आदरूपकजं मूलं पर्णं वापम्फणोद्भवम् ।

नाभेरधःसमालिम्पेत् प्रसूते प्रमदासुखम् ॥ ३६ ॥

लाङ्गल्या काकमाच्याःवा मूलं लिम्पेत् सकाञ्जिकम् ।

प्रसूते मूढगर्भापि नारीसहजमायुना ॥ ३७ ॥

इति प्रसूतविधानम् ।

—०००—

इति गर्भदशाविधानं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ।

चतुर्विंशोऽध्यायः ।

श्रीकौमारदशाविधानमधुना संक्षेपतःकीर्यते

सञ्जातस्य विधिःशिशुग्रहवलिर्वालाभिधानक्रिया ।
 वेधःकर्णयुगस्य निष्क्रमविधिर्गेहात्ततः मासने
 सौरश्चेति वय क्रमेण विधयस्तप्तात्र सन्दर्शिता ॥ १ ॥

कुमारग्रहनाशाय बालारिष्टजघाय च ।
 ग्रहाणां सम्प्रसादाय जातकर्म विधीयते ॥ २ ॥

जातकर्मविधि प्राहुः कुमारे जातमात्रके ।
 भान्नाभिकर्त्तनस्नानादथवा स्तनपानतः ॥ ३ ॥

त्रिष्वतीतेषु कालेषु शुभयोगे शुभोदये ।
 जातकर्म ततःकुर्यादायुःश्रीवृद्धिहेतवे ॥४॥
 तातः शुचिलानविभूषिताङ्गः प्रमोदवान् मङ्गलगलवादवादै ।
 आनन्दितः शङ्खमृदङ्गनादैः कलामिवेन्दोस्तनयं निरीक्ष्य॥५॥

दूर्वाक्षतमञ्जतधूपदीपैर्नात्वा ततोरिष्टग्रहात्मघानम् ।
 तद्धान्यपद्मोर्ध्वगतं कुमारमाघ्राय शीर्षे जपमारभेत ॥६॥
 लघ्नायाहं ददामि त्वां तदह्ने तन्निशे ततः ।

सोऽप्यहोरात्रकालाय सोऽर्द्धमासाय दास्यते ॥ ७ ॥
 सम्पूर्णाय मासाय समर्तुभ्यः प्रदास्यति ।

सर्वत्सराय ते दद्युरसाचन्द्रशताय च ॥ ८ ॥
 तत्तुभ्यमभयं दद्यादित्येवमभयं वदन् ।
 प्राङ्मुखो मूर्ध्नि हेमाम्भः शीकरैराभिषिञ्चतु ॥ ९ ॥

सप्तवारोदृश्च कर्त्तव्यो द्वादशे दशमेऽथवा ।
 षोडशेवापि दिवसे द्वात्रिंशे वापि जन्मतः ॥ १० ॥

बालैः सेव्या वचासाज्या सद्गुग्धावाथ तैलयुक् ।
 यष्टिकां सङ्ख्यपुष्पिं वा बालः क्षीरान्वितां पिबेद ॥११॥

चाशूपसम्पदक्षायुर्वलं श्रीश्च प्रवर्द्धते ।
 वचाज्याग्निशिखावाशा शुण्डी कृष्णा निशागदम् ॥

सयष्टिसैन्धवं बालं प्रातर्मध्याकरं लिहेत् ॥ १२ ॥

हाति जातकर्मविधिः ।

—०००—

अथ जातदिने वत्सं गृही गृह्णाति पद्मिनी
गात्रोद्वेगा निराहारा लालाग्रीवाविवर्त्तनम् ॥ १३ ॥
तच्चेष्टितमिदन्तस्य मन्त्राणाञ्च बलिं हरेत् ।
मत्स्यमांसस्युराभक्तगन्धस्रग्दीपधूपितैः ॥ १४ ॥
लिम्पेत्तद्वनकीलोध्र मज्जिष्ठातालचन्दनैः ।
महिषाक्षेण धूपश्च द्विरात्रे भीषणी ग्रही ॥ १५ ॥
तच्चेष्टाकाशनिःस्वासौ गात्रसङ्कोचनं मुहुः ।
साजमूत्रैर्लिपेत्कृष्णा सेव्यापामार्गचन्दनैः ॥ १६ ॥
गोशृङ्गदन्तकेशैस्तु धूपयेत्पूर्ववद्बलिम् ।
ग्रही त्रिरात्रे घण्टाली तच्चेष्टाक्रन्दनं मुहुः ॥ १७ ॥
जृम्भनं स्तनितत्रासो गात्रोद्वेगमरोचकम् ।
केशराज्जनगोहस्तिदन्तसाजपयो लिपेत् ॥ १८ ॥
नखरार्जी निम्बदलेर्धूपयेच्च बलिं हरेत् ।
ग्रही चतुर्थी काकोली गात्रोद्वेगः प्ररोदनम् ॥
फेणोद्गारो दिशादृष्टि कुल्माषैः सर्पपैर्बलिः ॥ १९ ॥
गजदन्ताहिनिर्मोकावाजीमूत्रैः प्रलेपयेत् ।
प्रदकारितुं ग्रही षष्ठी त्रासो मोहप्ररोदनम् ॥ २० ॥
निराहारोऽङ्गविक्षेपो हरोन्मत्तादिकाबलिम् ।
राजीगुग्गलुकुष्ठेभदन्ताज्यैर्धूपलेपने ॥ २१ ॥
मुक्तकेशी ग्रही बालं दिने गृह्णाति सप्तमे ।

- नादःमरोदनं काशःपृतिगन्धश्च जृम्भणम् ॥ २२ ॥
 धूपो व्याघ्रनखैर्लपो वचामूत्रत्वगामयैः ।
 त्रिदण्डी चाष्टमी जिह्वा चालनं वासरोदनम् ॥ २३ ॥
 दिशानिरीक्षणे देयो मत्स्यादिः सर्वतो बलिः
 वचालमुनसिद्धार्थहिङ्गुभिर्धूपलेपने ॥ २४ ॥
 महामहेसी नवमी तच्चेष्टा वासरोदनम् ।
 चद्रेजनोर्ध्वनिःश्वासौ स्वमुष्टिद्वयखादनम् ॥ २५ ॥
 वक्रचन्दन कुष्ठोग्रा सर्पपैर्लेपयेच्छिथुम् ।
 कपिरोमनखैर्धूपदशमी रोदनी ग्रही ॥ २६ ॥
 तच्चेष्टा रोदनं शश्वत् सुवन्धो नीलवर्णा ।
 धूपो निम्बेन कुष्ठोग्राराजीसर्जरसैर्लिपेत् ॥ २७ ॥
 बलिश्च निर्हरेल्लाजाकुलमापचरकोदनैः ।
 यावच्चयोदशाहं स्यादेवं धूपादिका क्रिया ॥ २८ ॥
 गृह्णाति मापिकं वत्सं पूतनासकुणी गृही ।
 काकवद्रोदनं स्वासो गृध्रगन्धोऽस्तिमीलनम् ॥ २९ ॥
 रक्तमूत्रश्च कृच्छ्रेण गोदन्तनखधूपनम् ।
 पीतवस्त्रं दिशेद्रक्तं स्रग्गन्धं तैलदीपनम् ॥ ३० ॥
 त्रिविधं पायसं मद्यं तिलं मांसं चतुर्विधम् ।
 करजायो यमदिशि सप्ताहं तैर्वलिं हरेत् ॥ ३१ ॥
 द्विमासिकश्च मकुटा वपुःपीतश्च शीतलम् ।
 स्नानपानं न रोचेत् तच्छुद्धिं मुखशोषणम् ॥ ३२ ॥
 श्रीवाचि वृत्तनिष्पन्दाः पायसं तिलतण्डुलम् ।
 अपूपमोदनं दीपं पुष्पगन्धांशुकानि च ॥ ३३ ॥
 कृष्णानि दीपयेत्तस्य दीपं तैलेन सर्वतः ।
 धूपयोज्ज्वलपत्रैस्तु कुशुम्भलसुनीपुतैः ॥ ३४ ॥
 तृतीया गोमुखी तस्याश्चेष्टा निद्रा मरोदनम् ।

गोगन्धो मधुगन्धो वा विन्मूत्रश्रवणं तथा ॥ ३६ ॥
 जपामियद्गु पललं कुलमापं शाकमोदनम् ।
 क्षीरञ्च पिण्डकं दीपं दत्त्वा प्राच्यं बलिं हरेत् ॥ ३६ ॥
 मध्याह्ने पञ्चपत्रेण स्नानं धूप्येत सर्पपैः ।
 चतुर्थी पिङ्गला गात्रशोषणं दारुणो रवः ॥ ३७ ॥
 विश्रम्भेन पयःपानम्पूतिगन्धः सिता तनुः ।
 भुजस्य कम्पनं तस्याश्चिकित्सा न विधीयते ॥ ३८ ॥
 पञ्चमी लवना गात्रसादनं मुखशोषणम् ।
 श्रद्धया फलयसम्पानं पीतवर्णं प्ररोदनम् ।
 मत्स्यमांशान्नशाकाद्यैः पिष्टभैर्दूर्बलिं हरेत् ॥ ३९ ॥
 मध्याह्ने दाक्षिणाशाया षण्मासे पङ्कजी ग्रही ।
 तच्चेष्टारोदनं कुक्षिशूलनं विक्रमस्वराः ॥ ४० ॥
 शिखिकुक्कुटमेषाणा मास सक्तुकुलत्थकम् ।
 मांसोदनं सुरापुष्पगन्धादिस्तैर्बलिं हरेत् ॥ ४१ ॥
 शीतला सप्तमे मासे निराहारोऽङ्गमाटनम् ।
 दन्तखाद्याद्यति गन्धः समापानसुरातिलैः ॥ ४२ ॥
 पद्मादिपुष्पकुलमापपिष्टशकैर्बलिं हरेत् ।
 अष्टमे यमुनामोहस्तनितं मुखशोषणम् ॥ ४३ ॥
 स्फोटिकाःसर्पपाकारास्तर्ज्वगात्रेषु कम्पनम् ।
 चिकित्सा नच कर्त्तव्या नवमी कुम्भकर्णिका ॥ ४४ ॥
 अश्रद्धया पयःपानं तच्छार्दिदारुणो ज्वरः ।
 रोदनं पाटलो गन्धी मांसं मत्स्यसुरापयः ॥ ४५ ॥
 कुलमापमन्नं पललं गन्धपुष्पञ्च दापयेत् ।
 ऐशानीं दिशमाश्रित्य मध्याह्ने बलिमाहरेत् ॥ ४६ ॥

- . तापसी दशमे मासे निराहारोऽक्षिमलिनम् ।
 उद्वेदनञ्च गात्राणां पीत्तं रक्तमयोदनम् ॥ ४७ ॥
 घण्टा पताका पिष्टोत्था मत्स्यमांससुरासवम् ।
 सौम्यायां दिशि मध्याह्ने बलिमेभिःसमाहरेत् ॥ ४८ ॥
 बलिमेकादेशे मासे ग्रही गृह्णाति राक्षसी ।
 तच्चिह्नं नेत्रयोरन्ध तस्य नैव चिकित्सितम् ॥ ४९ ॥
 चपला द्वादशे मासे वासःस्वासश्च चेष्टितम् ।
 कुलमाषपुष्पदग्धान्नतिलचूर्णैर्विधानवित् ॥ ५० ॥
 माहेन्द्रदिशि मध्याह्ने सप्तरात्रि बलिं हरेत् ।
 एताःस्युर्मांसिकं ग्राह्यं पूतनायदपूर्वकात् ॥ ५१ ॥
 द्वितीये वत्सरे बाल ग्रही गृह्णाति यातना ।
 पतनं रोदनं दाहो निराहारोऽक्षिमलिनम् ॥ ५२ ॥
 मत्स्यमांसं तिलं मयं गुळं स बोलिका दधि ।
 कुलमापलाजागन्धादिस्तैः प्राच्यां बलिमाहरेत् ॥ ५३ ॥
 स्नानं पञ्चदलैर्धूपं केशगोदन्तगोक्षुरैः ।
 तृतीये वत्सरे बालं ग्रही गृह्णाति रोदनी ॥ ५४ ॥
 विन्मूत्रसक्तसमिश्रज्वरो हस्तस्य कम्पनम् ।
 प्ररोदन मुहुर्गात्रे पद्मकेशरसन्निभम् ॥ ५५ ॥
 गुलोदन तिलं पूषं कुलमाष स्विन्नफलं गृपम् ।
 दधिसक्तुफल लाजा मतिमाशालिपिष्टजा ॥ ५६ ॥
 एभिःस पुष्पगन्धाद्यैः प्राच्यां दिशि बलिं हरेत् ।
 स्नापयेत् पञ्चपत्रैस्तु धूपैराजीफणित्वचा ॥ ५७ ॥
 चतुर्थे चटकासोमो ज्वरःसर्व्वोद्गसादनम् ।
 अवीक्षणं मन्दाहारो वामपादस्य कम्पनम् ॥ ५८ ॥

तिललाजाशकुलमाप मत्स्यमांससुरादधि ।

प्रतिमां फलकस्थाञ्च कौबेर्या दिशि दापयेत् ॥ ६९ ॥

स्नान पञ्चदलैर्धूपः पिञ्जेन क्षुररोमभिः ।

चञ्चला पञ्चमे वर्षे ज्वरस्त्रासोऽङ्गसादनम् ॥ ६० ॥

बालस्य तिलकृष्णात्रैः कालेऽनुक्ते बलिं निशि ।

धूपयेत् मेघशृङ्गेण स्नानं स्यात् पञ्चपत्रयुक् ॥ ६१ ॥

पलासो दुम्बरास्वत्थवटविल्वदलं हितम् ।

धावती वत्सरे षष्ठे वैवर्णं मुखशोषणम् ॥ ६२ ॥

उद्वेजन बहुमूत्रस्रवणं गात्रसादनम् ।

तिलोद्भवसुरामत्स्यमांसैः पक्वसुरादधि ॥ ६३ ॥

क्रसरं पायसञ्चभिः सप्तरात्रि बलिं हरेत् ।

स्नानं पञ्चदलैर्धूपो लघुनीकेशरादिभिः ॥ ६४ ॥

सप्तमे यमुनाच्छादिनाना होरोऽङ्गसादनम् ।

मत्स्य मांस सुरासक्तुकसरम्पायसं दधि ॥ ६५ ॥

एभिः स बोलिकापूपैस्त्रिरात्रि च हरेद्बलिं ।

स्नानं पञ्चदलैर्धूपो गोशृङ्गक्षुररोमभिः ॥ ६६ ॥

जाते चेदष्टमे वर्षे निराहारः प्रकोपनम् ।

मत्स्यमांसं दधि क्षौद्रं घृतान्नं पायसं पयः ॥ ६७ ॥

एतैश्च क्रसरापूपैर्बलिं दत्वाद्दरावतः ।

चत्वारस्ते तिलैः कुण्डे पञ्चाहममुना हुनेत् ॥ ६८ ॥

कुष्माण्डिनी भगवती रजनी समुदिताधुना ।

शापयति मुञ्चदह सरवालकान् गच्छ ॥ ६९ ॥

राजी निम्बदलैर्धूपः कालिनी नवमी अही ।

तच्चेष्टा गर्जनं त्रासो बाह्योरस्फोटनं मुहुः ॥ ७० ॥

बलिः स्यात्क्रसरापूपसक्तुकुलमापपायसैः ।

ॐ मुञ्चपञ्चदहजय आगच्छ बालिके ॥ ७१ ॥

अनेन पूर्ववदबुधा कुर्यात् स्नानं सधूपनम् ।
 दशमे कलहंसौ स्याद्वाहोऽङ्गकशता श्वरः ॥ ७२ ॥
 बोलिकापूपदध्यत्रैः पञ्चरात्रि वालि हरेत् ।
 लेपयेत्तं वचाकुष्ठलघुनैः सर्पपान्वितः ॥ ७३ ॥
 धूप निम्बदलैः कुर्यात् सगोरोमगजद्विजैः ।
 एकादशे देवदूती हासः पानाशनं बहु ।
 विकारा बहवोऽङ्गानां नित्यं बलहीनधावनम् ॥ ७४ ॥
 यापियामीति विन्मूत्रस्रवणं स्वगृहे क्षणम् ।
 गान्धोद्वेगोऽक्षिरोगश्च क्रीडनं निष्ठुरं वचः ॥ ७५ ॥
 कोद्रवात्रं लाजदधि कुल्माषपूपबोलिकाः ।
 पक्वं मांसं स्निग्धमत्स्यं मद्यं पुष्पं हयारिजम् ॥ ७६ ॥
 बलिः स्यात् कुंकुमाढ्यैः स्यात् स्नापनं पञ्चमात्रिकम् ।
 धूपयेत्तगरौप्यैर्महिषाक्षनखामयैः ॥ ७७ ॥
 वालिका द्वादशे वर्षे श्वासो नयनयोर्गदः ।
 काकारवश्च तच्चेष्टा शाककुल्माषसक्तवः ॥ ७८ ॥
 बोलिकामोदकापूपसक्तुलाजपयोधृताः ।
 गुलं पक्वं मत्स्यमांसं त्रिरात्रं तैर्बलिं हरेत् ॥ ७९ ॥
 राजिनिम्बदलैर्धूपो वायसी च त्रयोदशे ।
 तच्चेष्टा मुखवाद्याङ्गं सादनं मुखशोषणम् ॥ ८० ॥
 रक्तान्नगन्धमालाद्यैर्बलिः पञ्चदलैः श्रवः ।
 राजीनिम्बदलैर्धूपो यक्षिणी च चतुर्दशे ॥ ८१ ॥
 शूलनं श्वरदाहौ च पिबेच्चाभ्यक्षयेत् घृतम् ।
 शाल्योदनं सुरामांसमत्स्यकुल्माषपायसैः ॥ ८२ ॥
 सलाजकपरैर्दद्यान्मध्याह्ने त्रिदिनं बलिम् ।
 स्नानं पञ्चदलैः कुर्यान्मुञ्चका स्यात् त्रिपञ्चके ॥ ८३ ॥

तच्चेष्टासृक्श्रवःशश्वत् कुर्यान्नात्र चिकित्सितम् ।
 वानरी षोडशे भूमौ वादो निद्रा सदा ज्वरः ॥ ८४ ॥
 पायसं केवलं पूषं कुल्माषं क्रपरं सुरा ।
 एतैःसफलगुपैःकुष्ठैः प्रदोषे त्रिदिनं बलिः ॥ ८५ ॥
 स्नानं पञ्चपत्रेण धूपनं चन्दनेन च ।
 पद्मगन्धीसप्तदीशे मात्रोद्देगःप्ररोदनम् ॥ ८६ ॥
 मुञ्चामीतिवचोहासः स्नापयेत् पञ्चपत्रकैः ।
 कुल्माषक्रपरापूपातिलापेष्टात्रफलगुपैः ॥ ८७ ॥
 सलाजदधिभिःप्राच्यां मध्याह्ने त्रिदिनं बलिः ।
 धूपेनवाजगोशृङ्गेः कुमारी बालिका ततः ॥ ८८ ॥
 पूर्वाश्च वर्षिका ग्राह्य कुमारीपदपूर्विका ।
 तच्चेष्टा वमनं स्वाशो निराहारोऽङ्गसादनम् ॥ ८९ ॥
 नास्ति तस्य चिकित्सैवं मोक्ता बालग्रहाःपृथक् ।
 ओंचामुण्डे सावरीकण्ठनकेशी भगवति ह्रीं ॥ ९० ॥
 मुञ्च रक्षां कुरुकुरुबालि गृह्णत ।
 बालग्रहेषु बलिदानकृदेयमन्त्रः ।

— * —
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च स्कन्दो वैश्रवणस्तथा ।
 रक्षन्तु त्वरितं बालं मुञ्चयन्तु कुमारकम् ॥ ९१ ॥
 नीराञ्जनाय बलिकर्मविधौ स्मृतोऽयम् ।

ह्रीकुप्माण्डकारिणं दूषणा
 भगवती चामुण्डेओंमुञ्च ॥
 दहसरबालकान् गच्छ गच्छ
 होमंतिलाविभिरत्रैःकरोतु मन्त्री ॥
 चामुण्डे नमोऽहिन्येषु ओंह्रींदिष्टग्रहान्हुं तत्र ।
 गच्छन्तु गुप्पुका यत्रस्थानकुरुकुरु रुद्रो ज्ञापयति ॥

स्यात्सर्वकर्मकयञ्च वरोभिषेके ॥ चण्डी सकण्ठावनलौ
 त्रिनिष्टौचान्तःसनासार्द्ध शशीवचण्डम् ॥ हुंफट्
 शिरोऽन्तो मनुरपह्न्याद्वालग्रहान् बलसन्नपादिकर्म ॥
 तारालुयुग्ममुदकं शिर एभिरन्नेः
 शक्तिव्रता च शिशुना चवती शशाङ्के ।
 अर्द्धेन्दुकैर्विहिरधोवदनैः परीत-
 चक्रं तदाद्यु शिशुरोदनमुवाक्षिणोति ॥ ९२ ॥
 इतिपालग्रहविधिः ।

प्राप्त्यने द्वादशे सात्रो दशमेऽहनि जन्मतः ।
 वैश्यस्तु षोडशे शूद्रो द्वात्रिंशे नाम कारयेत् ॥ ९३ ॥
 उत्तराशुभ्रविष्टायां रेवंतीदस्तयोरपि ।
 मूलवारुणिपुष्येषु श्रवणादिसयोरपि ॥ ९४ ॥
 रोहिणीस्वातिर्यत्रेषु सौस्तवं नाय कारयेत् ।
 उक्तावधिव्यतिक्रान्तौ सहास्रमासनेन वा ॥ ९५ ॥
 विदोपास्तिययःशस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
 द्वादशस्थानगा नेष्टाः सर्वे स्युर्नामकर्मणि ॥ ९६ ॥
 राशयस्तु स्थिरश्रेष्टाः द्विस्वभावाः शुभैर्युताः ।
 शिष्टास्तु सद्यभाश्चापि नेष्टाःस्युर्नामकर्मणि ॥ ९७ ॥
 त्रिपढायगताः पापाश्चन्द्रो लग्नगतःशुभः ।
 शुक्रो भवो गुरुःकेन्द्रे व्ययं शुद्धञ्च शोभनम् ॥ ९८ ॥
 मेपादिपदसु युगलोकघनं जयाग्नि
 रामद्विकादचरगताः कथिताः क्रमेण ।
 काद्यास्तुलादिषु च पञ्चसु पञ्चवर्गाः
 याथा भवन्ति लिपयश्चरमे च राशौ ॥ ९९ ॥

राज्यलाभोपकाराय प्रारभ्यारिःखरःकुरुः ।
 गोपालककुटिम्पायफुल्लायीयसरःक्रमः ॥ १०० ॥
 अस्विन्यादिषु विज्ञेयः स्वरान्तौ रवतीयुजौ ।
 लचटतपादावर्गाःकुजभृगुबुधजीवभानुपुत्राणाम् ।
 शशिनो याद्या वर्गाः स्वरास्त्वकारादयोर्कऽस्य ॥ १०१ ॥
 सवर्वादिमध्यान्तगलौ त्रिकौ तौ
 त्र्योभ्योजरौस्तौ च गणाः क्रमात्ते ।
 भूस्वर्गचन्द्राम्बुविवस्वदग्नि
 वाव्यम्बराख्याश्च तथा स्युरष्टौ ॥ १०२ ॥
 शुभाःस्युःस्थिरराशीनां क्षितिचन्द्रार्कवायवः ।
 चराणाञ्चैव राशीनां द्योसमुद्राम्बरानिलाः ।
 शोभनाः द्विस्वभावानामिन्दुक्षितिर्नभोनलः ॥ १०३ ॥
 ग्रहनक्षत्रराशीनामक्षरैश्च गणेरपि ।
 संहृन्नामाक्षरं प्रायं युग्माक्षरसमाह्वयम् ॥ १०४ ॥
 इदं विधानमुद्दृष्ट गीतेऽपि श्लोकबन्धने ।
 वीरनाम्नि च मन्त्रे च मित्रेऽपि च विशेषतः ॥ १०५ ॥
 वालिशं भूषयेत् प्राज्ञो बलयैः कटिदामभि ।
 अष्टाविंशे दिने चाथ द्वाविंशे वापि जन्मतः ॥ १०६ ॥
 इति नामविधिः ।

—०—

- १ कर्णवेधेऽद्भ्रहानिःस्यात्तया लक्ष्मीक्षयो भवेत् ।
 इति मत्वा न कुर्वन्ति केचिच्छ्रवणवेधनम् ॥ १०७ ॥
 अद्भ्रहानिर्यदि प्राहुः कर्णवेधनमावृततः ।
 कथं तु विदधीरन्ते पूर्व्वतो नाभिकर्तनम् ॥ १०८ ॥
 सतः शास्त्रानुसारेण विधेयं श्रुतिवेधनम् ।

जन्मतो दशमे चाहि द्वादशे वाथ षोडशे ॥ १०९ ॥

सप्तमे मासि वा कुट्यादिष्टमे वा विचक्षणः ।

उक्तकालव्यतिक्रान्तावायुग्याब्देऽपि कारयेत् ॥ ११० ॥

पुण्यादिति श्रवणसौमिश्रचिष्टाः

तिप्योत्तरत्रयसहस्रकराः मशस्ताः ।

पञ्चाष्टमीविरहितास्तिथयो विरिक्ता

विष्टीतराश्च शुभदाः शुभवासराद्याः ॥ १११ ॥

दृपवर्जाः स्थिराः सर्वे न शुभा मकराजहौ ।

मध्यमा अवशिष्टास्तु शोभनाः कर्णवेधने ॥

रन्ध्रास्त्रिष्यगोनेष्टो गुरुः शेषेषु शोभनः ।

सुतरन्ध्रगताः सौम्याः नेष्टाः स्युः कर्णवेधने ॥ ११२ ॥

पदसप्ताष्टमगः शुक्रो न शुभोऽन्यत्र शोभनः ।

इन्दुस्तृतीये पुत्रस्त्री धर्मकर्मण्यगः शुभः ॥ ११३ ॥

विशुद्धमष्टमस्थानं पापाश्च त्रिषडायगाः ।

लग्नं दृढपतिक्षत्रं शोभने कर्णवेधने ॥ ११४ ॥

अभ्यर्च्य दैवज्ञभिपग्वरेण्यौ समङ्गलं शङ्खमुदङ्गनादैः ।

यथाक्रमं दाक्षिण्यमकर्णौ पुंसस्त्रियोस्तौ विपरीतवेध्यौ ११५

कुटजं नरवीरश्च साङ्गलीं चित्रकं तथा ।

अपामार्गोऽश्वगन्धा च शुष्कं संचूर्ण्य तैलयुक् ॥ ११६ ॥

लेपयेत् कर्णवल्ग्वन्तु मांसलावस्थिरा भवेत् ।

इदं सर्वत्र निर्दिष्टं मूनावयवपूरणे ॥ ११७ ॥

अश्विनीहस्तपौष्येषु शुभवारांशकोदये ।

सम्पूर्णमण्डले चन्द्रे दापयेच्छ्रुतिभूषणम् ॥ ११८ ॥

संज्ञा लोके पशुनाञ्च दाशानाञ्च विधीयते ।

शुभार्ता दाहविच्छेदे कर्णवेधविधिर्यथा ॥ ११९ ॥

इति कर्णवेधविधिः ।

—०००—

उपनिष्क्रमणं नाम ग्रहात्मथमनिर्गमः ।

आयुस्तेजोबलोद्दीप्तेर्विधिरेष विधीयते ॥ १२० ॥

चतुर्थे मासि भूदेवास्तृतीये वसुधाभुजः ।

विशोऽन्नमासने कुर्युः शुद्रास्तु द्वादशेऽहनि ॥ १२१ ॥

मित्रोत्तरत्रयतुरङ्गमृगश्रविष्ठा

राधाविधात्रयधुजिद्भगनाःप्रशस्ताः ॥

कन्यातुलानिमिषष्टाश्रिकराशयश्च

शस्ता विदोपतिथयोऽपि च सौम्यवाराः ॥ १२२ ॥

भूरिपुष्यनिकरं सतोरणं तोयपूर्णकलसोपशोभितम् ।

धूपगन्धबालिपूजितं द्विजं प्रोक्तवेदीमह मण्डपं शुभम् ॥ १२३ ॥

मातुलो वा पिता बालं शुचिस्नानविभूषितम् ।

मण्डपं तदुपानीय धान्यपद्मे निवेश्य च ॥ १२४ ॥

सूर्यं सन्दर्शयेत्तस्मिन् सादरञ्च प्रणामयेत् ।

अथ दूर्वाक्षतै रब्रहेमाम्भोभिश्च सेचयेत् ॥ १२५ ॥

इत्युपनिष्क्रमणविधिः ।

—०—

अत्रेन स्फीयते लोकस्त्रिवर्गश्च प्रवर्त्तते ।

भोक्तृभोज्यानवत्केतत् प्रवक्ष्ये लक्षणं लघु ॥ १२६ ॥

ग्रहक्षत्रिययोः शस्ता युग्मा मासाः शुभप्रदाः ।

अभिष्टा विषमा मासाः भोजने वश्यशूद्रयोः ॥ १२७ ॥

पञ्चशद्विंशत्यवधत् पश्चात्त्रिहत्पष्टिकात् ।

अर्द्धांशे चोत्तमा भुक्तिर्मासकालस्तु सावणात् ॥ १२८ ॥

पौष्णादितीन्दुहस्ताश्वित्वप्रावायव्यविष्णवम् ।
 रोहिणीचैत्रतिष्येव वारुणा चोत्तरत्रयम् ॥ १२९ ॥
 श्रविष्ठा च तथा हेते पौडशात्रासने शुभाः ।
 भोक्तुर्नवत्वे सम्प्रोक्तास्ते च नूतनभोजने ॥ १३० ॥
 मघा विशाखा मूलाच शिष्टा नेष्टास्त्रयोऽपिच ।
 शिष्टे तु भरणी कैश्चिच्छुभदृष्टाच्छुभाः स्मृताः ॥ १३१ ॥
 पक्षच्छिद्रश्च विष्टिश्च रिक्ताश्चैव विवर्जयेत् ।
 शुभानां विगतेन्दनां वारासाद्याः सुशोभनाः ॥ १३२ ॥
 वृषचापघटाः कन्यातुलानक्रमृगाधिपाः ।
 कर्किकत्वे ते शुभाः प्रोक्ता नवत्वे भोक्तृभोज्ययोः ॥ १३३ ॥
 कुजक्षेत्रश्च मीनश्च न कदाचिच्छुभमदम् ।
 मध्यमं मिथुनं प्रोक्तं राशीनां केवलं फलम् ॥ १३४ ॥
 निन्दिता भोजने जन्मविपत्प्रसारिमृत्यवः ।
 ग्रहाः कर्मगताः सर्वे शिशोः प्राणविनाशकाः ॥ १३५ ॥
 कुजोऽष्टमे शशी लग्ने मत्स्ये सितचन्द्रजी ।
 नेष्टौ बुधमहीपुत्री तथैवाष्टमधर्मगौ ॥ १३६ ॥
 भुक्तौ शुभकरो योगो जीवे केन्द्रे त्रिकोणगे ।
 त्रिपदायास्तथैकास्मिन् कूरे बलसमन्विते ॥ १३७ ॥
 इन्दुस्तत्कर्मकर्ता चेच्छुभांशे गुरुवीक्षितः ।
 शुभो यदि बली केन्द्रे योगोऽयं बहुसिद्धिदः ॥ १३८ ॥
 शुक्रे पक्षे शुभांशस्थे चन्द्रे जीवे त्रिकोणगे ।
 शुक्रे च कण्डके लग्ने योगोऽयश्च मृतौपमः ॥ १३९ ॥
 नानाविधैर्मङ्गलतूर्य्यनादैः पुण्याहघोषेण च मोदमानम् ।
 बालं शुचिस्नानविभूषिताङ्गं

पिता च मातापि च भोजयेत्तम् ॥ १४० ॥

पूर्णेन्दुमण्डलं तत्स्थं जलं वा चतुरीयकम् ।

ध्यात्वा तं भोजयेदेवमायुरारोग्यमश्नुते ॥ १४१ ॥

शुभाङ्गस्थे निशानाथे रोहिण्यां पितृभेऽथवा ।

बह्मसादिफलान्यद्यात् सिंहलग्ने शुभेक्षिते ॥ १४२ ॥

फलाग्रभुक्तौ तु क्षपः प्रपूनःपर्णाग्रभुक्तावजलश्रिकौ च ।

वृक्षो क्षणो वाजिगजोपभुक्तो बालान्नभुक्ताविव सर्वमाहुः १४३

। नवे कनकपात्रादौ कटकादौ च नूतने ।

अन्नप्रासनवत् प्राहुर्विधानं विंधिवेदिनः ॥ १४४ ॥

इत्यन्नप्रासविधिः ।

—०००—

कुर्वन्त्यकाले ये क्षौरं तेषां वर्षशतायुषाम् ।

अर्वाग्मरणभध्येति ततः क्षौरं विचारयेत् ॥ १४५ ॥

तृतीयेऽब्दे क्षिपोर्गर्भात्पञ्चमे सप्तमे ऽपि वा ।

सहोपनयने वापि केचित् क्षौराविधिं जगुः ॥ १४६ ॥

वर्जयेद् दधिमासञ्च दक्षिणायनमेव च ।

उपरागावसानञ्च मूढत्वं जीवशुक्रयोः ॥ १४७ ॥

चित्राश्विनीमृगशिरोऽदितिहस्तपौष्णा

ज्येष्ठाश्लेषादहस्तमस्तु चोलं ।

स्वात्युत्तराश्रयधराम्बुधयश्च मध्यः

सौम्योदयांशकदिनानि शुभावहानि ॥ १४८ ॥

पञ्चैरिक्ताष्टमी पष्टी भतिपदद्वादशी तिथिः ।

वर्जनीया शुभाःकेचित् पूर्णञ्च द्वादशी विदुः ॥ १४९ ॥

वनारससंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना पुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि चिह्नांसः शोधयन्ति । यैर्मा-
हकमहाशयैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देयः । अन्यैर्म-
हाशयैर्ये, कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० आ०

सिद्धान्ततत्त्वविवेक खण्डानि ५	५ ०
अर्धसङ्ग्रह अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
कात्यायनमहर्षिप्रणीत शुक्लयजु प्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख० ६	६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१ ०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड २)	५ ०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
चंशेपिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रह खण्डानि ५	५ ०
त्रै ल्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रणीत शुक्लयजुस्सर्वांशुकमसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
अङ्ग्रेदीयशौनकाप्रातिशाख्य सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(वृहत्) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४	४ ०
प्रियरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुत्रासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८	८ ०
वेदान्तदीपः (श्रीभगवद्रामानुजाचार्यविरचितः) खण्डानि ३	३ ०
दुष्टटीका खण्डानि ४	४ ०

पातञ्जलदर्शनम्। श्रीरामानन्दयतिवृत्तमणिप्रभाऽऽख्यवृत्ति	स० १	०
व्याकरणमिताक्षरा । श्रीमदश्वभट्टप्रणीता खण्डानि	६	०
रसमञ्जरी । व्यङ्ग्यार्थकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता ख०	३ ३	०
भेदधिकार' व्याख्यासहित. श्रीमदण्णयदीक्षितकृत उपक्रमप-		
राक्रमसहित' खण्डे २	२	०
बोधसारो नरहरिकृत. तच्छिष्यदिवाकरकृतटीकया स० ख०	५ ५	०
ब्रह्मसूत्रदीपिका श्रीमच्छङ्करानन्दभगवद्विरचिता ।	१	०
दैवज्ञानामधेनु अर्थात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थ ।	२	०
श्रीमदण्णभाष्यम् । श्रीश्रीवल्लभाचार्यविरचितम् ।		
गोस्वामिश्रीपुरुषोत्तमजी महाराजविरचितभाष्यप्रकाशाख्य-		
व्याख्या समेतम् ।	३	०

ब्रजभूषण दास और कम्पनी

चांदनीचौक के उत्तर नई सड़क बनारस

BENARES SANSKRIT SERIES;

A COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND
G. THIBAUT, Ph. D.
No 116

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्
प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

लङ्कायाम् हस्तवनगल्पनामकेमहाविहारेऽध्युपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताशनचमदशीसङ्गराजवरेण सङ्कलिता ॥
DAIWAGNAKÂMADHÊNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavumadarsî Sangharâja
Mahâsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev C. A. Seelakkhandha
Sthavira of the "Sulabimbârâma" Vihâra,

DODANDUWA, CEYLON

& Sektarama Upâdhyaya, Sanskrit College Benares.
Fasciculus III

BENARES

Published by the Proprietors Messrs Braj B Das & Co.,
AND SOLD BY H. D. GUPTA

Secretary, Chowkhamba Sanskrit Book Depôt.

Printed at T. P. W. & the Vidyâ Vilâs Press,
BENARES

1906.

सूचीपत्रम् ।

गणपाठः	०	४	०
गोलप्रकाशः	२	८	०
गगालहरी	०	१	०
गुरसारणी	०	४	०
जातकतरंगम्	०	१२	०
तरंगदीप	०	१	०
तत्त्वसंग्रहः	०	१	०
दत्तकमीमांसा	०	८	०
धर्मशास्त्रसंग्रहः	०	१	०
धातुपाठः (शिला -)	०	२	०
धातुरूपावली	०	२	०
नैपथ्य चरित नारायणी टीका टाइप	४	०	०
परिभाषापाठः	०	१	०
पाणिनीर्याशिक्षा भाष्यसहिता	०	२	०
प्रथम परीक्षा	०	२	०
प्रथमपुस्तक हिन्दी	०	१	०
प्रश्नभूषणम् (प्रश्न विचार का बहुत उत्तम ग्रन्थ)	०	४	०
बीजगणितम् (म० म० प० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	८	०
मनोरमा शब्दरत्नसहिता (टाइप)	१	०	०
लघुकौमुदी टिप्पणीसहिता	०	४	०
लघुकौमुदीभाषाटीका	४	०	०
लक्षणावली	०	२	०
लंघावली (म० म० प० सुधाकरकृतटिप्पणीसहित)	१	०	०
वसिष्ठसिद्धान्तः	०	१	०
विष्णु सहस्रनाम	०	१	०
शब्दरूपावली	०	१	०
शृङ्गार सप्तशती	१	८	०
समासचक्रम्	०	१	०
समानचन्द्रिका	०	१	०
सरस्वतीकण्ठाभरणम्	३	०	०
साङ्ख्यचन्द्रिका टिप्पणीसहिता	०	८	०
साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी	०	६	०
सिद्धान्तकौमुदी	३	०	०
सिद्धान्तमुक्तावली दिनकरीटिप्पणीसहिता	३	०	०
उपसर्गशक्ति	०	१	०
शेखरकौमुदी	०	६	०
शेखरसहिता	२	०	०

स्त्रीणां वारादयश्चेन्दोर्विप्राणान्तु शुभा रवेः ।
 क्षत्रियाणां क्षमासूनोः पातङ्गेर्वैश्यशूद्रयोः ॥ १५० ॥
 आधानजन्मनक्षत्रवैनाशिकगते विधौ ।
 अष्टमं राशिमाप्ते च क्षौरं मृत्युकरं भवेत् ॥ १५१ ॥
 आक्रोकेरश्च मत्स्यश्च बुधशुक्रेन्दुराशयः ।
 सर्वेषां सिद्धिदातारः शुभवारोदयादयः ॥ १५२ ॥
 चित्तविक्रमपुत्रस्त्रीधर्मकर्म्यायगः शशी ।
 चरे चन्द्रज्ञजीवाश्च क्षौरे सौभाग्यसाधकाः ॥ १५३ ॥
 त्रिषडायगताः पापाः शुभाः संशुद्धमष्टमम् ।
 यमभार्गवभौमाख्याः सप्तमस्थाः शुभच्छिदः ॥ १५४ ॥
 क्षौरं यात्राविधानञ्च पुत्रस्य पितृजन्मनि ।
 भय विघ्नप्रदं प्राहुः कुमार्यो मातृजन्मनि ॥ १५५ ॥
 अभ्यङ्गशुक्तियात्राषु स्नाने वा भूपितेऽपि वा ।
 सन्ध्यानिशासु संग्रामे क्षौरं नेष्टुं निरासने ॥ १५६ ॥
 शासने राजविप्राणां व्रतान्ते मृतसूतके ।
 बन्धमोक्षे च दीक्षायां क्षौरं नात्र विचार्यते ॥ १५७ ॥
 अशुभर्क्षे कृते क्षौरे कुर्यात् क्षिप्रं पुनः शुभे ।
 पञ्चगव्येन मधुना केशाश्रिर्व्यापयेद् बुधः ॥ १५८ ॥
 दर्शे प्रतिपदष्टम्योर्मासस्त्रीतैलसेचनात् ।
 चतुर्दश्यां तथाष्टम्यामाहुरायुक्षयम्बुधाः ॥ १५९ ॥
 पञ्चदश्यां चतुर्दश्याष्टम्याश्च त्रिजन्मसु ।
 क्षौरं व्यवयं तैलञ्च वर्जयेदन्तधावनम् ॥ १६० ॥
 राजकार्यनियुक्तानां नटानां रूपजीविनाम् ।
 अश्रुमनस्रच्छेदे नास्ति कालविशिष्टता ॥ १६१ ॥

१ स्थरेचक्षत्रजीवाश्च । २ निर्वापयेत् ।

न तेषामपि कालोऽस्ति क्षुरं नित्यं स्पृशन्ति ये ।

दन्तधावनमिच्छन्ति व्रतीनां प्रतिवासरम् ॥ १६१ ॥

शुक्रैर्कवारान्येषां विहितौ दन्तधावने ।

गुरुर्भृगुर्वा शीताशुरुदयस्थौ बलान्वितः ।

यद्युपचयगो लग्नाच्चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६३ ॥

सशुक्रे सबुधे कुम्भलग्ने व्ययगते रवौ ।

त्रिकोणगे गुराविन्दौ चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६४ ॥

भवव्ययोदयेष्वर्कबुधशुक्राः यदा स्थिताः ।

चन्द्रे शुभाशके केन्द्रे चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६५ ॥

सुमनोऽतदुर्वार्कं तोयमभ्यक्षमस्तके ।

ध्यात्वा भगवतीं लक्ष्मीं जपमेवमुदीरयेत् ॥ १६६ ॥

पालयन्तु सुराः सर्वे त्वामविघ्नं शताशुषा ।

ऋद्ध्या कान्त्या धिया स्मृत्या नित्यं त्वामपि वर्द्धयेत् ॥ १६७ ॥

पान्तु सन्ततमेव त्वां प्रसन्ना देवमातरः ।

दीर्घमङ्गलसयुक्ता यूना त्वं सुभमा भव ॥ १६८ ॥

पुंसस्त्रियश्च क्रमशोऽभिमन्य

समङ्गलं दक्षिणपाणिनैव ।

प्रदक्षिणं मूर्द्धललाटक्षेत्रे

सुप्रसृजोत्ते निशितक्षुरेण ॥ १६९ ॥

भात्रीभृङ्गरसं प्रस्त तैलञ्च क्षीरमादकम् ।

यष्ट्याञ्जनफलं तैलं तत् केशाक्षिशिरोहितम् ॥ १७० ॥

तटाककृपशुद्धिश्च गजदन्तनिकृन्तनम् ।

नौकादीनां जले क्षेपः क्षौरयोगवदिष्यते ॥ १७१ ॥

इति क्षौरविधिः ।

—०००—

इति कौमारदशाविधानं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ।

पञ्चविंशोऽध्यायः ।

शिक्षादशासमुचितं क्रमशो विधानं

वक्ष्यामि सम्प्रति समाहृतमल्पमत्र ।

आच्छादनोपनयनाध्ययनानि सम्य

गावर्तनं वितरणञ्च गवां द्विजेभ्यः ॥ १ ॥

प्रभृतवस्त्रदाश्विनी भरण्यथापहारिणी ।

प्रदह्यतेऽग्निदेवते प्रजेश्वरेऽर्थसिद्धयः ॥ २ ॥

सृगे तु मूपिकाद्रयं व्यसुत्वमेव शङ्करे ।

पुनर्वसौ शुभागमस्तदग्रहे धनैर्युतः ॥ ३ ॥

भुजङ्गमे विलुप्यते मघासु वैरमादिशेव ।

हयाह्वये नृपाद्रयं धनागमं तथोत्तरे ॥ ४ ॥

करणेकर्मसिद्धयः शुभागमश्च चित्रया ।

शुभाश्च भोज्यमनिले विदेवते सुहृद्द्युतिः ॥ ५ ॥

सुहृत्पियश्च मित्रभे तदग्रहेऽम्बरक्षयः ।

जलप्लुतिश्च नैर्ऋतौ रुजो जलाभिदेवते ॥ ६ ॥

मृष्टमश्रमापि विश्वदेवते वैष्णवे भवति नेत्ररोगिणां ।

द्रव्यधान्यनिचयस्तु वासवे वारुणे विपकृतं महद्भयम् ॥ ७ ॥

भाद्रपदे सलिलेन भयं स्यात्तदपरतश्च भवेत् सुतलब्धिः ।

रेक्तयुतं कथयन्ति च पौष्णे वासकवस्त्रनवत्वविधाने ॥ ८ ॥

विजीर्णमाद्र मलिनान्तनीयो रवीन्दुमन्दाक्षितिपुत्रवारे ।

आच्छादितं नूतनवस्त्रमन्यवारे शुभत्वाय चिराय च स्यात् ॥ ९ ॥

१ विजेभ्य । २ सृती । ३ वासव । ४ रक्तयुति ।

प्रतिपद् द्वादशी रिक्ता षष्ठी विष्टिविर्वर्जिता ।
 तिथयः शुक्लजाः शेषाः शोभना वस्त्रधारणे ॥ १० ॥
 सिंहालिमकराजास्त्रैर्वर्जिताः राशयः शुभाः ।
 त्रिपट्टायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ११ ॥
 रिः फं परिभवस्थानं हित्वा सर्वत्र चन्द्रमाः ।
 शुभांशस्यः शुभैर्दृष्टः शोभनो नूतनाम्बरे ॥ १२ ॥
 नृपप्रसादे दीक्षायां विवाहे च न दृश्यते ।
 अविचारितकालानामाच्छादनविधिं नृणाम् ॥ १३ ॥
 वस्त्रस्य कोणेषु भवन्ति देवाः
 नरास्तु पासान्तदशान्तमध्ये ।
 शेषास्त्रयश्चापि निशाचरांश
 स्तथैव शय्याशनपादुकानाम् ॥ १४ ॥
 लिप्ते महीगोमयकर्दमाद्यैः
 छिन्नप्रदण्डे स्फुटिते च विद्यात् ।
 पुष्टन्नचेदल्पतरश्च भुक्ते
 पापं शुभं वा फलमुत्तरीये ॥ १५ ॥
 रुद्रार्क्षशांतेष्वथवरश्य मृत्युः ।
 पुंजन्मतेजश्च मनुष्यभागे ।
 भागेऽमराणामथ भोगवृद्धिः
 प्रान्तेषु सर्वत्र वदत्यनिष्टम् ॥ १६ ॥
 छत्रध्वजस्वस्तिकवर्द्धमान
 श्रीवृक्षकुम्भाम्बुजैतोरणाभा ।
 छेदाकृतिर्नैर्ऋतिभागगापि
 पुंसां विधत्ते न चिरेण लक्ष्मीम् ॥ १७ ॥

विधिरप सप्तो नूतनकम्बलस्तरणादिके ।

विशेषोऽत्रकलत्रस्थो देवमन्त्री न शोभः ॥ १८ ॥

इत्याच्छादनविधिः ।

—O—

आपष्टं पञ्चमादूर्ध्वं वर्षादादशमादुद्विजम् ।

एकादशाब्दे राजन्यं वैश्यं वा द्वादशे तथा ॥ १९ ॥

उपनेतुमुपाध्यायैः कालयोगोऽयमीरितः ।

अतिषोडशिको विप्रो नोपनेयः कदाचन ॥ २० ॥

क्षत्रियो विंशतेरूर्ध्वाश्च वैश्यः पञ्चविंशकात् ।

प्रशस्तदृष्टणाभ्येते दृष्टला एव सम्मताः ॥ २१ ॥

अयन्तुपनयो नाम यज्ञसूत्रनिवेशनम् ।

द्वितीयजन्मवत्प्रोक्तं व्रतोपादानमिस्यपि ॥ २२ ॥

सितेज्जमूढबालत्वं दृढता दक्षिणायनम् ।

अधिमासश्च वर्ज्यः स्यात् कृष्णे चान्तिमपञ्चकम् ॥ २३ ॥

प्रतिपदपर्वरिक्ताभिर्विजितास्तिथयः शुभाः ।

शुभाः सौम्येन्दुजीवानां वारवर्गोदयादयः ॥ २४ ॥

त्रिपूचरेषु रोहिण्यां हस्ते पौष्णे पुनर्वसौ ।

वासवत्वाप्स्रसौम्येषु श्रेष्ठस्तूपनयो मतः ॥ २५ ॥

मेघे भवति वा कुष्टी वित्तविद्याज्जितो दृष्टे ।

मिथुने वेदार्थदर्शकः कर्क्या निलं पडङ्गवित् ॥ २६ ॥

शिल्पकर्मकरः सिंहि पष्टे भवति पाण्डितः ।

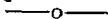
तुलायान्तु वणिग्घांसि काण्डप्लुष्टोऽथ दृष्टिके ॥ २७ ॥

सर्व्वत्र प्रजितश्चापे शून्यदृष्टिः मृगे तथा ।

राजमेध्यकरः कुम्भे मीने शास्त्रार्थपारगः ॥ २८ ॥

दुःस्थः सुखी जडो मूर्खो जयी रुग्णोऽतिमृत्युभाक् ।
 दुःखी दुर्वचनः श्रीमान् भीतो व्याधिः सुभानुना ॥ २९ ॥
 शान्तः सुखी शुभः शुद्धो रुग्णः पीतो महामयः ।
 धर्मकृत् भूर्जितस्तुष्टः साधुर्व्याधिः शुभेन्दुना ॥ ३० ॥
 दुर्गमः सुखितस्तप्तो विपन्नो मुदितः प्रियः ।
 आर्तः शोकी भयी रूपी दीनाङ्गः सितिसनुना ॥ ३१ ॥
 विना पष्टाष्टम जीवसौम्यौ सर्वत्र शोभनौ ।
 सर्वत्रेष्टः सितस्त्यक्ता सप्तम पष्टमष्टमम् ॥ ३२ ॥
 हीनः प्रीतोऽधिरोगश्च मूर्खो ज्ञानी वैहाभयः ।
 मृत्युभाग् दुःखितः क्रिष्टः सुखी दुःखी च भद्रगुरः ॥ ३३ ॥
 त्रिपटाय विना राहुकेतु सर्वत्र दूषणौ ।
 अष्टमस्थानगाः सर्वे दशुरायुः क्षय ग्रहाः ॥ ३४ ॥
 कुप्री क्षयी ज्वरार्त्तश्च बुद्धिमान् स्वकुलोत्तमः ।
 शिक्षितः सुव्रतश्चेति लग्नस्यैर्भाङ्करादिभिः ॥ ३५ ॥
 बुधार्कशुक्राः कर्मायलग्नगाः क्रमशो यदा ।
 चन्द्रः शुभाशके योगः शुभश्चोपनये मतः ॥ ३६ ॥
 मेषगोकर्कटमाप्ताः भानुशुक्रेन्दवो यदा ।
 यमोदय भवेद्योगो द्विजोपनयने शुभः ॥ ३७ ॥
 नानामङ्गलदृष्ट्येण पुण्याहपदपूर्वकम् ।
 शिशुर्मन्त्रसमुच्चारैरुपनेय पुरोधसा ॥ ३८ ॥

इत्युपनयनविधिः ।

अथोपनयनादूर्ध्वं विद्यारम्भः शुभः शिशोः ।
 कन्यासमागते भानौ ततो मासत्रय शुभम् ॥ ३९ ॥
 ताराश्चतस्रः सौम्याद्यास्तिस्रो हस्तादिकास्तथा ।
 भैत्राभिहरयः पूज्याः विद्यारम्भे मनीषिभिः ॥ ४० ॥

उत्तराणां त्रयं पौष्णं रोहिणीञ्चैव मध्यमम् ।
 वसुवारुणमूलानि शुभदानीति केचन ॥ ४१ ॥
 मूल वशिष्टमुनिना शास्त्रारम्भे निराकृतम् ।
 पर्व्वरेक्ताष्टमी षष्ठी द्वादशी प्रतिपत्तथा ॥ ४२ ॥
 गार्हिता विबुधैः केचित् पूर्णमिष्टतमा विदुः ।
 केचिन्नेच्छन्ति निषुणाः सप्तमी च त्रयोदशीम् ॥ ४३ ॥
 शुभदुष्टः शुभांशस्यश्चन्द्रस्तत्रापि दोषनुत् ।
 मन्दमाहेययोर्नैन्द्याद्धारवर्गोदयादयः ॥ ४४ ॥
 मध्यमाः रविश्रीतांश्वोः शेषाणामुत्तमाः स्मृताः ।
 चरस्थिरोभयाः पङ्क्त्या मध्यमाधमपूजिताः ।
 अष्टम शुद्धमिच्छन्ति केचित् यञ्चममेव वा ॥ ४५ ॥
 त्रिपटायगताः पापाः शुभाः सौम्याश्च कण्टके ।
 शस्त्रशिक्षाहिता मित्रविष्णुत्रयरवीश्वराः ॥ ४६ ॥
 गुरुभार्गववाराद्याः विदोपास्तितथोऽपि च ॥
 चित्राश्विरविशक्राश्च परघातविधौ शुभाः ।
 मूलाश्विपितरश्चापशिल्पेभौमार्कवारयोः ॥ ४७ ॥
 कुन्ताभिष्टुरिकाभ्यासे वाजिवारणविग्रहे ।
 मल्लाङ्गकारशिक्षासु महानसविधौ तथा ॥ ४८ ॥
 पौष्णश्रवणरोहिण्यां सौम्यं वायूत्तरत्रयम् ।
 रुद्रतिष्ये तु शुभदे सौरभ्यकरणेषु च ॥ ४९ ॥
 औश्वनीचाश्वीशक्षासु गजशिक्षासु सोमभम् ।
 तयोरारोहणे पौष्णं हरिर्ग्रहोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥
 खरोष्ट्रमहिषादीनां शिक्षने च यमादत्रयम् ।
 हयानां वारुणाश्विन्यौ व्यवयेषु शुभमदौ ॥ ५१ ॥
 भेरितालादिशास्त्रेषु भरतेषु चिदोपतः ।

हस्तस्तिप्यस्तथादिषः सङ्गीते सौम्यं शुभम् ॥ ५२ ॥
 सार्पाशाकुनिकज्ञाने वेदशास्त्रेषु रोहिणी ।
 वैष्णवं चौरमायादौ चित्रा स्याच्चित्रकर्मणि ॥ ५३ ॥
 धर्मशास्त्रेषु विस्वाद्यास्तिस्रस्ताराश्च रेवती ।
 योगशास्त्रेऽब्धिमूलार्काः सतर्कसमये शशी ॥ ५४ ॥
 अभिनी रोहिणी सौम्यस्तिप्यो हस्तादिपञ्चकम् ।
 ज्योतिःशास्त्रे शुभं वैद्ये स्वातिहस्तः पुनर्वसुः ॥ ५५ ॥
 वासवो रेवती सौम्यो रोहिणी तिप्यमित्रभम् ।
 अदितिश्च तथा हस्तः शब्दशास्त्रेषु पूजितः ॥ ५६ ॥
 गणिते रेवतीहस्तपुष्यमित्रेन्दुशङ्कराः ।
 धानादिपञ्चकं भोक्तं पुराणेषु पुरातनैः ॥ ५७ ॥
 आदिसवैष्णवस्वातिहस्ताभिवरमेष्टिनः ।
 उत्तराणां त्रयं पुष्यं वास्तु शास्त्रे सृष्टूजितम् ॥ ५८ ॥
 अनुक्तेषु च शास्त्रेषु विद्यादुक्तानुसारतः ।
 अभिनीपौष्णहस्तास्तु सर्वशास्त्रेषु पूजिताः ॥ ५९ ॥
 हस्तर्क्षे तु बुधस्यांशे वर्तन्ते जेन्दुभास्कराः ।
 बुधवारे च तल्लग्रे योगः सारस्वतो मतः ॥ ६० ॥
 चन्द्रार्कज्ञदिने वारनाथे लग्ने बुधांशके ।
 हस्तर्क्षस्य यदा योगस्तदा वागीश्वराह्वयः ॥ ६१ ॥
 स्वात्सुचे लग्नगो भानुः ज्ञसितौ दृष्यमीनगौ ।
 वर्गोत्तरगतौ यद्वा योगो वागीश्वराह्वयः ॥ ६२ ॥
 बुधोत्तरे गुरोरंशे केन्द्रगा शार्कभार्गवाः ।
 त्रयोदश्यां यमे लग्ने योगो बुद्धिमबोधकः ॥ ६३ ॥
 कर्को पञ्चमभागस्थे गुराबुदयगे तदा ।
 गुरोर्वारिद्व्यहोरायां योगो जाड्यदरो मतः ॥ ६४ ॥

लये बुधांशकस्थश्चेदिन्दुशार्कबुधोदये ।

बुधवारेऽस्य होरायां योगो मोहविनाशनः ॥ ६५ ॥

अनुक्ता ये ग्रहास्ते च स्वात्युच्चोदयगाः यदा ।

स्ववारे च स्वहोरायां योगाः स्युः ज्ञानसाधकाः ॥ ६६ ॥

वारनक्षत्रयोगाः ये शुभास्तत्र दिनाधिपे ।

लग्ने तस्य होरायां योगो मृगप्रभापकः ॥ ६७ ॥

वाणी गणेशश्च गुरुश्च भक्त्या

सम्पूज्यमाना बलिभिः प्रभूतैः ।

कृताभ्यनुज्ञे गुरुणारभेत

शास्त्राणि पूर्वार्थिमुखः कुमारः ॥ ६८ ॥

यथोक्तयोगसद्भावे नात्र दोषं विचारयेत् ।

इन्दोर्वारे पराह्णे च विद्यामुक्तिर्विधीयते ॥ ६९ ॥

इत्यध्ययनविधिः ।

—०००—

समावर्त्तविधिर्नाम स्नानरोमछिदादयः ।

विद्यान्ते च व्रतान्ते च विधिरेव विधीयते ॥ ७० ॥

आदिस्वसौम्यसावित्र्यमत्र तिष्योत्तरत्रयम् ।

रोहिणीश्रवणपुण्या सौम्यवारोदयादयः ॥ ७१ ॥

द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी तथा ।

दशमी द्वादशी शस्ता विशेषेण त्रयोदशी ।

नृपाणां पूज्यते षष्ठी वैश्यानां दशमी तथा ॥ ७२ ॥

इति समावर्त्तनविधिः ।

—०—

एष षोडशिको भूत्वा प्रविश्य गृहमेधिताम् ।

इष्टापुर्त्तविधानञ्च गोदानञ्च समाचरेत् ॥ ७३ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशाश्च जीवभास्करतारकाः ।
 विदोपास्तिययश्चात्र चरलग्नश्च पूजितम् ॥ ७४ ॥
 ऋक्षेपूर्वमुखेष्वेव चरलमे शुभोदये ।
 शुभवारेषु होरायां श्मश्रुकेशविवर्धनम् ॥ ७५ ॥
 केशरं दृढतीमूलं गोजीयाष्टिकणोत्पलम् ।
 साजाक्षीरं सतैल तन्मृक्षणं गोमजन्मकृत् ।
 शीत्यमानेषु केशेषु स्थापनश्च भवेदिदम् ॥ ७६ ॥
 तैल वाचा शिलातालमज्जिष्टाभिः सुसाधितम् ।
 हरेदस्थानजन्मानि रोमान्युन्मूल्य लेपतः ॥ ७७ ॥
 इति गोदानविधिः ।

—०००—

इति शिक्षाविधानं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

पञ्चविंशोऽध्यायः ।

—०—

प्राच्यैः मणीतमधुना खलु तन्त्रजात
 संहृत्य यौवनदशाविधिमारभिये ।
 सङ्कीर्तितोऽत्र बलिभुग्वलिदानपूर्व
 माणिग्रहश्च नरराजमुताभिषेकः ॥ १ ॥
 विवाहोचितनक्षत्रे दम्पसोरनुकूलके ।
 सुमुहुर्त्ते शुभे वारे मशस्तविहगोदये ॥ २ ॥
 पूर्वपक्षे च पूर्वार्धे पूर्वयामार्द्धके बुधः ।
 स्नानः शुचि सरिच्छीरे देवतायतने ऽपि वा ॥ ३ ॥
 गोमयैर्मण्डलं कुर्यात् समन्तात् पञ्चहस्तकम् ।
 कल्पयेत्स्वस्वचिह्नेन दिक्पालान् दिक्चतुष्टये ॥ ४ ॥

मध्ये ब्रह्माणमाधाय क्रमशस्तान् समर्चयेत् ।
 इन्द्रः सुरभितृप्तः स्याद्यमः पुष्पेण मोदते ॥ ५ ॥
 वरुणो धूपतृप्तः स्यात् सोमो दीपेन तृप्यति ।
 ब्रह्मा तु सर्वैरेतैश्च पूर्णकुम्भैश्च तण्डुलैः ॥ ६ ॥
 पयोदधिघृताभ्यक्तान् पिण्डान् शाल्योदनान् हितान् ।
 कुक्कुटाण्डप्रमाणांस्तान् पञ्चपांश्च सुयोजयेत् ।
 जलसम्प्रेक्षणञ्चैव स्वस्वमन्त्रैर्विधीयते ॥ ७ ॥
 ओं दीर्घायुःसुमङ्गला च इन्द्रदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं चिरं तिष्ठतु दीर्घायुर्म्यदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं भद्रो वरुणदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं श्रेयः सौम्य दिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं पुत्रपौत्रवृद्धिः स्याच्चतुर्मुखेभ्यः स्वाहा ॥
 अङ्गताकङ्कताश्चैव कुन्दूपुत्रास्तथैव च ।
 वायसा ब्रह्मपुत्राश्च बालि गृह्णन्तु औन्नमः ॥ ८ ॥
 प्रणम्य मन्त्रेणानेन दूरे स्थित्वा निरीक्ष्यताम् ।
 प्रथमग्रस्तापिण्डेन तत्र विद्याच्छुभाशुभम् ॥ ९ ॥
 ऐन्द्रे पुत्रविट्पुत्रिः स्याद्याम्ये भर्तृविनाशनम् ।
 वारुणे कुलनाशः स्यात् सौम्ये स्यात् पुत्रपौत्रकम् ॥
 शुभं ब्रह्मे बहुविधं विनिश्चितं विनिर्दिशेत् ॥ १० ॥
 पुमान्नाममयः स्यूतः सर्वेषां प्रियदर्शनः ।
 बलिभुक् प्रथमं ग्रासि सर्वस्मिन्नतिदोषदः ॥ ११ ॥
 सर्वत्र शुभकार्ये च युद्धे वन्धविमोक्षणे ।
 इदं विधानमुद्वृष्टं सममेव पुरातनैः ॥ १२ ॥

इति वायसबलिविधिः ।

ब्रह्माविष्णुमहेशाश्च जीवभास्करतारकाः ।
 विदोपास्तिथयश्चात्र चरलग्नश्च पूजितम् ॥ ७४ ॥
 ऋक्षेषूर्वमुखेष्वेव चरलग्ने शुभोदये ।
 शुभवारेषु होरायां श्मश्रुकेशविवर्धनम् ॥ ७५ ॥
 केशरं वृद्धतीमूलं गोजीयाष्टिकणोत्पलम् ।
 साजाक्षीरं सतेल तन्मृक्षणं गोमजन्मकृद् ।
 शीर्यमानेषु केशेषु स्थापनश्च भवेद्विदम् ॥ ७६ ॥
 तैल वाचा शिलातालमज्जिष्ठाभिः सुसाधितम् ।
 हरेदस्थानजन्मानि रोमान्युन्मूल्य लेपतः ॥ ७७ ॥
 । । इति गोदानविधिः ।

—०००—

इति शिक्षावधानं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

पङ्क्तिविंशोऽध्यायः ।

—०—

प्राच्यैः प्रणीतमधुना खलु तन्त्रजातं
 संहस्र यौवनदशाविधिमारभिष्ये ।
 सङ्कीर्तितोऽत्र बलिभुग्बलिदानपूर्व
 प्राणिग्रहश्च नरराजमुताभिषेकः ॥ १ ॥
 विवाहोचितनक्षत्रे दम्पत्योरनुकूलके ।
 सुमुहुर्त्तं शुभे वारे प्रशस्तिविहगोदये ॥ २ ॥
 पूर्वपक्षे च पूर्वार्द्धे पूर्वयामार्द्धके बुधः ।
 स्नातः शुचि सरित्तीरे देवतायतने ऽपि वा ॥ ३ ॥
 गोमर्धर्मण्डलं कुर्यात् समन्तात् पञ्चहसनकम् ।
 कल्पयेत्स्वस्वाचिह्नेन दिक्पालान् दिक्चतुष्टये ॥ ४ ॥

शुभाशुभमिति ज्ञात्वा मदनकेन्द्रेण दैववित् ।
 अतःपरं दिनादीनि क्रमादेव निरूपयेत् ॥ २५ ॥
 जन्मसम्पद्विपत्क्षेमः प्रसारिः साधको बधः ।
 मित्रं परममित्रञ्च जन्मर्क्षादिः पुनःपुनः ॥ २६ ॥
 चरक्षमतुकूलञ्चेत् शुभं स्त्री जन्मतारकात्
 त्रिजन्मताराः क्रमशश्चोत्तमाधममध्यमाः ॥ २७ ॥

इतिदिननियमः ।

— ०० —

*सौम्यादिभयमरुत्तुरगान्त्वहस्ता
 मित्रान्त्यविष्णुसहितानि नवामराणाम् ।
 पूर्वोत्तरत्रिकयमेशविधातृभानि
 मादुर्नृणामितिभुवामपराणि तज्ञाः ॥ २८ ॥
 बहुद्युभविधिरेकजातिभे स्यात्
 नरसुरभे यदि मध्यमन्तु नश्यात् ।
 असुरसुरगणे विनाशयोगोऽ
 दितिमुत्तमानुपभे च सर्वनाश ॥ २९ ॥

इति गणनियमः ।

— ००० —

* चतुर्थसप्तमर्क्षश्च दशमर्क्षं वयोदश ।
 षोडशे कृन्विंशर्क्षं द्वाविंशत्पञ्चविंशतं ।
 सप्तविंशति नारीभान्माहेन्द्र शुभमधत्ते ॥ ३० ॥

इति माहेन्द्रनियमः ।

— ००० —

* सौम्यादितिद्वय । † चतुर्थतश्चतुर्थञ्चेत् कन्यकक्षान् पुनः पुनः ।
 पुरुषार्क्षं शुभ विद्या दन्यथा सर्वनाशनः ।

दैवज्ञं सुखमासीनं सम्पूज्यादौ यथाबलम् ।
 दम्पसोराख्यया सार्द्धं सकृत् पृच्छेच्छुभाशुभम् ॥ १३ ॥
 तत्कालवाक्ये केन्द्राभ्यां ततो ज्ञात्वा शुभाशुभम् ।
 त्रिकालज्ञा इवाचष्टे दैवज्ञः शास्त्रचक्षुषा ॥ १४ ॥
 लग्ने पापग्रहैर्युक्ते नीचशत्रुग्रहस्थिते ।
 अष्टमे सप्तमे चैव दम्पसोर्न शुभस्तदा ॥ १५ ॥
 पापयुक्तोदयाचन्द्रः पष्टे वाअष्टमे स्थितः ।
 विवाहसमयान् मृत्युं दद्यादब्देऽष्टमे तपोः ॥ १६ ॥
 मशलग्ने यदा चन्द्रस्तस्मात् पष्ठाष्टमे कुजः ।
 अष्टाब्दैर्मनुजो धारति यमालयमपुत्रकः ॥ १७ ॥
 लग्नाष्टमे यदा पापा रिपुनीचनिरीक्षिताः ।
 विधवा सा भवेत् कन्या लग्नं पापयुतं यदि ॥ १८ ॥
 नीचस्थः शत्रुसंष्टः पापः पञ्चमगो यदि ।
 कुलटा सा भवेत् कन्या मृतपुत्रायवा भवेत् ॥ १९ ॥
 स्थितौ यदेन्दुमाहेयौ लग्नसप्तमयोः क्रमात् ।
 यमालयं तदा याति सप्तमे मासि मानवः ॥ २० ॥
 सप्तमं यदि शून्यं स्यात् दुर्बलं दुर्ग्रहे क्षितम् ।
 सौम्यग्रहदृशा हीनं भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ २१ ॥
 मन्दे सप्तमराशिस्ये पापशत्रुनिरीक्षिते ।
 कन्यैव विधवा भूत्वा जरामपि च गच्छति ॥ २२ ॥
 पापः पञ्चमराशौ चेद्वन्ध्या वा पुत्रनाशिनी ।
 नीचारिराशौ पापश्चेद्रीतपुष्पा भवेद्बधूः ॥ २३ ॥
 पुत्रस्थेषु शुभेष्वेव बहुपुत्रवती भवेत् ।
 स्वर्गतुङ्गात्रिकोणेषु तत्पुत्राः बहुजीविनः ॥ २४ ॥
 इतिविवाहमन्त्रे शुभाशुभनियमः ।

विनापष्टाष्टमं तेषु शेषश्चेदेकनायकः ।

दम्पसोः शुभमित्युक्तं सारस्वतमते पुनः ॥ ४० ॥

राशिर्षदि च दम्पसोः स्तृतीयैकदशौ शुभौ ।

कुटुम्बवृद्धिदो स्यातां यदि चाष्टमसप्तमौ ॥ ४१ ॥

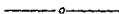
इतिराशिनियमः ।

सुहृदो यदि दम्पसोर्भवेने यौ हिताय तौ ।

मध्यमो मध्यमौ प्रोक्तौ वैरिणी वैरिकारणी ॥ ४२ ॥

इतिराश्यधिपातिनियमः ।

मेघस्यालिहरीवश्यं ह्यै कर्कटतौलिनौ ।

यमस्य कन्यकावश्यं कर्कनश्चापष्टादिकौ ॥ ४३ ॥

तुला सिंहस्य कन्यायां यमस्य बुदीरितौ ।

छूकस्य मृगपार्थोना वलिनः कर्कटौ भवेत् ॥ ४४ ॥

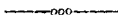
चापस्य मीनो नरस्य मेघकुम्भाबुदीरितौ ।

मेघः कुम्भस्य वश्यं स्यान्मीनस्य मकरो भवेत् ॥ ४५ ॥

अभिन्त्यामानसोरुपानां दम्पसोर्वश्यराशिभिः ।

ततोऽवश्यमवश्येन विवाहेषु विचारयेत् ॥ ४६ ॥

इति वदयनियमः ।

पादस्थिता मयामूलपौष्णाग्नीन्द्रभुजद्रमाः ।

ऊरुस्थिता यमेज्याप्यमितोपान्तभगाह्वयाः ॥ ४७ ॥

नाभिस्थिता विशाखादित्यार्ज्यमानाग्निविश्वकाः ।

बाहुस्थिता हरिर्ब्रह्माशिराकार्मुधिवायवः ॥ ४८ ॥

आदित्यहस्तश्रवणाश्विचित्प्यमित्रार्क्यममोष्टपदानि पुंमः ।
 पण्डस्य भूलं शतभञ्जं सौम्यशेषास्त्रियः षोडशतारकाः स्युः ३१
 स्त्रीपुंसोः स्वस्वनक्षत्रविधाहे शुभसाधनम् ।
 मध्यमः पण्डयोगः स्याद् वैपरीत्यं विरोधकृत् ॥ ३२ ॥

इति पुनश्चतुष्टयम् ।

—०००—

वार्तमेतदशास्त्रज्ञैः कथाञ्चिद् परिकल्पितम् ।
 अयोदशादिनादुर्द्ध स्त्रीदीर्घं शुभमिष्यते ॥ ३३ ॥
 इति स्त्रीदीर्घनियमः ।

—०—

तुरङ्गमश्च मातङ्गो मेपी सर्पश्च पन्नगी ।
 श्वा विडालश्च वस्तश्च मार्जारी मृषिकास्त्रवः ॥ ३४ ॥
 वृषभो महिषी व्याघ्री लुलायो व्याघ्रकामिनी ।
 मृगी कुरङ्गी च शुनी कपिर्धेनुः प्रवङ्गमः ॥ ३५ ॥
 नारी च मारमेयश्च नरश्च वृषभस्तथा ।
 करिणीति क्रमादेता योनयश्चाश्विभादितः ॥ ३६ ॥
 दम्पत्योरेकयोनित्वं सम्पत्तौ निर्दिशेद्बुधः ।
 मध्यमं भिन्नयोनित्वं दोषकृच्छ्रयुयोनिता ॥ ३७ ॥
 स्वनक्षत्रसमुद्दष्टं माधितं योनिमेव च ।
 नाद्यान्नपीडयेन्नित्यमायुष्कामी बुधो नरः ॥ ३८ ॥

इति योनिनियमः ।

—०००—

द्विचतुर्दशपट्टैश्च द्वादशाष्टमराशिभिः ।
 विना शेषा हिताय स्युरन्योन्यममृतोपमाः ॥ ३९ ॥

विनापष्टाष्टमं तेषु शेषश्चेदेकनायकः ।

दम्पत्योः शुभमित्युक्तं सारस्वतपते पुनः ॥ ४० ॥

साक्षिर्यदि च दम्पत्योस्तृतीयैकदशौ शुभौ ।

कुटुम्बवृद्धिदौ स्यातां यदि चाष्टममष्टमौ ॥ ४१ ॥

इतिराशिनियमः ।

—O—

सुहृदौ यदि दम्पत्योर्भवने यौ हिताय तौ ।

मध्यमो मध्यमौ प्रोक्तौ वैरिणौ वैरिकारणौ ॥ ४२ ॥

इतिराश्याधिपतिनियमः ।

—O—

मेघस्यालिहरीवश्यं वृषे कर्कटतौलिनौ ।

यमस्य कन्यकावश्यं कौक्लितश्चापष्टाश्चकौ ॥ ४३ ॥

तुला सिंहस्य कन्यायां यमस्त्याबुदीरितौ ।

शूकस्य मृगपार्थोना बलिनः कर्कटो भवेत् ॥ ४४ ॥

चापस्य मीनो नक्रस्य मेघकुम्भाबुदीरितौ ।

मेघःकुम्भस्य वश्यं स्पान्मीनस्य मकरो भवेत् ॥ ४५ ॥

अभिन्यामानसौख्यानां दम्पत्योर्विष्पराशिभिः ।

ततोऽवश्यमवश्येन विवाहेषु विचारयेत् ॥ ४६ ॥

इति चश्यनियमः ।

—OOO—

पादस्थिता मघामूलपौष्णाश्वीन्द्रभुजङ्गमाः ।

ऊरुस्थिता यमेज्याप्यमित्रोपान्तभगाह्वयाः ॥ ४७ ॥

नाभिस्थिता विशाखादिसार्यमाजान्निविश्वकाः ।

बाहुस्थिता हरिप्रहसशिवाकाम्बुधिवायवः ॥ ४८ ॥

मूर्द्धस्थितास्त्रयस्तत्र चित्रावसृष्टिमाश्रयः ।
 इत्येव क्रमशो ज्ञेयाः सप्तविंशतितारकाः ॥ ४९ ॥
 दम्पत्योस्तारकाद्वन्द्वमेकरेखागतं यदि ।
 तदा महाभयं विद्याद्रेखान्तरगतं शुभम् ॥ ५० ॥
 पादवेधे च पान्थत्वमुरुवेधे च रोगिना ।
 नाभिवेधेऽप्यपुत्रत्व बाहुवेधे दारिद्र्यता ॥ ५१ ॥
 मूर्द्धवेधे भवेन्मृत्युरेवमाह दृढस्पतिः ।
 केचिद् गर्गादयः प्राहुः सर्वत्र मरणं ध्रुवम् ॥ ५२ ॥
 इति रज्जुनियमः ।

—०००—

मरुद्विधिर्विह्वयमेन्द्रदशराधानुराधा खलु पूर्वसूत्रे ।
 हरीशविश्वादितिचन्द्रशक्र चित्राभिमूलाक्षितयोद्वितीयं ॥५३॥
 उत्पान्त्यभाग्यार्यमहस्तपौष्ण त्यजैकपाद्वादिमधास्तृतीये ।
 एकत्रसूत्रे प्रतितत्रशस्ता जन्मर्क्षयुग्ये मिथुनस्य वेधः ॥५४॥
 पूर्वत्र सूत्रे मरण द्वितीये गर्भर्क्षयोऽन्यत्र धनप्रणाशः ।
 एव विवाहे विधिवद्विदध्याच्छुभाशुग वेधकलक्षणेषु ॥५४॥
 इति वेधकनियमः ।

—०००—

पृथिवी चारिहृत्भूकपवनाकाशभौतिकाः ।
 ताराभूतर्तुवाणर्तुपञ्चकस्तुरगादिकाः ॥ ५५ ॥
 दम्पत्योर्जन्मनक्षत्रमेकभूते शुभावहम् ।
 प्रीतिकृन्मित्रभूते च वैरिभूते विनाशकृत् ॥ ५६ ॥
 जलाग्निभूते नाशःस्यान्मित्रश्चवायुतेजमी ।
 सर्वत्रैव नभोभूते न विरोधाय कल्प्यते ॥ ५७ ॥

इति भूतनियमः ।

—०००—

सार्पान्चतुष्कं याम्यञ्च रौद्रं त्वाष्ट्रात् त्रिकं जलम् ।
 विश्वेन्दुवासवाःपुसःस्त्रीलिङ्गाः समुदाहृताः ॥ ५८ ॥
 सौम्यचारुणमूलानि नपुंसकदिनानि हि ।
 उभयत्रावशिष्टास्तु पुंलिङ्गास्तारका ददा ॥ ५९ ॥
 पुंसि पुंलिङ्गतारा चेत् स्त्रियस्त्रीलिङ्गं यदि ।
 उत्तमं विपरीते स्यादधमो मध्यमोऽन्यथा ॥ ६० ॥

इतिलिङ्गनियमः ।

—०००—

ब्रह्मक्षत्रियविदूशूद्रानुलोमप्रतिलोभकाः ।
 अश्वघाघाशततारान्ताः पौनः पुन्येन कीर्तिताः ॥ ६१ ॥
 शेषास्त्रयास्त्रिवर्णानामेकजातौ शुभं मतम् ।
 मध्यमं भिन्नजातौ स्यादधमं प्रतिलोमके ॥ ६२ ॥

इतिजातिनियमः ।

—०—

मरीचिश्च वक्षिष्टश्चाप्यङ्गिराश्चान्निरेव च ।
 पुलस्त्यः पुलहश्चैव क्रतुश्चेति महर्षयः ॥ ६३ ॥
 अभिन्यादिषु ताराषु साभिजित्सु यथाक्रमम् ।
 चतुर्भिर्मण्डलैर्घोष्यः भुनयोगोऽत्रयोगतः ॥ ६४ ॥
 दम्पत्योर्जन्मनक्षत्रमेकगोत्रे भवेद्यादि ।
 प्रायशः कलहाय स्याद् भिन्नगोत्रे शुभावहम् ॥ ६५ ॥

इतिगात्रनियमः ।

—०—

भेरुण्डःपिङ्गलःकाकः कारण्डश्च शिखावलः ।
 अभिन्यादिषु विज्ञेयाश्चत्वारः पञ्च लाभिनः ॥ ६६ ॥

पञ्चमः सप्तलाभी स्यादित्येवं पक्षितारकाः ।

भिन्नपक्षिषु नाशः स्यादेकपक्षिषु शोभनम् ॥ ६७ ॥

इति पक्षिनियमः ।

—०००—

प्रथमा नवमी चैव ब्रह्माणीध्वज एव च ।

इन्द्रोरविरथैते पट् प्राचीन्दिशिमुपाश्रिताः ॥ ६८ ॥

द्वितीया दशमी घूमः कौमारी भौम एव च ।

अग्निश्च पडिमे सव्वे प्राग्दक्षिणदिशि स्थिताः ॥ ६९ ॥

तृतीयैकादशी सिंहो देवमन्त्रो यमस्तथा ।

वाराही च तथैते पट् दक्षिणस्यां दिशि स्थिताः ॥ ७० ॥

चतुर्थी द्वादशी चैव वैष्णवी चन्द्रनन्दनः ।

निरुतिः सारमेयश्च स्थितो दीक्षणपश्चिमे ॥ ७१ ॥

पञ्चमी च त्रयोदश्यां सार्द्धमैन्द्री दृषा तथा ।

वरुणः शुक्रसंयुक्तः पश्चिमान्दिशमाश्रितः ॥ ७२ ॥

षष्ठी चतुर्दशी चैव चामुण्डोकर एव च ।

पवनः शिखिना युक्तः पश्चिमोदग्दिशि स्थितः ॥ ७३ ॥

सप्तमी पौर्णमासी च गजो माहेश्वरी तथा ।

शशी वेश्रवणश्चैवमुत्तरस्यां दिशि स्थितौ ॥ ७४ ॥

अमावास्याष्टमी चैव राहुः काकस्तथेश्वरः ।

महालक्ष्मीरिति प्रोक्ता प्राग्दग्दिशि संस्थिता ॥ ७५ ॥

ब्रह्माणि पूर्वदेवीनामस्वाद्यमण्डलैस्त्रिभिः ।

योजनीयास्तत्रयश्चान्सर्वं वैष्णव्याधीनमीरितम् ॥ ७६ ॥

तारकास्तुल्ययोगिन्यो दम्पत्योरतिशोभनाः ।

अनिष्टाः भिन्नयोगिन्यो न चिरान्दरणप्रदाः ॥ ७७ ॥

इति योगिनीनियमः ।

—०००—

१ पश्चिमोदग्दिशि स्थिताः ।

आयस्ताराः क्रमात्प्राग्बद्धवज्रधूमादिषु स्थिताः ।
स्वायःसृजातो मध्यस्थे मध्यमस्त्वधमे व्ययः ॥ ७८ ॥

इत्यायनियमः ।

—000—

देवताराः क्रमात्प्राग्बदिन्द्रवह्मधादिषु स्थिताः ।
तृष्टःसुहृदि मध्यस्थे चोपेक्षा द्वेपणाद्विषौ ॥ ७९ ॥
रविसाग्निहरिच्छन्ति यमे केचित्सुहृत्तमम् ।
यम सर्वत्र वै रीतिर्दृष्टपतिमते पुनः ॥ ८० ॥

इति देवनियमः ।

—000—

तत्तत्तिथिममुदृष्टदिक्षु यात्रा न शोभना ।
तत्तद्ग्रहसमुदृष्टदिक्षुसुखो न निपीदतु ॥ ८१ ॥
दिनङ्गणञ्च मोहेन्द्रं स्त्रीदीर्घश्चाथ योनयः ।
राशिराश्याधिपोऽवश्यं रज्जुर्वेधस्ततः परम् ॥ ८२ ॥
भूतं लिङ्गञ्च जातिश्च गोत्रम्पक्षिविधिस्तथा ।
योगिन्यायश्च देवश्च वर्गास्त्वष्टादशोरिताः ॥ ८३ ॥
सर्वेष्वेतेषु शास्त्रेषु विवाहःश्रेष्ठसम्मतः ।
नवाधिकेषु मध्यः स्यान्नवोनेष्वधमो भवेत् ॥ ८४ ॥
गणो योनिश्च वेधश्च रज्जुराश्याधिपस्तथा ।
लिङ्गञ्च योगिनीचेति प्राधान्येनेह कल्पिता ॥ ८५ ॥
क्षेत्रस्यमूलमान्येन मित्रयोश्च परस्परम् ।
सप्तसन्धाविधौ चैवमवश्यं स निरूपयेत् ॥ ८६ ॥
पुमानेकोऽपि नारीणामनेकासां पतिर्यतः ।
साध्वी तु कामिनी तस्माद्योजनोयातुकूलतः ॥ ८७ ॥
विशेषादनुकूलर्क्षे पक्षे वार्द्धिष्णुशीतगौ ।
अर्द्धरात्रे त्रयोदश्यां पञ्चदश्यामथापि वा ॥ ८८ ॥

स्वमनोरथसिद्धयर्थं नानाबलिविधानतः ।

जपान्मदनगायत्र्यां कुट्यर्णान्मनसिजार्चनम् ॥ ८९ ॥

ॐ नमो मदनाय * वीतमहे कामदेवाय धीमहे त्वं नो मदनप्रमोदाय स्वाहा

हरिद्रामलकं मुस्ता तुलसी विल्वपल्लवम् ।

दुर्वर्तण्डुलसिद्धार्थं क्रपूरं पद्मकेशरम् ॥ ९० ॥

एभिः प्रमाष्टि गात्राणि चत्वारिंशदिनानि या ।

सप्तकृत्वं प्रतिदिनं सा कन्या प्राप्नुयात्पतिम् ॥ ९१ ॥

एतदुद्धर्त्तनं श्रेष्ठं श्रीकरं व्याधिपापहृत् ।

यदुक्तं कन्यकायास्तु तद्भरस्यापि शस्यते ॥ ९२ ॥

मेघमत्स्यकुलीराद्यं हित्वा मासचतुष्टयम् ।

शेषास्तु शुभदाः मासाः सौराः परिणये सदा ॥ ९३ ॥

कुम्भमासश्च नेच्छन्ति केचिद्गुरुदृशोज्झितम् ।

उद्वाहकाञ्छे सम्भाव्या ग्रहाणामनुकूलता ॥ ९४ ॥

स्त्रीण्युत्तराणि परमेष्ठिनाशाङ्कमूलं

गुण्याभिवगन्धवहीतगमकरानुराधा ।

वर्द्धिष्णुभद्रतमभावयुतामृतम्

युक्ताः शुभाः परिणये चिरमावहन्ति ॥ ९५ ॥

मृत्युश्च दारिद्र्यमसद्गुणत्वं विरूपतां वैरमथापि दीक्षाम् ।

करोति शीताशुरिनादियुक्तं कुमारिकायाः न चिराद्विवाहे ॥

केचिदिच्छन्ति जीवेन बुधेनापि समागमम् ।

शशङ्कस्य शुभाशञ्च शुभवर्गमुपेयुषः ॥ ९६ ॥

पर्वरिक्ताष्टमीविष्टिपक्षच्छिद्रविवर्जिताः :

तिययः सद्ग्रहाणश्च वारवर्गोदयाः शुभाः ॥ ९७ ॥

जारसक्ता च दुर्दृष्टा कुलद्वयविवर्द्धिनो ।

कुलटा पुत्रहीना च पतिमातुलपूजनी ॥ ९८ ॥

* चेन्नस्य मूल माल्येन । * विदमहे ।

रतिमिया धनाढ्या च स्थिरभावविवर्जिता ।
 परसक्ता दुराचारा विना चापोदयं क्रमात् ॥ १०० ॥
 *उद्धा शेषेषु भेषादिष्वेवम्भवति कन्यका ।
 पूर्वार्द्धे धनुषःपापा परार्द्धे च पतीव्रता ॥ १०१ ॥
 मृत्युरर्थविनाशश्च बन्धुवित्ताप्तिरेव च ।
 भर्तृनाशः सुताभावः पतिलक्ष्मीविवर्द्धनम् ॥ १०२ ॥
 वैधव्यं मरणं धर्मविच्छेदःशोकनाशनम् ।
 बहुलाभो धनसागो लग्नादिगतभानुना ॥ १०३ ॥
 निस्सागो च सुरूपा च मिया बन्ध्या च बन्धुनुत् ।
 सपत्नी मरणं प्राप्ता कृपाहीना सुखोत्तरा ॥ १०४ ॥
 धनाढ्या धनहीना च कुमारी कपशो भवेत् ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन विवाहे शिशिरत्विषा ॥ १०५ ॥
 धुतमृत्युर्धनसागो धनावाप्तिपरोद्भवः ।
 भर्तृनाशः पतिप्रीतिर्दुष्टचिर्लोहिताश्रयः ॥ १०६ ॥
 पतिद्वेषं कठोरत्वं लाभः सर्व्वव्ययस्तथा ।
 महीपुत्रेण लग्नादिगतेन परिकल्पितः ॥ १०७ ॥
 पतीव्रता शुभा भर्तृपुजिनी बन्धुपूजिता ।
 बहुपुत्रा विनष्टारिर्दुःस्था मन्त्रजिता तथा ॥ १०८ ॥
 दानशौण्डा कृशाङ्गी च धनयुक्ता च दुर्भगा ।
 लग्नादिस्थास्तुना चन्द्रपुत्रेणैवं भवेद्दूषः ॥ १०९ ॥
 मिया पतीव्रता दुष्टा सती च बहुपुत्रिणी ।
 निःसपत्नी पतिच्छेत्री मन्दायुष्कातिमुन्दरी ॥ ११० ॥
 शोभना नित्यसश्रीका धनसक्ता च कामिनी ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन स्यादेव देवमन्त्रिणा ॥ १११ ॥

शुकःसर्वत्र शुभदः पदसप्ताष्टान्तिमं विना ।

। त्रिपट्टायां विनासौरिं सर्वत्र न शुभमदः ॥ ११२ ॥

अष्टमं शुद्धमेव स्यादित्याह दृढतां पतिः ।

केचित् सप्तममिच्छन्ति परिशुद्धो विचक्षणः ॥ ११३ ॥

नरग्रहवलात् स्त्रीणां पुमान्भवति बल्लभः ।

विपरीतेऽन्यथा भेतुरर्थादन्यत्र चिन्तयेत् ॥ ११४ ॥

स्वाहापतिं पुरण्डूय समन्त्रेण पुरोधसा ।

विधेयं विधिना वेदे सोत्सवं पाणिपीडनम् ॥ ११५ ॥

चतुर्थेऽह्नि विधेयः स्याच्चतुर्थे भौममङ्गलम् ।

संवेशनविधिश्छात्रमुमुहुर्ते विधीयताम् ॥ ११६ ॥

इति विवाहविधिः ।

—००—

आस्तिको नास्तिको द्वेपी शस्त्रशास्त्रविशारदः ।

सुजातो धार्मिक शस्त्रो राजामानं विधीयते ॥ ११७ ॥

पुरातनैरुत्तममुत्तरायनं रवौ तथा सिंहगते च मध्यमम् ।

उदीरितं राजमुताभिपेक्षते तथा परैर्दृष्टिचक्रमासि च स्मृतम् १८

ज्येष्ठा श्रेष्ठतमा हरिःकमलजस्त्रीण्युत्तराण्यश्विनी

तिष्यःपौष्णमयाशुमानितिबुधैरासूतिना मध्यमम् ।

अच्छिद्रास्तितथयः शुभा हि नवमी पर्वतराःशीतयु

र्वाद्धिष्णुश्च विना तुलाजयुवतीः शेषोदया पृजिताः॥११९॥

गोसिंहमिथुनाजाली लग्नं वाशिष्ठीकीर्तितम् ।

दृह्यपतिमते कुम्भं हित्वा शेषाः स्थिराःशुभाः ॥ १२० ॥

द्वितीया दशमीश्चापि वशिष्ठ पुनरिच्छति ।

सिंहासनस्थितश्चन्द्रः पूर्वोह्निश्चाथ शोभनः ॥ १२१ ॥

१ शुद्धैदवादित्या ।

वासवादिक्षणं पञ्च कौलवं करणं शुभम् ।

विष्टिवर्ज्यानि शेषाणि मध्यमानि विदो विदुः ॥ १२२ ॥

बुधार्कजीवशुक्राणां वारवर्गादयः शुभाः ।

अधिराजेन्दुयोगाश्च शुभा राजाभिषेचने ॥ १२३ ॥

त्रिलाभशत्रुगाः पापाः चाष्टमं शुद्धमिष्यते ।

धनस्थानश्च संशुद्धं वशिष्टेन प्रकीर्तितम् ॥ १२४ ॥

कौलवे करणे ज्येष्ठायोगे जीवनवांशके ।

सूर्य्यवारे गुरोर्लघ्ने चन्द्रयोगे समागते ॥ १२५ ॥

नानामङ्गलघोषेण सदैवज्ञः पुरोहितः ।

मन्त्रेण विधियुक्तेन महीन्द्रानभिषेचयेत् ॥ १२६ ॥

सर्व्वरत्नमयं हेम मुकुटं धारयेत्तथा ।

राजचिह्नानि स्र्वाणि सेवेत धरणीपतिः ॥

कृताभिषेको भुञ्जीत शृणुयाद्धर्मपद्धतिम् ॥ १२७ ॥

अतीतस्य नरेन्द्रस्य महामासं पुरोधसम् ।

*महिषीं वाजिनागश्च दैवज्ञश्च विवर्जयेत् ॥ १२८ ॥

दैवज्ञमभ्यर्च्य पुरोधसञ्च धनैरेनैर्कैर्जनमर्चनञ्च ।

दत्त्वा प्रजानामभयञ्च राजा कुर्व्वीत कारागृहमोक्षणञ्च ॥ १२९ ॥

इति राजाभिषेकविधिः ।

इतियौवनदशाविधानं नाम षड्विंशोऽध्यायः ।

स्र्षड्विंशोऽध्यायः ।

सक्षेपंतः समुपभोगदशाविधानं

वक्ष्यामि साम्प्रतमिह प्रकटीकृतास्तु ।

* तुरङ्गमञ्च मातङ्गं महिषिञ्च विवर्जयेत् । ;

वास्तुप्रवेशशयनासनभूषणस्त्री

पटासिलक्ष्मविधयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निम्नं निन्दितमुच्चन्तु प्रज्ञस्तं वास्तुकर्मणि ।

मागुदक्षभवणस्थानं नित्यं दृढिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरञ्च सवलमीकं पाषाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्तकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्थलम् ॥ ३ ॥

श्लेष्मातकविभीताद्यैः संकीर्णञ्च सकण्ठकैः ।

दंष्ट्रीव्याध्रादिसर्पैश्च युक्तस्थानं विवर्जयेत् ॥ ४ ॥

धुमानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वास्तुषु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायणे कुर्याद् वर्जयेद्दक्षिणायनम् ।

ग्रामञ्च नगरं खटं मासादगृहमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठ मासत्रयं विदुः ।

अस्यायिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जगुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु त्रिषु निधाय शिरः प्रतीच्यां

भाच्यान्तु बालमवलोक्य च दक्षिणाशाम् ।

क्षोणीं फणीशमधिशय्य विवर्त्ततेऽसौ

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः खलु पृष्टकेन ॥ ८ ॥

निन्दन्त्यमुष्य परिवर्त्तितमासमुच्यै

राविध्य तत्र विदधीत गृहं विधिज्ञः ।

द्वारं तदीयननयनाभिमुखं न कुर्यात्

चदर्शनेन हिततश्च गृहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

स्त्रीणां शुक्रेऽस्तगे मृत्युं पुंसामस्तमये गुरौ ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शस्यादधिमासके ॥ १० ॥

रोहिण्यादीनि तिष्येन्दुहस्तमैत्राश्च युग्मगाः ।
 विष्णोत्तरत्रयान्ताश्च मशस्ता वास्तुकर्मणि ॥ ११ ॥
 औजास्तु तिथयः पूज्याः नवमी पर्ववर्जिताः ।
 द्वितीया दशमी षष्ठी शुक्लपक्षे तु पूजिताः ॥ १२ ॥
 जीवभार्गवसौम्यानां वारवर्गोदयादयः ।
 मशस्ताः शुक्लपक्षे तु चन्द्रवर्गश्च शोभनः ॥ १३ ॥
 कुम्भदृश्चिकगोर्सिंहयुग्ममत्स्यहयाङ्गणाः ।
 वास्तुकर्मणि सम्पूज्याः वर्जिताश्चरसाशयः ॥ १४ ॥
 होराचोर्ध्वमुखी श्रेष्ठा तिर्थ्यगाश्च शुभेक्षिता ।
 वेङ्गकर्मणु नैवेष्टा शुभयुक्ताप्यथोगुह्यी ॥ १५ ॥
 ह्यौर्द्ध कुर्वन्ति लग्नस्था वास्तुकर्मणि सद्ग्रहाः ।
 शशी च पापा लग्नस्थाः कुर्वन्ति गृहनाशनम् ॥ १६ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाः सर्वे विना युक्रं मृतिमदाः ।
 आरम्भे रौति चेद्गोली शान्ता दक्षिणभागतः ।
 पिङ्गला वरदा चाथ शुभमत्र विनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 शुभे मुहुर्त्तं सम्प्राप्ते विदध्यात् खननं बुधः ।
 पौरुषञ्च त्रिहस्तं वा द्विहस्तश्चैकमेव वा ।
 खानयेच्च यथाभूमिर्दोषहीना दृढा भवेत् ॥ १८ ॥
 भस्मलोष्टादिशुद्धाभिः पुनर्मृद्भिञ्च पूरयेत् ।
 अब्दं पण्माशमर्थं वा तृष्णीमासीत् बुद्धिमान् ॥ १९ ॥
 निर्दोषत्वं ततो ज्ञात्वा जलस्थिता द्रवीकृते ।
 पवित्रितेऽथ गोवासैः श्वभ्रं तत्र च खानयेत् ॥ २० ॥
 तैरेव पांशुभिः श्वभ्रं पूरयेत् पुनरेव तत् ।
 अधिके दृद्धिद्विद्यादीने हीनं समे समयम् ॥ २१ ॥
 खन्यमाने तु दृश्यन्ते सर्पमण्डूकदृश्चिकाः ।

वास्तुपवेशशयनासनभूषणस्त्री

पटासिलक्ष्मविधयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निम्नं निन्दितमुच्चन्तु प्रज्ञास्तं वास्तुकर्मणि ।

प्रागुदक्प्रवणस्थानं नित्यं वृद्धिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरश्च सवलमीकं पाषाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्तकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्थलम् ॥ ३ ॥

श्लेष्मातकविभीताद्यैः संकीर्णञ्च सकण्टकैः ।

दंष्ट्रीव्याध्यादिर्सेपैश्च युक्तस्थानं विवर्जयेत् ॥ ४ ॥

शुभानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वास्तुषु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायने कुर्याद् वर्जयेद्दक्षिणायनम् ।

प्रायञ्च नगरं खेटं मासादगृहमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठ मासत्रयंविदुः ।

अस्यायिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जयुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु त्रिषु निधाय शिरः प्रतीच्यां

प्राच्यान्तु बालमवलोक्य च दक्षिणाशाम् ।

क्षोर्णा फणीशमधिशय्य विवर्त्ततेऽसौ

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः खलु पृष्टकेन ॥ ८ ॥

निन्दन्त्यमुष्य परिवर्त्तितमासमुच्यै

राविध्य तत्र विदधीत गृहं विधिज्ञः ।

द्वारं तदीयननयनाभिमुखं न कुर्यात्

तद्दर्शनेन हिततश्च गृहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

स्त्रीणां शुक्लेऽस्तगे मृत्युं पुंसामस्तमये गुरी ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शस्यादधिमासके ॥ १० ॥

रोहिण्यादीनि तिष्येन्दुहस्तमैत्राश्च युग्मगाः ।
 विष्णोत्तरत्रयान्ताश्च मशस्ता वास्तुकर्मणि ॥ ११ ॥
 ओजास्तु तिथयः पूज्याः नवमी पर्व्वर्वाजिताः ।
 द्वितीया दशमी पष्ठी शुक्लपक्षे तु पूजिताः ॥ १२ ॥
 जीवभार्गवसौम्यानां वारवर्गोदयादयः ।
 मशस्ता शुक्लपक्षे तु चन्द्रवर्गश्च शोभनः ॥ १३ ॥
 कुम्भदृशिचकगोसिंहयुग्ममस्त्वहयाङ्गणाः ।
 वास्तुकर्मणि सम्पूज्याः वर्जिताश्चरराशयः ॥ १४ ॥
 होराचोर्ध्वमुखी श्रेष्ठा तिर्य्यगाश्च शुभेक्षिता ।
 वेङ्गमार्म्मसु नैवेष्टा शुभयुक्ताप्यधोमुखी ॥ १५ ॥
 दार्द्धि कुर्वन्ति लग्नस्था वास्तुकर्मणि सदग्रहाः ।
 शशी च पापा लग्नस्थाः कुर्वन्ति गृहनाशनम् ॥ १६ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाः सर्व्वे विना शुक्ले मृतिप्रदाः ।
 आरम्भे रौति चेद्गोली शान्ता दक्षिणभागतः ।
 पिङ्गला वरटा चाथ शुभमत्र विनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 शुभे मुहुर्त्ते सम्प्राप्ते विदध्यात् खननं बुधः ।
 पौरुषञ्च त्रिहस्त वा द्विहस्तश्चैकमेव वा ।
 खानयेच्च यथाभूमिर्दोषहीना दृढा भवेत् ॥ १८ ॥
 भस्मलोष्टादिशुद्धाभिः पुनर्मृद्भिश्च पूरयेत् ।
 अब्द पण्णाशमर्षं वा तृष्णीमासीत् बुद्धिमान् ॥ १९ ॥
 निर्दोषत्वं ततो ज्ञात्वा जलस्थित्या द्रवीकृते ।
 पवित्रितेऽथ गोवासैः श्वभ्रं तत्र च स्नानयेत् ॥ २० ॥
 तैरेव पाशुभिः श्वभ्रं पूरयेत् पुनरेव तत् ।
 अधिके दृद्धिद विद्याद्धिनि हीनं समे समम् ॥ २१ ॥
 खन्यमाने तु दृश्यन्ते सर्पमण्डूकदृशिकाः ।

भस्मकाष्टास्थिलोष्टा वा वर्जयेत्तत्र तद्गृहम् ॥ २२ ॥

शुभे मुहुर्त्ते सम्प्राप्ते देवज्ञम्राक्षणानपि ।

पूजयित्वाथ वस्त्राद्यैः कारयेत् कर्षणं ततः ॥ २३ ॥

अवसिद्धार्थिकादीनि तत्र बीजानि वापयेत् ।

तेषु मरुद्वृद्धेषु गोभिस्तानिच खादयेत् ॥ २४ ॥

समीकृत्य ततो भूमिं पञ्चगव्यैर्विशोधयेत् ।

ज्ञात्वाम्बुभिश्च तत्साम्यं प्राप्ते शुभदिनोदये ॥ २५ ॥

शङ्कुपङ्कजगुलानाहमुत्सेधाद् द्वादशाङ्गुलम् ।

समवृत्तमृजं मुर्द्धनि बुदबुदाभे निवेशयेत् ॥ २६ ॥

शङ्कुपादतलाथस्तात्कलिकन्निकने तथा ।

शङ्कुपादो यथाथस्तात्किञ्चित् स्पृशति भूतलम् ॥ २७ ॥

शङ्कुकीलनिवर्द्धेन शङ्कुमानेन तन्नुना ।

परितो विलिखेद्दृत्तं क्रमात्पूर्वापराह्वयो ॥ २८ ॥

शङ्कुच्छाया यदा रेखां भवेशोपक्रमैः स्पृशेत् ।

तत्र विन्दुद्वयं देयं ततः शीतेतरत्विषा ॥ २९ ॥

ज्ञात्वायनञ्च वीथिञ्च भुक्ताभुक्तानि तत्र च ।

याम्येन वायुं सौम्येन मध्यच्छायां विशोधयेत् ॥ ३० ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयत्यशुमालिनी ।

मध्यच्छाया च न भवेद्रज्जीच्छाया च शाङ्कवी ॥ ३१ ॥

आची च पश्चिमा चैवं समसूत्रागता भवेत् ।

दिग्विन्दुद्वयमारभ्य पृथग्दृत्तद्वयं लिखेत् ॥ ३२ ॥

मत्स्यपुच्छद्वयाकारो याम्योत्तरदिशोर्भवेत् ।

चत्वारो बाहवः कार्यः समावाप्याथवा पतः ॥ ३३ ॥

विषुवदिरसे चैव शङ्कोर्मण्डलमालिखेत् ।

विन्दुद्वयस्थित्वाभ्यां मत्स्यपुच्छौ प्रसाधयेत् ॥ ३४ ॥

मध्यं दिनगते भानौ मत्स्यपुच्छावतारिणी ।
 शङ्कुच्छाया मुपातव्या शङ्कुनैव यथांशकम् ॥ ३५ ॥
 विपुवद्व्यङ्गुल नाम तदेतत् परिकीर्तितम् ।
 अङ्गुल द्वितयं तत्र पदमीसाभिधीयते ॥ ३६ ॥
 यवमर्धाष्टक ज्ञेयमङ्गुलमध्यमस्य तु ।
 पुंसो दक्षिणहस्ते तु मध्यमाङ्गुलसम्भवन् ॥ ३७ ॥
 मध्यपर्व्वापि वा ज्ञेयं वितस्ति द्वादशाङ्गुलम् ।
 हस्तो वितस्ति द्वितयं दण्डः स्याच्चतुष्टयम् ॥ ३८ ॥
 ग्रामादौ दण्डमान स्याद्विस्तमानं ग्रहादिषु ।
 शयनासनञ्च खट्वादौ विद्यादङ्गुलमानकम् ॥ ३९ ॥
 भूपादौ यवमानञ्च विज्ञातांशो नियोजयेत् ।
 दैर्घमाहृत्य विष्कम्भैश्चतुर्वर्गं ततो नयेत् ॥ ४० ॥
 अष्ट्रे च त्रिष्टैः शिष्टं नक्षत्रन्तुरगादिकम् ।
 कर्तुर्नामर्क्षजन्मर्क्षविरुद्धं वास्तु वर्ज्जयेत् ॥ ४१ ॥
 अष्ट्रे भानुना शिष्टं आयः स्यात्स्वयतोऽधिक ।
 त्रिष्टे मनुहते शिष्टो व्ययः स्यात् किञ्चिदायतः ॥ ४२ ॥
 नक्षत्रेष्वष्टशिष्टन्तु व्यय इत्यपरे जगुः ।
 त्रिष्टे चाष्टहते शिष्टं योनयोऽष्टौ ध्वजादयः ॥ ४३ ॥
 ध्वजो धूमो हरिश्चागो खरश्चैभश्च वायसः ।
 ध्वजगोगजसिंहेषु वस्तु दृढिकर मतम् ॥ ४४ ॥
 ओजयोनिपुतं यत्स्याद्व्यादायाधिकञ्च यत् ।
 कर्तुस्तारानुकूलं यत् तद्गनेद्वास्तु दृढिदम् ॥ ४५ ॥
 इदं लक्षणमुद्दिष्टं त्रिष्टेन महर्षिणा ।
 केचित् पश्यन्मप्याहुर्वीक्षरावयवो यथा ॥ ४६ ॥

वसुविलगुणनासच्छिद्रवेदाभिवृद्धिं *
 विभजतु रविनाढी दन्तिताराद्रिन्ध्रैः ।
 वदतु तदवशिष्टैरायमन्यञ्च योर्नि
 तदनुभवनतारा वारमंश क्रमेण ॥ ४७ ॥

स्थिरे चोभयराशौ वा शुभग्रहसमन्विते ।
 नानामङ्गलघोषेण स्थापयेत् प्रथमा शिलाम् ॥ ४८ ॥
 नन्दा भद्रा जया पूर्णा शिला स्थाप्याः प्रदक्षिणम् ।
 तन्मध्य श्वभ्रमम्भोभिराधिवासितकुम्भगैः ॥ ४९ ॥
 पूरयेदक्षिणावृत्तं यदि तोयं शुभावहम् ।
 श्रियं विवर्द्धयेद्रस्तु चिराच्छुष्यति चेज्जलम् ॥ ५० ॥
 देवब्राह्मणयोर्युग्मा हस्तसङ्ख्याः सुपूजिताः ।
 अयुग्मसङ्ख्याः शेषाणां जनयन्ति गृहश्रियम् ॥ ५१ ॥
 प्राग्पश्चिमगता रेखा दश तत्र प्रकल्पयेत् ।
 याम्योत्तरगताश्चैवमेकाशीतिपदं भवेत् ॥ ५२ ॥
 ग्रामालयादौ सर्व्वत्र पदमेव विचारयेत् ।
 प्रागुदक्कोणमारभ्य क्रमादेवं निवेशयेत् ॥ ५३ ॥
 शिखी तथैव पर्जन्यो जयन्तः पाकशासनः ।
 सहस्रकिरणः सखो भृतश्चैवान्तरीक्षकः ॥ ५४ ॥
 चित्रा भानुश्च पूषा च वितथश्च गृहक्षतः ।
 यमराजश्च गन्धर्व्वो भृङ्गराजो भृगस्तथा ॥ ५५ ॥
 निर्ऋतिर्द्वारपालश्च सुग्रीवः पुष्पदन्तकः ।
 वारुणश्च सुरः शेषो राजयक्ष्मा तथैव च ॥ ५६ ॥
 समीरणश्च नागश्च मुख्योपप्लुटकस्तथा ।
 ईरो भुजङ्गमश्चैवमदितिर्दक्षिणितः पुनः ॥ ५७ ॥
 द्वात्रिंशद् वाङ्मकोष्टस्थाः देवाः स्वान्तास्त्रयोदश ।

वास्तुमध्ये तथा ब्रह्मा ज्ञेयो नवपदाधिपः ॥ ५८ ॥
 तस्य पूर्वार्धकोष्ठासु चत्वारःषट् पदेश्वराः ।
 आर्य्यमा च विवस्वांश्च मित्रश्च पृथिवीतरः ॥ ५९ ॥
 सावित्रःसविता चाग्नेर्ब्रह्मणोऽन्तेव्यवस्थितौ ।
 विजयश्च महेन्द्रश्च निर्ऋतेश्च ब्रह्मोत्तरे ॥ ६० ॥
 रुद्रश्च राजयक्ष्मा च वायुर्ब्रह्मान्तरे स्थितः ।
 आपश्चैवापधत्सश्च रुद्रह्मान्तरे स्थितौ ॥ ६१ ॥
 एतेऽष्टौ कोष्ठमेकञ्च कोष्ठार्द्धञ्चैव भुज्जते ।
 तत्तत्पदिषु ते देवाः पूजनीया यथाविधि ॥ ६२ ॥
 पदमध्यं पदाग्रश्च वस्तुनो मर्मं कथ्यते ।
 पदाष्टमगतं मर्मं तुलास्तम्भादिषु स्मृतम् ॥ ६३ ॥
 खरकी च विदारी च घृतना चैव राक्षसी ।
 ईशानादिषु कोणेषु बाह्यस्याश्च पिशाचिकाः ॥ ६४ ॥
 रविःशुक्रःकुजो राहुः सौरश्चन्द्रो बुधो गुरुः ।
 मृगादिकास्तु दिक्पालाः पूजनीया यथाक्रमम् ॥ ६५ ॥
 भूम्यारम्भं विधायैवं वनारम्भो विधीयते ।
 परिधं परिहृत्यैव सर्वारम्भविधिं जगुः ॥ ६६ ॥
 पौराणिकास्तु न ग्राह्याः स्तम्भोत्तरतुल्येष्टिकाः ।
 चैत्यश्मशानगा वृक्षाः सन्निद्रा बद्धिदूषिताः ॥
 अपशस्ताश्च जन्मर्क्षाः जाता स्तम्भादिनोचिताः ॥ ६७ ॥
 विदध्याद्वांशिकं स्तम्भं द्वादशांशं ततःक्रमात् ।
 एकादशविभागं वा दशभागमथापि वा ॥ ६८ ॥
 द्वांशोऽनं कर्णपादःस्याद्दारवाद्वा ततोऽपि च ।
 नरांशोऽन्यत्र विष्कम्भो तदंशेनादिभागानुत् ॥ ६९ ॥

स्तम्भोत्तरतुलादीनां स्थापनञ्च स्थिरोदये ।

मरुन्मार्गप्रतिष्ठा च कवाटश्चोभयोदये ॥ ७० ॥

। अधन्यमतिसंक्षिप्तं विस्तीर्णं शत्रुवृद्धिदम् ।

अत्युच्छायञ्च नैवेष्टमतिखर्वञ्च वस्तुनुत् ॥ ७१ ॥

• चतुरस्रं गृहं श्रेष्ठं प्रागायत्तं धनावहम् ।

न शस्तं तिर्य्यगायत्तं वृत्ताकारञ्च निन्दितम् ॥ ७२ ॥

चतुः शालं गृहं शस्तं प्रागुदभिन्नवृद्धिदम् ।

• दक्षिणापरनिम्नन्तु दुःखदारिद्र्यकृत् सदा ॥ ७३ ॥

उर्देकशानिं त्रिशालञ्च प्राग्पार्श्वोनञ्च वृद्धिदम् ।

याम्योनं सौख्यवित्तघ्नं पश्चिमोनञ्च दुःखदम् ॥ ७४ ॥

याम्यपश्चिमयुक्तन्तु गृहं शस्तं द्विशालकम् ।

प्रागुदक्पार्श्वयुक्तन्तु व्याधिनैधन्यकारणम् ॥ ७५ ॥

एकशालगृहं याम्ये पश्चिमे वा प्रशस्यते ।

प्राच्यां वाप्युत्तरस्यां वा नैधन्यं मरणप्रदम् ॥ ७६ ॥

• षडीच्छेद्वेश्मनि वृद्धिं समन्तात्तस्य वर्जयेत् ।

पूर्वस्यामुत्तरस्यां वा वेश्मवृद्धिः प्रशस्यते ॥ ७७ ॥

दौवारिके च पर्जन्ये नागे च वितथे तथा ।

कर्त्तव्यो जलनिस्त्रावः द्वारदेशे मनीषिणा ॥ ७८ ॥

• गृहक्षते महेन्द्रे च भस्त्राटे पुष्पदन्तके ।

गृहद्वार हि कर्त्तव्यमेवं केचित् प्रचक्षते ॥ ७९ ॥

सर्वदिक्षु पदे तूर्य्ये वामात् पटेऽपि याम्यतः ।

प्रागुदीच्योस्तृतीये वा द्वारं मध्येऽप्युदगगतम् ॥ ८० ॥

कूपान् वा चैसवृक्षान् वा हित्वा मार्गमथापि वा ।

न कुट्याद्वारविन्यासं वेश्मद्वारन्तु वामतः ॥ ८१ ॥

अन्नशाला भवेत् प्राच्यामप्राच्यां धान्यसदग्रहः ।

उदीच्यां देवतागारं प्रतिच्यां धनरक्षणम् ॥ ८२ ॥

महानसस्तथाग्रीवा ईशाने वा सुरालयः ।

मारुते धान्यगेहश्च निर्ऋतौ भाण्डसञ्चयः ॥ ८३ ॥

ईशाने जलभाण्डाद्या उदीच्यां वा प्रशस्यते ।

प्रागुदीच्योर्गजाश्वाजगोजातानि निकेतनम् ॥ ८४ ॥

मृगे च द्वारपाले च बारुणे राजयक्षमणि ।

समीरणे च नागे वा मलवेदम् विधीयते ॥ ८५ ॥

ग्रामवस्तु यथेशाने सर्व्वदेवान्निवेशयेत् ।

बुधं दक्षिणदिग्भागे जिनं याम्ये निवेशयेत् ।

स्कन्दं दक्षिणदिग्भागे दुर्गामुत्तरकोणतः ॥ ८६ ॥

माच्यां रविञ्च शास्तारं निर्ऋतौ विनिवेशयेत् ।

पश्चाद्दुदग्गतं विष्णुं ज्येष्ठामुपजलाशयम् ॥ ८७ ॥

उत्तरेशानयोर्मध्ये मातरो ग्रामतो बहिः ।

देवानेवं प्रतिष्ठाप्य पश्चाद्दूर्णं निवेशयेत् ॥ ८८ ॥

पूर्व्वतो विप्रजातिः स्यादक्षिणे नृपतेः कुलम् ।

धारिजं पश्चिमेकुम्भ्याच्छिद्रांस्तूत्तरतः पुनः ॥ ८९ ॥

कुलालान् बाह्यतः सौम्येनापि तान् पूर्व्वदक्षिणे ।

चक्रिणं याम्यदिग्भागे बहिर्ग्रामे निवेशयेत् ॥ ९० ॥

क्रोशार्द्धमात्रे चाग्री वा स्वर्णकारादितक्षकान् ।

चण्डालान् ग्रामसीमान्ते परितः सन्निवेशयेत् ।

ईशाने क्रोशमात्रे तु मारुते वा श्मशानं क्रम ॥ ९१ ॥

कोष्ठागारं तथाग्री वा निर्ऋतौ पशुकोष्ठकम् ।

अश्वशाला च वायव्ये छागशाला च दक्षिण्ये ।

निर्ऋतौ होमदेशश्च कारागारं शिवे तथा ॥ ९२ ॥

भौमशारेऽम्बु तागायां यमलमे विशेषतः ।

प्राकारवन्मनं कुर्यात् परिखामिन्दुमे खनेर्व ॥ ९३ ॥

स्वातौ सेतुं निगधीयान्मन्दवारे वृषोदये ।

सिंहोदये च कार्याणि जीवाहे दुर्गवासकृत् ॥ ९४ ॥

चान्द्रे पुष्येण संयुक्ते जीववारे विचक्षणः ।

गोष्टञ्च वृषशालञ्च कारयेद्वृषभोदये ॥ ९५ ॥

रौद्राग्निमूलयाम्यादियुक्ते भौमार्कवासरे ।

नन्दायाञ्च युतेकुर्याद्दासदर्शननिग्रहौ ॥ ९६ ॥

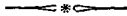
कृष्णे भूततिथौ मूले स्थिरलग्ने शुभोदये ।

निदध्याद्द्रविण भूमौ तन्न नश्यति केनचित् ॥ ९७ ॥

मन्दस्य वारे हस्तऽर्के पूर्णा या चेत् समागता ।

शनेल्लग्न्येऽस्य होराया व्यय कुर्याद्विचक्षणः ॥ ९८ ॥

इतिवास्तुविधानम् ।

वास्तुप्रवेशन कुर्यान्मितिमानुत्तरायने ।

विहाय कोणगान् मासान् विवृतद्वारदिहमुखम् ॥ ९९ ॥

शुक्रपक्षःशस्तःस्यात् कृष्णस्यासप्तमादिनात् ।

पूर्वाह्णे सुप्रशस्तःस्यात् मध्याह्ने मध्यमो मतः ॥ १०० ॥

रोहिण्युत्तरहस्ताभिमैत्रतिप्येन्दुविष्णवः ।

पौष्णादिसाभिनीप्रोक्ता द्वादशैते प्रवेशने ॥ १०१ ॥

गुरुशुक्रबुधानान्तु द्वेष्काणाशदिनादयः ।

गृहप्रवेशे शस्यन्ते मध्यमाःशनिचन्द्रयोः ॥ १०२ ॥

तिथयःसुप्रशस्ताःस्युः पक्षच्छिद्रविर्वर्जिताः ।

गोमतीसिंहकुम्भाश्च नृयुग्कन्यातुरङ्गमाः ।

सप्त शस्ताः प्रवेशेषु शुभयुक्तश्च वृश्चिकः ॥ १०३ ॥

लग्नार्थपुत्रधर्मायकर्माम्बुमहजस्थिताः ।

गुरुभार्गवसाम्याश्च प्रवेशे शुभदाःस्मृताः ॥ १०४ ॥

त्रिपट्टायगताःपापाः शशी धर्मार्थलाभगः ।

पञ्चमं शुद्धमिच्छन्ति केचिद्रन्धान्तिमावपि ॥ १०५ ॥

दृग्वाङ्मिन्द्रिजोपभोगेन गोनिवासैश्च पावनम् ।

ततो ग्रहवलं कुर्याद्विधिना मङ्गलोचितम् ॥ १०६ ॥

चङ्गेन्द्रबल्लीम्भद्राश्च खरपुष्पं पितृद्रुमम् ।

पलाशश्च शिरपिञ्च परिमम्पार्ज्जयेद् गृहम् ॥ १०७ ॥

गोमयेनोपलिप्य क्ष्यां पित्तिरक्तमृदापि वा ।

कपिला पञ्चगव्येन गृहश्च परिपेचयेत् ।

फलं भित्तिविभेदादौ ज्ञेयं नक्षत्रचक्रतः ॥ १०८ ॥

वामाष्टतो मलिनकिरणःसस्फुलिङ्गोऽल्पमूर्तिः

क्षिप्रःनाशं व्रजति विमलं स्नेहयसान्वितोऽपि ।

दीपःपापं कथयति फलं शब्दवान् वेषथुश्च

व्यादीर्घार्चिर्विशलममरुद्यश्च नाशं प्रयाति ॥१०९॥

प्रदीपो विमलःस्निग्धः गगनमयुर्वर्जितः ।

सुस्थिरः किरणोद्भूतो वर्द्धयेद्भवनश्रयम् ॥ ११० ॥

पुण्याह्वादैःसानन्दः प्रविशेद्भवनप्रभुः ।

दक्षिणाद्दृष्टमवेशाद्यं सज्ञातिः समुद्भजनः ॥ १११ ॥

पश्चिमे शयनं कुर्याद् दक्षिणे च विशेषतः ।

आरादभृतपदं जह्यादनुवंशं शयीत वा ॥११२॥

भाद्रमुखस्त्वेव भुञ्जीत न याम्योददमुखःसदा ।

पुरीषोचिष्टमूत्रादिसङ्कीर्णा न स्पृशेद् भुवम् ॥ ११३ ॥

पौर्णमास्याममावास्यामुपरासी च संक्रमैः ।

भुकेन्दुवारयोगेहं गोकरीपेण लेपयेत् ॥ ११४ ॥

दिनस्याद्यन्तयोरेव दीपं प्रज्वालयेद् गृहे ।

फाल्गुणे मासि माघे च पौर्णमास्यामुपस्यपि ।

विद्युद्धवलिंगन्याद्यैरर्चयेद् गृहदेवताम् ॥ ११५ ॥

गृहागताश्च सम्पूज्या ब्राह्मणातिथिवान्धवाः ।

गृहमेधीति कुर्वाणः श्रियं नित्यमवाप्नुयात् ॥ ११६ ॥

पूषा पुष्यपुनर्वसू वसुहरी चित्रा शशी रोहिणी

तारास्तास्तियर्योऽथुमत्फणिमया दिक्पञ्चदश्यो हरा ।

वाराश्चन्द्रमृतेन्दुशुक्रगुरवो युग्मं कुलीरो धनुः

कुम्भान्तावपि राशयो निगदिता गव्यं प्रयोगायते ॥ ११७ ॥

चन्द्राश्चाश्लेषयाश्चिष्ट कृष्णपक्षे चतुर्दशी ।

भुजङ्गांशोदयः कैश्चिन्नागयोग इतीष्यते ॥ ११८ ॥

पृथक् शिरःपञ्चसरोजपत्रं निच्छिद्रमेकीकृतवद्धनालम् ।

गव्यं प्रपूर्णं निखनेदनन्तमृषा तदा क्षुद्रविनाशिगेहे ॥ ११९ ॥

। मूत्रं द्विभागं शकृदेकभागं पयोऽष्टभागं दधि तदसमानम् ।

क्षीरार्द्धकं वा चतुरंशमाज्यं गव्यानि सवर्वाणि समानि वास्युः १२०

गव्येषुशालीयवमुद्गमास गोधूमबिल्वास्थितिलाब्जबीजम् ।

पद्मच्छदस्थं विनिधाय ताम्ब्रे क्षुद्रानिखन्याद् भुवि नागयोगे १२१

इतिप्रवेशविधानम् ।

— ०. —

पनसस्तिन्दुको निम्बःस्पन्दनश्चन्दनोऽर्जुनः ।

शिशपाशालकाः स्मर्याः सुरदारुश्च शोभनः ॥ १२२ ॥

सर्वे ते तरवःशस्ता ये च स्वादुफलोद्गमाः ।

गजाः संनिहताश्चैसश्मशानपथगान्विताः ॥ १२३ ॥

नान्यं सयोगमिच्छन्ति तिन्दुकी शिशपाशनाः ।

केवलःस्पन्दनो नेष्टो दन्तःशस्तस्तथाविधः ॥ १२४ ॥

शितांशुङ्गुलम्भवेद्राज्ञां शयनं विजयप्रदम् ।
 नवातिशय सकृद्विस्त्रीः पटूनशयनासनम् ।
 क्रमेण युवराट् मन्त्री बलनेत्रपुरोधसाम् ॥ १२५ ॥
 भौक्तुश्च पादवैकल्यमेकास्यिन् निम्नमस्तके ।
 द्वयोर्न जीर्यते चान्नं त्रिचतुर्षु वधागमः ॥ १२६ ॥
 द्रुमेणैकेन शस्तः स्याद् द्वाभ्यां शस्ततरस्तथा ।
 त्रिभिरात्मजट्टद्विः स्याच्चतुर्भिश्च यशोधनः ॥ १२७ ॥
 पञ्चभिः पञ्चतां याति पट् सप्ताष्टमहीरुहैः ।
 जायते वंशविच्छेदः घटिते शयनासने ॥ १२८ ॥
 त्रिवितस्तिस्तु विस्तारो मध्यमस्यङ्गुलोत्तरः ।
 वरिष्ठः शयनस्योक्तो दैर्घ्यं पञ्चवितस्तिकम् ॥ १२९ ॥
 मध्यमं तद्वरिष्ठं स्यात् पुनः पञ्चाङ्गुलोत्तरम् ।
 सत्सर्वीयशयने श्लेषावेवमायामविस्तरौ ॥ १३० ॥
 पादोत्सेधो वरिष्ठः स्यादधोत्तिरीवितस्तिकः ।
 तदर्द्धार्द्धापहारेण मध्यमश्चाधमो मतः ॥ १३१ ॥
 स्वोच्चो यस्य चतुर्थोऽंशः पञ्चमो वास्य विस्तरः ।
 एवं शयनपादे स्याद्विस्तारायामलक्षणम् ॥ १३२ ॥
 कुलज्येष्ठाश्च ये पूज्या जघतिविद्यभवयोऽधिकाः ।
 तेषामभिमुखेनैव सेवेत शयनासनम् ॥ १३३ ॥

इतिशयनाशनविधिः ।

—०००—

यत्काकपादकलुपोत्तरशंकराण्यु—

विद्धञ्च शीर्णमथवा द्विगुणश्रियुक्तम् ।

१ जीर्यते चान्नम् ।

अन्तर्निगूढमलिना कृतिकेशधातु—

युक्तं समस्तजनदुःखवधाय रत्नम् ॥ १३४ ॥

यत् स्निग्धमम्भसि क्षिप्तं लघुपतरनिश्चयम् ।

अदृष्टं विदितं वज्रमवशस्वरिपापहम् ॥ १३५ ॥

वज्रं न किञ्चिदपि धारयितव्यमेव

पुत्रार्थिनीभिरवलाभिरुपान्ति तज्ज्ञाः ।

शृङ्गाटकात्रिपुटधान्यकवास्थितं यत्

श्रोणीनिभञ्च शुभदं तनयार्थिनीनाम् ॥ १३६ ॥

। एकावला नाम यथेष्टसंज्ञया

हस्तममाणा मणिविमयुक्ता ।

। संयोजिता वा मणिना तु मध्ये

सा यष्टिरुक्ता सकलेन भोज्या ॥ १३७ ॥

निवृत्तस्य हि विप्रस्य नेष्टमाभरणं सदा ।

यज्ञकुण्डलतःशेषं शेषस्य सकलं शुभम् ॥ १३८ ॥

चतुर्वर्गविधानेन भूषणं मुकुटादिकम् ।

नामजन्मक्षयोरिष्टं धारयेद्दरणीपतिः ॥ १३९ ॥

सौभाग्यं वकुलेऽथवापि ककुभे सज्जे च कुन्दे यशः ।

पाटल्यां समितं जने च पटुतामाधुर्यमाम्लातके ।

निगुण्ड्यामापि रोगशोकहरणं जम्बाघ्रयोःपाटवम्

पुत्रागे विजयो जयश्च तिलके नागे तथोदुम्बरे ॥ १४० ॥

उदङ्मुखं प्राङ्मुखं एव वासौ जोषं यथेष्टं विनिमार्ज्य दन्तान् ।

जलाजलौ शतगुण्डलस्थं ध्यात्वा जपित्वा च तुरीयमुच्चैः १४१

प्रक्षाल्य वक्रत्र विधिवद्विधिज्ञो ध्यात्वाथ देवं व्यनुलिप्य तैलैः ।

देहन्ततो जप्तशुभञ्जनेन व्यभ्यञ्ज्य नेत्रं सकलं प्रियं स्यात् १४२

तुल्यस्त्रियोगं प्रकरोऽतिरागं रागक्षयं पूंगफलातिरिक्तः ।

चूर्णाधिको वक्त्रविकारगन्धिःपत्राधिकःसाधु करोतिगन्धम्॥१४३

लौहे पात्रे तण्डुलान् कोद्रवाणां शुक्तौ पक्का लोहचूर्णेन सार्द्धम् ।
 लिप्त्वारुक्षे मूर्ध्नि शुक्त्याम्बु केशे दत्त्वा तिष्ठेद् वेष्टयित्वाद्रपत्रैः ॥१४४॥
 याते तृतीये महरे विहाय दद्याच्छिरस्यामलकप्रलेपम् ।
 प्रच्छाद्य पत्रैःमहरद्वयेन प्रक्षालनं कार्श्यमुपैति शीर्षम् ॥१४५॥
 पश्चाच्छिरःस्नानमुगन्धितैलैर्लोहाम्लगन्धान् शिरसोपनीय ।
 हृद्यैश्च गन्धैर्विविधैश्च धूपैः सनिर्विशेद्राज्यमुखं म्रियाभिः ॥१४६॥

इति भूषणविधिः ।

—०००—

विरक्तचेष्टा भ्रुकुटी मुखत्वं पराङ्मुखत्वं कृतविस्मृतिश्च ।
 असम्भ्रमो दुष्परितोषतां च तादिष्टमैवी परुषश्च वाक्यम् ॥१४७॥
 सुस्पृष्टमालोक्य दुनोति गात्रं करोति गर्व्यं न रुणाद् यान्तम् ।
 चुम्बादिरामे वदनप्रमाष्टिः पश्चात्समुत्तिष्ठति पूर्वमुक्ता ॥१४८॥
 इमास्तु विद्यादनुरक्तचेष्टा म्रियाणे द्रुते च धनं ददाति ।
 विलोक्य संहृष्याति वीतरोगः प्रमाष्टि दोषान् गुणकीर्त्तनेन ॥१४९॥
 तन्मित्रपूजा तदारिष्टमैवी कृतस्मृतिःप्रोषितदौर्मनस्यम् ।
 स्ननौष्ठदूनेरुपगृह्णन् च स्वेदोऽथ कम्पम्प्रथमाभियोगे ॥ १५० ॥
 यस्यामनूनामनुरक्तचेष्टां निरीक्षते तत्र रमेत धीमान् ।
 सा चेत् परार्थिनयधूर्नं तत्र रमेत लोकद्वयवृद्धिमिच्छन् ॥१५१॥

इति स्त्रीविधानम् ।

—०—

मध्येऽष्टाङ्गुलविस्तीर्णं पट्टं राज्ञं शुभावहम् ।
 महिष्याःसप्तविस्तीर्णं युवराजस्य पङ्कजम् ॥ १५२ ॥
 चतुरङ्गुलविस्तीर्णं पट्टं सेनापतेर्भवेत् ।
 द्वाभ्यां प्रमादपट्टं स्यात् पट्टं पञ्चमीरिनम् ॥ १५३ ॥

स्वमध्यद्विगुणा यामा सर्वे ते हेमनिर्मिताः ।
 मुखे विस्तीर्यमानास्ते क्रियमाणेषु शोभानाः ॥ १५४ ॥
 राज्ञःपञ्चशिखं पट्टं त्रिशिखं पुत्रंभार्ययोः ।
 सेनापतेरेकशिखं शिखाविराहितोऽपरम् ॥ १५५ ॥
 अङ्गःसमाद्भुलं प्राप्तो हर्त्ता जीवितराज्ययोः ।
 मध्ये विष्फुटितस्त्याज्यः पार्श्वे विष्फुटितस्तथा ॥ १५६ ॥
 यवमानेन पट्टेषु चतुर्गविधिं जंगुः ।
 सम्भोक्तुरनुकूलोऽयं पट्टो विजयवर्द्धनः ॥ १५७ ॥

इति पट्टविधिः ।

—०—

पञ्चादशाङ्गुलमितः श्वरः कृपाणः ।
 प्रोक्तः पुराणनिपुणैरधमस्तदर्द्धम् ।
 अङ्गःसमाद्भुलगतः शुभरूपकश्च
 दिष्टाद्वस्त्वित रथा विपदं विधत्ते ॥ १५८ ॥
 काणिते मरण काण्डे पराजयश्चापवर्षिते कोशात् ।
 स्वयमुद्गीर्णे युद्धः ज्वलिते विजयो भवेत् खड्गे ॥ १५९ ॥
 नाकारणेन ग्रणयन्न वदेच्च मूल्यं
 पश्येन्न तत्र वदनं न विघट्टयेच्च ।
 देशेन तस्य कथयेत्प्रतिमानयेच्च
 नैव स्पृशेन्नृपतिराभियतोऽसि याष्टिम् ॥ १६० ॥

इति खड्गविधिः ।

—०००—

इत्युपभोगदशाविधानं नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥

—०—

अष्टाविंशोऽध्यायः ।

—:०:—

वक्ष्याम्यतः परमहं लघुना क्रमेण
 स्पष्टान्वयैरुपचयार्हदशाविधानम् ।
 भूमिप्रवेशकृषिकर्मविशिष्टवस्तु
 बीजाग्निसङ्ग्रहवणिग्मरणानि तत्र ॥ १ ॥
 प्रविश्य विधिवत्पूर्वं विदधीत कृषिं ततः ।
 उत्तरत्रयमाद्रां च चित्रा याम्यश्च मित्रभम् ॥ २ ॥
 स्वातिर्मघानुराधे च पुष्यं शस्तं प्रवेशने
 विदोपास्तिथयः शस्ताः श्रेष्ठं भौमादिनं तथा ॥ ३ ॥
 केश्चिच्चन्द्रादिनम्प्रोक्तं बुधजीवौ तु मध्यमौ ।
 गोकुलीरालिकन्यानामुदयांशाः शुभाः स्मृताः ।

इति प्रवेशविधिः ।

—:०:—

रेवतीपुष्यहस्ताश्च रोहिणी चोत्तरत्रयम् ।
 अदितिर्मूलमिषेतद् विशिष्टे कृषिकर्मणि ॥ ४ ॥
 राधानुराधा स्वातिश्च विष्णुःपैत्रं त्रिपूर्वकम् ।
 चित्राभ्विनीतिचैत्राणि परे भाद्रुकृषिक्रिये ॥ ५ ॥
 शुक्रार्कशेन्दुजीवानां धारवर्गोदयाः शुभाः ।
 विदोपास्तिथयःसर्वाः कृषिकर्मणि पूजिताः ॥ ६ ॥
 मृगो मीनःकुलीरश्च मिथुनं वृषभोदयः ।
 श्रेष्ठो धनुस्तुला कन्या मध्यमा कृषिकर्मणि ॥ ७ ॥

आर्तिप्रायजलोत्सर्गे शस्त मूलादिभयम् ।

कौश्चिच्छ्रवणनक्षत्र पूषा च परिकीर्तिता ॥ ८ ॥

क्षीरान्न मधुना भुक्त्वा शुचिःप्रयतमानसः ।

शुभेन वृषयुग्मेन क्षेत्रसम्प्राप्य कर्षकः ।

अर्चयेद् बलिदानेन तस्या साय दिनेश्वरम् ॥ ९ ॥

उदङ्मुखः प्राङ्मुख एव वासौ कृषीवलः शस्तहलंगृहीत्वा ।

कुर्यात् कृषिं तस्य हलस्य रेखास्तिस्रो यथा सुप्रकटी भवन्ति ॥ १० ॥

बलिभुक् बलिमादाय यदि गच्छेत् महादिशम् ।

प्रशस्त कोणदिग्यातः सस्यहानिप्रकाशकः ॥ ११ ॥

बहवो वायसास्तत्र सूचयन्ति महाभयम् ।

न कश्चिद्यादि गृह्णाति* द्विजातिर्वा भयतया ॥ १२ ॥

हलभङ्गे कुलक्षोभः शीर्षभङ्गे स्त्रियो वधः ।

युगस्य भङ्गे जानीयाद्दुरित गृहमेधिनः ॥ १३ ॥

फालस्य भङ्गे दुहितुः सूनार्गोत्रस्य पीडनम् ।

वृषपादस्य भङ्गे तु स्वकुलक्षयमादिशेत् ।

विभिना श्रुतिद्वेष्टेन शमयेत् पौष्टिकेन तत् ॥ १४ ॥

बहुलाभङ्गते भौमपारे कुर्याद्विशेषतः ।

वनानां छेदनैश्च व दाहकर्म च तत्र हि ॥ १५ ॥

फलपल्लवपुष्पाढ्यान् वनस्पतिमहीरुहान् ।

विधात् सस्यादिपौष्कल्यान् हानिञ्च विपरीततः ॥ १६ ॥

रक्तशालिरशोकेन शालैः कल्मशालयः ।

यवको वटवृक्षेण तिन्दुकेन च पाष्टिकाः ॥ १७ ॥

अश्वत्थेन च निष्पात्तिः सर्वसस्यस्य निश्चिता ।

जम्बुभिस्तिलमाषाश्च यवाः सप्तदलेन च ॥ १८ ॥

मुद्राः शैरीपट्टेण गोधूमाश्च मधूकतः ।
 अतिमुक्तककुन्दाभ्यां कार्पासस्य च सम्पदः ॥ १९ ॥
 अशनैः सर्पया ज्ञेयाः कुलत्था घदरीद्रुमैः ।
 मुद्राश्च चिरचित्वेन वेतसैरतसीश्रियः ॥ २० ॥
 कोद्रवाश्च पलासेन चणद्विदिरयेद्भुदैः ।
 मुक्तांजनशङ्खानां समृद्धिस्तिलकेन च ॥ २१ ॥
 करिणो हस्तिकर्णेन वाजिकर्णेन वाजिनः ।
 गोजातिः पाटलीभिः स्यात् कदलीभिरजाविकाम् ॥ २२ ॥
 भवाला वन्धुजीवेन केनकानि च चम्पकैः ।
 वैदूर्यं नन्दियावर्तैर्वज्रङ्गुरवर्केन च ॥ २३ ॥
 तालकश्च कुशुम्भेन सिन्दुवारेण मौक्तिका ।
 रक्तोत्पलेन राजानो मन्त्री नीलोत्पलेन च ॥ २४ ॥
 श्रेष्ठी सुवर्णपुष्पेन कुमुदेन पुरोहितः ।
 सौगन्धिकेन सन्येशः स्वर्णमर्केन वैर्द्धते ॥ २५ ॥
 क्षेममात्रद्रुमैर्विद्याद्रयं भल्लातकैर्भवेत् ।
 आरोग्यं पीलुभिर्ज्ञेयं मुष्टष्टिककुम्भेन च ॥ २६ ॥
 दुर्भिक्षमनुमेयं स्यात् शमीखदिरसम्पदः ।
 पिचुमन्दश्च नागैश्च सुभिक्षान् जगतां वदेत् ॥ २७ ॥
 भरुत्कोपः कपित्थेन व्याधयः कुट्जेन च ।
 अनाद्वष्टिश्च निचुलैः समरः शास्त्रमलीद्रुमैः ॥ २८ ॥
 इक्षव कुशदुर्व्याभ्यां कीविदारेण चित्रकम् ।
 श्यामा लताना सम्पत्ता वन्धुकीनां विष्टब्धयः ॥ २९ ॥
 इति विशिष्टवस्तुविधिः ।

पारियो नाम दण्डोऽस्ति वायुवाहिसमश्च यः ।

न गच्छेत्तमातिक्रम्य बीजकर्म्मणि बुद्धिमान् ।

तस्मात्तत्तन्मुत्वारम्भं कृष्याद्यास्मभमाचरेत् ॥ ४१ ॥

वामकर्णोर्ध्वभिन्नौ द्वौ धान्तौ नक्रयुतायुतौ ।

श्येनश्वानौ च न शान्तौ बीजानां वपने विदुः ॥ ४२ ॥

शकुनाः सुस्वरा वामे बीजानिर्गमने शुभाः ।

ब्राह्मे मुहूर्त्ते सत्वेपां सस्यानां वापनं हितम् ।

मुहूर्त्ते वाभिजित्ख्याते वृक्षरोपणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥

शुक्लपक्षे तु पञ्चम्यां चन्द्रे पुष्यमुपागते ।

मुहूर्त्ते वाभिजित्ख्याते वपनं रोपणं हितम् ॥ ४४ ॥

मूलप्रधानं दिवसे खरांशोः स्कन्धप्रधानं शशिनश्च वारे ।

पत्रप्रधानं कुजकोणयोश्च पुष्पप्रधानं बुधवासरे च ॥ ४५ ॥

फलप्रधानं सितजीवयोश्च सारप्रधानं गुरुवासरे च ।

त्वक्पेशलं मन्ददिने विदध्याद् वृन्तप्रधानं* शशिवासरे च ॥ ४६ ॥

अर्कोदये सूर्य्यवारे सस्यबीजानि वापयेत् ।

मन्दस्य वारे मध्याह्ने कृष्णधान्यानि वापयेत् ॥ ४७ ॥

भौमस्य वारे तृणगने कोद्रवान् वापयेद् बुधः ।

शुक्रस्य वारे तृणग्रे वापयेत् कौसुमांस्तरुन् ॥ ४८ ॥

अश्विनी क्रमुकेक्ष्णामिक्ष्णामदितिस्तथा ।

रोहिणी वृक्षजातीनां वृहत्याः भरणी तथा ॥ ४९ ॥

हस्तोरगे नागवल्ल्याः पुष्यं पुष्पमहीरुहाय ।

मघा च तृणपूर्वाणामुत्पले चोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥

मुद्गानां त्वाष्ट्रं श्रेष्ठं सस्यबीजप्रमञ्जनः ।

राधा साङ्गुरसस्यानामनुराधा च शालिषु ॥ ५१ ॥

१ विहन्तौ । २ धान्तौ नयुतायुतौ । ३ शेनास्वानस्यानौ । ४ मधु ।

* बुधवासरे ।

एवं वर्द्धनशीलानि बीजानि सुपरीक्ष्य च ।

। उक्तिमारभते विद्वान् शास्त्रोक्तविधिनामुना ॥ ३० ॥

मासस्त्वापादसंज्ञश्च ज्येष्ठं मूलञ्च सम्मतः ।

कालो भौमार्चवस्येति वापस्तत्र प्रशस्यते ॥ ३१ ॥

वापः प्रशस्तताराद्यै कलिकारसमर्द्धितम् ।

बीजमङ्कुरयेद्देहे भाक्सप्ताष्टनवाहतः ॥ ३२ ॥

मूलं मैत्र मघा हस्तः पौष्णसर्पोत्तरत्रयम् ।

। प्रजापत्यञ्च पुष्यञ्च स्वातिश्रवणवारुणे ॥ ३३ ॥

बीजकर्म्मणि शस्तानि नक्षत्राणि चतुर्दश ।

आद्रादिसाध्विस्विन्दुतारका मध्यमाःस्मृताः ॥ ३४ ॥

पञ्चमी मग्नमी चैव पौर्णमासी त्रयोदशी ।

तृतीयैकादशी चैव प्रशस्ता बीजकर्म्मणि ॥ ३५ ॥

द्वितीया दशमी षष्ठी मध्यमेति प्रकीर्तिता ।

विष्टिवर्ज्यानि शस्तानि चराणि करणाणि षट् ॥ ३६ ॥

*गोसिंहकाक्लिमीनाश्च मकरश्चैव पूजिताः ।

†यमकुम्भतुला मध्याः शेषाः सर्वे विगर्हिताः ॥ ३७ ॥

शुक्रेन्दुजीवसौम्यानां प्रशस्ता दिवसादयः ।

। षष्ठायभाट्टगाःपापाः श्रेष्ठाःशेषेषु वर्जिताः ।

शशिवन्ध्वर्धपुत्रस्त्रीभाट्टकर्म्मायगाःशुभाः ॥ ३८ ॥

अष्टमस्थाःग्रहा नेष्टाः शुक्रो नेष्टश्च सप्तमे ।

विनिन्दिता शुभाःषष्ठे कालकर्णकिलस्तथा ॥ ३९ ॥

। वपनं यत्र तारायां बीजं नेयं हि तददशम् ।

प्राद्यमुखाः कृत्तिकाद्यास्तु मघाद्या दक्षिणामुखाः ।

पश्चान्मुखाश्च चैत्राद्या वस्वाद्यास्तूत्तरामुखाः ॥ ४० ॥

परिघो नाम दण्डोऽस्ति चायुवहिसमश्च य ।

न गच्छेत्तमातिक्रम्य बीजकर्म्मणि बुद्धिमान् ।

तस्मात्तत्तन्मुखारम्भं कृष्याद्यारम्भमाचरेत् ॥ ४१ ॥

वामकर्णाविभिन्नौ द्वौ धान्तौ ननयुतायुतौ ।

श्वेनश्वानौ च न शान्तौ बीजाना वपने विदुः ॥ ४२ ॥

शकुनाः सुस्तरा वामे बीजनिर्गमने शुभाः ।

प्राक्षे मुहूर्ते सर्वेषां सस्यानां वापन दितम् ।

मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते-दक्षरोपणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥

शुक्लपक्षे तु पञ्चम्यां चन्द्रे पुष्यमुपागते ।

मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते वपनं रोपणं दितम् ॥ ४४ ॥

मूलप्रधानं दिवसे खरांशोः स्कन्धप्रधानं शशिनश्च वारे ।

पत्रप्रधानं कुजकोणयोश्च पुष्पप्रधानं बुधवासरे च ॥ ४५ ॥

फलप्रधानं सितजीवयोश्च सारप्रधानं गुरुवासरे च ।

त्वक्पेशलं मन्ददिने विदध्याद् दन्तप्रधानं* शशिवासरे च ॥ ४६ ॥

अर्कोदये सूर्यवारे सस्यबीजानि वापयेत् ।

मन्दस्य वारे मध्याह्ने कृष्णधान्यानि वापयेत् ॥ ४७ ॥

भौमस्य वारे तल्लगने कोद्रवान् वापयेद् बुधः ।

शुक्रस्य वारे तल्लग्रे वापयेत् कौमुमास्तकृत् ॥ ४८ ॥

अश्विनी क्रमुकेशूणामिक्षूणामदितिस्तथा ।

रोहिणी दक्षजातीनां वृहत्याः भरणी तथा ॥ ४९ ॥

दस्तोरगे नागवल्ल्याः पुष्यं पुष्पमहीरुहाम् ।

मघा च तृणपूर्वाणामुत्पले चोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥

मुद्गानां त्वाष्ट्रं श्रेष्ठं सस्यबीजप्रभञ्जनः ।

राधा साङ्कुरसस्यानामनुराधा च शालिषु ॥ ५१ ॥

१ विद्वन्तौ । २ धान्तौ ननयुतायुतौ । ३ श्वेनास्वाश्वस्यातौ । ४ मधु ।

* बुधवासरे ।

मूलं मलयबल्लयस्तु कृष्णधान्ये च वारुणम् ।
 रेवती सर्वशालीनां रोपणे मुनिभिर्मताः ॥ ५२ ॥
 राधानुराधा मूलञ्च हस्तश्चित्रेति पञ्चकम् ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे ताम्बूली रोपणे हितम् ॥ ५३ ॥
 ब्रह्माद्यास्तारकावाष्टौ हस्तं पुण्याश्विनी तथा ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे श्शुरोपे शुभावहम् ॥ ५४ ॥

उत्तरत्रयमादित्यपितृचित्रार्कयोनयः ।

ब्रह्मविष्णुमृगा मूलं हितमुत्पलरोपणे ॥ ५५ ॥

उत्तरत्रयविश्वान्सर्पमूलानि धीधनैः ।

अङ्कुरीभूतसस्यानां प्रशस्तानि हि रोपणे ॥ ५६ ॥

मन्दवारे च विश्वर्क्षे लग्ने सूर्य्यमुतस्य च ।

सस्परक्षाविधानार्थमुटजं कारयेद् बुधः ॥ ५७ ॥

सिंहोदये शनेवारि याम्ये नक्षत्रसङ्गते ।

प्रतिमां स्थापयेत् क्षेत्रे पशूनां शस्यविद्विषाम् ॥ ५८ ॥

स्वास्ति किष्कन्धाधिपप्रकटपराक्रमाविष्कारदिदमण्डलोप-
 जीवितः श्रीहनुमानाज्ञापयति मूपिकपतङ्गपिपीलिकशरभमारम्भ-
 ङ्गमृगभेतीकीटाद्यैर्नस्थातव्यमाज्ञामतिक्रम्यमानस्य शरीरं निग्रहं
 ममावर्त्तयते तस्य वानरसिंहस्याक्रममानस्य सागरं कक्षारं
 तरङ्गतो वायुर्जामूत इव गर्जति हुं फट् नमः ॥

मन्त्रं पत्रे समालिख्य जप्त्वा तन्निखने तदा ।

भुवि कीटहृद्वाङ्मासुपिपील्यादिर्विनश्यति ॥ ५९ ॥

समभ्यञ्ज्य महातिलैः सर्पस्वन्मयवार्त्तिकाम् ।

नयेत् मदीपं चामेन सस्यकीटास्त्यजन्ति तत् ॥ ६० ॥

विलिख्य तुम्बुरो बीजमिष्टिकायां विचक्षणः ।

स्फुटयेदग्रिचक्रेण वारि मार्गेषु तव खनेव ।
एतेन सस्यकीटास्तु व्यपयान्ति ततो वहिः ॥ ६१ ॥
आर्द्रं चटकतैलेन निम्पोंकिं जुहुयात्ततः ।
उर्ध्वमारुतधूपेन यान्ति सस्य*द्रुहस्ततः ॥ ६२ ॥
श्वध्वेऽग्निदग्धे सम्पूर्य सार्द्धमंकोलचूर्णकैः ।
मुष्कगोमयचूर्णानि तत्र भेज्जनपेशिनाम् ॥ ६३ ॥
सूत्रेण गादमावेष्ट्य निहितः रोहितोदरे ।
पुण्येण रोपयेद् दृक्षं सन्ततं स्वादुशाकदम् ॥ ६४ ॥
इदमेव विधानं हि दृहत्यादौ विधीयताम् ।
ततो भवन्ति स्वादूनि मधुराणि फलानि च ॥ ६५ ॥

इति चापविधिः ।

—O—

शतर्क्षीविश्वार्गमसर्परुद्र-
स्वात्यर्कपौष्णेषु दिने शुभानाम् ।
लग्ने कुलीरेऽलिनि वा सुरेज्ये
चतुर्थगे लावनकर्म कुर्यात् ॥ ६६ ॥
द्वितीयं क्षेत्रपालेभ्यो दधि कं बलिमादितः ।
पद्मपत्रगतं पञ्चगव्यञ्च निखनेत्खले ॥ ६७ ॥
विष्णुराधाग्निर्यम्यानामंशकेषु यथाक्रमम् ।
कर्कटे बाथ कीटे वा विद्ध्याद्धान्यसङ्ग्रहम् ॥ ६८ ॥
अच्छिद्रास्तिथयः शस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
त्रिपदायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ६९ ॥
वारः शनेर्वा भानोर्वा प्रतिपद्वा चतुर्दशी ।

मूलं मलयवल्लयस्तु कृष्णधान्ये च वारुणम् ।
 रेवती सर्वशालीनां रोपणे मुनिभिर्मताः ॥ ५२ ॥
 राधानुराधा मूलञ्च हस्तश्चित्रेति पञ्चकम् ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे ताम्बूली रोपणे हितम् ॥ ५३ ॥
 ब्रह्माद्यास्तारकावाष्टौ हस्तं पुष्याश्विनी तथा ।
 चन्द्रशुक्रसमायोगे श्रुतरोपे शुभावहम् ॥ ५४ ॥
 उत्तरत्रयमादित्यपितृचित्रार्कयोनयः ।

ब्रह्मविष्णुमृगा मूलं हितमुत्पलरोपणे ॥ ५५ ॥

उत्तरत्रयविश्वान्त्यसर्पमूलानि धीधनैः ।

अङ्कुरीभूतसस्यानां प्रशस्तानि हि रोपणे ॥ ५६ ॥

मन्दवारे च विश्वर्क्षे लग्ने सूर्यसुतस्य च ।

सस्यरक्षाविधानार्थमुदज कारयेद् बुधः ॥ ५७ ॥

सिंहोदये शनेवरि याम्ये नक्षत्रसङ्गते ।

प्रतिमां स्थापयेत् क्षेत्रे पशूनां शस्यविद्विषाम् ॥ ५८ ॥

स्वास्ति किष्कन्धाधिपप्रकटपराक्रमाविष्कारदिदमण्डलोप-
 जीवितः श्रीहनुमानाज्ञापयति मूपिकपतङ्गपिपीलिकशरभसारम्भ-
 ङ्गमृगमेतीकीटाद्यैर्नस्थातव्यमाज्ञापतिक्रम्यमानस्य शरीरं निग्रहं
 ममारुत्तयते तस्य वानरसिंहस्याक्रममानस्य सागरं कक्षारं
 सरङ्गतो वायुर्जामूत इव गर्जति हुं फट्पदमः ॥

मन्त्रं पत्रे समालिख्य जप्त्वा तन्निखने तदा ।

शुवि कीटहृवद्वास्तुपिपील्यादिर्विनश्यति ॥ ५९ ॥

समभ्यञ्ज्य महातैलैः सर्पस्वन्मयवर्त्तिकाम् ।

नयेत् प्रदीपं वामेन सस्यकीटास्त्यजन्ति तव ॥ ६० ॥

विलिख्य तुम्बुरो बीजमिष्टिकायां विचक्षणः ।

स्फुटयेदग्निचक्रेण वारि मार्गेषु तत्र खनेत् ।
 एतेन सस्यकीटास्तु व्यपयान्ति ततो बहिः ॥ ६१ ॥
 आर्द्रं चटकतैलेन निम्मोर्कं जुहुयात्ततः ।
 उर्ध्वमारुतधूपेन यान्ति सस्य*द्रुहस्ततः ॥ ६२ ॥
 भवेत्तस्मिन्मिदग्धे सम्पूर्य्य सार्द्धमंकोलचूर्णकैः ।
 शुष्कगोमयचूर्णानि तत्र भोजनपेशिनाम् ॥ ६३ ॥
 सूत्रेण गादमावेष्ट्य निहितः रोहितोदरे ।
 पुष्पेण रोपयेद् वृक्षं सन्ततं स्वादुशाकदम् ॥ ६४ ॥
 इदमेव विधानं हि वृहत्सादौ विधीयताम् ।
 ततो भवन्ति स्वादूनि मधुराणि फलानि च ॥ ६५ ॥

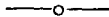
इति चापविधिः ।

—O—

शतक्षेपिश्वाद्यव्यमसर्परुद्र-
 स्वासर्कपौष्णेषु दिने सुभानाम् ।
 लग्ने कुलीरेऽलिनि वा सुरेज्ये
 चतुर्थगे लावनकर्म कुर्यात् ॥ ६६ ॥
 द्वितीयं क्षेत्रपालेभ्यो दधि कं बलिमादितः ।
 पद्मपत्रगतं पञ्चगव्यञ्च निखनेत्खले ॥ ६७ ॥
 विष्णुराधाग्नियम्यानामंशकेषु यथाक्रमम् ।
 कर्कटे बाध कीटे वा विद्व्याद्धान्यसङ्ग्रहम् ॥ ६८ ॥
 अच्छिद्रास्तिथयः शस्ताः सौम्यवारोदयादयः ।
 त्रिपढायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ६९ ॥
 वारः शनेर्वा भानोर्वा प्रतिपदा चतुर्दशी ।

स्वातिर्वा रोहिणी वाथ लग्नं जीवस्य वा रवेः ।
योगोऽयमुत्तमर्णाय व्ययाय च सुशोभनः ॥ ७० ॥

इति सङ्ग्रहविधिः ।

गृहीत्वा मेपगे भानौ ग्रीष्मधान्यान्यथोक्षणे ।
मूलादीनां च विक्रेता तुरिये मासि लाभभाक् ॥ ७१ ॥
मिथुनस्थे रसद्रव्यं गृहीत्वा मासपञ्चके ।
व्यतीते बहु विक्रेता त्रिगुणं लाभमाप्नुयात् ॥ ७२ ॥
फलम्पत्रश्च वासश्च क्रीत्वा कर्कटके रवौ ।
मासपटकेन विक्रेता लभते लाभमुत्तमम् ।
मौक्तिकं रजतं लोहं गाङ्गेयं वापि सिंहगे ।
उपादायाष्टभिर्मासैर्विक्रेता लाभमाप्नुयात् ।
कन्यासमागते सर्व्वमौषधं द्रव्यमाहरेत् ।
लाभाय सप्तमे मासि प्रयुञ्जीत व्यये बुधः ॥ ७३ ॥
तुलाधिकूदे रत्नानि वस्तुजातश्च तत्रवम् ।
गृहीत्वा मासपटकेन व्ययमानोऽश्रीयात्फलम् ॥ ७४ ॥
वृश्चिकोपगते क्रीत्वा भाण्डं मृद्धर्म्मनिर्मितम् ।
नवमे मासि विक्रीय चतुर्गुणमवाप्नुयात् ॥ ७५ ॥
क्रित्या वापोपगे शङ्खमवालाभिदुरादिकम् ।
विक्रीय लाभमाप्नोति त्रिगुणं वा चतुर्गुणम् ॥ ७६ ॥
मकरे रत्नजातानि वर्म्माणि च विचक्षणः ।
क्रीत्वा मासाष्टकेनैव विक्रेता लाभमाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
अयोदारुमयं कुम्भे क्रीत्वा तृणमयं तथा ।
मामास्येन विक्रेता फलं भूयोऽधिगच्छति ॥ ७८ ॥

मीने धान्यानि सर्वोणि पत्राण्यश्ममयानि च ।
गृहीत्वा मासपट्टकेन विक्रेता लभते फलम् ॥ ७९ ॥

इतिवाणिज्यविधिः ।

इत्युपक्षयदशाविधानं नामाष्टविंशोऽध्यायः ।

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

अतःपरं वीरदशाविधानं

प्रणीयते माच्यमतानुकूलम् ।

सर्वत्र यात्राविधिरत्र भक्ष्याः

योगार्थं तत्राहितसिद्धयःस्युः ॥ १ ॥

तारकाःसप्त सप्तैव पादोनाःबहुलादयः ।

क्रमशो विवृतद्वारं पूर्वाद्ये दिक्चतुष्टये ॥ २ ॥

अश्वयुक्पुण्यमुष्णांशुरनुराधेति तारकाः ।

चतस्रःसर्वदिक्षुवेव विवृतद्वारसम्भताः ॥ ३ ॥

हस्ततिष्याश्वयुद्धमैत्रश्रविष्टान्तेन्दुविष्णवः ।

एताःस्युस्तारका वाष्टौ सर्वयात्रासु शोभनाः ॥ ४ ॥

त्रीणि पूर्वाणि चित्राहियाम्येन्द्रपवनाग्रयः ।

सर्पेशपितरःसर्वयात्रासु परिवर्जिताः ॥ ५ ॥

पुष्यार्कमित्रतुरगाः प्रागादिषु सुशोभनाः ।

शुक्रश्रवणचन्द्रजीवानां वाराःप्रागादिशोभनाः ॥ ६ ॥

विहाय दिक्पतेर्वाराः सर्वे सर्वत्र शोभनाः ।

इति व्याचक्षते केचिद् सर्वत्र परिधं सजेत् ॥ ७ ॥

१ तत्रेहित सिद्धयःस्युः ।

नन्दा भद्रा जया पूर्णा पूर्वादिगमने शुभाः ।
 चरेषु गरज विष्टि विहायान्यानि दाम्मणे ।
 स्थिराणि करणान्युच्चैर्नेष्टानि विबुधैःसदा ॥ ८ ॥
 कुजवारश्च मभ्याह्नः पूर्वस्यां दिशि शोभनः ।
 याम्ये यामास्तकालश्च वारौ शनिशशाङ्कयोः ॥ ९ ॥
 वारुण्या मध्यरात्राश्च वारौ च गुरुसौम्ययोः ।
 जदयश्चोत्तराशाया वारौ शुक्रार्कयोर्दितौ ॥ १० ॥
 तत्तदाशा व्रजेत्तत्तद्राशिलग्नेषु बुद्धिमान् ।
 योगिनीं पुरतः दत्त्वा याति यःस विनश्यति ॥ ११ ॥
 द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी शुभाः ।
 दशम्येकादशी या तु पौर्णमासी त्रयोदशी ॥ १२ ॥
 आदश्रम्भतिपत्तिथेस्तिथिवशात्पूर्वादिकाष्टाष्टक
 क्रान्त्वा दैत्यगुरुःक्रमेण च दिव भूमिं प्रयातो यदा ।
 सत्त्वार्थमसौकरोत्समुपता काव्योद्यताना तदा
 पृष्टे दक्षिणतः प्रशस्तफलदो वामे मुत्सेऽनर्थकृत् ॥ १३ ॥
 गोमृषुक्कार्त्तिकन्याश्च तुलाचापौ तु सर्व्वतः ।
 यात्राया केचिदिच्छन्ति कुम्भःसर्व्वत्र निन्दितः ॥ १४ ॥
 मूर्द्धोदय प्रशसन्ति सर्व्वयात्रासु पण्डिता ।
 पापाख्ययारिगाः शस्ता सौम्याः सर्व्वे तथैव च ॥ १५ ॥
 नेष्टो लग्नेऽष्टमान्सस्थः पूर्णोऽपि शशलाञ्छनः ।
 गुरुः पृष्ठाष्टमान्सस्थो नेष्टः शुक्रोऽपि सप्तमे ।
 पञ्चम द्वादशश्चैव शुद्धिमच्छन्ति कोविदाः ॥ १६ ॥
 लग्नार्थवन्धुघोदारधर्मकर्मपायाः शुभाः ।
 दशमस्थः शनिश्चेष्टः सर्व्वयात्रासु धीधनैः ॥ १७ ॥
 याने श्रविष्टा विमाणा श्रवण धरणीभुजाप् ।

अनुराधा विशामिष्टा शूद्राणां रेवती हिता ॥ १८ ॥
 तच्चद्यात्रास्तु शुभदा नरस्त्रीपण्डितारकाः ।
 रोहिण्यां वृषभे लग्ने गौयात्राक्षेमसाधनम् ॥ १९ ॥
 अभिन्यां चांपपञ्चार्द्धे इषानां गमनं हितम् ।
 सोमभे मिथने लग्ने दन्तियात्रा प्रशस्यते ॥ २० ॥
 तिरश्चां गमनम्पथ्यं पुण्यभे मिथुनोदये ।
 पक्षिणां शुभदा यात्रा कन्यायां हस्ततारके ॥ २१ ॥
 जलयात्रा प्रशस्ता स्याद्धारुणे चोत्तरत्रये ।
 कन्याकुलीरमीनेषु वारयोजीवशुक्रयोः ॥ २२ ॥
 स्वयं यातुमशक्यश्चेच्छत्रशय्यादिनिर्गमम् ।
 पूर्ववत् रात्रौ सम्पूज्य भास्ते काले तु कारयेत् ॥ २३ ॥
 छत्रदण्डाक्षमालाभिकमण्डल्वजिनाम्बरम् ।
 विमाणां ब्रह्मसूत्रञ्च निर्गमे कार्यसाधनम् ॥ २४ ॥
 जीविकासाधनं सर्व्वं पुस्तकामरणादिकम् ।
 सर्व्वेषां निर्गमे वास्तवमभिमतार्थोत्तदये ॥ २५ ॥
 श्रद्धासुतः शुचिस्रातः प्रसन्नेन्द्रियमानसः ।
 सुक्त्वापूज्य तथापृच्छत्य निर्गच्छेद् गुरुतोषितः ॥ २६ ॥
 क्षौरं क्रोधं भयं लोभं मद्यं मांसञ्च रोदनम् ।
 मैथुनं तैलमभ्यङ्गं यात्रायां प्राग्विविचर्जयेत् ॥ २७ ॥
 यः कृत्वा मैथुनं रात्रौ प्रभाते प्रस्थितो भवेत् ।
 नासौ फलमवाप्नोति कृच्छ्रेण च निवर्त्तते ॥ २८ ॥
 गच्छ जीव जय मैहि याहि मुञ्च विवर्ज्य ।
 प्रापयोत्तिष्ठ निर्गच्छ शब्दद्या गमने शुभाः ॥ २९ ॥
 तिष्ठ मागा निवर्त्तस्व मूढ मूर्ख जलेति च ।

यात्रायां विघ्नदाःशब्दा विषादप्रतिप्रादकाः ॥ ३० ॥
 विन्नु बलात्कृत वृद्धबाल*पीतासिनां क्षुतम् ।
 क्षुतं सर्व्वत्र नेष्टं स्याद् गोहृतं मरणप्रदम् ॥ ३१ ॥
 यात्रायां दक्षिणे रुत्वा प्रश्चाद्वामे विरौति चेत् ।
 श्रेष्टा वाभिमुखे दृष्टा नेष्टा गोली च दक्षिणे ॥ ३२ ॥
 मस्थाने मङ्गलं वाक्यं गर्जन मेघहास्तिनम् ।
 दक्षिणे सफलो वृक्षो वायसस्य च कूजितम् ।
 गीतवादिशब्दाश्च सिद्धये श्रुतिरीदृशी ॥ ३३ ॥
 आप्कन्दो वज्जुलादीनां दक्षिणे विरुत क्षुतम् ।
 अनर्थसूत्रकं वाक्यमीदृशं स्यादसिद्धये ॥ ३४ ॥
 वैश्यो विमो नृपः कन्या गौर्दन्ती मुरजध्वजौ ।
 क्षीराज्यदधिशङ्खाम्बुच्छत्रं धेरि फलं सुरा ॥ ३५ ॥
 तण्डुलं हेम रूप्यञ्च सिद्धयेऽभिमुखा अमी ।
 सकाण्टः सानलःकारुर्मलिनाम्बरभारहृत् ॥ ३६ ॥
 गलस्पटङ्गोगोमायुः शृङ्गोलूककंपिञ्जलाः ।
 महिषाभिषवो मांसि निषेधः पतनं वधः ॥ ३७ ॥
 कलशःसर्व्वजातीना सम्पार्जनविलेपने ।
 तैलं कपालं कार्पास भस्मन्येतान्यसिद्धये ॥ ३८ ॥
 भुजङ्गदर्शनं यातुः शत्रुभ्यो भयमावहेत् ।
 लवणञ्च गुहं काष्ठमभ्यक्तञ्च कपायितम् ।
 नशं विमुक्तकेशश्च दृष्ट्वा गेह पुत्रव्रजेत् ॥ ३९ ॥
 भारद्वाजस्य शिखिनो मृगस्य नकुलस्य च ।
 दर्शनं सर्व्वतःश्रेष्ठमतिश्रेष्ठम्प्रदक्षिणम् ॥ ४० ॥
 यदुक्तञ्चरितादेशे वायसानां शुनामपि ।

उज्ज्वलं तच्च यात्रायामनुरूपवशादिह ॥ ४१ ॥
 क्रोशादूर्ध्वं गमनधिरुतं निष्फलं मादुःखं राय्या
 स्तत्रानिष्टे मधमशकुने मानयेत् पञ्चपट्टा ।
 प्राणायामान्तपतिरशुभे षोडशैतान् द्वितीये
 प्रत्यागच्छेत् स्वभवनमधुना यद्यनिष्टं तृतीये ॥ ४२ ॥

इति यात्राविधिः ।

— ० —

प्राच्यां प्राश्य घृतं गच्छेदक्षिणञ्च तिलौदनम् ।
 मत्स्यभोजी व्रजेत्पश्चात् सौम्यं पायसभोजनम् ॥ ४३ ॥
 अभिन्नभाषाः सतिलोदञ्च तण्डुलाः गवां दधि क्रव्यमफेनसम्भवम् ।
 फलञ्च मार्गं रुधिरं पटोलकं घृतञ्च सार्पि पिशितं तिलौदनः ॥ ४४ ॥
 पाटिकान्धश्च शाकञ्च प्रियङ्गुञ्चित्रभोजनम् ।
 आमलक्यं कुलत्थाञ्च माक्षिकं सर्पिरेव च ॥ ४५ ॥
 मूलान्यम्बुनि सक्तुर्वा शालिं निश्राववारि च ।
 बीजपूरं तिलान्नञ्च मधु शर्करया सुतम् ।
 वाराहं पिशितं क्षीरमश्विन्यादिषु भक्षयेत् ॥ ४६ ॥
 पूषं दधि तथा लाजां वटक पायस तिलम् ।
 पिष्टञ्चैव तु वाराणामशनाय प्रकीर्तितम् ॥ ४७ ॥
 नन्दायां सान्नशाकञ्च भद्रायां गव्यपायसम् ।
 पूषं जयायां सक्तूनां रिक्तायाञ्च गुलोदकम् ।
 पूर्णायां कन्दकुल्माषं भुक्त्वा गच्छन् सुखं व्रजेत् ॥ ४८ ॥
 अर्कस्य पत्रं मधु तण्डुलोदकं घृतं यवागुश्च भाविष्यभोजनम् ।
 सौवर्ण्यमम्भो मधु बीजपूरकं तोयञ्च गोमूत्रमथो यवाश्च ॥ ४९ ॥

सपायसञ्चैव गुहं सितोत्थं सुदृगाभकञ्च प्रथमाद्यनुवक्रमात् ।
अभ्यक्ष्यसस्पर्शमलभ्यकानां स्मृतिश्च सिद्धिं गमने ददाति ॥५०॥

इति यात्राभक्ष्याविधिः ।

— . ० : ० ० . —

नृपाणां गमनं योगैर्भगनैश्च द्विजन्मनाम् ।

शकुनैश्चरचोराणां शेषाणां क्षणवीर्यैकैः ॥ ५१ ॥

यथावात्तिथिनक्षत्रवारराशिग्रहोदयाः ।

गमने दुर्लभास्तस्पाद्योगान् वक्ष्याम्यहं लघु ॥ ५२ ॥

होरा कुटुम्बसहजस्थानेषु क्रमशो गताः ।

शुकगुर्विन्दवः शत्रुविनाशायार्थसिद्धये ॥ ५३ ॥

सपापके भ्रातारि सेन्दुसप्तमे सितशुक्ले हिबुके च निर्गतः ।

सजीवलग्ने विनिहन्ति शत्रून् शुभोदये नात्मगृहं प्रतीयात् ॥ ५४ ॥

स्वलाभगेषु शेषेषु जीवे लग्नगते गतः ।

अर्थलाभमरेनाशिमारोग्यं लभते नरः ॥ ५५ ॥

अनष्टमगते चन्द्रे षष्ठे चण्डाशुसंश्रिते ।

घृहस्पत्युदये यायाच्छत्रुजिह्मते धनम् ॥ ५६ ॥

गुरुयुक्कार्कसौम्येषु लग्नाद्येषु चतुर्ध्वपि ।

कुजमन्दयुते षष्ठे चन्द्रे च दशमं गते ।

यात्रा सुफलदा निखं शत्रुनाशकरी सदा ॥ ५७ ॥

शुक्रवार्जितजामित्रे लग्ने गुरुयुते गतः ।

त्रिपदेकादशस्थेषु मन्दारार्केष्वभिष्टदा ॥ ५८ ॥

लग्नयुक्ते गुरौ यायाज्जामित्रे शशिनि स्थिते ।

शुभेषु च धनस्थेषु धनवाहादिलाभभाक् ॥ ५९ ॥

होरा शुभमदा याते सर्वैः संसेविताः शुभैः ।

अशुभारुढद्वौ चक्रया निधने चन्द्रवार्जिताः ॥ ६० ॥

होरा गुरुमती लाभे पापसंघसमाश्रिते ।

इन्द्रारश्मसमायुक्ते यातुःसर्व्वार्थसिद्धिदा ॥ ६१ ॥

लग्नार्थगेषु सौम्येषु दशमे रविसंयुते ।

गमनं विनयारोग्यमर्थसिद्धिं प्रदास्यति ॥ ६२ ॥

त्रिकोणकेन्द्राश्रितसर्व्वसौम्यास्तृतीयपष्टायगताश्च पापाः ।

फलान्ति यातुः शुभमिन्दुरेको लग्नाच्चतुर्थद्वतवांश्च तद्वत् ॥ ६३ ॥

यदा कलत्रगश्चेन्दुः शुक्रज्ञौ गृहमागतौ ।

गन्तव्यमपि चारेण तदा सर्व्वार्थसिद्धये ॥ ६४ ॥

पञ्चम्यां शुक्रपक्षस्य स्वातौ गुरुदिनोदये ।

क्रयाविक्रययात्रायां योगोऽयं परमो मतः ॥ ६५ ॥

मित्रक्षेण प्रयातस्य शक्रे पर्य्युपितस्य च

पुनर्मूले प्रयातस्य कार्य्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ ६६ ॥

हुस्तेन गत्वा प्रथममपर्य्युप्य द्वये ततः ।

पुनश्चतुर्थे सम्प्राप्तः शत्रुवर्गं स बाधयेत् ॥ ६७ ॥

स्थित्वैकं दिवसं तिप्ये रेवत्यां वाथ वासवे ।

सीन्नि भूयः प्रविष्टोऽन्तर्वहुलाभमवाप्नुयात् ॥ ६८ ॥

इति यात्रायोगः ।

गुरावत्युच्चगे लग्ने लाभे शुक्रसमागते ।

शनेर्दृकाणे संहृष्टो राजावश्यं वशी भवेत् ॥ ६९ ॥

चरे वर्गोत्तमे भागे तवस्थयोः सौमजीवयोः ।

सहृष्टश्चन्द्रहोरायां राजावश्यं वशी भवेत् ॥ ७० ॥

भोमवारे बुधक्षेत्रे दृकाणे वसुधाशुभः ।

मन्दे व्ययगते पुद्गं कुर्वाणो लभते जयम् ॥ ७१ ॥

शत्रोरष्टमगे चन्द्रे विपनाद्दीमुपागते ।

मन्दे शत्रौ च षष्ठ्यस्थे विजयं लभते युधि ॥ ७२ ॥

अतिनीचगते मन्दे षष्ठ्यस्थे लेपलग्नतः ।

चन्द्रे वर्गोत्तमांशस्थे दृष्टः शत्रुवशी भवेत् ॥ ७३ ॥

इन्दावत्युच्चगे सौम्ये स्वक्षेत्रांशगतेऽपि वा ।

जैवे दृष्टकाणे संदृष्टो द्विजोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७४ ॥

शुके निजत्रिकोणस्थे तुलांशकगते बुधे ।

मन्दे परमनीचस्थे दृष्टो वैश्यो वशी भवेत् ॥ ७५ ॥

शनी परमनीचस्थे बुधस्य त्रिंशदशके ।

होराया तरणेर्दृष्टः शूद्रोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७६ ॥

मपायने वृषनृयुग्मकुलीरसिंह कन्यातुलाजलवृश्चिकवीथिकायाम् ।

कुम्भालिचापमकरा मिथुनायने स्युरारूढवर्त्मभरतःसमभातपत्रम् ॥

आरूढोदयराशि यश्छत्रस्थं वीक्षते नरः ।

स तस्य वसतां याति दारैरपि धनैरपि ॥ ७८ ॥

विपरीतविधानेन वैपरीतं विनिर्दिशेत् ।

दृष्टे तु जीवशुक्राभ्यां न दोषस्तत्र जायते ॥ ७९ ॥

स्वयन्तूदयमारूढो वैश्यामस्तमये स्थिताम् ।

वीक्षते गुरुणा दृष्टो वशगा तस्य सा भवेत् ॥ ८० ॥

शुरौ लाभगते मन्दे षष्ठ्यस्थे भार्गवांशके ।

उत्तमर्णमवाप्नोति याचमानोऽपि दुःस्थितम् ॥ ८१ ॥

दातुर्न्ययगते जीवे लग्नारूढे च भार्गवे ।

स्पृहयन्निन्दुहोरायामधमर्णमवाप्नुयात् ॥ ८२ ॥

बह्व्यात्मा वदने न्यस्तो द्राङ्गारो रसनान्दहनम् ।

मन्त्रसिद्धिं हरेत् पुंसो वादे च प्रतिभां तथा ॥ ८३ ॥

जीवेऽत्युच्चगते स्वस्य दशमस्थे विवादेन ।
 त्रिकोणस्थे शनौ मीनलग्ने वादे जयी भवेत् ॥ ८४ ॥
 सहोदेवीदुर्बामधुपमुपली विष्णुदयिता ।
 सदा भद्रा लक्ष्मी शतमसलतामाञ्जलिकरी ।
 य एतान् भ्रातः स्वे शिरसि कलयेच्छ्रीपारिकरान् ।
 यतो जातस्येदं भूवनमखिलं तिष्ठति वशे ॥ ८५ ॥
 इत्यभीष्टसिद्धिविधिः ॥

इति वीरदशाविधानं नाम एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

त्रिंशोऽध्यायः ।

ब्रवीमि संकीर्णदशाविधानं
 मतःपरं तत्र च सद्गृहीतम् ।
 दीक्षाप्रतिष्ठा पितृकर्मभृत-
 विषामयानां प्रशमाः क्रमेण ॥ १ ॥

उत्तराणां त्रयं मूलमदितिर्वारुणाश्विनौ ।
 ब्रह्मानुराधा पुषा च पुंसां दीक्षाविधौ हिताः ॥ २ ॥
 चित्रा स्वातिश्च मैत्रश्च प्रब्रज्यायां स्त्रियो हितम् ।
 तत्र दीक्षान्तु सर्वेषां तत्तद्वारादयः शुभाः ॥ ३ ॥
 कन्यातौलिनृपुग्वर्ज्याः शेषाः स्युरुदयाः शुभाः ।
 अक्षिद्रास्तिथयः शस्ता मन्दांशः सर्वसिद्धिदः ॥ ४ ॥
 केन्द्रत्रिकोणेषु शुभाः प्रशस्ताः
 पापास्त्रिंशोऽध्यायः शुभाः प्रशस्ताः ।

ग्रहानभिष्टा मरणप्रयाता

व्रतक्षयायास्तगतश्च शुक्रः ॥ ५ ॥

यदि भावाश्रितश्चन्द्रो लग्नस्थः शुभदः सदा ।

चतुर्थे दशमे जीवस्तपस्सिद्धिं प्रयच्छति ॥ ६ ॥

धर्मस्थानगताः पापा न चिराद् व्रतभङ्गदाः ।

प्रव्रज्याभिहिता योगाः प्रव्रज्यायां सुशोभनाः ॥ ७ ॥

पञ्चमस्थश्च माहेयः चन्द्रश्च नवमं गतः ।

मन्दश्च सहजस्थाने व्रतसिद्धिं प्रयच्छति ॥ ८ ॥

इतिप्रव्रज्याविधिः ।

— ० —

उत्तराणां त्रयं पुण्यमनुराधा च रोहिणी ।

वारुणं वसु मित्रेति नवव्रतविमुक्तये ॥ ९ ॥

सौलिकन्यानुयुग्मीनाः शुभवारांशकादयः ।

त्रिकोणगौ सितेन्दू च व्रतमुक्तौ शुभावहाः ॥ १० ॥

इतिप्रव्रज्यामुक्तविधिः ।

— ०० —

उत्तरायणगे भानौ मासि कुम्भविर्वाज्जिते ।

यजमानानुकूलर्क्षे बलयुक्ते निशाकरे ॥ ११ ॥

अस्तशैशववार्द्धक्यमुक्तयोर्जीवशुक्रयोः ।

ब्रह्मादितीन्द्रुतिप्यान्तदस्ताश्वात्युत्तरत्रये ॥ १२ ॥

देवमतिष्ठा कर्त्तव्या सौम्यवारोदयादिषु ।

अयुग्मास्तिथयः शस्ताः युग्मास्तु दशमी तथा ॥ १३ ॥

स्थिरक्षेत्रगतश्चन्द्रः स्थिरराश्युदयः शुभः ।

उच्चस्थानगतश्चन्द्रो यजमानः शुभावहः ॥ १४ ॥

मित्रस्थानगतश्चन्द्रो मित्रसौम्यधनावहः ।
 नीचराशिगतःसोऽयं दारिद्र्यं सम्प्रयच्छति ॥ १५ ॥
 शत्रुक्षेत्रगतश्चन्द्रः शत्रुहृदि समावहेत् ।
 अर्केन्दुराहुसौरास्तु स्थापने लग्नसंस्थिताः ।
 भ्रातृस्थानगताःसर्वे ग्रहास्तुष्टिविहृदिदाः ॥ १६ ॥
 बन्धुस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति सुखनाशनम् ।
 तदेव वर्द्धयिष्यन्ति सौम्याश्चन्द्रविवर्जिताः ॥ १७ ॥
 सुतस्थानगतास्तीक्ष्णाः पुत्रमृत्युप्रदाःसदा ।
 तत्र स्थिताःशुभाश्चन्द्रवर्ज्याः सर्वे सुखप्रदाः ॥ १८ ॥
 नाशयन्ति रिपुं क्रूराः शत्रुस्थानसमाश्रिताः ।
 जीवस्तत्र स्थितःकुर्याच्छत्रुहृदि विशेषतः ॥ १९ ॥
 कुरुतःस्थानविभ्रंशं तत्रस्थो भृगुचन्द्रजौ ।
 कुर्याज्जामित्रगो भानुर्यजमानविनाशनम् ॥ २० ॥
 सौरःसौख्यविनाशाय बुधःपुत्रविनाशरत्नम् ॥
 कुजस्त्वग्निभयं कुर्यात् पिशाचव्यसनं भृगुः ।
 जीवेन्दु सप्तमस्थो तु कुर्यास्तां धनवर्द्धनम् ॥ २१ ॥
 अष्टमस्था ग्रहाःसर्वे कुर्वन्ति कुलनाशनम् ।
 धर्मस्थानगताःसौम्याः कुर्युर्धर्मयिवर्द्धनम् ॥ २२ ॥
 पापाश्चन्द्रयुताःकुर्युः सौख्यधर्मघननष्टम् ।
 नभःस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति स्थाननाशनम् ॥ २३ ॥
 चन्द्रयुक्ताःसदा सौम्याः पुत्रवित्तसुखप्रदाः ।
 ग्रहाःसर्वेऽपि लाभस्थाः कुर्युरासौख्यमम्पदम् ॥ २४ ॥
 द्वादशस्थानगाःपापाः शुक्रचन्द्रसमायुताः ।
 दारिद्र्यं सम्प्रयच्छन्ति यजमानाय निरक्षः ।
 तत्रस्थौ वित्तहृदिश्च कुर्यास्तां गुरुचन्द्रजौ ॥ २५ ॥

ज्येष्ठोत्तरत्रयकरान्सचतुर्मुखाभिव-
 कृष्णान्विते शुभातिथिग्रहवारवर्गे ।
 तिर्य्येहमुखोदययुतेष्वथ सम्मुहुर्त्तै-
 धुन्मीलन नयनयोः प्रतिभासि कुर्यात् ॥ २६ ॥
 अनेनैव विधानेन गर्भनाशश्च बुद्धिमान् ।
 ऊष्णीषस्थापनञ्चैव वर्णलेपादिका क्रियाम् ॥ २७ ॥

इतिदेवप्रतिष्ठापनविधिः ।

—००—

विमाणो हितमाघत्ते श्राद्धमेकादशेऽहनि ।
 मृपाणा षोडशे वाच्य विशो विंशे दिने भवेत् ॥
 शुद्धाणा मासि पूणे तु पितृकर्म विधीयते ॥ २८ ॥
 अपराहःशुभःपापदिनस्य च चरोदयः ।
 श्राद्धस्य नूतनस्यैव विधिरेष विनिश्चितः ॥ २९ ॥
 पितरो मित्रयाम्येन्दुहस्ताभिव्रवणादयः ।
 श्रविष्ठापुष्यचित्राश्च मशस्ताः पितृकर्मणि ॥ ३० ॥
 विशाखा रोहिणी भाग्यपौष्णादित्योत्तरत्रयम् ।
 वर्जनीया नवश्राद्धे विधातुर्मरणप्रदा ॥ ३१ ॥
 विष्कुम्भाद्याःकुयोगाश्च विष्टिश्च गुलिकाःशुभाः ।
 मय्यमेकादशा षष्ठी पौर्णमासी चतुर्दशी ।
 तिथिस्रयोदशी चैव श्राद्धकर्मणि वर्जिता ॥ ३२ ॥
 श्राद्धे मन्दार्कयोःपूज्याः द्रेष्काणादिवसादयः ।
 क्षीणेन्दोर्भूमृतस्यापि कैश्चिद्द्वारादिरिष्यते ॥ ३३ ॥
 पापान्तर्गतसौम्यस्य शोभन दिवसादिकम् ।
 कुलीरमकराजानामुदयाश्राद्धसम्पत्ताः ॥ ३४ ॥

जन्मराश्विदयो नेष्टः पञ्चमः सप्तमोऽपि च ॥
 उर्ध्ववत्क्रोदयो वज्र्यो दृष्टो युक्तोऽपि सदग्रहेः ॥ ३५ ॥
 विपदपक्षयोरेव वधे वैनाशिकेऽपि च ।
 चन्द्राष्टमे च कर्त्तव्यं द्वादशाष्टमहोदये ॥ ३६ ॥
 कर्तुंस्त्रीजन्यनक्षत्रं दाराणां स्वसुतस्य च ।
 सप्तविंशदिनं कर्त्तुं श्राद्धकर्मणि वर्जितम् ॥ ३७ ॥
 केन्द्रत्रिकोणगाः पापाः सौख्यमित्रधनावहाः ।
 ध्ययारिव्ययरन्ध्रस्थाः ग्रहाः सौम्याः शुभप्रदाः ॥ ३८ ॥
 शुक्रस्य दिवसांशाद्यास्तस्य केन्द्रास्तिथिः क्षणम् ।
 कर्तुंमृत्युं करोत्येव नवश्राद्धे विचार्यते ॥ ३९ ॥
 एवमेवाष्टकश्राद्धं मासश्राद्धञ्च पैत्रिकम् ।
 चन्द्रसूर्योपरिगे वा सङ्क्रमेऽप्ययनेऽथवा ॥
 व्यतीपातेऽप्यमावास्यां सदा श्राद्धं विधीयते ॥ ४० ॥
 त्रयोदश्यामवास्यां गृही श्राद्धं करोति चेत् ।
 युवैव मृत्युमाप्नोति ज्येष्ठपुत्रो विनश्यति ॥ ४१ ॥
 मासि प्रोष्टपदे माघे सर्वेषां कृष्णपक्षतः ।
 कर्त्तव्यमष्टकश्राद्धं गृहस्थानां विशेषतः ॥ ४२ ॥

इतिश्राद्धविधिः ।

— ० —

हर्षेच्छाभयशोकादेर्विरुद्धा शुचिशोभनात् ।
 गुरुदेवादिकोपाच्च षड्भोग्यादा भवन्त्यमी ॥ ४३ ॥
 आगन्तुः सन्निपातश्च विदोष इति ते स्मृताः ।
 हर्षेणस्फोटनाक्रन्दगीतसङ्गीतरोदनम् ॥ ४४ ॥

आस्थानमङ्गविक्षेपस्ताम्रा मृदुकुशा तनुः ।

१. जीर्णे बलञ्च बाग्वह्नी वातोन्मादस्य लक्षणम् ॥
तच्चिकित्सायनिष्ठायां विद्विताशकुनध्रुवैः ॥ ४५ ॥
वरी विदारी खर्ज्जूरी कशेरुःशर्करा मधुः ।
कृष्णसर्पिश्च मधुकं वातोन्मादे पिवेदिदम् ॥ ४६ ॥
संरम्भासर्पिवेदग्धमाभिद्रवणतर्जनम् ।
छाया शीता न तोयेच्छा रोपःपीतोष्णदेहता ॥ ४७ ॥
१. नारो विविक्तमियता निद्रारोचौ मनाग्वच ।
लालाच्छर्दिर्वलं भुक्ते नखादिषु च शुक्लताम् ॥
एताःपित्तकफोन्मादे चेष्टास्तत्र चिकित्सितम् ।
नागे रुद्रस्य नक्षत्रे मन्दवारे च शस्यते ॥ ४८ ॥
चक्रे तैलं सधूस्त्रमूलचूर्णं भुवि न्यसेत् ।
सप्तरात्रात्तदुद्धृत्य लिम्पेदुन्मादशान्तये ॥ ४९ ॥
सम्मिश्रलक्षण वर्ज्यमुन्मादःसान्निपातिकः ।
आगन्तुर्वहुभेदःस्या दष्टादशमहाग्रही ॥ ५० ॥
केशरं कणिकारस्य कपिलागोमयाम्बु च ।
स्तन्येन पाननश्याभ्यामुन्मादं हन्ति तत्पृथक् ॥ ५१ ॥
मधुकयष्टिमृद्नीका, कृष्णखर्ज्जूरचन्दनम् ।
गोजीजलाभ्रस्तन्येक्षुरसाज्यमधुशर्कराः ॥ ५२ ॥
एतैर्नश्याक्रिया कार्य्या नूतने पित्तविभ्रमे ।
मातृघाती भूततरुर्ग्रहघ्नःसर्व्वथा पृथक् ॥ ५३ ॥
शूनाक्षफलकस्थेन तिलैर्भुक्तैःशकृन्मयैः ।
कृतं तैलमपस्मारं नाशयेन्नस्यकर्म्मणा ॥ ५४ ॥
पाठापथ्यावचाशीशु सिन्धुव्योसैःपृथक् फलैः ।
अजासीरादके पक्वं सर्पिः सर्व्वग्रहापहम् ॥ ५५ ॥

दृश्चिकालीकणाकुलवणानि च भार्गिका ।
 अपस्मारीविनाशाय तच्चूर्णं नसि योजयेत् ॥ ५६ ॥
 सर्वोन्मादविनाशेषु सर्वग्रहविधिष्वपि ।
 रुद्रमञ्च चतुष्पादो मन्दाभं दृश्चिकोदयः ॥ ५७ ॥
 मले द्वयं क्रमाद्विष्णु विपूर्व्वं वहिसुन्दरी ।
 कर्णे जपाद्ग्रहं हन्याद्ग्रहेशध्यानतोऽथवा ॥ ५८ ॥
 हृदयञ्च चतुर्थ्यन्तो भगवान् रुद्र इत्यपि ।
 शत्रुन्ते महिरप्यस्माद्भैरवो देव इत्यपि ।
 समस्तोऽयं चतुर्थ्यन्ते पदान्येतानि योजयेत् ॥ ५९ ॥
 ग्रहान् नर्तय मोदय वल्गय क्रीडय उग्रचण्डहुंफट्ठ ।
 एषभूतपिशाचादौ सर्वकर्मकरो मनुः ।
 अस्य स्मरणमात्रेण प्रलीयन्ते ग्रहादयः ॥ ६० ॥

इतिगूहध्वसविधिः ।

कृत्तिकाभरणीस्वातिर्मूलं पूर्व्वत्रयाश्विनी ।
 विशाखाद्रामघाश्लेषा चित्रा श्रवणरोहिणी ॥ ६१ ॥
 तारास्तासर्पदष्टस्य दुष्टा मन्दकुजौ तथा ।
 पञ्चमी चाष्टमी पष्ठी रिक्ता दष्टस्य निन्दिता ॥ ६२ ॥
 तस्यातिनिन्दिता कृष्णे पञ्चमी च चतुर्दशी ।
 सन्ध्याचतुष्टये दुष्टं दृश्ययोगाश्च राशयः ॥ ६३ ॥
 देवालये शुन्यगृहे वल्मीकोद्यानकोटरे ।
 रथ्यां सन्धौ चैसतरी श्मशाने सिन्धुसङ्गमे ॥ ६४ ॥
 द्वीपे चतुष्पथे सौधे गहने वेन्नपद्मयोः ।
 पर्व्वताग्रे बिलद्वारे जीर्णकृपाश्मकूटयोः ॥ ६५ ॥

शीगुश्लेष्मातकाक्षेषु जम्बूदुम्बरवेणुषु ।

षट्पु जीर्णमाकारे दंशःसर्पस्य निन्दितः ॥ ६६ ॥

इन्द्रियाण्योष्टहृदकसस्तनभूमध्यकुक्षयः ।

तालु शङ्खो गलं मूर्द्धा चुबुक नाभिमस्तकम् ॥ ६७ ॥

हौ पादमध्यं स्कन्धश्च सर्पदंशस्तु निन्दितः ।

पुष्पादिहस्तःशुभवाक् धीरःशुल्काम्बरोऽमलः ॥ ६८ ॥

लिङ्गवर्णसमानश्च हृष्टो दूतःशुभो मतः ।

अपहारगतःसखी प्रमादीभू*गतेक्षणः ॥ ६९ ॥

विवर्णवासाः पाशादिहस्तो गदगदवर्णवाक् ।

शुष्ककाष्ठाश्रितःखिन्नस्तैलोक्यस्कन्धरांशुकः ॥ ७० ॥

आद्रवासाःकृष्णरक्तपुष्पो मुक्ताशिरोरुहः ।

कुचमर्द्दी नखच्छेदी गुदस्पृक् पादलेखकः ॥ ७१ ॥

केशलुञ्छी तृणादिच्छेद्रुर्ध्वङ्गःखरादिशः ।

सद्वितीयोरुद मुण्डी दुष्टा दूताःस्युरीहशाः ॥ ७२ ॥

दिशादिषु स्थितो दूतो वन्यादीन् सूचयेदहीन् ।

दूतःस्थितश्चेद्रामेऽङ्घ्रौ दाक्षिणे वा द्वयोरतः ॥ ७३ ॥

इत्यन्यावावेहद् दिग्वा यदि दूतस्य बात्मनः ।

अह्वानं बालान् पृथक् सप्यान् विद्यात् स्त्रीपुंनपुंसकान् ७

दूतःस्पृशति यदुगात्रं तस्मिन् दंशमुदाहरेत् ।

नभो गीतं द्विष वादेन्नाविपवेति निर्दिशेत् ॥ ७५ ॥

दूतकाले यतो जीवः पञ्च दंशस्ततोऽन्यतः ।

अग्रे दूतस्य वामाङ्घ्री शुभोऽन्यस्यादृशोऽन्यथा ॥ ७६ ॥

दूताद्भिचलनं दुष्टं तदस्थितिर्निश्चला शुभा ।

जीवपार्श्वे शुभो दूतो दुष्टोऽन्यत्र समागतः ॥ ७७ ॥

दूतस्य वाक्यं दष्टारुया पूर्वमाहुर्विनिन्दितम् ।
 त्रिमैकैस्तस्यै वाक्यार्णैर्विपणिर्विपकालता ॥ ७८ ॥
 आद्यैःस्वरैश्चकाद्यैश्च वर्गेभिन्नालिपिर्विधा ।
 स्वरो जीविस्तनुर्वर्ग इतिज्ञेया च मात्रका ॥ ७९ ॥
 वाताग्निन्द्रजलात्मनो वर्गेष्वर्णाश्चतुष्टयाः ।
 नपुंसकाःपञ्चमाःस्युः स्वराःशक्राम्बुयोनयः ॥ ८० ॥
 दुष्टो दूतस्य वाक्यादौ वाताग्निमध्यमो हरिः ।
 प्रशस्ता वारुणा वर्णा श्रुतिदुष्टा नपुंसकाः ॥ ८१ ॥
 जीवकाव्योदयौ श्रेष्ठौ स्वक्षेत्रेषु तदोदयौ ।
 शुक्रगुर्वोर्विधोदृष्टिर्दूतकाले शुभा मता ।
 मुक्ता मन्दग्रहाः सर्वे गच्छन्तोऽस्तं न शोभनाः ॥ ८२ ॥
 ग्रहामयचिकित्सानां प्रश्नेष्वपि विचक्षणः ।
 परीक्ष्य विधिनानेन सिद्धौपध्यां प्रवर्त्तते ॥ ८३ ॥
 धातोर्धात्वन्तरापत्तिर्विपवेग इतिस्मृतः ।
 दंशे स्थित्वा त्रिपञ्चाशन्मात्राः संवर्द्धते विपम् ॥ ८४ ॥
 विपं दंशाञ्छलाटं यासतो नेत्रे ततो मुखम् ।
 आस्याच्चधमनीम्नाभ्यो धातून् व्याप्नोति हि क्रमात् ॥ ८५ ॥
 वेगो रोमाश्चमाद्यो रचयति विपजस्वेदवक्त्रोपशोषौ
 तस्योर्ध्वस्तसरौद्वौःवपुषि जनयतो वर्णभेदप्रवेपी ।
 यो वेगःपञ्चमोऽसौ नयनविवसतां कण्ठभङ्गञ्च हि क्वां
 पणो निश्वासमोदौ वितरति च मूर्तिं सप्तमो दृष्टकस्य ॥ ८६ ॥
 यस्याद्धानां जलत्वं श्वयुरवयवोद्वेगदाहौ मलाभो
 विद्भेदःकेशलुच्छः सुकरमरुणतापाद्भयोभ्रान्तिरक्ष्णोः ।
 कृष्णाश्रक्कम्पशूलौ हृदि च विघटनादन्तदन्तच्छदानां

- श्यावश्च श्लेष्मपित्तो वमनमश्रुगलं रोमकूपादिषु स्यात् ॥ ८७ ॥
 द्वक्कुला विवृत सभायुवदनं भ्रान्तिः शनैः षष्ठतो
 वर्गाद्यन्ततले च दंशयुदकोत्पेकानरोमोद्गमः ।
 कीलालोत्प्लवनन्तताडनपदै यष्टा न शस्त्राक्षता
 द्रक्ताविष्करणश्च यस्य नियत नष्टः स मृत्यु गतः ॥ ८८ ॥
 एतान्येव सम्यगालोच्य सर्व्वा-
 नुचैः साध्यं दष्टमासाद्य विद्वान् ।
 अन्यग्रात्मा तच्चिकित्सा विदध्या
 द्ध्यानैर्मन्त्रैरौषधैश्चात्मसिद्धेः * ॥ ८९ ॥
 भृगौ दण्डिनि जीवाख्ये साध्यं हृत्पद्मकोशगे ।
 ॥ तन्नामार्णावृते चन्द्रं च्छन्ने भूतसन्नि न्यसेत् ॥ ९० ॥
 कण्ठे सुधाढ्याविन्दु भ्रूयध्वे विन्दुश्च चिन्तयेत् ।
 कार्म्यादौ जीवरक्षेयं बन्धखण्डेति भाषणात् ।
 अथवा चिन्तयित्वैव मन्त्री मन्त्रमिम जपेत् ॥ ९१ ॥
 ओं नमो भगवते नीलकण्ठाय ठठ ॥
 साज्यः शक्रदृशः पेयाः सार्वर्वा जीवरक्षणम् ।
 ॥ अर्ज्जयित्वा करञ्जार्द्रत्वचं दष्टपरीक्षणे ॥
 फणी स्यान्मधुरो तिक्तो राजिलो मण्डली कटौ ॥ ९२ ॥
 पुरःपादो गतस्तावत् पारःपदचतुष्टयम् ।
 अलापुतैलसंयुक्तो मृतसर्जीवनं वरम् ॥ ९३ ॥
 कररागबीजनिपपुङ्खिताथवा वरकन्यका हरितमञ्जरी तथा ॥
 १ पृथगेव मूत्रकृत्पाननस्यतो विषमुद्धरन्ति किमु योगसम्भवात् ॥ ९४ ॥
 देवदालिदल मूलं बीजकोपश्च पेपयेत्
 १ सेवनाभ्यङ्गपानादि योगः फणिविषापहः ॥ ९५ ॥

मरिचं वा कुलं बीजं गुञ्जाञ्च नरवारिणा ।
 नस्यपाने प्रकुर्वीत यत्तसंज्ञेऽपि दष्टके ॥ ९६ ॥
 मातृसंघातहस्तेन रामठं पास्तवान्वितम् ।
 नस्याञ्जादिना रसेदष्टमप्यष्टभोगिभिः ॥ ९७ ॥
 मूत्रेण वा कुलं बीजं नस्यपानादिना जयेत् ।
 विषमेतत् फणीन्द्राणां दृष्टिदावानलं तथा ॥ ९८ ॥
 विंशतिकृत्वःशरुदपि दिनकरदुग्धेन भावितं (तच्च) ॥
 विश्वं खादेदाश्म स्वस्थावेशञ्च कारयति ॥ ९९ ॥
 स्वेतार्कमूलं गिरिकर्णिकञ्च भृङ्गप्रवालं लवणञ्च कुष्ठम् ।
 नस्याञ्जनाभ्यञ्जपानयोगादुत्तिष्ठते वा सुखिनापि दष्टः १००
 तरुणतरकतकफलरसबहुभावितमेलखण्डपरिमृदितम् ।
 सलिलं सतैलमखिलं हरति विषं नासिकानिहितम् ॥ १०१ ॥

इति दूर्वाकरचिकित्सा ।

—:०:—

कुमारीं कारवल्लीञ्च कतकारीं शीघ्रुणा सह ।
 भृङ्गराजं नृमूत्रेण लिम्पेन्मण्डलिलग्लानये ॥ १०२ ॥
 गोक्षीरेण तु सम्पिष्टवज्रवल्ली मरुन्धृतः ।
 तेनैव पाययेत् सर्वं विषं मण्डलिनां जयेत् ॥ १०३ ॥
 स्तुङ्गमूलमाजदुग्धेन जलेनार्कशिफायवा ।
 पानादपहरेत्सद्यः सर्वमण्डलिनां विषम् ॥ १०४ ॥
 कृष्णवल्लीदलं वाथ तुम्बिकां वा सपम्फनम् ।
 धाम्याम्लरसलेपेन रक्तमण्डलिनां हरेत् ॥ १०५ ॥
 अन्यत्तदलकलको वा माहिपच्छकनोऽथवा ।

विषशोफौ कटुष्णौ तौ घ्रान्त्यपोन्तलको ऽपि वा ॥ १०६ ॥
इति मण्डलिचिकित्सा ॥

— ० —

अटवी' कारवल्लीञ्च कन्दसीरेण पाययेत् ।
शारिबायास्तथा भूवेर्नस्यं वा हन्ति राजिलम् ॥ १०७ ॥
वचा चिभिट वर्पाभृ मूलानि सह कज्जिकैः ।
पिवेद्राजिलजं सर्वं विषं नश्यति निश्चितम् ॥ १०८ ॥
तैलेन गृहघूमस्य नस्यं राजिलदंशिनाम् ।
तदहर्वत्मविरं भूत्र नस्यं तत्र फणोन्यपि ॥ १०९ ॥
मागधसौद्रसिन्धूत्थान् गोशरुद्वारिणा सह ।
पाययेद्राजिलैर्दष्टं क्षणं निर्व्विपतां ब्रजेत् ॥ ११० ॥
परिशुष्कन्तु सम्पिष्ट्य नरगूथं तदुम्भसा ।
पाययेदुद्रतौ व्यालविषमंहरणाय तु ॥ १११ ॥
इति राजिलचिकित्सा ॥

— ० —

सर्वादिविषनाशाय टङ्कनस्य रजोऽम्भसा ।
नस्य लेपन पानाद्यैरुपदेशोऽयमुत्तमः ॥ ११२ ॥
पुनर्नवरसेनैव रामठं कीर्तितं बुधः ।
नस्यं कुर्व्वीत सर्व्वेष्वप्येक वैकुण्ठिकारसम् ॥ ११३ ॥
चम्पकस्य रसेर्नस्यं सर्व्वसर्पविषापहम् ।
बहुमूलस्य गौवीरैर्नस्यपानाञ्जनादयः ॥ ११४ ॥
अर्कपत्रेण लवणं नृमूत्रेण च पेपयेत् ।
लिम्पेत् सर्व्वविषं जयमिति प्रोक्तं पुरातनैः ॥ ११५ ॥
इति सर्व्वविषचिकित्सा ॥

— ० —

नागवल्लीदलरसं रामडेन समन्वितम् ।

कंसे करेण सम्पिष्टं लिम्पेद् दृश्चिकनाशनम् ॥ ११६ ॥

कराभ्यां नक्तमालस्य दलं पिष्ट्वा विचक्षणः ।

पिद्धमदेशे वधीयात् सद्यो दृश्चिकमस्पति ॥ ११७ ॥

वचा दिनकरक्षीरे लिप्ता दृश्चिकनाशिनी ।

लाजया सह संयुक्ता श्रवणान्तर्गतं मलम् ।

वेधे सङ्घर्षणेनैव विषं दृश्चिकजं जयेत् ॥ ११८ ॥

पलासवीजमर्कस्य क्षीरेण सह पेपितम् ।

लिम्पेद् दृश्चिकवेधे तु बहुभिः किं वितर्कनैः ॥ ११९ ॥

इति दृश्चिकविषचिकित्सा ॥

— १०१ —

कपित्थोत्थितवन्दार्कक्षीरेण सह पेपयेत् ।

अष्टादशविधं घोरं मौपिकं नाशयेद्विषम् ॥ १२० ॥

असाध्याखुविषे दष्टे सरटेन सिनाखुना ।

मातर्माहिपतक्रेण क्षालिपानञ्च पूजितम् ॥ १२१ ॥

समूलं हंसनादिन्तु गुञ्जां वा क्षीरपेपिताम् ।

पापयेष्ठेपयेच्चैव मूषिकस्य विषं जयेत् ॥ १२२ ॥

इति मूषिकविषचिकित्सा ॥

— ० —

रसेन लेपनं कुर्याच्च क्षिरीपमुनिपत्रयोः ।

लूतं प्रस्थापि वा तोपैर्लूता सद्यो धिनश्यति ॥ १२३ ॥

पुष्पं दलं फलं कल्कं मूलञ्चैव क्षिरीपजम् ।

योगो ऽयं लूतकोटादि विषध्वान्तस्य भास्करः ॥ १२४ ॥

इति लूताविषचिकित्सा ॥

— ० —

अङ्गोलस्पेशदिदमूल क्षीरेण सह पाययेत् ।
 घोरानामप्यलर्कानां विष सद्यो विनश्यति ॥ १२५ ॥
 यष्टयश्चगन्धया चैव जतुना गरकेन च ।
 शृता क्षीरपत्रागुस्तु रुधिराश्रवनाशिनी ॥ १२६ ॥
 पिप्पली भद्रमुस्ता च रोहिणो विश्वभेषजम् ।
 एतत् प्रशमन दद्याद्विषमुप्तप्रबोधनम् ॥ १२७ ॥
 इति स्थावरविषचिकित्सा ॥

—०—

इति विषहंसविधिः ॥

—०—

आधाने जन्मनक्षत्रे चन्द्रे बाह्यमराशिगे ।
 आमयो यदि जायेत क्लेशाय मरणाय सः ॥ १२८ ॥
 पुण्यार्कविष्णुदश्राग्धिपौष्णब्रह्मादितीन्द्रवः ।
 भौमार्कयोश्च वाराद्याः सर्वभैषज्यसम्पत्ताः ॥ १२९ ॥
 सर्वरोगप्रतीकारेष्वधोमुखदिनोदये ।
 विधेय शशिनो वारे स्वानुकूल विरेचनम् ॥ १३० ॥
 गुडसिक्तत्रिवृद्विषः शैन्धवाशरजोयुतः ।
 त्रिवृत् काथः लताकाथः सगुडः स्याद्विरेचकः ॥ १३१ ॥
 द्राक्षाकाथस्त्रिवृत्खण्डगुडयुक्तश्च रेचकः ।
 विदध्याद्वमन धीमान् प्रशस्तोऽर्द्धदिनोदये ॥ १३२ ॥
 फकराठा कपायोत्थ पयोवमनकृद्भवेत् ।
 शस्तौ कोशातकोक्ष्वाकू वमने राठबीजवत् ॥ १३३ ॥
 आद्यान्तब्रह्महस्तेन्दुजीववारुणभेषु च ।
 जीवार्कयोश्च वाराद्ये हिता चक्षुःप्रतिक्रिया ॥ १३४ ॥

तापिञ्जपत्ररजनी सेव्या गोपीपयोधरौ ।
 त्रिकलावेति तद कायः मधुना नेत्ररोगजित् ॥ १३५ ॥
 वर्त्तिकदलैः कृतया शशविद्धर्भचूर्णया ।
 आज्याक्तयामगीग्राह्याः सर्व्वनेत्रमयान्तकृन् ॥ १३६ ॥
 त्रिकलाभृद्भविश्वानां रसेषु मधुसर्पिषौ ॥
 मेपीक्षीरे च गोमूत्रे सिक्तं नागदृशो हितम् ॥ १३७ ॥
 जातिसिन्धुनिशाकृष्णकुनटीवनटीग्रहम् ।
 सक्षौद्रकं सताम्राभ्रां निर्घृष्टं पिष्टदृष्टवेत् ॥ १३८ ॥
 लोध्रत्वग्धृतसम्भृष्टा खार्या पिष्ट्वा ससैन्धवा ।
 वस्त्रत्याश्रोतिना दग्भ्योऽभिस्यन्दनमपोहति ॥ १३९ ॥
 सैतलद्रोणपुष्पाभ्रकृष्णवायसकृदृशा ।
 कर्णं पिष्ट्वाथ सक्षौद्रमञ्जनादीक्षणात्तिनुत् ॥ १४० ॥
 कुर्यान्नासिक्यरोगेषु चिकित्सामर्कहोदये ।
 स्तन्यं दुर्वाम्बुना नस्यं नासिका शृक् श्रमं हरेत् ।
 नासाम्बुश्रवहज्जिघ्रेद्वस्त्राथं कौरवी रजः ॥ १४१ ॥
 चिकित्सां श्रुतिरोगेषु विदध्याच्छ्रवणोदये ।
 रसः ससैन्धवः कोष्मे रम्भाग्रधनमूलजः ॥
 पृथग्माद्रकजोवापि पूरणात् कर्णशूलहा ॥ १४२ ॥
 मेपोदयेऽश्विनक्षत्रे मुखरोगचिकित्सितम् ।
 महिषो नवनीपेभ्रपत्रभस्मानुलेपनम् ॥ १४३ ॥
 जातिपत्रोष्पनिशाककषलम्फलमूत्रपुक् ।
 नाशयेदोष्ट्रं रोगं योगद्वयमिदम्पृथक् ।
 पुट्टाकाथे भयाकल्के मिद्धं तैलं द्विजात्तिनी ॥ १४४ ॥
 घान्यासूनारिकेलं गोमूत्रं क्रमुकविशपुष् ।
 माथितं कवलं कार्क्यमभिजिह्वादिशान्तये ॥ १४५ ॥

यमवारे च याम्यर्धे यमलग्ने विशेषतः ।

गण्डमालादिरोगेषु कण्ठजेषु चिकित्सितम् ॥ १४६ ॥

साधित लाङ्गलीकल्के तैलं निर्गुण्डिकारसे ।

गण्डमालाश्च गल्गण्डौ नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ १४७ ॥

हस्तर्धे भानुवाराचे कुर्यात् कुष्ठचिकित्सितम् ।

पञ्चवैरर्कपूतीकस्तुहीव्यापातजातिजैः ॥

उद्धर्त्तयेत् सगोमूत्रैः सर्व्वत्वग्दोषशान्तये ॥ १४८ ॥

वाकुची सतिला भुक्ता वत्सरं कुष्ठनाशिनी ।

भस्मातकं तिलञ्चैव गुडपिण्डीच कुष्ठजिव ॥ १४९ ॥

मूले वा पुष्पनक्षत्रे गुदरोगचिकित्सितम् ।

पूतीकवहिरजनी त्रिफला तिलचूर्णयुक् ।

तक्र गुदगङ्कुरे पेय भक्ष्या वा सगुडाभया ॥ १५० ॥

रौद्रे साप्ते च शक्रे च कुर्यान्मेहचिकित्सितम् ।

फलदार्वी विशालाभ्रकाथो दाग्धिरसोऽथवा ।

पातव्यो रजतीकलकक्षौद्रयुक्तः ममेहिनाम् ॥ १५१ ॥

स्वातो वा मित्रनक्षत्रे चिकित्सा श्रोणिते हिता ।

वासा गुदीची व्यापातकाथस्त्वेरण्डतैलयुक् ।

घातश्रोणितद्वत् पीतः पिप्पली स्यात् प्लिहाहरी ॥ १५२ ॥

दक्षमे शनिवारे च चिकित्सा जठरामये ।

सेव्या जठरिणा कृष्णस्तुक्षरिबहुभाविता ।

पयो वा चव्यदन्यज्ञविपगौ व्योपकल्कयुक् ॥ १५३ ॥

ग्रन्थिकान्यभया कृष्णा विलङ्गाक्ते घटे स्थितम् ।

मसन्तक ग्रहण्यर्शः पाण्डुगुल्मक्रिमीन् हरेत् ॥ १५४ ॥

फलत्रयामृतावासा तित्कभूनिम्बनिम्बजः ।

काथः समाक्षिको हन्यात् पाण्डुरोगं सकामिलम् ॥ १५५ ॥

रक्तपित्ता पिबेद्वासा स्वरसं ससिता मधु ।
 वरी द्राक्षा बला शुण्ठी साधितं वा पयःपृथक् ॥ १५६ ॥
 भाग्ये च पितृनक्षत्रे क्षयरोगचिकित्सितम् ।
 वरीविदारीपथ्याश्च बलात्रयनवायुतम् ॥
 स्वर्दंष्ट्रां मधुसोर्षभ्यामालिहेत् क्षयरोगवान् ॥ १५७ ॥
 रौद्रे मुहुर्त्तं विहिता विद्रध्यादिप्रतिक्रियाम् ।
 पथ्या शीथुकरज्जार्कत्वगेला विश्वसिन्धुयुक् ।
 समूत्राविद्रधिग्रन्थिपिलकोपचिकादेहृत् ॥ १५८ ॥
 त्रिवृत्तेजस्वती वन्ती मञ्जिष्ठा रजनी द्वयम् ।
 तार्क्ष्यगं निम्बपत्रञ्च पिप्पुलिम्पेद्भगन्दरे ॥ १५९ ॥
 व्याघातरजनी लाक्षा चूर्णज्यसौद्रसंयुता ।
 वासवोत्तिन्नणे योज्या शोधिनी गतिनाशिनी ॥ १६० ॥
 शामा यष्टि निशा लोध्रपद्मकोत्पलचन्दनैः ।
 सशारिवे श्रुतं तैलं क्षीरे स्याद्वरणरोपणम् ॥ १६१ ॥
 श्लोकाप्पामदलेर्धस्मफलोपणवरी निशा ।
 तत्पिण्डी स्वेदेन ताम्रे सतैलं स्यात् क्षतौषधम् ॥ १६२ ॥
 कुम्भी शामपयोयुक्तं वह्निदग्धघ्रणे दिशेत् ।
 तदेव नाशयेत् शोकान्नारिकेलरजो घृतम् ।
 दूर्वापत्रमपामार्गपत्रं स्यादश्रवन्धनम् ॥ १६३ ॥
 अतीसारचिकित्सा स्यान्मुहुर्त्तं रौद्रसंज्ञिते ।
 नाभौ लिम्पेत्तण्डुलाभिस्तालीमूलं विमूचिहृत् ।
 नश्येद्भृङ्गाम्बुमुष्णाभिः कृष्णविश्वे पिबेदपि ॥ १६४ ॥
 विश्वजामोदसिन्धूत्यचिञ्चात्वग्भिः समाभया ।
 तक्केणोष्णाम्बुना वापि पीतातीसारनाशिनी ॥ १६५ ॥
 वत्सकातिविपोदीच्यविल्वमुस्तुश्रुतं जलम् ।

यमवारे च याम्यर्धे यमलग्ने विशेषतः ।
 गण्डमालादिरोगेषु कण्ठजेषु चिकित्सितम् ॥ १४६ ॥
 सार्धितं लाङ्गलीकल्के तैलं निर्गुण्डिकारसे ।
 गण्डमालाश्च गलगण्डौ नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ १४७ ॥
 हस्तर्धे भानुवाराद्ये कुर्यात् कुष्ठचिकित्सितम् ।
 पल्लवैरर्कपूतीकस्तुहीव्याघातजातिजैः ॥
 ज्वरर्चयेत् सगोमूत्रैः सर्व्वत्वग्दोषशान्तये ॥ १४८ ॥
 वाकुची सतिला भुक्ता वत्सरं कुष्ठनाशिनी ।
 भस्मातकं तिलश्चैव गुडपिण्डीच कुष्ठजिव ॥ १४९ ॥
 मूले वा पुण्यनक्षत्रे गुदरोगचिकित्सितम् ।
 पूतीकवह्निरजनी त्रिफला तिलचूर्णयुक् ।
 तक्रं गुदादिकुरे पेयं भक्ष्या वा सगुडाभया ॥ १५० ॥
 रौद्रे सार्पेच शक्रेच कुर्यान्मेहचिकित्सितम् ।
 फलदावर्णी विशालाभ्रकाथो दार्व्विरसोऽथवा ।
 पातव्यो रत्ननीलकक्षौत्रयुक्तः प्रमेहिनाम् ॥ १५१ ॥
 स्वातो वा मित्रनक्षत्रे चिकित्सा श्रोणिते हिता ।
 वासा गुडीची व्याघातकायस्त्वेरण्डतैलयुक् ।
 बातश्रोणितहृत् पीतः पिप्पली स्यात् प्लिहाहरी ॥ १५२ ॥
 दक्षमे शनिवारे च चिकित्सा जठरामये ।
 सेव्या जठरिणा कृष्णस्तुप्तिरिवहुभाविता ।
 पयो वा चव्यदन्त्यज्ञविपगौ व्योपकल्कयुक् ॥ १५३ ॥
 ग्रन्थिकान्यभया कृष्णा विलङ्गाक्ते घटे स्थितम् ।
 मसन्तकं ग्रहण्यर्शः पाण्डुगुल्माक्रिमीन् हरेत् ॥ १५४ ॥
 फलत्रयामृतावासा तिक्तभूनिम्बनिम्बजः ।
 कायः समाप्तिको हन्यात् पाण्डुरोगं सकामिलम् ॥ १५५ ॥

रक्तपित्ता पिवेद्रासा स्वरसं ससिता मधु ।
 वरी द्राक्षा बला शुण्ठो साधित वा पय पृथक् ॥ १५६ ॥
 भाग्ये च पितृनक्षत्रे क्षयरोगचिकित्सितम् ।
 वरीविदारीपथ्याश्च घलात्रयनवायुतम् ॥
 स्वदेष्टां मधुसर्पिभ्यामालिहेत् क्षयरोगवान् ॥ १५७ ॥
 रौद्रे मुहुर्त्ते विहिता विद्रध्यादिमतिक्रियाम् ।
 पथ्या शीघ्रुकरज्जार्कत्वगेला विश्वसिन्धुयुक् ।
 समूत्राविद्रधिग्रन्थिपिलकोपचिकादेह्वत् ॥ १५८ ॥
 त्रिष्टवतेजस्वती वन्ती मञ्जिष्ठा रजनी द्वयम् ।
 तार्क्ष्यगं निम्बपत्रञ्च पिष्ट्वा लिम्पेद्भगन्दरे ॥ १५९ ॥
 व्याघातरजनी लाक्षा चूर्णज्यक्षौद्रसंयुता ।
 वासवाक्षत्रणे योज्या शोधिनी गतिनाशिनी ॥ १६० ॥
 शामा यष्टि निशा लोध्रपत्रकोत्पलचन्दनैः ।
 सशारिवे श्रुतं तैलं क्षीरे स्याद्भणरोपणम् ॥ १६१ ॥
 श्रीकापर्वासदलैर्भस्मफलोपणवरी निशा ।
 तत्पिण्डी स्वेदेन ताम्रे सतैलं स्यात् क्षतौषधम् ॥ १६२ ॥
 कुम्भी शामपयोयुक्त वह्निदग्धत्रणे दिशेत् ।
 तदेव नाशगेत् शोकाश्रारिकेलरजो धृतम् ।
 दूर्वापत्रमपामार्गपत्रं स्यादश्रवन्धनम् ॥ १६३ ॥
 अतीसारचिकित्सा स्यान्मुहुर्त्ते रौद्रसंज्ञिते ।
 नाभौ लिम्पेत्तण्डुलाभिस्तालीमूलं विमृचिह्वत् ।
 नश्येद् भृङ्गाम्बुमुष्णाभिः कृष्णबिम्बे पिवेदपि ॥ १६४ ॥
 विश्वाजमोदसिन्धूत्यचिञ्चात्वग्भिः समाभया ।
 तक्त्रेणोष्णाम्बुना वापि पीतातीसारनाशिनी ॥ १६५ ॥
 वत्सकातिविपोदीच्यविल्वमुस्तुश्रुतं जलम् ।

सामे घुराणेतीसारे साष्टकशूले च पाययेत् ॥ १६६ ॥

अङ्गारदग्धं स्नुहदतं सिन्धुमुष्णाम्बुना पिबेत् ।

शूलवानथवा तद्वत् सिन्धुहिङ्गुगुणभया ॥ १६७ ॥

वरारोहोत्पलातङ्गराजचूर्णं मधुप्लुतम् ।

वस्त्रच्छन्नगतं वत्क्रं न्यस्तं तृष्णा विनाशयेत् ॥ १६८ ॥

यासदान्ब्रीजातिफलद्राक्षामृतफलत्रयैः ।

साधितं समधुयुक्तं कवलं मुखपाकहृत् ॥ १६९ ॥

कृष्णातिविपत्तिकेन्द्रदारुपाठापयोमुचाम् ।

काथो मृवेश्मनः सौदीर्घा सर्वकण्ठगदापहः ॥ १७० ॥

पथ्या गोक्षुर दुस्पर्श राजवृत्तशिलाभिडाम् ।

कषायः समधुः पीतो मूत्रकृच्छामपोहति ।

सस्नुहत्वम्बरणाकाथः शर्करास्फुरिपातनः ॥ १७१ ॥

शाक्रे मुहूर्त्तं भाग्यर्क्षे हृदि रोगचिकित्सितम् ।

ऐन्द्रिमूलं कुबेराक्षे शृङ्गं वा हृदिमान् पिबेत् ।

तद्वयं सिन्धुयुक्तं वा तक्रैणोष्णाम्बुनाथवा ॥ १७२ ॥

गुल्मरोगचिकित्सा स्यादुत्तरव्रववारिभे ।

सौवर्चलाजहिङ्गुनां सदीप्यानां रजोयुतम् ।

विल्वं दीपकयुक्तं वा वातगुल्मातुरः पिबेत् ॥ १७३ ॥

सार्पे सर्पमुहूर्त्तं च विसर्पानां चिकित्सितम् ।

धात्री पटोलमुस्तानां काथः सर्वविसर्पनुत् ॥ १७४ ॥

शोफमातिक्रिया स्वातिरेवतीरोहिणीषु च ।

शुण्ठी दारु नवा क्षीर काथो मूत्रान्वितः परम् ।

सज्योपयो रजसारफलकाथश्च शोफनुत् ॥ १७५ ॥

चहुलामु शनेर्वारे जठराग्निचिकित्सितम् ।

सिन्धुहिङ्गीरकौ व्योपदीप्याहिङ्गुरजोष्णयान् ।

आज्याक्ते मधमग्रासे वह्निहृदातनाशनः ॥ १७६ ॥

सार्पे मुहूर्त्ते सर्पक्षे भवेत् काशचिकित्सितम् ।

वातरोगचिकित्सा च कैश्चित्तैव पठ्यते ॥ १७७ ॥

कटुवयी पद्मकदेवदारुराण्यविडङ्गात्रिकलामृतानाम् ।

चूर्णं संमांशं सितपावलीदं काशान् हरेत् कृष्णकमेव पापान् ॥ १७८ ॥

कर्पासास्थिशिलाकटूनि वदरीपत्रञ्च भृङ्गीरस

स्तद्वर्त्तं कुणटी कटुत्रयरविक्षीरान्विता वर्त्तिका ।

गोपी पागधिका शिलांशविहिता वर्त्तिः शिलाविश्वयोः

वर्त्तिश्च क्रियया यथाविहितया काशानशेषान् हरेत् ॥ १७९ ॥

यस्मिन् वातरुजांस्तिवाह्निग्रहगोदण्डाकनेत्रोज्ज्वलान्

गात्रे तत्र विनीततो हराति तान् सूर्यस्तमिस्रागिव ।

ध्यातो हन्ति तथैव नाभित्रलये यः स्वाशकाशादि कामु
श्लेष्मानञ्च गलेक्षणेऽतिजठरे मन्दानलन्दापयेत् ॥ १८० ॥

चतुः पष्ठिपुटे क्षेत्रे पद्विशच्छूलदीपिते ।

जंरानारित्रयाभानुकोष्ठासु दक्षिण क्रमात् ॥ १८१ ॥

लिखेत् सविन्दुरत्रस्थश्चक्रं तदभूस्थमर्मयेत् ।

न स्युस्तत्र शयानस्य ज्वराःसर्वे विधानतः ॥ १८२ ॥

कुल्याभ्यां साग्रशूलाभ्यां कृत्वा कान्तं शशिद्वयम् ।

कुल्यासन्धौ लिखेत्तारं याम्ये कोष्ठद्वये विषम् ।

सान्तं सौम्ये च तच्चक्रं मध्यात्ताम्यूलगं ज्वरी ॥ १८३ ॥

तत्रे याज्ये पिथेद्विल्ववन्दाकां विषमज्वरे ।

पद्मामुरसयोर्मूले वग्रीयादुद्राद्विकज्वरे ॥ १८४ ॥

गुञ्जापकफलं चित्रावोष्ठितं शिरसि न्यमेत् ।

ज्याह्निकज्वरनाशाय न याम्ये यदि चार्तुतत् ॥ १८५ ॥

रम्भाफलं मूलशतं निःस्वासं हन्ति भक्षितम् ।
 कृष्णोपणानिशाराण्णाद्राक्षतैलं गुडं लिह्वेत् ॥
 थात्री लाजा सिताक्षौद्रतैलाज्यं स्वाशकाशहृत् ॥ १८६ ॥
 धात्री विश्वसिता कृष्णा मुस्ताखर्जूरमागधी ।
 पिञ्जभस्मा च दिक्काग्रस्तत्राय मधुना लिह्वेत् ॥ १८७ ॥
 रेखाभ्यामग्रशूलाभ्यामाक्रम्येन्दु लिखेद्विषम् ।
 कोटेषु तारं मध्ये च चक्रं हस्ततलेऽर्पितम् ।
 दुष्टं हन्ति शिरोरोगं चिन्त्यमान यथामृतम् ॥ १८८ ॥
 निर्वर्त्ती रजस्य चक्रस्य सान्त कोट्येषु विन्दुमत् ।
 तथैकरुद्रं वा तस्य लिखेत् कोट्येषु दण्डिनम् ।
 न्यसेन्मूध्न्युपधाने च शिरोरोगस्य शान्तये ॥ १८९ ॥
 स्वेदयेत् पायसेनापि कुष्माण्डैरण्डयोःशिके ।
 खार्यं लिम्पेच्छिरोरोगे पारिभद्रत्वचं तथा ॥ १९० ॥
 आर्कीं सौम्यशिकापेया मारिह्वत् तण्डुलाम्भसा ।
 पाठोपानच्च पानेन हरेत् सद्यो मसूरिकाम् ॥ १९१ ॥
 सुरगार्कशिका तुटी निशा द्वयहंसाद्विहिराशृतं घृतम् ।
 उपसेवनतो विनाशयेदुपदंशास्तनावद्रुधिसताम् ॥ १९२ ॥
 सिन्धी यष्टी निशागुग्मवत्सककाथसेवितम् ।
 शिशोस्सर्वाबिसारे च स्तन्यदोषे च शस्यते ॥ १९३ ॥
 सकृष्णातिविषा शृङ्गी चूर्णितं मधुना लिह्वेत् ।
 एकावती विषा काशश्छर्दि ज्वरहिता शिशोः ॥ १९४ ॥
 देवदारुसहाशीघ्रफलत्रयपयोमुचाम् ।
 काथः सकृष्णमृद्रीकः कल्कः सर्वात्र कृमीन् हरेत् ॥ १९५ ॥
 हरिद्रारजवृक्षत्वग्चञ्चालवणलोलिता ।
 पीताखारि हरेद्राशु गवामुदररंसंहनम् ॥ १९६ ॥

क्षीरपिष्टं तिलम्पाठा कार्पासदलमेव च ।

तत्रेण सहितं पीतं नाशयेद्भोविशूचिकाम् ॥ १९७ ॥

सलिलं नारिकेलस्य खारीक्षीरं बलारसम् ।

चतुष्टयमिदम्पानात् करीषाश्च हरेद्भवाम् ॥ १९८ ॥

वचालश्चनानिर्गुण्डी दाप्यकं सफनीत्कम् ।

खार्या कुम्पाण्डा पुट्याके करीषे पाययेत् पथम् ॥ १९९ ॥

सहस्ररश्मिरादित्योऽग्निठठ ।

पत्रे लिखतमेतद्वाः पालयेत् कलितं गले ।

वाङ्गी हुं पुं लीं ह्रं लीं ह्रं लीं ह्रं लीं कलंठठ ॥ २०० ॥

पङ्गुणपङ्कदिवसं त्रिसहस्रं नित्यमक्षयलेनेन च जप्या ।

साधितमन्त्रस्यन्नतिजप्य स्पर्शनेन जनतामयहृत् स्यात् २०१

*अङ्गुष्ठोऽङ्घ्रिकगुल्फजानुमदनाचासाश्च नाभिश्च हृद्

* अस्या. बहुविशेषा मतान्तरेषु दृश्यन्ते । तस्मादिह केवाश्वि-
न्मतानि हि सन्दर्शयामि । तेषु प्रायो अयदेवाचार्यमतमायुर्वेदा-
गतक्रमच्चेत्युभयमेतत्पूर्वं प्रमाणीकृतम् । गन्धे तु फलाशब्दमङ्ग-
प्रत्यङ्गेष्वामनन्ति । तद्यथा । शिरो ग्रीवा पाणि पाद पार्श्वपृष्ठोदरा-
स्येत्यष्टाङ्गानि । चितुकनासौष्ठव्यणाहुष्ठाङ्गुलिपार्णिगुल्फा प्रत्य-
ङ्गानीति । स्वतन्त्र परतन्त्राभिप्रायानुवर्तिभि आचार्यै फलाशब्दो
गुणवाची पठित । तस्य पुरुषस्य सुखदुःखेच्छादयो भूतचिन्ता-
शरीरोक्ता षोडशगुणाः चतुष्पाद षोडशकलं भेषज चरकाचार्यै-
ष्णोक्तम् । तत्र षोडशकलं षोडशगुणमिति व्याख्यानयन्ति । गन्धिः
सोमो वायुः सत्त्व रजस्तम पञ्चेन्द्रियाणि भूतात्मेति प्राणाः । यो
ऽसौ भूतात्मा स तु षोडशकलं सयोगिन एव प्राणव्यपदेशभा-
जइत्येकादशत्वम् । शेषाणान्तु सहस्रं यच्छतं त्रिंशतिरेव चेति ॥
अयदेवाचार्यमतम् ।

अङ्गुष्ठे चरणे च गुल्फनिलये जानुद्वये वस्तिके
नाभी वक्षसि जङ्घयोर्निगदिता कण्ठे कपोलेऽधरे ।

नेत्रे कर्णयुगे छलाटफलके मौलौ च वामभुजां

मूर्द्धाश्चक्षुष्यक्रमेण कथिता चान्द्री कक्षा पक्षयो. ॥

ग्रीवा चाप्यथ नासिका च नयनं कर्णश्च विष्टी तथा ।
तन्मध्यास्त्वथ शङ्खमस्तकमिति प्रारभ्य युक्तादिमम्
पुंसां दक्षिणतश्चरेचिथिवशादेहे मुधायाः कला ॥२०२॥

अस्यार्थः । पक्षयोः शुक्लकृष्णयोः कथिता निरुक्ता चान्द्री कला
चन्द्रसम्बन्धी अंशविशेषः ऊर्ध्वाध्वलनक्रमेण शुक्ले ऊर्ध्वचलन
कृष्णे अधश्चलनेनेत्यर्थः वामध्रुवां रमणीनाम् अङ्गुष्ठे, वरणे, गुल्फनि-
लये गुल्फस्थाने, जानुद्वये, वस्तिके नाभ्यधोभागे, नाभौ, वक्षसि,
जङ्घयोः, कण्ठे, कपोले गण्डे, अधरे, नेत्रे, कर्णयुगे, लबाटफलके,
मौली शिरसि, च निगदिता उक्ता ॥

। सीमन्ते नयनेऽधरे च गलके कक्षस्तवे चूचुके
नाभौ श्रोणितटे मनोभवगृहे जङ्घातटे गण्डके ।
गुल्फे पादतले तदङ्गुलितटेऽङ्गुष्ठे च तिष्ठत्यभौ
वृद्धिक्षीणतया सम शशिकला पक्षद्वये योपताम् ॥

अस्यार्थः । पक्षद्वये शुक्लकृष्णयोः असौ शशिकला चन्द्रकला
वृद्धिक्षीणतया शुक्ले वृद्ध्या कृष्णौ क्षीणतया क्षयेण सम समभावे-
नेत्यर्थः योपितां गारीणां सीमन्ते केशा, नयने, अधरे, गलके कण्ठे,
वक्षस्तटे, उरसि, चूचुके कुचाग्रे, नाभौ, श्रोणितटे नितम्बे, मनोभ-
वगृहे योनी, जङ्घातटे, गण्डके कपोले, गुल्फे, पादतले, चरणतले तद्
ङ्गुलितटे तस्य चरणस्य अङ्गुलिदेशे, अङ्गुष्ठे वृद्धाङ्गुलौ च तिष्ठति ॥

शुक्लपक्षे वसेद्ग्रामे पादाङ्गुलिकनिष्ठके ।
शुक्लप्रतिपदादौ च कृष्णे चाधः प्रलम्बते ॥
पुंसः सद्ये स्त्रिया वामे शुक्ले कृष्णे विपर्ययः ।

अस्यार्थः । शुक्लपक्षे ग्रामे ग्रामभागे, योपितामिति शेषः ।
शुक्लप्रतिपदादौ च पादाङ्गुलिकनिष्ठके वसेत् शशिकलेति शेषः ।
कृष्णे कृष्णपक्षे, अधः प्रलम्बते च ॥

शुक्ले शुक्लपक्षे, पुंसः पुरुषस्य, सद्ये दक्षिणे, स्त्रियाः वामे शशि-
कला वसेदिति शेषः । कृष्णे विपर्ययः पुंसः वामे स्त्रियाः दक्षिणे
शशिकला वसेदित्यर्थः ॥

सुधारोहावरोही तु पार्श्वयोर्न्यसयात् स्त्रियाम् ।

सुधायास्तप्तमे स्थाने कला क्षेडस्य तिष्ठति ॥ २०३ ॥

आस्थेयत्रामृतमवयवे तस्य खुर्दाविपक्ष

स्तस्मिन् दष्टो यदि च गुलिको नापि न स्यादिवापत् ।

स्थाने यस्मिन् नहि विपकला मर्दनं तस्य कुर्यात्

क्षेडस्थोऽन्नं वितरति मृतिं तप्तदंशश्चुभोऽपि ॥ २०४ ॥

क्षेडे कण्ठगताम्बुदण्डिसमुधं ध्यानोपभोगाद्भले

भुक्तञ्चेद्विपमप्युदग्रममृतजायेत निर्दोषतः ।

अस्त्रत्रैयमहीर्निशं बलमनस्तेजोऽङ्गपुष्ट्यादिभाग्

जीवेद् दुःखजरापमृत्युपलितातङ्कादिमुक्तश्चिरम् ॥ २०५ ॥

गुणं यदा याति कला सुधाया वश्यन्न भोगेऽपि तदायु याति ।

भोगे सुधास्थानविमर्दचुम्बोऽवश्याय शुक्रक्षरणाय च स्यात् २०६

स्थाने यस्मिन् सा सुधायाः कलास्थे

तत्स्थान् प्राणान् सन्ततं चिन्तयेद्यः ।

अन्यमतम् ।

अङ्गुष्ठादधिकपादमन्धिषु तथा जानूर्यगुहोप्यतो

नाभौ हृत्कुचकण्ठनाभश्रुतिधृग्नेत्रे खलाटेऽप्यथ ।

शीर्षे तिष्ठयमानगा शशिकला प्रारज्य नृणां स्त्रियां

दाक्षिण्ये विचरेत् परामृतकलायाः स्थे विषे सप्तमे ॥

अस्यार्थः । शशिकला चन्द्रकला, प्रारज्य शुक्रप्रतिपदारज्य, नृणां पुटपाणाम् । दाक्षिण्ये दक्षिणभागे च । स्त्रियां नारीणाम् । पामिना-
ने इति शेषः । अङ्गुष्ठे चरणे पादत्रये, तथा तटत्रे, जानुर्यगुह्ये, जानू-
परिभागे, लिङ्गे, शत- नाभौ, घस्रति, स्तने, कण्ठे, नाभिजायाम्,
धृतिरूपे कर्णे, तस्मिन् पुण्ड्रि, नेत्रे, खलाटे, शीर्षे शिरसि, तिष्ठय-
मानगा तिथीगां भवसानात् गच्छतीत्यर्थः । अमृतकलायाः सप्तमे-
स्थे सप्तमस्थाने, अपर विषम् अन्यविषकला, विचरेत् । अमृतकला-
याः सप्तमं स्थानं विषपद्मपतीत्यर्थः ॥

० दिह ।

आयुःपुष्टिश्रीवयःस्तम्भसम्पद

तेजोरूपाः शक्तयस्तस्य सन्ति ॥ २०७ ॥

पथ्याचित्रकशृङ्गिवेरमुशलीछिन्नोद्भवानां रजः

तुल्यांशद्गुडपाकिमं दिनमुखे लेखं जनैर्निखणः ।

दृष्यं पुष्टिकरं जरापलितहृत् तेजोवयोवर्द्धनं

सर्व्वव्याधिहरं रसायनमिदं वर्षोपयोगाद्भवेत् ॥ २०८ ॥
इति रोगध्वंसविधिः

इति सङ्कीर्णदशाविधानं नाम त्रिंशोऽध्यायः ।

इत्यनवमदर्शिनः स्थविरस्य कृतौ दैवज्ञकामधेन्वां
मङ्गल्यविधानप्रकरणां नाम तृतीयम् ।

विश्रामद्वीपभूमिर्ग्रहचरितफलग्रन्थसिन्धूपगाना

मादेशग्रन्थचिन्तातपविवशभिषां निर्दृतंस्वर्गगङ्गा ।

भास्वद्रावलीयं विविधविधिमयालङ्कितौ सस्पृहाणां

सन्तुष्टयै कस्य न स्यात् मुचिरमनुश्रुता दैववित् कामधेनुः ॥ १ ॥

ग्रहगणितविधानं तत्फल जातकारुण्यं

विधिमपि च निमित्तं सत्क्रियाणां विधानम् ।

स्पृष्टपितुरलमेके नैव शास्त्रेण वेत्तुं

परिलघु लिखितेयं दैववित् कामधेनुः ॥ २ ॥

इत्यनवमदर्शिना स्थविरेण कृता दैवज्ञकामधेनुः समाप्ता ।

शिवमस्तु ।

वनारमसंस्कृतसीरीजनाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा बहवः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिद्द्रुलभापानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्गो-
हकमहाययैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मूल्यं प्रापणव्ययश्च २॥ देयः । अन्यैर्म-
हाशयैर्यः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मूल्यं प्रापणव्ययश्च २) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

४० आ०

मिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१ ०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
काव्यायनमहर्षिप्रणीत शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यम् ख०	६६ ०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१ ०
पातञ्जलपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयखण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् द्वेवाराजटीकासहित खण्ड २)	५ ०
रत्नगङ्गाधरः खण्डानि ९	९ ०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२ ०
पैशेपरिचयः किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्डे २	२ ०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५ ०
नैष्कर्म्यनिधिः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकाव्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्मर्यानुकमसूत्रम् सभाष्यम्	३ ०
ऋग्वेदीयशीतकप्रातिशाख्य सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(वृहत्) नैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकान्सहितम् खण्डानि ४	४ ०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यसमुदासहितः खण्डे २	२ ०
तत्त्वदीपनम् (पञ्चपादिकाविवरणम् व्याख्यानम्) ख०	८ ०
वेदान्तटीकाः (श्रीभगवद्भागवानुजाचार्यविरचितः) खण्डानि ३	३ ०
दुर्गाष्टा खण्डानि ४	४ ०

आयुःपुष्टिश्रीवयःस्तम्भसम्पद

तेजोरूपाः शक्तयस्तस्य सन्ति ॥ २०७ ॥

पध्याचित्रकशृङ्गिवेरमुशलाछिन्नोद्भवानां रजः

तुल्याशङ्कुदपाकिम दिनमुखे लेह्य जनैर्निखशः ।

दृष्य पुष्टिकर जरापलितहृत् तेजोवयोवर्द्धन

सर्वव्याधिहर रसायनमिदं वर्षोपयोगाद्भवेत् ॥ २०८

इति रोगध्वंसविधिः

इति सङ्कीर्णदशाविधान नाम त्रिंशोऽध्यायः ।

इत्यनवमदार्शिनः स्थविरस्य कृतो दैवज्ञकामधेन्वां

मङ्गल्यविधानप्रकरणं नाम तृतीयम् ।

विश्रामद्वीपभूमिर्ग्रहचरितफलग्रन्थसिन्धूपगाना
मादेशग्रन्थचिन्तातपविवशधिया निर्वृतस्वर्गगङ्गा ।

भास्वद्रावलीय विविधविधिमयालङ्कृतौ सस्पृहाणां
सन्तुष्ट्यै कस्य न स्यात् सुचिरमनुश्रुता दैववित् कामधेनुः ॥ १ ॥

ग्रहगणितविधान तत्फल जातकारुण्य

विधिमपि च निमित्त सत्क्रियाणां विधानम् ।

स्पृहयितुरलमेके नैव शास्त्रेण वेत्तु

परिलघु लिखितेय दैववित् कामधेनुः ॥ २ ॥

इत्यनवमदार्शिना स्थविरेण कृता दैवज्ञकामधेनुः समाप्ता ।

शिवमस्तु ।

बनारससंस्कृतसीरीज़नाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निबद्धा ग्रन्थाः प्राचीना कुलभा उत्तमोत्तमाः कोचिदङ्गलभाषानुवा-
दसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
यसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्रा-
हकमहाशयैरियं पुस्तकावली नियमेनाधिच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
कैकस्य खण्डस्य ॥१॥ मुख्यं प्रापणव्ययश्च = १ देयः । अन्यैर्म-
हाशयैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
१) मुख्यं प्रापणव्ययश्च = १ देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

ख० अ०

मिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५	०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१	०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३	०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख०	६६	०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१	०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमाद्वितीयकाण्डे		
पुष्पराजटीकासहितं खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका-		
ण्डम् हेलाराजटीकासहितं खण्ड २)	५	०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९	०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२	०
पैशोपि रुद्रधनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीत-		
भाष्यसहितम् खण्डे २	२	०
शिक्षामङ्ग्रहः खण्डानि ५	५	०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४	०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्मर्यादुक्तममृत्रम् सभाष्यम्	३	०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४	०
(चूडत) वैयाकरणमूषणम् पदार्थदीपिकामहितम् खण्डानि ४	४	०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यानुवादासहितः खण्डे २	२	०
तत्त्वदर्शनम् (पञ्चपादिकाविवरणस्य व्याख्यानम्) ख०	८	०
वेदान्तदीपः (श्रीभगवद्गीतामानुजाचार्यविरचितः) खण्डानि ३	३	०
दुर्वाका खण्डानि ४	४	०

